DOCUMENTE LITERARE

JUNIMISTE

859.09
D57

EDITURA JUNIMEA

DOCUMENTE LITERARE

JUNIMISTE

859.09
D 57

DOCUMENTE LITERARE JUNIMISTE

Ediție îngrijită, prefață și note

de

DAN MĂNUCĂ

55419

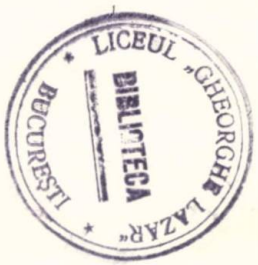

EDITURA JUNIMEA
IAȘI 1973

PREFAȚĂ

În reconstituirea atmosferei literare a „Junimii", a datelor esențiale și a profilului personalităților care i-au frecventat întrunirile, apreciatele Studii și documente literare *ale lui I. E. Torouțiu oferă istoriei literare numeroase informații prețioase. Dar a rămas și rămîne încă necunoscut un vast material arhivistic, de o importanță poate mai redusă, capabil să dezvăluie însă lucruri noi și să furnizeze și el alte perspective decît cele obișnuite în manuale, propunînd noi unghiuri de vedere, atît de necesare vitalității și rațiunii de a fi a istoriei literare.*

Reunind documente despre cea dintîi generație a societății ieșene, conținutul volumului de față tinde să îndrepte unele erori din istoriile literare referitoare la așa-zișii „minori" ai „Junimii", peste a căror activitate s-a trecut cu prea mare ușurință. E drept: cele mai multe dintre operele lor nu rezistă înfruntării cu timpul. E drept: cei mai mulți dintre ei nu au făcut altceva decît să se supună comandamentelor ideologice și estetice ale „Junimii". Dar e tot atît de adevărat că „Junimea", ca societate literară, n-ar fi putut exista fără ei și fără ei nu ar fi avut o atît de covîrșitoare influență. „Minorilor" junimiști se datorește, în bună măsură, răspîndirea acelui atît de greu de definit, însă atît de eficace, spirit junimist. A-i cunoaște pe ei, a le cunoaște opera și modul de a gîndi înseamnă, implicit, a preciza contribuția „Junimii" la dezvoltarea literaturii române. Ca urmare, Samson Bodnărescu — cel mai notoriu dintre ei, datorită unei nu de mult apărute ediții — precum și Vasile Pogor se vor bucura, poate, de o mai echitabilă apreciere. În mod deosebit, am urmărit să reproducem acele scrieri ori acea corespondență care să contureze atmosfera de la întrunirile junimiste, condamnată de unii, elogiată de alții. Nădăjduim să închipuim,

cu acest prilej, o imagine — desigur, departe de a fi completă — a unei „Junimi" în intimitate, liberă de grijile de a nu oferi inamicilor subiecte de pamflete.

Un prim grup de documente cuprinde scrisorile adresate lui Vasile Alecsandri de către fratele său Iancu, între 1861—1884. Dacă este vorba de informațiile pe care le pot ele oferi despre cel ce le-a scris, apoi trebuie spus că valoarea lor este redusă. Dar sînt foarte bogate în ceea ce-l privește pe destinatar. Animat de un devotament emoționant, Iancu Alecsandri face să dispară cu totul propria-i persoană, vorbindu-i lui Vasile Alecsandri, în cele mai multe dintre scrisori, numai despre Vasile Alecsandri. Constatări, sfaturi, îndemnuri, laude — toate sînt scrise cu grijă mai mult decît fraternă, în efuziuni de o incontestabilă elevație. Minte ageră, inteligență ascuțită, gust literar fin — acestea sînt atributele cu care ne apare înzestrat Iancu în scrisorile sale, a căror principală însemnătate stă în încurajările pline de afecțiune și de căldură trimise fratelui. Vasile Alecsandri trecea prin momente de criză. Suferea, trupește și sufletește. E cert că scrisorile primite de la fratele său îi dădeau încrederea în sine de care avea atîta nevoie. Bogată în informații pentru cunoașterea psihologiei de acum a scriitorului este atît scrisoarea din 18 ianuarie 1883, cît și aceea din 10 februarie 1884, prin care îi amintea fermitatea arătată în tinerețe, făcîndu-i o scurtă trecere în revistă a unor fapte pe care poetul, acum obosit și demoralizat, le trecea cu vederea. Foarte interesante sînt, de asemenea, datele în legătură cu modificările pe care Vasile Alecsandri intenționa să le facă mai ales în Fîntîna Blanduziei și asupra cărora cere sfaturile lui Iancu. Scrisorile trimise de poet sînt cunoscute ; cele publicate acum mărturisesc, după controlarea textelor, că sugestiile lui Iancu au fost respectate în bună măsură. Date inedite privind larga audiență în epocă a operei lui Vasile Alecsandri aduce și scrisoarea din 10 ianuarie 1878, care expune desfășurarea conferinței despre poeziile sale, ținută la București de fratele său. Alte scrisori privesc detalii din opera scriitorului și oferă unele lucruri noi (aflăm astfel că modelul lui Tomșa, din Despot Vodă, ar fi Costache Negri). E de subliniat un fapt nu lipsit de importanță pentru prezentarea circumstanțelor în care a avut loc schimbul de scrisori dintre cei doi frați. Deși grav bolnav,

Iancu nu-i comunica nimic lui Vasile Alecsandri despre evoluția bolii. A continuat să-i scrie cu abnegație, cu adevărată uitare de sine, pînă în preajma morții. Ultima scrisoare e din 8 mai; Iancu Alecsandri moare după numai o săptămînă, la 15 mai 1884. În sfîrșit, o ultimă precizare pentru acei care s-ar putea arăta surprinși de includerea acestor scrisori într-un volum de documente junimiste. Nu numai că Vasile Alecsandri a fost membru recunoscut al „Junimii", nu numai că fratele său și-a publicat scrierile doar în „Convorbiri literare", dar toate datele din majoritatea covîrșitoare a scrierilor se referă numai la lucrările publicate de poet în oficiosul literar junimist. Ținem să atragem atenția cu deosebire asupra faptului că entuziasmul patriotic descris de Iancu Alecsandri, care i-a cuprins pe auditorii Odei ostașilor români, *ai* Sergentului *și ai lui* Peneș Curcanul *se datorează unor poezii publicate în „Convorbiri literare", adică într-o revistă al cărei „apolitism" a fost, uneori, excesiv supralicitat și deseori deformat cu vădită rea credință.*

Despre N. Beldiceanu s-a afirmat că a fost junimist prin accident. Lăsînd pentru altă dată analiza acestei chestiuni, ne mărginim să precizăm că cele mai multe din poeziile publicate în cele ce urmează, au fost scrise înaintea intrării sale la „Junimea" (1879), ceea ce infirmă ipoteza că pesimismul lor s-ar datora influenței exercitate de societatea literară ieșeană. Mai mult încă, datarea unora din ele (Amintiri dureroase *și* Ce-i lumea ? — *1867,* Și te-am văzut — *1871) probează o anume originalitate a lui Beldiceanu și — discutînd numai în planul motivelor și al prozodiei, nu și al valorii — cîteva priorități față de Eminescu :*

Dragoste neînțeleasă de ființele ușoare,
Tu nu poți face minciuna credincioasă, iubitoare ;
Lutul inimei viclene nu pricepe taina ta...
Slăbiciunea omenească nu te poate merita.

Sau :

Cînd te-am văzut, frumoaso, luceafărul iubirii
În sufletul meu rece zîmbit-a luminos.
Și timbrul tău cel dulce, ca nota fericirii,
Pe inima mea tristă vibră melodios.

Prima strofă e scrisă în 1867, a doua în 1871. Alte versuri ar fi putut face parte din ciclul intitulat, în volumul din 1914, Poliritmice. *Din motive necunoscute, ele nu au mai apărut, deși nu sînt cu nimic inferioare celor ce au întrunit sufragiile editorului (probabil fiul său, N. N. Beldiceanu). În sfîrșit, două din poeziile tipărite acum, au fost, cîndva, parte a libretului operei* Dorman, *pe care Beldiceanu l-a scris în jurul anului 1890, muzica fiind compusă de Eduard Caudella și G. Otremba. Textul publicat postum* [1] *reprezintă însă lucrarea definitivă. Din variantele ce vor fi existat, s-au păstrat aceste două monologuri, necunoscute pînă acum, care au — cel puțin primul dintre ele — a valoare incontestabilă.*

Din lucrările inedite ale lui Samson Bodnărescu sînt reproduse fragmente din drama Puterea și inima sau Roman și Viorica. *Scrisă în anul 1864, cînd autorul — proaspăt bacalaureat — se afla încă în Cernăuți, piesa atestă înclinațiile timpurii ale lui Bodnărescu spre teatru. Fără îndoială, e riscant a o compara cu* Lăpușneanu Vodă *sau chiar cu* Rienzi, *celelalte două piese ale lui Bodnărescu; din punct de vedere al construcției dramatice și al abilităților scenice,* Puterea și inima *le este inferioară, fără a se putea vorbi totuși de o detașare categorică. Tînărul dramaturg a fost ajutat în îndrăzneața întreprindere în primul rînd de cunoașterea temeinică a mediului de viață și a deprinderilor personajelor. Căci* Puterea și inima *se oprește asupra satului bucovinean contemporan, iar subiectul e alcătuit dintr-o țesătură de intrigi gravitînd în jurul unor probleme ce-i preocupau asiduu pe bucovineni: asuprirea exercitată asupra lor de monarhia habsburgică. Subiectul era, prin urmare, deosebit de actual; în ceea ce-l privește pe tînărul autor, el îi trezea amintiri nu tocmai plăcute. Cu doi ani în urmă, Bodnărescu participase activ la sărbătorirea unui furtunos „maial", care se încheiase nu mai puțin furtunos: intrînd în oraș, în frunte cu taraful lăutăresc al unui „moș Grigori", care intona în derîdere imnul imperial, românii silesc garda să prezinte onorul militar*

---

[1] N. Beldiceanu, *Dorman*, în „Revista modernă", an. I, 1901, nr. 32—35, din 23 septembrie—21 octombrie.

tricolorului românesc, așezat, strategic, lîngă muzicanți[2]. *Inițiator sau nu al acestei manifestații patriotice, Bodnărescu a fost pedepsit exemplar: i s-a tăiat bursa sub pretextul străveziu că nu „arăta tragere de inimă pentru studiul filologiei*[3]". *Nedreptatea l-a lovit adînc și poate fi considerată, fără discuție, drept principalul impuls pentru crearea piesei al cărei prim act îl reproducem.*

Tînărul Bodnărescu se dovedește un excelent cunoscător al vieții satului bucovinean, reușind să redea cu fidelitate dialogul casnic, fără a intra în amănunte superflue, imprimîndu-i o notă de puternică verosimilitate. Cel care avea să capete mai tîrziu — pe nedrept, de altfel — porecla de „obscurul german Bodnărescu"[4] *se arată a fi în tinerețe — cum va rămîne toată viața — un rezultat al pămîntului românesc, de care era deosebit de atașat; piesa e pătrunsă de patriotism aproape delirant, de tip romantic. Presărată cu romantism este, de altfel, și intriga: gesturi grandilocvente, conspirații, demonism social, haiducie. Locuri comune, folosite însă cu suficientă prudență de autor, dacă avem în vedere că piesa era scrisă într-un mediu literar nu prea activ și nu totdeauna legat de viața artistică din nu de mult Unitele Principate. Nu este locul să întreprindem aici o comparație între piesa lui Bodnărescu și alte piese românești contemporane. Ne mărginim doar a afirma că o asemenea operație nu i-ar știrbi originalitatea, dar nici nu ar contribui prea mult la cunoașterea repertoriului vremii. Neterminată și nedifuzată,* Puterea și inima *a rămas în filele îngălbenite ale unui caiet — simplă mărturie a posibilităților unui foarte talentat dramaturg, vădite, în cazul de față, cu deosebire în vioiciunea dialogului.*

Tot din caietele lui Samsom Bodnărescu am transcris și o satiră în versuri, citită (sau numai destinată a fi citită) la „aniversara" de la 14 noiembrie 1881. Trecuseră patru ani de cînd Bodnărescu primise conducerea școlii „A. Bașotă" din Pomîrla,

---

[2] Leonida Bodnărescu, *Samson Bodnărescu*, în „Deșteptarea", an. X, 1902, nr. 16, din 24 februarie; I. G. Sbiera, *Să înlăturăm neadevărurile*, *idem*, nr. 24 din 24 martie.

[3] Leonida Bodnărescu, *op. cit.*

[4] T. Maiorescu, *Critice*, vol. III, Buc., Socec., s. a., p. 134.

de lîngă Dorohoi — post sigur și cu atît mai ferit de intemperiile politice, cu cît în eforia care administra școala se aflau numeroși amici din „Junimea". După stabilirea la Pomîrla, Bodnărescu iese treptat din atenția junimiștilor, mai ales că nu mai scrie decît foarte puțin, iar lui Iacob Negruzzi îi trimite și mai puțin. Activitățile domestice, numeroase și împovărătoare, dintr-o școală atît de mare nu-l apasă prea mult; dimpotrivă, Bodnărescu pare a se complace în ele și tonul în care le relatează „Junimii" nu trădează nicidecum antipatie. Că uneori intervine caricatura, faptul se explică prin cerințele momentului: la „aniversare", convivii erau datori să aibă cît mai mult haz. Iar umorul lui Bodnărescu era, în genere, greoi, lipsit de agilitate. Este ceea ce se desprinde și din următoarele glume citite la o altă „aniversară", probabil aceea de la sfîrșitul anului 1873. Presupunerea aceasta ne-o întemeiem pe unele aluzii la romanul Mihai Vereanu *al lui Iacob Negruzzi, publicat în „Convorbiri literare" în cursul acelui an. Iată cîteva din aceste anecdote* [5]*:*

1 — De unde a iscodit lumea cuvîntul „a dormi"?
— Desigur că din dicționarul „Junimii", care începe cu „doarme".

*

2 — De ce nu se adună „Junimea" ziua, ci sara?
— Ca să nu-i mănînce Vîrcolicii lumina [6]*.*

*

3 — Cine din „Junimea" este om de stat?
— Nu Maiorescu — el îi mic de stat [7]*.*

---

[5] B. A R., Arhiva Samson Bodnărescu, mapa I, ms. 3, f. 162, 163, 164 și 165.

[6] Aluzie la Ștefan Vîrgolici (1843—1879), al cărui nume Bodnărescu îl transformase, amical, în „Vîrcolici".

[7] Joc de cuvinte: *maior*, rădăcina numelui lui Maiorescu, este, în latină, comparativul lui *magnus*, „mare".

*

4 — *Care din „Junimea" este cel mai împodobit ?*
— *Cel cu Boukle* [8]

*

5 — *De ce Jac* [9] *n-a vrut să taie o bucată din satiră ?*
— *I-a venit greu să dee un* sat. *Satira nu-i de Jac.*

*

6 — *De ce or fi românii de astăzi, cînd ar trăi cu cîteva secule în urmă, mai cu multă judecată ?*
— *Fiindcă ar trece peste hotarele lui Hejdeu și Panu* [10].

*

7 — *De ce membrii „Junimii" scriu mai puțin decît odinioară ?*
— *Fiindcă i-o învățat „Convorbirile" stenografia* [11].

---

[8] H. Th. Buckle (1821—1862), a cărui *Istorie a civilizației în Anglia* a cunoscut o extrem de largă răspîndire printre junimiști. Bodnărescu se referă fie la Vasile Pogor, care scrisese un articol despre Buckle în chiar primul an al „Convorbirilor literare" (*H. T. Buckle, Istoria civilizațiunii în Englitera*, an I, 1867, nr. 6, din 15 mai), fie la A. D. Xenopol, care se ocupase și el pe larg de aceeași lucrare (*Istoriile civilizațiunii*, în „Convorbiri literare", an. III, 1869, nr. 8—18, din 15 iunie—15 noiembrie).

[9] Iacob Negruzzi, redactorul „Convorbirilor literare" și secretarul perpetuu al „Junimii". Bodnărescu are în vedere, probabil, refuzul lui Negruzzi de a lua în considerare observațiile făcute în „Junimea" privind lungimea celei dintîi satire publicate de el în „Convorbiri literare", anume *La cîțiva autori contimporani* (an. III, 1873, nr. 7, octombrie).

[10] Aluzie la articolele lui G. Panu, *Istoria critică a românilor, de d. B. P. Hașdău* („Convorbiri literare". an. VI, 1877, nr. 11—12, februarie-martie și an. VII, 1873, nr. 1—6, aprilie-septembrie), în care proaspătul membru al „Junimii" polemiza cu Hașdeu pe tema hotarelor Moldovei în sec. al XV-lea.

[11] Aluzie la articolul lui Cernescu, *Despre stenografie și necesitatea ei* („Convorbiri literare", an. VI, 1872, nr. 2, mai).

XII

Tot din caietele manuscrise ale lui Samson Bodnărescu dăm la lumină și cîteva scrisori și ciorne de scrisori care fie că atestă starea sa sufletească din unele momente ale traiului la Pomîrla, fie că mărturisesc interesul său față de anumite probleme. Cele mai multe sînt adresate lui I. Ianov, influent junimist politic, de care Bodnărescu era atașat nu numai printr-un sentiment de prietenie, ci și prin obligații administrative, autorul „cîntecelelor comice" fiind, în același timp, și membru al eforiei Așezămîntului „A. Bașotă", care patrona liceul condus de Bodnărescu.

În sfîrșit, însemnările de călătorie ale lui Bodnărescu din insula Rügen, pe care le-am inclus în acest volum atît cît le-am aflat, fără a prezenta o importanță literară deosebită, sînt interesante pentru că dovedesc atenția acordată de scriitorul român unei teme care intrase deja în geografia literară germană și care va face apoi o frumoasă carieră în secolul nostru, cu ecouri și în literatura română.

Dacă volumul de față își propune să reconstituie măcar în parte, atmosfera ședințelor „Junimii", el nu o poate face fără a nu da la iveală o scriere celebră în analele societății, de care toți vorbeau cu duioasă aducere aminte, dar care a rămas uitată între hîrtiile lui Iacob Negruzzi (acesta o păstra în calitatea sa de organizator al „aniversarelor"). Este vorba de Fotografia „Junimii", *fără alcătuită de Anton Naum pentru „aniversarea" din 1874, adică abia la doi ani după intrarea sa în societatea ieșeană. Despre ceea ce a însemnat „zeflemeaua" junimistă ne putem da bine seama din această pe alocuri stîngace compunere, plină însă de maliția gratuită a inteligenței. Posedînd un spirit de observație foarte ascuțit, cunoscînd suficient de bine caracterul camarazilor de societate, Anton Naum a reușit să brodeze cu vervă cîteva portrete vioaie și caustice. Iată, spre exemplu, cum îl înfățișează pe G. Panu:*

„Apoi Panu, o șopîrlă și viclean și cîrtitor,
El, cînd vede cărăcuda că îi vine-n ajutor,
Se încoardă ca un șarpe și rumpînd în carne vie,
Mușcă-n dreapta, mușcă-n stînga, c-o drăcească bucurie..."

XIII

Creată în perioada de înflorire a „Junimii", Fotografia ei ne pune în față o probă autentică de umor junimist specific.

Puțin timp membru efectiv al „Junimii", D. Petrino se resimte totuși de lectura articolelor maioresciene, a căror ideologie se pare că a împărtășit-o chiar după ce și-a renegat trecutul junimist. Versurile pe care le tipărim acum au un caracter preponderent documentar și nu se ridică mult deasupra nivelului obișnuit al creației sale. Excepție fac poeziile fără titlu incluse în albumul Mariei Ghica-Sturza, a căror melodicitate și timbru plăcut, uneori personal, le așează printre cele mai bune creații ale sale, cum ar fi, de pildă, ciclul Resunete *din volumul* Lumine și umbre.

În schimb, deosebit de interesante se arată scrisorile, capabile să ofere, alături de acelea publicate de I. E. Torouțiu [12]*, un criteriu de judecare a omului-Petrino. Ele mărturisesc suficient de bine starea sa sufletească la cîțiva ani după moartea fulgerătoare a soției și copilului, pe care i-a plîns cu disperare sinceră și i-a uitat repede. După un scurt voiaj în străinătate, s-a stabilit la Cernăuți. Certat cu familia, înconjurat de o societate pe care și-o făcuse ostilă, pe care ajunsese el singur să o disprețuiască, dar pe care o frecventa cu pasiune, Petrino pozează uneori în damnat, alteori în zeflemist și chiar în moralist: „Figurez-vous que M-me Adèle Rosnovano se marie et qu'elle a trouvé un homme assez sot et assez stupide pour la prendre en mariage. J'espère que vous dévinez sans doute en Catargi celui qui est doué de ces belles qualités. Depuis que j'ai la certitude de ce fait, cette femme me répugne au point que je ne puis plus aller la voir. Profiter de la stupidité d'un pareil homme c'est ignoble et en faire son mari c'est indigne". Principii foarte sănătoase, desigur. Să nu uităm însă că ele veneau din partea unui om a cărui trăsătură esențială de caracter a fost inconstanța. Corespondența din acești ani, publicată în cele ce urmează, este suficientă pentru reconstituirea unei epoci din agitata viață a poetului bucovinean.*

---

[12] În *Studii și documente literare*, vol. I, Buc., Bucovina, 1932, p. 251 urm.

XIV

În istoria literaturii, Vasile Pogor e cunoscut mai puțin ca scriitor și mai mult ca principal promotor al „zeflemelei" junimiste. A publicat de ajuns de puțin și nu numai în „Convorbiri literare", cu toate că, după 1867, le-a rămas credincios. Tip al junimistului ireproșabil, el poposea la „Junimea" cu un trecut literar mai mult sau mai puțin bogat, însă foarte cutohton și demn de a fi menționat în istoriile literare. Ceea ce publicăm acum din manuscrisele sale întărește ideea că cei mai mulți junimiști veniseră în societate după ce trecuseră printr-o perioadă de intensă activitate literară, în sensul principiilor pașoptiste și postpașoptiste — fapt ale cărui consecințe nu au fost însă elucidate suficient. A-i acuza că, o dată cu intrarea în „Junimea", și-au abjurat trecutul imediat, înseamnă a arunca umbra neonestității asupra unor oameni ce nu o merită întru nimic. Prin urmare, la „Junimea" nu s-ar fi putut face abstracție în nici un fel de trecutul literar românesc, așa cum s-a insinuat multă vreme, în favoarea unui cosmopolitism păgubitor. Piesa Puterea și inima *a lui Samson Bodnărescu, poemul* Ursita *al lui Pogor sînt o mărturie puternică a acestei legături strînse dintre „Junimea" și literatura română anterioară ei. Cu toate clișeele, cu toate stîngăciile compoziționale,* Ursita, *scris, probabil, între 1859—1860, derivă nemijlocit din poemul romantic românesc, din care se revendică prin subiect, culoare locală, decor, amănunte specifice. Și poate că nu greșim afirmînd că orice trecere în revistă a acestei specii nu poate ocoli, de acum înainte, opera lui Pogor. După cum nici celui ce se ocupă de lirica erotică românească din a doua jumătate a secolului al XIX-lea nu-i pot rămîne necunoscute atît de curatele și uimitor de curgătoarele versuri din* Nu mă uita, *scrise tot în această perioadă :*

Căci roza-i ca și lume, un vis, deșertăciune,
Un farmec, o părere, un joc înșălător ;
Ades cel ce-o culege găsăște-amărăciune ;
Deși zîmbește vesel, să scutură ușor.
Pe cînd în mica floare, un suflet îți vorbește,
Din ea un glas s-inalță, de vrai a-l asculta,
Ce sufere, suspină, să plînge și iubește ;
Ea-ți zice-n tot minutul : „te rog nu mă uita".

XV

Nu tot așa se prezintă și poemele Nirvana, Calea vieții *și satira* La Copou, *a căror structură prolixă, vers mînuit greoi și limbaj nu rareori afectat le trimit, surprinzător, către cea dintîi jumătate a secolului și către modul de-a scrie al lui Vasile Pogortatăl. Cu toate acestea, tipărim* Nirvana *pentru motivul că atestă larga răspîndire printre junimiști a budismului și a filozofiei lui Schopenhauer. E, dacă putem spune astfel, o confirmare practică a faptelor intuite atît din traducerile lui Pogor din textele budiste* [13], *cît și din conspectul făcut tot de el din lucrarea de căpătîi a filozofului german* [14]. *Cît despre satira* La Copou, *ea ne prilejuiește cunoașterea precisă a atitudinii autorului față de societatea ieșeană: sensibil cu deosebire la ridicul, din orice parte l-ar fi observat, Pogor nu ezită să ironizeze persoane din imediata sa apropiere, așa cum va face, cîțiva ani mai tîrziu, și Anton Naum, în* Oglinda [15], *ori să alcătuiască un tablou plin de vervă al artiștilor trupei ieșene de teatru:*

De la teatru se pogoară, plină d-o justă mîndrie,
Trupa de artiști dramatici, genială colonie.
Unii își arată capul, nepieptănat și pletos,
Alții manta italiană, măreț spînzurînd în jos.
Salutați cu respect mare p-a muzelor favoriți,
Pe marchizele Regenței, cu papucii necîrpiți.

În „Convorbiri literare", satira nu va fi fost tipărită poate tocmai din cauza aluziilor prea străvezii la diverse persoane din lumea ieșeană. Realizarea artistică discutabilă nu va fi constituit o piedică, întrucît Iacob Negruzzi făcea adesea excepții, pour le besoin de la cause, *preferînd, de pildă, să-i tipărească lui Pogor două versiuni din V. Hugo, fără a menționa însă numele traducătorului* [16]. *Cu toate acestea, tălmăcirile nu sînt inferioare*

---

[13] În „Convorbiri literare", an. XVII, 1883, nr. 9, decembrie și an. XVIII, 1884, nr. 1, martie.

[14] B. A. R., ms. 3769, f. 65—98.

[15] În „Convorbiri literare", nr. XIII, 1879, nr. 8, noiembrie.

[16] În „Convorbiri literare", an. IX, 1875, nr. 5, august.

altora din epocă și este de mirare că Pogor nu a încredințat tiparului, dintre traducerile sale mussetiene, decît un fragment al lui Rolla [17], *cînd în manuscris mai avea și* Viziune, *care, deși vede abia acum lumina tiparului, reprezintă totuși o reușită indiscutabilă. Drept dovadă, oferim mai jos, textul original și interpretarea lui Pogor :*

Je vis d'abord sur moi des fantômes étranges
Trainer de longs habits,
Je ne sais si c'étaient des femmes ou des anges !
Leurs manteaux m'inondaient avec leurs belles franges
De nacre et de rubis

[. . . . .]
Hélas ! de belles nuits le ciel nous est avare
Autant que de beaux jours !
Entendez-vous gémir la harpe de Ferrare,
Et sous des doigts divins palpiter la guitare ?
Venez, ô mes amours ! [18]

Și Pogor :
„Întîi văzui d-asupră-mi fantome plutitoare
Cu lung costum divin.
Nu știu de erau îngeri sau simple muritoare !
M-acoperea mantalele cu franjuri de splendoare,
De nacru și rubin.
[. . . . .]

Vai ! Și de nopți luminoase cerul zgîrcit s-arată,
Ca și de sori senini.
Ori n-auziți Ferrara cu harpa-i întristată ?
Sub degete divine, ghitara agitată...
Veniți amori divini !

În proză, Pogor nu a încredințat nimic „Convorbirilor literare", afară de cîteva traduceri, dintre care una singură are

---

[17] În „Convorbiri literare", an. VII, 1873, nr. 1, aprilie.
[18] Alfred de Musset, *Oeuvres posthumes*, Paris, Flammarion, s.a., p. 7—8.

caracter beletristic: Miggles, *din Bret Harte* [19]. *Cu atît mai interesant apare faptul că, în manuscris, el a lăsat versiuni din Poe* [20] *și Maurice Barrès* [21]. *Ca prozator original, Pogor a rămas cu totul ignorat și, de aceea, prin tipărirea paginilor sale de proză, întregim imaginea incompletă de pînă acum. Nu este vorba de lucrări ieșite din comun, ci de simple încercări, unele fragmentare, care ne pun în fața unui Pogor necunoscut, plin de subtilitate și savoare. Așa* — Paharnicul Chifterescu, *un fel de „cîntecel comic" din acelea introduse în literatura noastră de Alecsandri și cultivate la „Junimea" de I. Ianov. Odiseea boiernașului grăbit să-și mărite fetele cu ajutorul „cumătrului Neculai Stîncă" (de observat onomastica tipică boierilor „de lume nouă") este redată de Pogor mai curînd cu bonomie decît cu maliție, după tipicul speciei. Șarja îi are în vedere pe candidații la ginerie. Iată cum vorbește, spre exemplu, unul din ei, în care ghicim de îndată un demagog:*

„— Ce am pățit? mă întrebi ce am pățit? Sum desperat, domnul meu, patria rumana merge la pieire și slabele mele brațe sunt în impossibilitate de a o reține pe marginea prapastiei, biata!..."

Cursivitatea stilului, abilitatea construcției, vioiciunea tonului fac din Paharnicul Chifterescu *unul din cele mai reușite „cîntecele comice" din literatura română.*

Celelalte două scrieri sînt cu totul deosebite una de alta, ca structură, problematică și chiar ca stil. Deși neterminate, ele completează imaginea despre „zeflemistul" Pogor, acesta fiind și motivul pentru care le-am reprodus.

Cele cinci surori de la Tîrgu Neamțului *este un fel de dezbatere filozofică, în genul nuvelelor eminesciene, de care se apropie prin tematică: limita dintre bucuria de a trăi viața și necesitatea de a o contempla. În acest sens, paginile lui Pogor par un fel de parabolă, care, voit sau nu, lasă fără răspuns întrebarea de mai sus, ca și cum însuși autorul nu s-ar decide. În scurta dispută dintre surorile care împletesc un covor „cu bucu-*

[19] În „Convorbiri literare", an. XI, 1877, nr. 4, iulie.
[20] B. A. R., ms. 5907, f. 30—44.
[21] Idem, f. 63—64.

rie nevinovată" și monahul care vede aici o deșertăciune lumească, Pogor pare a înclina mai curînd către opinia celor dintîi :

„Mama noastră, urmă Maria cu un glas slăbănogit, trăie încă cînd noi am început acest lucru și ea ne-a lăsat cu limbă de moarte să-l săvîrșim împreună, cu veselie și fără sfială, în ceasurile noastre pierdute. Ea îmi zice că aceste ceasuri, petrecute în bucuria nevinovată ce se cuvine vrîstei noastre, vor fi cele mai fericite și mai pacinice din viața noastră și că, mai tîrziu, cînd va fi să intrăm în lupta lumii și să luăm părtășie la ispitele și chinurile ei, dacă cumva plăcerile furtunoase și zgomotul lumii ne-ar face să uităm iubirea sfîntă ce se datorește de la o soră către surori, o singură căutătură aruncată asupra acestui covor va fi îndestul spre a deștepta în inimile noastre vechile sentimente de unire și de amor".

Diferită ca tematică este cealaltă nuvelă, din care s-a păstrat — sau nu a fost conceput — decît începutul. Cu toate acestea, puținele rînduri care există mărturisesc abilitatea lui Pogor în descrierea sugestivă și în observarea moravurilor.

Tipărim acum și însemnările de călătorie ale lui V. Pogor, rezultate de pe urma celui dintîi voiaj al său în străinătate. Adolescent ironic, el asistă, s-ar părea, cu superioritate la glumele celorlalți colegi de călătorie, pe care le rezumă apoi într-un stil telegrafic de o involuntară gravitate copilărească.

Puțini își mai aduc aminte că autorul versurilor din cîteva cunoscute și răspîndite și azi romanțe se numea Theodor Șerbănescu. Uitarea a căzut cu atît mai repede peste opera sa, cu cît istoria literară nu a făcut aproape nici un efort ca să și-l revendice. Nu este, desigur, un poet de mare valoare. Cu toate acestea, acum o sută de ani, versurile sale se bucurau de o largă răspîndire. A scris, după mărturiile prietenilor, nenumărate poezii. Avea ușurință în versificație, cadențele se succedau rapid și superficial, tot astfel și sentimentele. Poeziile sale, care nu cunosc decît un singur registru sentimental, al iubirii, și acesta monocord prin patetism, izvorăsc dintr-o avalanșă erotică pe care autorul a și căutat să o teoretizeze, făcînd din „amor" un cult întreținut după codul manierelor elegante ale ofițerimii române din a doua jumătate a secolului trecut. Avea obiceiul să distribuie

versurile sale persoanelor cărora le erau dedicate, ceea ce a făcut ca multe din ele să se piardă, nemaifiind incluse în ampla ediție pe care a alcătuit-o, în 1902, prietenul său Trandafir G. Djuvara. Unul din albumele cu poezii de Theodor Șerbănescu se păstrează la Biblioteca Academiei Române și cuprinde versuri, în cea mai mare parte cunoscute ; printre ele se află însă și unele care nu au văzut pînă acum lumina tiparului. Dacă le reproducem în cele ce urmează, o facem mai mult pentru valoarea lor documentară și mai puțin artistică. Cît despre poeziile în limba franceză, ele se adaugă celor scrise în aceeași limbă și apărute mai de mult [22].

Ultima parte a volumului înmănunchiază o serie de acte oficiale, majoritatea extrase de pe certificatele de naștere. Deoarece pentru scriitorii români din secolul trecut, mai ales în cazul celor de importanță redusă, datele biografice sînt foarte sărace și recoltate, în genere, după izvoare de a doua mînă, am socotit util să punem la dispoziția istoricilor literari actele — atît cît am putut afla deocamdată — referitoare la cîțiva junimiști, în speranța că ele vor contribui la clarificarea unor controverse, oferind fapte noi. Nu le acordăm altă importanță decît o au în realitate, dar considerăm că, dacă întregul material de acest fel, aflător în țară, ar fi pus la îndemîna cercetătorilor în colecții tipărite, s-ar evita destule controverse inutile.

Grupul de acte referitoare la Samson Bodnărescu înglobează, între altele, un certificat de naștere care întărește data propusă într-un studiu relativ recent [23] *și infirmă altele anterioare* [24]. *Se știa că, o dată atras de Pavel Paicu la Iași, Bodnărescu ar fi urmat cursurile Facultății de litere a Universității ieșene ; cînd anume și cît timp — era necunoscut. Or, cele două acte dovedesc, fără putință de tăgadă, că el a fost student al acestei Facultăți în*

---

[22] În L'Indépendence Roumaine", an. XXV, 1901, nr. 7504, din 18 iunie și la Const. Solomon, *Theodor Șerbănescu*, în „Analele Moldovei", an. II, 1943, nr. 3—4, iunie-decembrie, p. 229—235.

[23] I. D. Marin, *Samson Bodnărescu, prieten și emul al lui Mihai Eminescu* în „Limbă și literatură", vol. IX, 1965, p. 183.

[24] I. E. Torouțiu, *Studii și documente literare*, vol. IV, Buc., Bucovina, 1933, p. 314.

anul școlar 1866/1867. Importante pentru cunoașterea atît a unui moment dureros din viața scriitorului, cît și a degradantei umăriri la care au fost supuși junimiștii de către adversarii lor politici, sînt cererile și procesele verbale privind concursurile susținute de Bodnărescu pentru ocuparea unei catedre la Școala Normală „Vasile Lupu" din Iași, în anul 1876. Atragem atenția asupra participării la acest concurs a unui viitor junimist — Constantin Meissner.

Redactat după o practică extrem de curentă în a doua jumătate a secolului trecut, procesul verbal referitor la Scarlat Capșa aduce amănunte utile, ce completează necrologul pe care i l-a făcut Iacob Negruzzi [25].

Despre Matilda Cugler-Poni, despre originea ei și data nașterii s-au afirmat de multe ori lucruri inexacte. Foarte recent ele au fost puse la punct în prefața ediției ce i-a fost consacrată [26]. *Întrucît actele respective nu au fost decît amintite, le reproducem integral în volumul de față.*

Lucruri noi aduc certificatele și extractele privitoare la Eduard Gruber, despre care, pînă acum, nu se prea știau multe lucruri, afară de amintirile lui A. Gorovei [27]. *Am inclus aici și extractul de naștere al soției sale, poeta Virginia Gruber, fiica Veronicăi Micle. În ceea ce o privește pe aceasta din urmă, reproducem o serie de acte referitoare la situația ei după moartea lui Ștefan Micle, întîmplată în 1879.*

Oarecari lămuriri pentru o perioadă foarte puțin cunoscută din viața lui Anton Naum aduc actele din anii 1851—1853, întărind afirmațiile lui Iacob Negruzzi [28], *după cum mărturia mitricească eliberată de Mitropolia din Iași confirmă data nașterii susținută de însuși scriitorul* [29].

---

[25] În „Convorbiri literare", an. IV, 1870, nr. 3, din 1 aprilie, p. 52.

[26] Matilda Cugler-Poni, *Scrieri alese*, ediție îngrijită și prefață de Ion Nuță, Iași, Junimea, 1971, p. V.

[27] A. Gorovei, *Alte vremuri. Amintiri literare*, Folticeni, Bendit, 1930, p. 103—117.

[28] I. Negruzzi, *Amintiri din „Junimea"*, Buc., Viața Românească, 1922, p. 206.

[29] I. E. Torouțiu, *Studii și documente literare*, vol. I, Buc., Bucovina, 1931, p. 357.

Fără a fi deosebit de importante, actele referitoare la G. Panu aduc unele clarificări în biografia sa, în legătură atît cu locul nașterii (pînă acum ezitîndu-se între Galați[30] *și Iași*[31]*), cît și cu studiile urmate la Liceul Central din Iași.*

Lucruri necunoscute pînă acum istoriei literare propune actul încheiat la Paris, în 1906, din care reiese că Vasile Pogor a avut trei fiice, stabilite în capitala Franței. Corectăm, cu acest prilej, afirmația greșită din volumul Scriitori junimiști [32].

Ar părea excesivă introducerea în volumul de față a cererii lui I. Pop Florentin de pedepsire a unui elev recalcitrant. O publicăm totuși pentru simplul motiv că ea completează portretul pe care i l-a făcut, ca dascăl, N. Iorga: „profesor blînd, timid și sec, care-ți permitea să cetești la lecție din cartea sprijinită pe spinarea colegului din față și care nu se supăra cînd ușa, desfăcută din țîțîni, cădea la atingerea mîinii sale delicate" [33].

În sfîrșit, volumul se încheie cu o mărturie mitricală care precizează data nașterii lui A. D. Xenopol.

DAN MĂNUCĂ

---

[30] G. Călinescu, *Material documentar*, în „Studii și cercetări de istorie literară și folclor", an. IX, 1960, nr. 4, p. 763.

[31] I. Negruzzi, *Gheorghe Panu*, în „Convorbiri literare", an. XLIV, 1910, nr. 9, noiembrie, p. 1059; S. Pauker, *25 ani de la moartea lui Gh. Panu*, în „Adevărul", an. XLIX, 1935, nr. 15899, din 7 noiembrie, p. 6.

[32] Dan Mănucă, *Scriitori junimiști*, Iași, Junimea, 1971, p. 152.

[33] N. Iorga, *Oameni care au fost*, vol. IV, Buc., Fundația pentru Literatură și Artă, 1936, p. 183.

NOTĂ ASUPRA EDIȚIEI

Volumul de față cuprinde scrieri literare, scrisori și acte oficiale acoperind o perioadă relativ întinsă (1846—1906), de-a lungul căreia limba și ortografia românească au suferit numeroase modificări. În transcrierea textelor, am aplicat criteriile ortografice în vigoare, încercînd să păstrăm particularitățile de limbă. Ceea ce se consideră, în genere, caracteristică dialectală a fost redat ca atare : **sosît,** pentru **sosit, ședzi** pentru **ședzi, sîngur** pentru **singur, a ave, a vede** etc. pentru **a avea, a vedea** etc., **den** pentru **din, lucrători** pentru **lucrător** (sg.). Am păstrat forma **sin** pentru **sîn,** întrucît o socotim inseperabilă celor mai multe poezii din epoca respectivă. Am transcris însă **rămas** pentru **remas, a tîrgui** pentru **a tărgui, gîște** pentru **găște** ori **silitoare** pentru **silitoariă.** Cînd la același scriitor am întîlnit forme duble, precum **az** și **azi, pe** și **pre,** le-am reprodus ca atare. În același fel am procedat și în transcrierea actelor oficiale, cărora le-am corectat numai ortografia, nu însă și exprimările incorecte sau familiare.

Textele în limba franceză au fost transcrise întocmai cum au fost aflate, fără a ne permite nici semnalarea și nici îndreptarea erorilor.

D. M.

I.

SCRIERI LITERARE

N. BELDICEANU

Tînguiri [1]

Dorule ! trist
Ca întunericul —
Tu faci un Crist
Pe tot nemernicul

Şi-n urlete
De aspre vînturi,
Pe suflete
Cumplit le vînturi . . .

Plîngeri atunci,
Pustiul aude,
Iar cele lunci
De lacrimi par ude,

Lacrimi de om,
Duse-n ocean,
Ca un atom
De patimi, în noian . . .

Dar cît slăbesc
A ochilor văpăi,
Să tot răresc
A inimii bătăi,

Şi soarele
La chip să-ntunecă,
Şi oarele
În haos lunecă . . .

Din umbrele bolţii,
Moartea privind
La noi, rînjind
Îşi arată colţii . . .

O ! teme-te,
Cerescule soare,
De gemete
Înfiorătoare ;

De-al inimilor chin,
De proaste minţi,
De suferinţi ;
Întunecă-te, senin . . .

Pămîntule, mai fii
Tu blînd şi bun
Cu cei ce-ţi spun
Durerile lor vii . . .

Liniște eternă,
Vino și ie-i ;

Pune pe ei
Lopata de țernă . . .

(B.A.R., ms. 2224, f. 17-19)

În temniță

Aici se scutur florile,
Aici lumina moare
Și izvorăsc plînsorile
Vieții fără soare.
Închipuiri feerice
Îmi trec pe dinainte,
Și văd prin întunerice
O ceată de morminte . . .
Slab, poleind zăbrelele,
Lumina slabă trece,
Și reci sînt foarte pietrele
Din astă boltă rece.
De nicăiri nu capătă

Senin, mîhnitu-mi cuget,
Și lunecă și scapătă
În noapte al meu suflet...
Îmi tot slăbesc puterile
Și glasu-mi jălind
moare . . .
Și greu m-apasă fierele
Și brațul rău mă doare.
Dar răpede zbor oarele
Și iată ziua rîde.
Cînd ochi deschide soarele,
Eu ochii voi închide

(Dorman, Act. IV, sc. I)
(B.A.R., ms. 2224, f. 24—25)

Prorocire

Soartă bună, soartă rea...
Din Carpat la Dunărea,
Tot voinici la cap isteți
Și la inimă sumeți . . .
Dar prin veacurile sure,

Mulți, ca frunza din
pădure,
Năvăli-vor peste ei,
Ai pustiurilor zmei.
Cei voinici, pletoase frunți,

Cu ciobani trăind prin munți,
Zmeii cînd s-or arata,
În picioare-i vor calca . . .
Și zdrobindu-le tăria,
Suta lor va bate mia . . .
Dar veni-vor peste ei
De zizanie ani rei . . .
Toți atunci, cu lăcomie...
Vor umbla după domnie...
Și străinii vor întra
În păduri, spre a-i vîna,
Și vor ști să le rîpească
Limba chiar și să-i prostească . . .

(Dorman, Act. III, sc. V).
(B.A.R., ms. 2224, f. 26—27)

Pedeapsa

Cînd amar
Pe ochi s-așterne,
În zădar
El lacrimi cerne . . .

Sufletul să pierde
Și tot plînge
Și să stînge,
Dar nimene-l crede . . .

Apoi o scîntee
De ne atinge,
Ca pe minge,
De ne gioci, femee . . .

Cum toate să schimbă,
Cum ne prostim ;
Ce smintită limbă
Atunci vorbim . . .

Și izbește
Adînc în piept răul ;
Și sporește
Cu lacrimi pîrăul . . .

Dar ia să ies,
Dragoste, din noapte
Și din eres
Spune, să mai poate ?

O, cum te-aș da,
Cumplito ! pe lacrimi ;
Cum te-aș schimba
De chinuri și patimi ! . . .

Cugetul meu
Să fugă departe . . .
Ca să uit eu
Iubiri, azi uitate . . .

Şi ce ar fi
Atuncea cu mine ?

Aş nebuni
Fără de tine . . .

(B.A.R., ms. 2224, f. 28—29)

Amintiri dureroase

Dragoste neînţeleasă de fiinţele uşoare,
Tu nu poţi face minciuna credincioasă, iubitoare ;
Lutul inimii viclene nu pricepe taina ta . . .
Slăbiciunea omenească nu te poate merita . . .

Am iubit, mi-aduc aminte, în pierduta-mi tinereţă,
Am iubit şi eu, ca alţii, femeească frumuseţă . . .
Am iubit-o cu credinţă, fără patimă şi rău ;
Am iubit-o cum iubeşte un smintit idolul său . . .

Şi ce linişte, ce bine află sufletu-n iubire ?
Tot femee-a fost şi stînca ce-a zdrobit a mea simţire.
Tot o Evă, moştenirea suferinţei pe pămînt . . .
Jurămîntul ei tot pleavă pe aripile de vînt . . .

Deodată, în durere, îmi pierdusem judecata,
Pe-a mea faţă vestejită zîmbetul nu înflorea ;
Şi privirea-mi era stînsă, lipsea inimii bucata . . .
Şi zdrobită ea, sărmana, ca o marmură zăcea . . .

Astăzi încă, eu în cale de-ntîlnesc vre o fiinţă
Zîmbitoare şi frumoasă, de-a femeii necredinţă
Îmi aduc aminte-ndată . . . o durere, un oftat
Îmi arată tinereţea, ca un arbore uscat . . .

Nici o patimă în lume ca iubirea nu-i cumplită,
Şi nimic de plîns nu este ca simţirea osîndită . . .

O credință amăgită nu să-ncrede nici în flori...
Rana inimii e crudă, pune gheață și pe flori.

1867, mai 16
(B. A. R., ms. 2224, f. 40—41)

Credința amăgită

Amăgit de tînăr, prin minciuni culesă
Din gura femeii, ajunsesem eu
O tristă nălucă... tot ce rămăsesă
Scump inimii mele era dorul meu.

Dezgustat de lume, sătul și de mine,
Pe pămînt nimica nu mă fericea ;
Lacrimile numai erau al meu bine,
Iar singurătatea — prietina mea.

Cînd de-odată-n noaptea durerilor mele,
Ca o bucurie tu ai apărut ;
Purtai pe-a ta frunte în loc de ochi — stele ;
Am zis : ești lumina... și, orb, te-am crezut !

Cît păreai frumoasă cînd la cununie,
Albă ca lumina lîngă mine stai ;
Ce uimit atuncea căutam la tine,
Frumoaso, cînd dulce tu mă sărutai...

Trăiam noi viața cea mai fericită,
Ca și trandafirii în luna lui mai
Veseli ca întîia pereche iubită,
Pîn ce nu intrasă ispita în rai.

Dar nimic nu-i trainic... un zadarnic nume
Este fericirea... Bine a dori
Nebunie este jos, aici, în lume,
Suferință-nseamnă suflet bun a fi.

Chin, nefericire, trăsnete și moarte!
Între noi să pusă o tină de om...
Și florile noastre s-au scuturat toate,
Cum toamna să scutur frunzele din pom...

Toate ale mele bucurii de-o dată
S-au dus în cumplitul, afurisit ceas;
Iar dragostea blîndă, sfîntă și curată
Pleavă de cuvinte acum a rămas...

De azi înainte, nici o fericire!
Toate sînt în lume niște nerozii...
Mască mincinoasă... iubire, iubire! —
În veci tu de mine blestemată fii...

1870, Noemv. 28
(B. A. R., ms. 2224, f. 48—49)

Și te-am văzut

Cînd te-am văzut, frumoaso, luceafărul iubirii
În sufletul meu rece zîmbit-a luminos.
Și timbrul tău cel dulce, ca nota fericirii,
Pe inima mea tristă vibră melodios...

Dar pentru zile moarte nu este bucurie
Pe veștejitul cipru zefirii nu șoptesc.
Eu, chip al suferinții, străin de bucurie,
Cum să-ndrăznesc a-ți zice că iubesc?

Şi cum să cred în bine, cînd nu mai am credinţă !
S-a depărtat de mine al tinereţii vis ...
A mai iubi, iubito ? ce oarbă năzuinţă !
Un sceptic să mai creadă în stele care nu-s !

Senina strălucire a ochilor din soare
Rămîi tu liniştită, ca liniştea din zori,
Şi veselă urmează, cu inimă în floare,
O cale semănată cu-a dragostelor flori.

Şi dacă fericitul ce-ar fi să aibă parte
La tînăra-ţi iubire, de ea n-ar merita,
Atunci cu drag priveşte la iubitoru-ţi frate,
De te-ar uita o lume, el nu te va uita ...

1871, Fevr. 16
(B. A. R., ms. 2224, f. 52)

Nu vezi metamorfoză

Nu vezi metamorfoză, cum zici că ţi se pare,
Şi dacă-n aparenţă găseşti nişte schimbări,
Schimbările aceste sînt forme trecătoare ...
Cînd rîde a mea faţă, în suflet am oftări.

Precum mormîntul umed nu ia nici o schimbare,
Ci stă sub iarba verde, ascuns el de vederi,
Astfel e al meu suflet, iubită muritoare,
Sub vesele cuvinte, acopere dureri.

Metamorfoză tristă, a mea varietate
E ne-nţeleasă taină, e simbure de moarte
Cu raze de viaţă ... Pe cît mai vesel sînt
Cu-atîta şi mai tare m-apropii de mormînt.

1870, Oct. 21
(B. A. R., ms. 2224, f. 56)

Luminoasă întristare

Luminoasă întristare,
De ce-i chipul tău mîhnit ?
Spune, ce rece suflare
Inima ţi-a vestejit ?

Zici că nu mai pui credinţă
Nici în D [umne] zeul tău ;
De ce astă necredinţă,
Îngeraşule ateu ? . . .

Cînd viu soarele-ţi răsare,
Să pui zilelor hotar ? . . .
Ai prea dulce cuvîntare
Să vorbeşti aşa amar ! . . .

În lăcaşul fără soare
Ai vrea tu să te strecori ?
Şi sub urnă jălitoare
Să îngropi atîtea flori ?

Blînda mea nemîngîiere,
O, de ce nu am putere
A zdrobi acest pămînt,
Să rămîi fără mormînt.

1871, Ianuar 14
(B. A. R., ms. 2224, f. 64—65)

Florile

Florile, şi ce sînt ele ?
Gingaşe primăvărele,
Ce aduc luna lui mai
Pe al suferinţei plai . . .

Cînd copilul se trezeşte
Îngînat de albe zori,
De sîn mama îl lipeşte
Şi-l alintă şi-i dă flori.

Şi cînd stă la cununie
O copilă ca o stea,
Ea cu flori de alămîie
De la flori adio-şi ia . . .

Florile întotdeauna
Poeziei dau cununa . . .
Pentru doi ce să iubesc
Vesel înfloresc.

Ele dau vieţii nume,
Ele-o duc în ce[e]a
lume . . .
Însuşi mortul, ca cel viu,
Poartă floare pe sicriu.

1872, April 16
(B. A. R., ms. 2224, f. 67)

Priviţi cum răul înaintează

Priviţi cum răul înaintează
Pe acest bulgăr ce-i zic pămînt ;
Fantome triste cum lăcrimează
Între viaţă şi-ntre mormînt.
Omul, ce este o stîrpitură
Care să crede mare făptură,
Făcut-a cinstea un sterp cuvînt,
Iară cuvîntul — pleavă pe vînt.
Dreptatea astăzi e urgisită,
Persecutată-i munca cinstită,
Obijduitul neascultat,
Sărmanul vecinic uitării dat.
Ce nedreptate ! Peştele mare
Lacom înghite peştele mic.
Stomah atîta bogatul are
Cît să înghită pe un calic.
Auziţi plîngeri ! cîtă urgie !
Cîte blesteme şi cît amar !
Sîngele curge în bătălie !
Orfani şi văduvi de foame mor.

Şi totuşi, încă, mulţimea tace,
Leul tot încă nu s-a trezit.
Cum n-am putere să pot preface
Versul acesta într-un cuţit !

1868, April 30
(B. A. R., ms. 2224, f. 71)

Ce-i lumea ?

Ce-i lumea ? O mare de valuri cuprinsă,
Bătută de vînturi, de nouri încinsă ;
Iar omul ca luntrea, pe unde pornit,
Adese de stîncă se vede lovit.

Cînd soarta cumplită speranţa rădică,
Cînd totul să vede adus la nemică,
Cînd mare-i durerea şi fără hotar,
Cu jele în suflet noi plîngem amar.

O noapte pustie, pustiu ne cuprinde,
Durerea atuncea de noi viu să prinde ;
La patimi uritul ne duce atunci . . .
Orgia ucide a inimei munci.

Să credem virtuţii, din ceri cînd e smultă,
S-o credem, căci răul de nime n-ascultă.
Tot omul născut e la bine şi reu.
Azi cade un duşman şi mîine cad eu . . .

1867, Ianuar 16
(B. A. R., ms. 2224, f. 79)

S. BODNĂRESCU

Puterea şi inima sau Róman şi Viorica[2]

Dramă în cinci acte

de

Samson Bodnărescul [3]

1864

Persoane

1. *Pintescu* — boieri avut
2. *Mariţa* — cucoana sa
3. *Viorica* — fiica lor
4. *Codreanu* — un tînăr
5. *Niţu* — un ţăran
6. *Dochiţa* — femeea sa
7. *Roman* — fiul lor
8. *Alba*
9. *Petru*
10. *Placid* } amicii şi colegii lui Roman
11. *Gîrlă*
12. *Burlă*

Şerbi, şerbitoarie, judi şi popor.

ACTUL ÎNTÎI

Scena I

(o casă ţărănească mejlociu îmbrăcată)

Niţu şi Dochiţa

Niţu

Iată c-am sosît şi eu de la ţarnă. Şi să vezi cît de bine merg toate în gospodăria noastră. Arăturile le-am samanat şi dacă va da Dumnezău un timp bun în vara

aceasta, apoi, Dochița mea, ce săceriș bun vom ave. Și pe la fînațe am fost și de-ai vede ! au înverzit așa de frumos, încît te prind de ochi cînd te uiți la dînsele. Apoi ce mai vrem ! Ici, acasă, ni s-au iernat vitele foarte bine, ba mai ca [la] nimene din sat, și fîn ne-au mai remas și pe la iarnă.

Dochița

Și pe lîngă toate acestea, sfîrșește și Roman școala la vară. De ni l-ar feri Dumnezău de rele și să ni-l aducă sănătos.

Nițu

Da ! Da ! ș-apoi cînd ai ști ce cinste vom ave noi cînd va veni el o dată gata ! Ian ia numai sama, cum îmbla popa nostru și-acum pe lîngă mine și pe lîngă tine.

Dochița

Bine zici, Nițule, și mie-mi plesnește prin cap, c-ar vre să-i pețim fata cu feciorul nostru. Ha ! ha ! ha !

Nițu

Dar' cum ?... gîndești să nu mergem în pețit la dînsul ?

Dochița

Crede, Nițule, că mai degrabă aștepți pre fata țiganului celui den poiană, decît pe fata popii. Căci de-ai vede ! așa-i de leneșă, cît nu mai iese den casă necicînd la lucru. Apoi ce mi-e bună, dacă nu știe încurca nici trei fire. Ia ! numai că joacă niște jocuri... naiba știe de pe unde le-au mai învățat și-afară de-aceasta, că duce duminica o carte la biserică, dar cînd cetește nu știu de n-o ține cumva întoarsă.

Nițu

Tu ai drept, Dochiță. În urmă îi întrebare ori de-a vre Roman s-o iaie, că el îi învățat și trebuie să-l cam lăsăm în voia sa.

Dochița

După cum i-am luat eu sama, apoi nici că să-i pomenești de dînsa. Și crede-mă că are dreptate. Lui îi trebuie o copilă învățată și frumoasă, ce i se cuvine. Însă mie îmi trebuie să fie sîlitoare, lucrătoare și ascultătoare.

Nițu

Să cauți în lumea întreagă, că nu-i găsi așa una cum vrei tu, Dochiță. Îi lua una de la oraș, crede-mă c-acee n-a vre să te știe. Îi lua alta de la țară, iarăși va fi prea proastă. Și așa poți să-ți faci opinci și cîrjă de fier, după cum zice povestea, și să iai lumea de-a lungul și de-a curmezișul și cu greu vei găsi-o.

Dochița

Ba, vezi, făr' de toate acestea aș fi aflat-o... însă...

Nițu

Unde ? la cine ?

Dochița

Ascultă, Nițule ! acuma de mai multă vreme am luat în samă că Viorica, fata boierului nostru, se uită oarecîcum plăcut la Roman de cîte ori îl vede. Și cînd se apropie sărbătorile sau cînd vine văcăciunea [4] — după cum îi zic — atunci totdeauna iese la prîmblare și vine încoace spre noi. Și de mă află afară, făcînd vreo treabă pe lîngă casă, mă întreabă totdeauna, ori de n-au sosit Roman. Apoi tu nu vezi, că cînd vine, neci n-apuc a-l vede bine, căci îndată se arată cineva de la curte și-l poftește să viă cum mai curînd în ospeție la boieriu. Una numai mă mînîncă, că Roman al nostru îi așa de tăcut și nu-mi spune nemica.

Nițu

Crede ! crede !

Dochița

Eu îți spun ce știu și ce pățeam și eu o dată, cînd... știi ! știi ! pe-atunci, pe vremile celea !

Nițu

Eu nu cred ; însă mai de-ales, cine știe !... Drept că Roman îi învățat și îi filozof, după cum îi zic. Însă tu știi că pe la curțile boierești se cere : neam, avuție, onoruri... și cîte și mai multe, de care neci nu putem noi visa macar. Și apoi tu nu știi ce ochi are boieriul nostru asupra mea ? Ai uitat că, de n-ar fi fost la curte Gîrlă cela, ce unicul mai caută de noi, m-ar fi fost bătut de multe ori pe scaun ? Și-apoi și datoria. Dăunăzi i-am făgăduit că az îi voi duce și noi n-avem încă o para.

Dochița

Bine zici, Nițule, și ce om de treabă îi Gîrlă cela : de bun ce-i, îți vine să-l pui în sîn. Însă ce-mi pasă mie de boieriu, Nițule, bine că iubește Viorica lui pre Roman. Atunci n-am eu habar ! Îți vine să nu te mai hrănești cînd te uiți la dînsa.

Nițu

Ce gîndești tu, dragă ? Un boieri care se uită azi cu desprețuire la prostimea asta, cum ne numesc ei, ți-a da fata ? Vorbă-i !

Dochița

Roman îi învățat și suferit la curte !

Nițu

Treacă-ți acestea den gînd. Mai în urmă, m-am săturat și eu de boieri. Și așa țăran cum sînt, îs fericit că pot lucra și agonisi toate cele ce-mi trebuie și nu caut la lucrul mînelor străine. Ian zi tu singură, ce-ar fi boieriu[l] făr' de sudoarea țăranului ?

Dochița

S-ar face lucrători ca noi.

Nițu

Ei apoi, la ce să mă încurc eu cu niște oameni de astfeli ? Că-i fiica lor bună aceasta, s-o mulțumească lui Dumnezău că ți-au adus pe un Gîrlă în casă, ce-au stăruit zi și noapte că doar face ceva din ea. Apoi Codreanu îi mai bun decît noi, pentru că are vreo cîteva moșii și îi învățat pe la Paris, nu ca Roman al nostru.

Dochița

Codreanu cel din cela sat ? Îi un tînăr împrăștiitori și nu se lovește nici de feli cu boieriul Pintescu. Viorica încă îl re'mpinge și nu vre nici măcar să-l știe. Un semn foarte vederat cum că inima ei iubește pre altul și, după cum am luat sama, trebuie să fie Roman — ce-ți zic eu !

Nițu

Înceată cu de-acestea. Mai bine ne-am gîndi la altele. *(Se aude un zurăt de trăsură).* Durăiește ceva. Ian te uită, cred că au sosit trăsura de la Roman.

Dochița (se uită pe fereastră)

Așa este ! Dară nu știu... Trebuie să fi mînat tontul de hargat prea tare, că-s caiii așa de asudați.

Nițu

Tu știi că numai pînă ce capătă hățurile în mînă bolundul cela, apoi mînă ca cum ar fi s. Ilie pren nori. Da' ce șezi ! Du-te și zi Aniței să caute Antoci de cai și Toader să iaie jechila[5] den trăsură și să vie la mine. *(Dochița merge).*

Nițu (singur)

Săraca femeea mea, pe unde-și suie nasul. Fa, biata, nu știe că țăranul e în ziua de az numai unealtă com-

BIBLIOTECA LICEUL „GHEORGHE LAZĂR" BUCUREȘTI

ţelor oamenilor celor mai iscusiţi şi mai şireţi decît dînsul. Biata femee, ea nu vede că boierii se uită la noi ca la dobitoace şi că ne-ar scurge şi sîngele de-ar pute.

Dochiţa (intră)

Îndată vine. Da să-i sucești urechile, c-au mînat așa tare, înțălegi ? Bietele vite îs numai spumă.

Niţu

Şi tu crezi că el nu va afla îndata mare o mie de cîrpele ? *(Se aud paşi iuţi).* Nu ştiu cine vine. După paşi îmi pare că-i învăţătorul den sat, Burlă.

Dochiţa (se uită pe fereastră)

El dară. Vine. Poate că îl va fi trimis popa să vadă ori de n-au venit trăsura den oraş. Se poate să fi trimis şi Placid al său vre o scrisoare. Ia c-aşa-i şi întră.

Scena II

Burlă, cei dinainte

Burlă

Da cum îi, bade Niţule, te-ai întors de la cîmp ?

Niţu

Mila Domnului, întors şi toate-mi stau bine, atît arăturele, cît şi fînaţele.

Dochiţa

Dă mă rog, şezi, domnule învăţători, că te vor dure picioarele de-acasă pînă aici *(Burlă şede).* Acum, de de mult n-ai mai fost pe la noi.

Burlă

N-am fost fiindcă nu mă lasă trebile şi şi astăzi n-aş fi venit, de nu m-ar fi trimis popa.

Niţu

Are el vre o trebuinţă de mine, poate ?

Burlă

Ba nu ! Da' au văzut că ţi s-au întors trăsura de la oraş şi m-au trimis să văd ce veste mai este de la Placid al său. *(Un şerb intră).*

Dochiţa

Iacă îndată vom ştie.

Burlă

Acesta-i voinicul carele au fost la tîrg ?

Şerbul

Eu, domnule !

Niţu

Ei, ce veste ai mai adus de la tîrg şi de la Roman ?

Şerbul

Bună pace şi sănătate *(scoate den curea doauă scrisori).* Atîta mi-au dat *(le dă lui Niţu).*

Niţu

Da' dă-le domnului învăţători să le cetească, că eu nu mă cunosc cu scrisorile lor. Dumnezău ştie cîte vor mai iscodi !

Burlă

Aşadar, să vedem. Una-i de la Roman şi una de la Placid.

Dochița

Oare ce vor fi scriind ?

(Burlă cetește o scrisoare în tăcere ; la mai multe punturi stă și dă den cap).

Șerbul

Dar, domnule, das...

Dochița

Aibi înțelegere și taci, c-acuma cetește !

Nițu

Ce-o să fie, bre, bre, că tare dă den cap. Mă tin'că [6] iar vro sumușoară de bani !

Dochița

Ei, ș-apoi, îi vom da dacă îi vor trebui și ce mai atîta.

Burlă

Oameni buni, dacă nu cred ochilor mei !

Nițu

Ce e, chir dascale ?

Dochița

Bucurie sau supărare ?

Burlă

Of, Doamne ! De va fi drept ce scrie el aci, atunci v-au fost truda în deșert.

Dochița și Nițu

Ce ? Roman al nostru ? Ba că na !

Burlă

Acela pre care l-aţi crescut şi l-aţi hrănit şi l-aţi îmbrăcat. *(către şerb)* Da'tu erai de faţă cînd au scris el revaşul acesta ?

Şerbul

Da, domnule dascal, eram chiar lîngă masa sa şi încă m-au rugat să-i dau călămările ce erau pe fereastră.

Burlă (în parte)

Nu se-au înşelat popa într-însul. Vezi ! vezi ! ce nemulţemitori şi către boieriul Pintescu. Dar las' că popa îl va hrăni, ce-ar s-înşele el şi pre alţii ? *(tare)* Dacă au ajuns la atîta, ascultaţi ce face.

Niţu şi Dochiţa

Mă rog, zi, zi ! chir dascăle !

Burlă (cetește)

„Iubiţi părinţi ! Mă bucur că pe lîngă toate nevoile cîte le aveţi, tot încă nu uitaţi de mine. Cele trimise le-am primit, pentru care vă zic multă mulţemită. Dentre toate, mi-am oprit numai unile şi celelalte vi le trimit îndărăt".

Niţu

Ai adus ceva înapoi ?

Şerbul

Adus, da !

Burlă

Mă rog, lăsaţi-mă să sfîrşesc.

Dochița

Și tu Nițule, nu poți tăce, macar pîn' va găti chir dascăl de cetit ?

Burlă (cetește)

„Vi le trimit, am zis, înapoi, fiindcă de-acum nu-mi sînt de nevoie, pentru că trec la miliție. Iertați-mă că vă fac o supărare așa de mare și mîngîieți-vă, aducîndu-vă aminte cum că chiemarea omului cea mai sîntă e: a se lupta pentru adevăr, credință, dreptate și patrie !"... Așa ! dragii mei !

Dochița

Romane ! Romane ! Și tu-ți lași părinții ? Vezi, Nițule, nedejdea noastră !

Burlă

Nu vă-ngrijiți, dragii mei, că popa nostru îi bun și eu nu-s rău. El ț-a da sfaturi bune și dacă le vei urma, crede-mă că atunci nu ți-i pierdut feciorul... Dar ascultați, că încă mai adauge ceva. *(cetește)* „Și Placid al popii e un tînăr brav, căci mă însoțește în întreprinderile mele, urmînd și el glasului patriei și a libertății".

Dochița

Și Placid cel rău ?

Nițu

Cu cîtă trudă și nevoie l-au fost scăpat popa pînă la atîta !

Burlă

Mălcomiți-vă încîtva, că eu mă duc acuma la popa, să-l întreb de sfat, și apoi îți voi spune ce-ai să faci. Popa trebuie să se amestice în trebile acestea, că de nu, atunci își pierde feciorul. Și ce n-ar face el cu capul său, cînd nu l-ar ține boala așa de vîrtos de casă ! Însă pentru

o plată bună, îi voi vinde eu pecioarele mele. *(Pune epistola lui Placid în buzunar şi iese).*

Niţu

Ce zici tu, Dochiţo, la aceasta ?

Dochiţa

Ia trebuie să fie vreo smonitură [7], ceva.

Şerbul

Da ! da ! Nu-i alta treaba, c-am găsit ieri încă pre cîţiva cuconaşi la domnişorul noastru şi am văzut pre unii cu nişte săbii în mînă şi se clănţăneau cu ele, ca cînd ar fi vrut să se străpungă unul pre altul. Şi apoi domnişorului nostru aşa-i părea de bine, cît nu se mai poate.

Dochiţa

Vorba mea nu-i proastă, Niţule ! Da tu n-ai cunoscut nici pre unul dentre acei streini ?

Şerbul

Ba era şi Pătru acela al profesorului de la curte, Gîrlă, şi unul Alba, feciorul unui gospodar den cela sat ; la care am fost eu o dată slugă. Pe ceilalţi, Dumnezău îi mai ştie cine-s şi a cui-s. Ştiu că toţi erau voioşi şi veseli, ca cînd n-ar mai fi ros neci o grijă în sufletul lor. Cîtu-i de bine de-acel ce ştie ceva !

Niţu

Aşadar, îi smonit şi pace ! Şi bietul Gîrlă ce supărare va ave cînd va auzi şi el ce face feciorul său cel bun.

Dochiţa

Da ! Da ! bietul Gîrlă !

Şerbul

Mă pot acuma duce să-mi fac trebile pe-afară ?

Niţu

Du-te şi hrăneşte caii bine, că, cum văd eu, trebuie să mă duc însuşi la Roman şi să-i deschid ochii ce face.

Şerbul

Bine, voi pune toate la cale . . . Inga [8] şi profesorul de la curte.

Dochiţa

Unde-i ? *(Se uită pe fereastră).*

Şerbul

Colo, pe carare, încă cu-n baston în mînă.

Niţu

Trebuie să-l chiamăm în casă, s-audă şi el vestea asta !

Dochiţa

Ba ! că el sîngur vine încoace.

Niţu

Du-te dar, Toadre, la treabă-ţi.

Şerbul

Iată că ies *(iese).*

SCENA III

Niţu, Dochiţa, Gîrlă

Dochiţa

Doamne, domnule, ne-au pălit iară un rău.

Niţu

Du-te şi hrăneşte caii bine, că, cum văd eu, trebuie să mă duc însuşi la Roman şi să-i deschid ochii ce face.

Şerbul

Bine, voi pune toate la cale . . . Inga [8] şi profesorul de la curte.

Dochiţa

Unde-i ? *(Se uită pe fereastră).*

Şerbul

Colo, pe carare, încă cu-n baston în mînă.

Niţu

Trebuie să-l chiamăm în casă, s-audă şi el vestea asta !

Dochiţa

Ba ! că el sîngur vine încoace.

Niţu

Du-te dar, Toadre, la treabă-ţi.

Şerbul

Iată că ies *(iese).*

SCENA III

Niţu, Dochiţa, Gîrlă

Dochiţa

Doamne, domnule, ne-au pălit iară un rău.

Gîrlă

Iară o supărare v-au posomorît fața, de vă aflu așa triști ? Astfeli de necaz rar cînd au înflorit pe la voi. Numai tăcere și suspine vă sînt răspunsurile voastre.

Nițu

Îi greu a răspunde, domnule, cînd inima e plină de amar și sufletul adînc mîhnit.

Gîrlă

Grijă cetesc pe lîngă toate den fața voastră. Lele Dochiță ! totdeauna te aflam altmintrea. Ce, te-au prins și pe dumneata acuma ?

Dochița

Inima de mumă mă doare. Ah, domnule, numai c-un fiu a fi înzăstrat și-al pierde și pe acesta, cum să nu.

Gîrlă

Ferească ceriul, doară nu-i mort ? Neci nu și-au ieșit den minte ? Ori ce-i ?

Nițu

Ba mai că tot atîta, căci scrie că întră la miliție. Și-apoi un militar mai știe el că are părinți și neamuri ? Mai ține el la vre o lege ? Îi pierdut și numai cît unde-i va veni poroncă să dee cu pușca, acolo trebuie să stea ca un stîlp, pînă ce-l pălește curînd și pe el un glonț. El, nebunul ! nebunul ! Cum nu-și ie sama. El, un filozof, vezi doamne, ți se face un bou, cărui se zice cea și el merge ceala, și cînd hois — hoisa. Ce nefericire pentru noi !

Gîrlă

Da'poate nu-i tocma așa cum v-o închipuiți voi !

Dochița

Cum nu ? Iată ce scrie el singur cu mîna sa.

Nițu

Să se facă slugă unui jupîn, ceriule, la ce ni l-ai dat !

Gîrlă

Aceasta trebuie să fie altăceva, căci el zice aici „pentru credință, dreptate și patrie". Apoi pentru noi sînt acestea cu totul altmintrelea de înțeles. Oricare român nu se poate face șerb unui strein și mai ales Roman, de care știu că e brav și plin de sînge românesc.

Dochița

Fie cum va fi, noi îl pierdem și pace !

Gîrlă

Și-apoi ce credeți să faceți ?

Nițu

Noi încă nu știm ce învățături ne va aduce chir dascăl de la popa. Căci s-au dus să-i dea o scrisoare a lui Placid și să-l întrebe și pentru mine de sfat.

Gîrlă

Iar cu popa ? Ei bine, da'de mult îi dus ?

Dochița

De-acu trebuie să se întoarcă.

Nițu

Ba iată că și vine, de nu mi se pare. Îl văd cole pe cărare.

Gîrlă

Păşeşte cam iute, pare că duce o veste grea, căci capul î[i] tare jos.

Dochiţa

Cine ştie ce supărare şi pentru popa, bietul. Şi el îi bolnav. De îi va fi scris încă Placid ceva de rău, atunci nu ştiu ce se mai poate să se întîmple cu dînsul.

Niţu

Toţi copiii aceştia îs de o nemica. Că vezi, Toader, argatul nostru carele au fost la Roman, zice că şi Pătru al dumniatale era cu dînşii acolo la un loc şi se învăţa a se străpunge.

Gîrlă

Facă ce-i place, eu l-am crescut pînă acuma şi aş crede că are destulă minte să vadă ce face. *(Burlă intră).*

Niţu

Veste bună sau rea, chir dascăle ?

Gîrlă

Şi la ce ?

Burlă

Să li punem unile piedici.

Gîrlă

Spre esîmplu ?

Burlă

Să-i arestăm la poliţie, cum că vreu să se facă volintiri încuntra ocîrmuirii şi a curţii.

Gîrlă

Da'cine ţi-o spune aceasta ?

Burlă

Popa şi scrisorile atît a lui Placid, cît şi a lui Roman. În a lui Placid stă apriat că se formează un corp de juni pren ascuns încuntra Curţii.

Niţu

Nete-te şi mai mare nebunie !

Dochiţa

Ce mai aşa !

Gîrlă

Faceţi dar cum vă vine. Acestea-s toate-n voia mea. *(În parte).* Năciunea-i de scapat. *(Tare)* Călătoriţi sănătoşi. *(Iese).*

Burlă

Acum nu-i de pierdut timp nici o minută, ci să înhame şi hai la drum.

Niţu

Să puie dar argatul caii la trăsură şi tu caută ceva merinde *(Dochiţa iese).*

Burlă

Ai şi ceva parale, bade Niţule ?

Niţu

Am fost vîndut dăunăzi nişte junci şi paralele le ţineam în ladă, gătindu-le chiar de nunta lui Roman. Ci dar mînînce-le acum, dacă n-are minte-n cap. *(Un şerb de la curte intră).*

Burlă

Ce-i ?

Şerbul

Boieriul Pintescu m-au trimis să chem pe badea Niţu la curte şi bine că-l găsesc acasă.

Niţu

Iar boieriul ?

Burlă

Chiar acuma ?

Şerbul

Îndată ! *(iese).*

Dochiţa (intră)

Trăsura îi gata, vă puteţi porni.

Niţu

Şi mai altele nevoi asupra capului nostru. Chiar acuma au trebuit să ne cheme boieriul la curte. Cine ştie ce piedici ne va pune şi el, chir dascăle. Mai dăunăzi, mi-au adus aminte de suma care i-s dator şi i-am pus termin pe astăzi. Săracul eu !

Burlă

Noi ne punem în trăsură şi mergem şi pe la curte *(vreu să meargă).*

Dochiţa

Luat-ai în pungă ceva, Niţule ?

Niţu

Bine zici, Dochiţo ! Şi chir dascăl mi-au fost zis, dar capul mi-i ca un ciubăr de greu şi nu ştiu sîngur ce se

mai fac *(zicînd aceasta, scoate o pînză den o ladă).* Să mergem dar, chir dascăle. Rămîi sănătoasă, Dochiţă.

Dochiţa

Dă doamne s-aduceţi o veste bună !

SCENA IV

O odaie la curte

Pintescu, Codreanu, Antonie, Viorica, după o culisă.

Codreanu

Cît mă mai amăgiţi dumniavoastre cu vorbele numai, însă cum văd, nu se va realiza nicicînd dorinţa mea.

Antonie

Ah, Codreanule, dacă soţul mieu îi aşa de îndărătnic şi amuşi cu ba, amuşi cu da şi tot aşa ! Cine mai poate înţelege ceva !

Pintescu

Părintele ce caută a fiilor fericire
Uşor, aşa cum credeţi, nu vre de lîngă sinu-i,
Să-i lase duşi de-o soarte spre vro nefericire.
Ca tată, simt în pieptu-mi un părintesc amor
Şi fiia-mi, tu pre care o ceri de-a ta soţie,
De mult l-au aţiţat în mine şi tainic îl nutreşte.
Îţi zic, e făr' putinţă.

Antonie

Dar cred că pentru dînsa fer'cire nu-i aceasta :
În veci nemăritată să piară lîngă noi.

Codreanu

Prea bună mumă !

Pintescu

Necicînd sîlind copila n-oi da-o după tine.

Codreanu

Ah ! iar nu vrea ?

Antonie

Ca ori şi care copilă brude [9]
Şi încă de-al ei sînge, ce-ndată i se suie
Roşind-o ca pe-o rază în faţa ei lăptie.

Pintescu

Te-nşeli astfeli de cugeţi şi fiica nu-ţi cunoşti,
Căci ea sîmţeşte ager şi cugetă adînc
La orice întîmplare asupră-i ce năvale.

Codreanu

Aşa dar, mă respinge . . . o, ea şi-al ei amor
Sînt leacuri pentru mine fără de care-eu mor.

Antonie

Curînd s-a învăţa, Jenică, şi ea a te iubi.
Cutează nu mai multe, pîn'vei întra o dată
În inima-i închisă.

Pintescu

Astfeli de vorbe rele nu sufăr eu aice,
Căci ştiu că mintea junĂ e un camelion.
Acuma pe ăst tînăr dorinţele şi-amorul
L-au prins pentru Viorica. Îi zboară mîne alt
Fluturăşel pren crieri — atunci mi-o lasă mare,
Cum au şi mai făcut-o la bunul nostru-amic.
Şi iată-ţi zic ast'dată : Viorica nu te vre
Şi eu n-o dau, iubind-o.

Antonie

Pintescu, dar, ce-ţi este ? În veci vei cocheta c-o fiică ?
Cu-o fiică ? Cu-o copilă ? Curat că Gîrlă cela
Iar ţi-au împlut bostanul de grele neîncrederi.
Şi-aşa — că iată-lă-i. *(Gîrlă intră şi lui îi urmează Niţu şi Burlă).*

SCENA V

Cei dinainte. Gîrlă, Niţu, Burlă

Pintescu

N-ai auzit nemica ce face al tău Roman ?

Niţu

Am auzit şi-s cu grija-n spate să nu-l pierd.

Pintescu

Şi eu am să-ţi odrolăsc toată starea !

Antonie

Da ce ai cu omul iesta ? Una şi una, numai cu dînsul îţi găseşti de lucru.

Pintescu

Ştiu eu ce-i, lasă-mă în pace. Ei, omule, adus-ai banii ?

Niţu

Nu, domnule, pentru că . . .

Pintescu

Ştiu eu toate. Aşa dar, ogoarele nu-s mai mult ale tale şi fînaţele cu tot ce ai, cad la moşie.

Codreanu

Ah ! că nu mă vrea !

Gîrlă

(În parte) Va ave cînd se văita. *(Tare)* Însă, domnule Pintescu, ce îl pedepseşti aşa crud pe dumnealui ? Poate nu merită atîta pedeapsă fapta sa ?

Niţu

Ia, domnule !

Pintescu

Înceată ! Vezi, Gîrlă, ca să-şi facă şi el ceva din feciorul său, i-am împrumutat oarecînd cîteva sute de galbeni. Îmi era atunci drag nemulţămitoriul cesta. Punîndu-i bani-n mînă, i-am zis : iată, îţi dau, fă ce vrei cu ei, însă la opt ani să-mi fii iară aci cu dînşii. El, luîndu-i, s-au dus şi ş-au făcut toate cum mai bine. Feciorul său au învăţat, s-au făcut cuminte cu munca mea şi acuma aud că face comploturi contra boierilor.

Gîrlă

Aceasta nu e cu putinţă.

Codreanu

Ba îi chiar aşa, căci eu am înţăles toate forte bine.

Burlă (în parte)

Şi-acesta mai înţelege ceva !

Niţu

Of, domnule, dacă vezi, şi pre mine m-au găsit argatul dumitale chiar gătindu-mă de drum. Şi iată-mă-s aice cu căruţa. Mă duc la dînsul, căci mi-au scris că merge la miliţie.

Pintescu

Nemulţumitoriul ! Şi eu îl sufeream adese în casa mea. Acum iată opt ani, banii nu-s şi toată starea ta îmi cade mie, cu tot dreptul.

Gîrlă

Domnule Pintescu, primești chizeșia mea ?

Pintescu

Spune ce-i ?

Gîrlă

Fii îngăduitori cel mult pînă mîne și vei primi banii den mîna mea.

Antonie

Însă de unde vei lua dumneta atîția bani, căci ești sărac.

Gîrlă

Omenia găsește și-n sărăcie. Ești înțeles, domnule Pintescu ?

Pintescu

Mă înțeleg, numai ca să mă răzbun și mai tare. Lume ușoară !

Burlă (în parte)

Cît omul trăiește, tot se școlește. *(tare)* Așa dar, să mergem, bade Nițule.

Nițu

Că multe păcate mai dau peste om *(ies)*.

Codreanu

Domnule Gîrlă, pune un cuvînt pentru mine la Viorica, că însoțirea mea cu dînsa atîrnă numai de voința ei.

Gîrlă

Ce copil îmi eşti, domnul mieu. Eu, învăţătoriul ei, să mă fac deodată un dechierători a amorului şi simţirilor streine !

Antonie

Voinţa ei atîrnă foarte mult de la domnia ta, Gîrlă ; fă-i propuneri, cum că ar să se mărite oarecînd şi trebuie să fie suferitoare de oameni.

Pintescu

Nu vă bateţi capul în deşert. Eu nu vreu şi s-au sfîrşit. Gîrlă, eşti păstoriul fiicei mele ?

Gîrlă

Îi sigur.

Codreanu

O, dar numai ei ! ei ! ei îi mai pot repeţi patimele mele şi de nu mă va asculta, atunci îs pierdut *(iese)*.

Viorica

Vînt fără neci cu cuget ! *(intră)*.

Antonie

În urmă ai venit ?
Mai sus acum pe boltă stă soarele senin
Decît de-a prînzul mare. Ce-atîta te-ai codit ?
Azi mai ca niciodată.

Viorica

Ba ceea-amuşi, ba ceea
Am trebuit să-mi caut, am trebuit să-mi fac,
Să-mi pun ba ici un guler, ba colo-o cătăramă.
Şi-aşa mi-am pierdut timpul. El nu-i mai mult aice ?

Pintescu

Acum s-au dus den casă. Îmi par'ca să te caute.

Viorica

Pe mine ?

Gîrlă

N-are faţa. Ştiind că tu-l re'mpingi,
Cum oare mai cutează aşa ca un păcat,
Cum una îndrăzneşte a supăra părinţii,
A supăra viaţa în curtea ceasta lină ?
Prea răbdători părinte eşti, domnule Pintescu

Pintescu

Adese-mi este milă de dînsul, deşi-i rău.
Părinţi pe lume n-are, pre nime, să-l conducă.
Averea cea mai mare îi stă spre dispoziţie.
Cum poate să se facă mai bun de cum îl vezi ?
De-aceasta-l rabd şi eu !
De vorbă-i bun şi cîte le-aude ori şi unde
Pre toate le păstrează şi nu se mălcomeşte
Pîn'ce nu mi le spune. Şi-acum o istorioară
De interes ne-au spus.

Viorica

El vine de la ţară sau drept de la oraş ?

Antonie

Pren tîrg au fost asară.

Viorica

Şi azi pe-aice vine.
Dar mîne und'se duce ? Pe und'l-a bate vîntul ?
Un nime-i şi-o bucată şi dumneavoastră încă
Îi ascultaţi minciuna.

Antonie

Neci nu ți-am spus nemica.

Un șerb

Un om cu domnul Gîrlă puțin vre să vorbească.

Pintescu

Tu nu-l cunoști ?

Șerbul

Adese-l văd că vine despre oraș încoace,
Dar nu mi-i cunoscut.

Pintescu

Să vie ! Unde-i ?

Șerbul

Aici nu vre să intre.

Gîrlă

Să aștepte puțin *(șerbul iese)*. Mă rog, domnilor, ca la tarniță, desigur, la boi.

Pintescu

Poate într-o săptămînă.

Gîrlă

Și eu atunci ce fac ?

Pintescu

Rămîi aici în casa și-n locul nostru.

Gîrlă

Sînteți pregătiți cu toate ?

Antonie

Prea îndestul.

Viorica

Eu mai că nu m-aş duce !

Gîrlă

Singură să fii aice ?

Viorica

Nu ! În urmă, părinţii o fac aceasta mai mult pentru mine — nu vreu să-i supăr.

Gîrlă

Pînă desară m-aşteaptă, că şi eu îţi voi aduce trei sute, zici de galbeni ?

Pintescu

Datoria lui Niţu ? Atîta-i suma.

Gîrlă

Bine *(iese)*.

Pintescu

Atîtea nevoi, pînă poate omul pune ceva la cale. Tu ştii că azi mergem în vizită ?

Viorica

Mi-au spus mămuca. Dar eu nu pot. Mergeţi dumneavoastră.

Antonie

De ce nu poţi ?

Viorica

Parte nu mi-e prea bine, parte am încă multe de gătit pentru călătorie.

Pintescu

Bine dar, rămîi acasă.

Viorica

Pe Codreanu îl lăsaţi aice ?

Antonie

Şi el merge cu noi. Dar desară vine iară.

Un şerb

Trăsura-i gata.

Antonie

Cuconaşul Codreanu unde-i ?

Şerbul

Vă aşteaptă la trăsură.

Pintescu

Nu e de-ntîrziat *(Pintescu, Antonie, şerbul ies).*

SCENA VI

Viorica (singură)

În urmă pentru mine şi părintească grijă.
Se-ncuibă-n al său sîn
De tată. Pot macară spera visînd de dînsul ;
Şi fie viitorul cît de îngreuiat
De nori şi zile triste, sfrămînte al meu sîn
Orice împrejurare, rînjască orice clipă

Ai spaimelor colți scîrnavi, cu ei mă voi deprinde
Al său amor pre toate să fie cît de grele,
Ușor tîmpindu-le,
Mă face fericită. O armonie dulce
De el în veci mă leagă și cugetul la Roman,
Cînd poate, se gîndește ; atunci îmi aflu raiul.
Neam, stare și avere de el mă despărțesc
În ochii lumii astăzi, de pe ai mei cad însă
Aceste solozuri groasă și văd firește toate
Cum trec spre deplinire *(Gîrlă, Petru după dînsul).*

Gîrlă

Ești singură aice ?

Viorica

Tu, Gîrlă ?

Gîrlă

Eu și Pătru.

Viorica

Amicul meu ?

Gîrlă

Străin
În haina ceasta lungă, cu peri cărunți și barbă
Îți pare el ast'dată. Dar nime nu-i în casă ?

Viorica

Nu este neci un suflet afară de-ale noastre.

Gîrlă

Aruncă dară masca și haina ce te-ascunde.

Pătru

Ici sînt aşa cum sînt *(ia masca de pe obrazi şi se dezbracă)*
Şi cum natura mumă ca humă m-au croit
Pentru cei buni. Acum cred, Viorică, că
Nu te vei îndoi
Mai mult pren întrebare şi slabe neîncrederi
În ale tatălui mieu cuvinte ?

Viorica

Cît eşti de rău tu, Pătre !
Îndată tot altmintrea pre toate le pricepi.
Adese plînta cea mai frumoasă dentre toate
Îi plină de otravă şi noi de n-am cerca-o,
Uşor amărînd trupul, viaţa ne-ar ucide-o.
Ca azi eu niciodată pe-aici nu te-am văzut.

Pătru

Pîn'azi n-au fost nevoie, mai bine-au fost nevoie
Şi noi n-am cunoscut-o *(În parte)*. O, Gîrlă, nu mai pot,
Tăcînd, iar să întunec Frăţia-n al meu sîn.

Viorica

Cu bună samă, sara, au fost în tîrg un bal,
Şi-ai vrut cu o caprisă[10] s-ajungi şi pe la noi.

Pătru

Cum crezi şi cum îţi vine. *(În parte)*. Îi a mea soră ea.
Şi Gîrlă nu-mi eşti tată. De ce de mult de-aceasta
Tu mie nu mi-ai spus-o ?

Gîrlă

Acuma, Viorica,
Te rog ne lasă sînguri pe cîteva mominte.

Viorica

Aveţi de interesuri vreo vorbă ponderoasă ?
Mă duc. Dar de la Roman n-ai neci o scriptă, Pătru ?
Măcară cum se află, îmi spune, dacă ştii.

Pătru

Îi bine şi îmi pare curînd că-l vei vede.
De nu greşesc, chiar astăzi.

Viorica

Prea bine mi-ar păre *(iese)*

Gîrlă

Ici eşti în toate sîgur. Descopere ce e
Făr'neci o îngrijire, rosteşte ce te cheamă,
Cerîndu-mi sfătuirea. E poate vreo trădare
Şi noi cu-a noastră viaţă plutim preste vreun vifor ?

Pătru

De-acestea încă am fi destul de siguri pînă-n
Momentul ce ne-aflăm.
Dar făr'de-a noastră voie au scris Plăcid acasă
Şi noi, de nepasare-i, am cam început a
Ne teme. Această frică aici acum m-aduce.
N-ai înţeles de-n vorbe ce oare va fi scris ?

Gîrlă

Pîn într-un fir pre toate acuma le cunosc.
Voi, bravilor mei tineri, de-aceasta purtaţi grijă ?
Mergi iară la oraşi
Şi nu uitaţi de Burlă şi-n ochi aveţi pre Niţu.
Căci ei drept la poliţie voiau să vă pîrască.
Puneţi-le mari piedeci. Pe calul tău şi pe
Cărări favoritoare l-ajungi sub mască cineva
În casa cea obştească la unul dentre-ai noştri,
La care a lor pîră va rămîne secretă.
(ies)

SCENA VII

La oraș, o odaie simplă. Roman, Alba, Placid

Roman

Curînd se va întoarce și Pătru de la Gîrlă.
A ta rea supărare atunci o vom cunoaște.
Dar ce se mai aude pe und'ți-ai purtat pașii ?
Den toate cîte sfatul au lămurit asară,
La locurile secrete se-au deslegat ceva ?

Placid

Le-am deplinit pre toate. Aice-i rezultatul.

Roman

Instrucțiile de-asară te-nvață ce-ai să faci
Cu dînsul. Du-l la ladă *(Placid iese)*
Pre tine, frate Alba,
Te-așteaptă mult mai grele lucrări pînă desară.
Tu știi c-a noastre ținte-s mare ; sînt e scopul
Atît de strîns ce leagă a noastre ineme
Aprinse de văpaia și focul libertății.
Noi ne-am legat cu firul frăției cei mai nalte,
Al spiritelor bune și inimelor demne.
E armonie el,
Și astfel de-nsoțire neci iadul n-o desleagă.
Îmblă înc-o dată orașul împrejur,
Pe unde numai viază un suflet de român
Și pren propuneri simple le cere ajutoriul,
Căci cît conține-n sîne pîn'astăzi casa noastră,
E prea puțină suma spre a ne face toate
Tiranului ce-i sfarmă capetele de hidră.

Alba

Sînt înțeles, amice !

Roman

Eu însă pe la țară

Pren curţele avute mă duc, pe la boieri.
C-un gînd de-astfeli în cuget, ceva cred că voi strînge.

Alba

Aş crede ceva altă şi bună pentru noi.
Boierii den Moldova trec în a noastră ţară
Cu sume mari de auri, pe cari i-au tipărit
Den sîngele şi munca poporului român.
Lipsiţi de-orice sîmţire mai nobilă, azi lasă
Storcita năciune, sudoarea ei amară,
O duc şi-o vînd prea ieftin pre la streine băi.
Şi n-au neci o păsare de ale lor familii,
Ci numai cît de toane ascultă, de plăceri.
Ist aur nu-i averea adevărat-a lor,
Ci e o prădăciune. Pîndindu-i pe la drumuri,
Uşor, de a lor pungă, năciunea-am folosî-o.

Roman

Nu, frate ! Cu sîlinţa să n-avem noi a face.
De bună voie ştie a se spune-oricare
Român ce are-un suflet şi-o inimă română.
Că nu dau fraţii noştri, ei sînguri se condeamnă.
Ca mîne, ca poimîne pren cuget le va trece
O suvenire tristă de faptele sluţite
Pren dulcele lor pofte. Şi-atunci numai căirea,
În al lor sîn, suspine amară va hrăni.
Ca om, se uită omul pre sine mai întîi
Şi-apoi şi omenirea o crede unealtă
Creată în folosu-i. Aşa-ndobitoceşte.
De-am şti că-i a lor vină, atunci am îndrăzni.
Dar ei de-ale lor fapte n-au sînguri neci o ştire
Şi numai cît necazul îi poate mîntui
De-această boală slută. Pe-a adevărului
Căi drepte, numa ceriul mai mult ne-a favori.

Perdeaua cade

ACTUL AL DOILEA

Scena I

Viorica (în odaia ei de noapte, c-o epistolă în mînă)

O dată, numai, poate, aice, să-l mai văd,
O dată numai încă să-l strîng în aste braţe.
În sîn inima-mi bate şi vinele-mi lărgite
Zbuhnesc, zbuhnesc ca para, m-aprind, mă ard, sfrămîntă.
Şi totuşi, cît de dulce-s, cît de plăcute-s toate
Fioarele acestea. Romane, Romane,
Stea prea lucioasă a vieţii mele. Tu,
Tu vrei să mori în glorie pentru-a noastră ţară,
Şi sîngele pe cîmpul străbunilor să-ţi verşi,
Luptîndu-te ca leul pentru-adevăr, dreptate,
Lumină şi credinţă. Cît eşti tu de ferice
Natura acest bine neajuns că ţi l-au dat
Şi-n sînul tău de june că nu ţi-au încuibat
Simţire străpezită şi pofte slute cătră
Această lume slută, stricată, decăzută,
Că te-au crescut departe şi liber de plăceri
Căci ele-adorm puterea morală şi omor
Viaţa spirituală în sînul omenesc.
Acela numai, numai acela care încă
Nu au gustat den ele, poate zice, cu cuget
Curat şi liber,
Ce zici tu în ceste şire :„Iubită Viorică !
Însătez, însătez de-a mă lupta pentru patria noastră subjugată, de a-mi vărsa sîngele pentru poporul român".
El astfeli de cuvinte la mine adresează
O, dar, şi eu tăria-mi să i-o arăt voiesc,
S-arăt că şi romînca, deşi de fire slabă,
Simţeşte viu şi tare
Aşa chiemare mare *(ceteşte)*.

„Acuma s-au strîns mai mulţi juni pe lîngă mine, ce-mi sînt gata să mă urmeze în nevoile cele mai mari, însă ne lipsesc, iubito, arme şi toate cîte ne trebuie spre a pute croi o sfîntă libertate pentru românul asuprit. Iubito, tu eşti bună şi cred că nu mă vei uita neci astă dată".

El încă tot vorbeşte să cred şi-n apriat.
„Părinţii tăi sînt avuţi şi au bani gata. Fă o jertfă ţării, ia o cîtime den ei şi mîne te aştept în fundul grădinii. Adio, dragă Roman".
Ce inimă bună ! Ce suflet hotărît !
Un înger, Viorico, pre tine te iubeşte.
Dar ce au zis ? Părinţii, eu, fiica lor, să-i prad ?
Eu să mă fac o fură ? Nu ! Nu ? De ce nu ?
De ce să nu îmi fie mai scumpă patria
Decît o supărare ce au s-o sufere
Părinţii ? De ce să nu mă pot şi eu nalţa
La ceea denegare de sîne ce se cere
Azi de la orice suflet român, care voieşte
Spre binele,-nflorirea poporului român
Şi-a patriei fer'cire în mîndrul viitori ?
Să iau ? Cum ? Făr'de ştire ? Nu ! Nu ! Să cer voiesc
Şi ei îmi vor da, poate. Da ? Ce zic ? Da ! Şi n-am
Avut destule cazuri să-i văd cum dau ?
De multe, prea multe ori naintea lor
M-au prins ruşinea roşie de faţa inocentă.
O tremurare şi fioare mă prind, mă strîng de nou,
Înfăţişîndu-mi iară, icoane den trecut.
Adînc căzută gloată, de euism [11] ucisă.
Dar nu, junimea numai, ea numai are viaţă
Şi ei scăparea ceasta îi este-acum rămasă.
Lui Roman dară suma ce mie azi mi-o cere.
[. . . . . .]

Scena III

La oraş. Pe o stradă.
Doi soldaţi strajă la curtea domnească.

Soldatu-ntîi

Ce dracul, parcă-i iarna, căci vîntul mă taie, aşa-i de rece, şi noi avem să mai păzim încă o sară la poartă aice, pe cînd el doarme-n pene sau se-ncălzeşte pe lîng-aşa ursîtă. Ce zici, măi frate, de soartea ceasta a noastre ? Oare mult mai are de gînd să ne pedepsească aşa de tare ?

Soldatul al doilea

Trei ani abia acu-s în primăvară — o, bată-i focul, că lungi mi-au mai părut — de cînd ne-au luat cu de-a sîla la catane şi cinci încă mai avem şi alţi cinci pe deasupra. Mai vrei să fii, măi, om la sfîrşitul acestora ? Mai întîi, îţi întinde urechile pînă înveţi mojdra şi fără de voia ta te face magari supus, măi. Şi-apoi de-i flutură pren cap vreun vînt, îndată, măi, te pune să le şăzi zile întregi, nemîncat şi nebăut, pe cîmpi şi să faci manevre. Te duce în bătaie ; de ai noroc, măi, ieşi stîlcit, cu zilele în mîn'. Dar şi-aşa nu-ţi dau pace, ci te pun ca pe-un stîlp la porţile lor, să-i păzăşti în pene şi doauă oare-ntregi te suflă şi te usucă vîntul cel de noapte. De ai noroc să ieşi după atîţia ani de zile cu viaţă încă de sub mîna lor, apoi te du şi caliceşte sau tîlhăreşte în lume. Măi, nu degeaba plîng mamele noastre, cînd ni ia la catane.

Soldatu-ntîi

Aşa-i, mă tizule. În urmă, nu ţi-ar păre rău de toate, să ştii, măcară că le faci pentru tine şi ţara ta. Măi, da'oare nu ne-ascultă nimene ?

Soldatul al doilea

Da asculte cine vre, poate nu-i drept ? Ce-i mai zice, cum trăiam noi o dată, pe la casele părinteşti. Stămîna ave 6 zile de lucru, d-apoi şi cînd vinea duminica, ne recoream încalte la horă cu Măriuca, măi, cînd îi turnam *(începe a cam striga)* : Înainte şi-napoi, c-aşa joacă pe la noi.

Soldatu-ntîi

Măi tizule, da taci, că oamenii ceştia dorm cu ochii deschişi ca iepurii şi-aud ca cucoşul cînd sună douăsprezece. Şi ştii că de vor auzi ceva, ne pun la dîbă [12], pînă ce nu mai poţi vede bine.

Soldatul al doilea

Am uitat înainte să-ți spun încă și de-acestea. Tot feliul de lighioi m-au mîncat și pe-acolo. Parcă încă tot mă ustură pielea. Îs mai de treabă, măi, ploșnițele și purecii noștri decît aceia de pren temnițile iestea *(arată către curte).*

Soldatul întîi

Taci, c-aud un glas.

Soldatul al doilea

S-au întîrziat cineva pe la vreo puică.

Soldatul întîi

Da'taci, că se apropie.

[. . . . . .]

(B.A.R., Arhiva Samson Bodnărescu, mapa II, ms. 2, p. 44—91, 97—99).

La aniversarea „Junimei", 1881, noembre 14

Me-ți întreba, prietini, de ce nu scriu nimică,
Poeticele visuri de ce, ca-ntr-o beșică,
Ce-o fac copiii brudii din spumă de sopon,
Au fost să s-oglindească în tine, o, Samson ;
Să le privim frumoase, să ne-ncîntăm de ele
Și-n urmă să plesnească cu tot cu-a lor văpsele.
O, dragii mei prietini, nu credeți cum că tac
A lirei mele strune, fiindcă nu mai fac,
De-un timp încoace, versuri : am început, amici,
Să las de-o parte gînduri ce-s demne de pitici
Și alte uriașe lucrări să săvîrșesc . . .
Am început cultura neamului românesc !
Căci sînt, o, doamne sfinte, director sînt, încalte,
A unei școli române, a unei școli înalte,
Nu din Cotnar, cum unii se laudă c-a fost,
Pe lîngă care-aceea rămas-a lucru prost,
Cîrpind pe-atunci știința, un Peucer în Cotnar.

Ea în Pomîrla este, direasă de Bodnar.
Direasă, vă zic vouă, cum nici puteţi gîndi
Că naţia română poate cîndva fi.
Mă scol disdimineaţă şi aflu ce-ntîmplări
A abătut în noapte din dreptele cărări
Ştiinţa tinerimei, ce eu împărtăşesc,
Sau spun c-a fost pre noapte şi puii de români
Au fost lipsiţi de-ast'dată de-a dintăi lumini.
Cu-acest prescript în frunte, în veci sînt aparaţi
De vina că vr-odată ar fi ei inculpaţi.
De-a fost sănină noaptea, trag iar prescript verbal,
C-au fost deajuns lumină şi-atunci de ei halal!
Şi-apoi cînd pedagogul îi ia din mîni de noapte,
Mă duc la pitărie, văd pînele de-s coapte,
Închei prescript verbale că puii de români
Mîncînd iest soi de pîne, s-or face pui haini.
Haini în vremuri grele, în vremuri de războaie.
[. . . . .] [13]
Spre vaci apoi piciorul mi-l leagăn cu încet,
Să văd de-avut-au hrană, de-s mulse de băiet,
De e deagiuns în doniţi să scoată unt, smîntînă,
Ce-ajută-n propăşire pe naţia română!
Ori cum în sine lucrul în grajd s-a întîmplat,
Prescript verbale-ajunge în corn de aninat.
De-aici în repejune mă duc să văd, şi-n grabă,
De lucrătorii harnici s-au apucat de treabă.
De-apasă cum să cade bucatele în linguri . . .
O, dragii mei prietini, ca să vă dau eu ştiri,
În toate de-amăruntul, ar fi să vă trimet,
Ca exemplar de-aice, de un sărman băiet.
Voi aţi vede atuncea şi-n faţă şi în dos
Cît e de mare lucrul ce-l fac şi de folos.
Pentru poporul care îl ridicăm din vale
Cînd îi cîrpim fiinţa cu un prescript verbale.
Sfîrşind aceste treburi, pornesc apoi spre clas,
Întreb pe fiii Romei de umblă după nas.
Căci astă-nvăţătură e cea mai mare-n lume
Prin care vremi s-or face de românescul nume.
Şi înţăleg iubiţii, mi-s dragi că înţeleg,
Şi un prescript verbale îndată eu direg,

Zicînd că propășirea e-n culme, e în floare,
Cum niciodată încă nu a mai fost sub soare.
Și-ncep cu nota una să cînt, pînă la zece,
Dovadă că-n știință nimic nu-i mai întrece.
Așa, iubiți prietini, un neam vă pregătesc,
Din care viitorul s-a naște românesc.

(B.A.R., Arhiva Samson Bodnărescu, mapa I, ms. 4, p. 156—158).

A. NAUM

Fotografia „Junimei“ 1874

Asmode sau Dracu şchiop în Iaşi. Profiluri luate la lumînare. Caricaturi luate după natură, strîmbături, obrăznicii, farse, gogomănii şi adevăruri, prostii şi minciuni. Dedicate societăţii „Junimea“ în anul pieirei 1874, 26 octombrie, cu ocaziunea sărbării aniversarei sale în otelul Pastia.

Farsă satirică în 1 act

Scena să petrece : partea 1-ia la gara din Iaşi
partea a 2-a, la „Junimea“, otel Pastia

(Aghiuţă, drac român, primeşte ordin de la Belzebut să întîmpine la gară pe Asmode. Sînt 10 oare. Trenul soseşte. Asmode, învălit într-o mantă spanioleascâ, şchiopătînd, să coboară cu multă precauţiune. Aghiuţă în costum românesc, purtînd medalia de merit, aleargă şi-i dă braţul.)

Aghiuţă

Aşteptam cu bucurie dorita sosirea voastră.
Ieri am primit telegrama.

Asmode (cu un aer familiar)

Ce mai veste-n ţara noastră ?

Aghiuță

Tot e bine, lucru merge de ani patru necurmat,
Ca pe șfoară ;-n ministeriu, în Cameră și Senat
Există o armonie ce de mult nu s-a văzut
În republica română, în mărețul ei trecut.
Administrația este părintească, înțeleaptă ;
La alegeri, la rescoale, nimeni nu să mai așteaptă.
Agricultura pășește pe a progresului cale,
Fiecare, precum poate, vinde productele sale.
Mii de drumuri de tot felul prin pustiuri șărpuiesc,
Și canaluri, irigații ; finanțele înfloresc.
Chestia independenței acuma s-a copt de tot.
Turcii văd cu umilință că nimica nu mai pot.
Armata, pe cămpul slavei, cu dușmanii s-a luptat
La Băneasa, Plumbuita, ca din oală o au luat.
Iar învățămîntul crește... școlărițele iubite
Nu mai merg prin tribunale, martore neispitite [14],
Să depuie-n contra noastră, că, prin borte și zevoare,
Chiar cu dracii noi resbatem, învățînd la domnișoare.
Primăriile acuma, ce din nou sînt întocmite,
Să ocupă cu asfaltul... Ulițele sînt stropite.
N-avem încă multe lucruri, n-avem apă, n-avem gaz,
Dar pînă nu le va face, primarul nu-și dă răgaz.
Belferii [15] au tăcut mulcu[m] : unii s-au făcut vieri,
Alții chelneri și așteaptă ziua sfîntei învieri.
Dar aceea ce e mîndru, mai presus de tot măreț,
Lucru care dă onoare și un titlu fără preț,
Lucru care dă renume și vestirea acea rară,
Este, fără îndoială, o mișcare literară !
În aceasta, România multe țări a întrecut.
Universități, ea, două, și colegiuri a făcut ;
Școli de arte, meserie, pinacotece a împlut,
Unde omul, intrînd, uită... uită și ce-a mai știut.
De mult n-ați fost în Moldova, pe-acest pămînt
escelent ?

Asmode

De cînd cu Mihai Sturza, încă sub Regulament.

Aghiuță

O, atunce, mare doamne, o să fiți de tot mirat,
Văzînd cum în astă țară tot și toate s-a schimbat.

Asmode

În adevăr, multe mi s-a spus de-această țară...
Aș voi să-mi vorbești însă de mișcarea literară.
Știi prea bine că științei eu viața mi-am jertfit.
Sînt acuma în congediu și din Spania ieșit,
Unde nu-i literatură. Poeții, în acest loc,
Prin poieți s-ascund, sermanii, cu gîștele la un loc.
Republica e-n pericol, popii s-au făcut zăvozi,
Furături și jafuri multe sub carliștii voevozi.
Belzebut, cu-a sa priință, cunoscînd a mea plecare,
De-a românilor talente mi-a vorbit cu admirare.
El îmi spusă că-n Moldova este o societate
De juni ageri, cu talente... [16]

Aghiuță

Literară cît să poate.
Toți știu carte, cetesc bine și produc cu ușurință
Tot ce poate să producă un popor cu iscusință.
Latinește și grecește, nemțește, spaniolește,
Ungurește, slovonește, poate chiar și românește.
Sînt cu toții iuți la minte... îi cunosc de-atîția ani,
Mulți dintr-înșii, de pe față parcă sînt de neam
țigani [17].

Asmode

Este unul, mai cu samă, despre care Belzebut
Mi-a vorbit cu multă stimă, multe slujbe i-a făcut;
Căpitenie-ntre dînșii, a „Junimii" protector...

Aghiuță

Dar... așa, îl cunosc bine... este Vasile Pogor.

Asmode

Belzebut pentru acesta are-o stimă necurmată,
El pretinde că e omul cu mai multă judecată,
Cu moravuri...

Aghiuță

Nu atîta, însă-i vesel și isteț,
A tradus mai an pe *Rolla* [18]... în sfîrșit, o să-l vedeți.
Căci în toate, ca și-acuma, ați avut o șansă rară :
Ei serbează-n astă noapte ziua lor aniversară,
Ziua-n care Maiorescu, Jaques, Pogor, Carp și Rosetti
[. . . . .] [19]
Au pus bazele „Junimii" și s-au hotărît să facă
Societate literară, spre a să distrage-oleacă.
De-atunci dînsa cu mărire către slavă a pornit,
Aderenți avînd mulțime, chiar din belferi au ciupit [20].
Cu o rară prevedere și-o nobilă pasiune,
Ei creează-o școală nouă și-o nouă direcțiune ! [21].

Asmode

Bravo ! bravo !-mi pare bine ! de aceasta-s încîntat !
Să mergem dar cu grăbire !... Oare n-am întîrziat ?

Aghiuță (uitîndu-se la ceasornic)

Sînt trecute zece oare... trebuie să vă grăbiți,
Dacă vreți ședința-ntreagă bine să o prețuiți.
Ei acum s-au strîns cu toții, căpetenii, cărăcudă [22] ;
Ce mai lucruri de minune urechea o să-ți audă !
Vă spun însă mai nainte să nu vă scandalizați ;
Sînt obraznici, n-au rușine și mulți sînt înfumurați.
Mascaralele aice curg cum curge un izvor,
Fiecare-și spune-n față, verde, prostiile lor.
Mulți vin numai după ceaiuri și proaspete prăjituri,
Beu, mănîncă, cască gura, ascultînd la prujituri.
Cînd sosește servitorul cu tablaua încărcat,
Ei cu toții dau navală și s-apucă de mîncat.
Apoi, după ce cu-ncetul foamea lor și-au potolit,
Să întind pe canapele și s-apucă de bîrfit.

Unii chiar dorm şi visează locuri şi înavuţiri,
Căci „Junimea“ nu-i scutită de a slujbelor ochiri [23].
Dar în totul procedează tainic şi cu-nţelepciune.
Aceasta-i o calitate din „noua direcţiune“.
Niciodată ca acuma ei n-au fost mai numeroşi...
Erau mai puţini la număr cînd era ţara sub roşi [24].
Îi lipsea stabilitatea, miniştrii cădeau ades.
Fără de stabilitate, nu-i cu putinţă -un progres.

(Aghiuţă cu Asmode să ridică în aer şi să fac nevăzuţi. Ei să opresc deasupra Otelului lui Pastia. Acoperemîntul să ridică. „Junimea“ să vede din creştet).

(Tablou)

Partea a II-a

(Asmode îşi pune ochelarii. Aghiuţă prezintează)

Aghiuţă

Recomînd drăciei voastre pe primarul de la Iaşi,
Pe Nicu-ţă-Ganea nostru, vrednic ca un uriaşi.
[. . . . .]
De la el, Motaniadi [25] cu ştiinţă să adapă,
Uliţele scormoleşte şi tot sapă, sapă, sapă ;
Despre trebile comunei el primeşte referate ;
Din poronca lui acuma bivoliţele-s legate ;
Numai porcii şi dulăii liberi pe pămînt mai sînt,
Pentru ei Nicuţăgane [26] n-a făcut aşezămînt.
Cu Pastia [27] prin jurnale despre uliţi s-a certat,
Pe sub cumpăt el pe Ţoni [28] contra lui l-au amuţat.
Articolele lui Ţoni degeaba să tipăresc...
Buiucliu [29] cere banii, Gane zice : „Eu plătesc !“
El propunerea-nţeleaptă în consiliu a făcut
Să-i întoarcă zeciuiala lefii ce i-a reţinut ;
Tot consiliul votează astă mare cestiune :
„Membrii de la primărie n-or mai avea pensiune“.
Apoi noaptea să retrage şi compune la nuvele,

Scrie, scrie-n veci nu șterge... A făcut și versurele,
Despre lună, despre-o stîncă ce țigancă-a fost întăi,
Despre-un pustnic, fără noimă căzut în capcana ei,
Și cînd popa cu țiganca vrea să doarmă-n voia lui,
Ea în stîncă să prifacă... popa stă cu pofta-n cui! [30]
Privighitoarea Socolei [31]... nuvelă de-o impudență...

Asmode

Este din foiletonul „Belgicei independență“ [32].

Aghiuță

Apoi de Baltag să leagă și-l îmbracă c-o dulamă,
O nălucă-ngrozitoare de la Londra-n țară-o cheamă,
Printr-o pivniță o vîră și-o silește să vorbească
Cu Baltag, ce-i mort de frică, curat limba românească [33].
Iar Codreanu, hoț de frunte, de la munte-un uriaș,
El cu Șanta doarme noaptea într-o crîșmă lîngă Iași,
Și, cînd potira sosește și-i înconjură de-o dată,
Șanta, fără să-l întrebe, merge și deschide-ndată;
Apoi cade sub cuțitul frate-său ce năvălește.
Astă poznă face vuet și Codreanu se trezește.
Strigă: „femee nebună! Ce nu m-ai trezit din somn?
Ea, murind, abie îi zice: „Adio, scumpul meu domn!“ [34]
Aste lucruri minunate ce zbucnesc din a sa pană,
Pîn la ceruri le înalță „Revista contimporană“ [35].

Asmode

Dar acesta care șade ghemuit în colț aici?

Aghiuță

Nu-l cunoști pe-acesta, Doamne? E vestitul Vârgolici! [36].

Asmode

Vârgolici... Vârg... acest nume... nu-mi este necunoscut.
El în Spania îmi pare studiile și-a făcut!

Aghiuță

Dar, acolo, tra los montes, e amicul lui Ureche [37] ;
E amorezat acuma, și-a ales chiar o pereche.
A tradus pe Anacreon [38], el a scris pe *Om și om* [39]

Asmode

Om și om e o prostie... N-are minte acest om.

Aghiuță

Este harnic și corege noaptea-ntreagă versiuni,
Într-o săptămînă face patruzeci de lecțiuni,
Traduce „Independența", „Curierul" [40] redactează,
Cu Țoni și cu Vizanti [41] la harță se-ncăierează ;
Răvășele mereu scrie, o gramatecă compune ;
Unde doarme, unde șade, nimăruie el nu spune.
Pi-ntunerec, ca motanii, îl vezi ulița că trece,
Pe sub streșini se acață, pe la veduve petrece.
Dar, în fine, de aceste Institutul [42] a aflat
Și-ntr-o noapte Paicu [43], Melik [44] de cojoc l-au scuturat
Și i-au zis : „Ascultă, frate, or fii om de omenie,
Dacă vrei să stai la școală cu noi în tovărășie,
Iar de nu... proces îți facem... de la noi nu iei un ou!
Cunoști ce-au făcut cu Brânză [45] cei de la Liceul Nou.

Asmode

Dar acela care tace într-o mută elocuență ?

Aghiuță

E Melik Mindirigiul [46] care cose la absențe.
El pîndește profesorii și la tot sfîrșit de lună
Din secunde, din minute, el le face-o-oară bună.
Apoi tace, tace, tace, și la timpul de plătit,
C-o treime reșluită profesorul s-a trezit.
Apoi leafa micșorează profesorilor ceteți,
Sub cuvînt că-n anul ista n-au intrat destui băieți.

Asmode

Văd acolo unu negru, cu un nas proeminent

Aghiuță

E Gregori Buiucliu [47], ce-a venit din Orient.
În amor este statornic și amic al lui Schina [48],
Anonim, i-a făcut însă o cumplită dandana.
El cu Curtea să ocupă, vorbind la procurărie.
Noaptea tot la curte merge, însă-n deal, la Sărărie.

Asmode

Dar aceștii care-mbucă avînd cozonaci în mîni,
Cu șiiag și cu căciule ?

Aghiuță

E grupul de trei români [49].
Este Lambrior ce scrie românește prea curat,
Avînd mare aplecare spre dormit și spre mîncat.
El cu Tell ecleziarhul [50] din alegeri s-a certat,
Azi pe Brîndză din catedră ca pe-un pai l-a scuturat.
Apoi Panu, o șopîrlă și viclean și cîrtitor.
El, cînd vede cărăcuda că îi vine-n ajutor,
Să încoardă ca un șarpe și rupînd în carne vie,
Mușcă-n dreapta, mușcă-n stînga, c-o drăcească bucurie.
El în criticele sale de Hăjdău s-a aninat
Și i-a dat o refuială !... dar și cela l-a mușcat !
El în veci la critici scrie.

Asmode

N-a scris vro istorioară ?

Aghiuță

E mai greu aceasta, Doamne, critica-i mult mai ușoară.
Apoi Tassu [51], care are unghiuțile ascunse,
Inima lui Eraclidi ca c-un paloș o pătrunse.

Asmode

Cine este acel zdravăn cu plete și barbișon ?

Aghiuță

Este Burlă filologul [52] ce-a venit din Vavilon.
El era de față-atunce turnul cînd s-a risipit.
A fost în comisiune limbile cînd s-a-mpărțit.
De această întîmplare folosindu-se în dar,
A luat bucăți de limbe și-a tot pus în buzunar.
Apoi pleacă și sosește drept în Țara Românească.
Domnișoarelor li spune că-s din viața aricească [53].
Ele stau, șoptesc, să uită și zîmbind cu viclenie :
„De unde-a mai scos ș-aista astă mare nerozie ?"
Zice fata. Mama strigă : „Doamne sfinte, ce-i aici ?
Omul ista să ne spuie că sîntem din neam arici !
Și copila mea să aibă un arice de bărbat !
[. . . . .] [54]
Dar ce țară e aceasta, nime n-o mai stăpînește ?
Auzi ! Să spue Anetei c-un arici îi trebuiește !".

Asmode

Dar acel ce desemnează, gros și gras și durduliu,
Cu podagră la picioare, cu obrazul stacoșiu ?

Aghiuță

Este maestrul Verussi [55], pictorul cel renumit
Ce la țintirimul nostru capela a zugrăvit.
Noua școală introduce în pictura cea creștină,
Rumpînd cu tradițiunea acea veche bizantină.
În capela asta nouă, zidită de primărie,
Sfintele sînt îmbrăcate curat ca la clozerie [56],
Apostolii joc bilartu [57], Arhanghelul Mihail
Să sfădește c-o cocotă ce-i la braț cu Gavriil.
Cuvioasa Paraschiva, ce șade cu Budnărescu [58],
E mumia egipteană adusă de Crețulescu.
Sfîntul Neculai bătrînul fumează din narghile,
Mironosițele-n cocuri și-n pantofi de la Darmet.
Un alcov — catapiteasma ; ochiul cel neadormit
Este-un geam-n dosul cărui dracul face-un semn pocit.

Savaot ce-a făcut lumea şi îngerii a creat,
E cu coif şi stă călare, parc-ar fi Poriu-mpărat.
Adam e făcut cu coarne chiar încă fiind în rai,
Eva c-un dragon din oaste face-n vale zi-ntîi mai.
Raiul este o grădină ca la Max la berărie [59],
Procurorii şi sergenţii intră ca la Primărie,
Duhul rău nu mai e şarpe precum Biblia l-arată,
Ci-un amic al lui Verussi, un capitan din armată,
Dracii sînt în frac cu toţii, iar marii evanghelişti
Poartă lorgnon şi botine ca tinerii jurnalişti.
Făcătorii de minune Chrisostom şi Spiridon
Nu mai poartă ghigilice, ci şlepce ca Mac-Mahon,
Sfinţii cei fără de-argint, Cosma, Kir, Samson, Ion,
Damian şi Anicita, Talaleu, Pantelimon
Ermolae lipovanul, Diomid, Mochie şi Trifon,
Cad cu toţii sub urgia Mitropolitului Nifon [60],
Prea curata născătoare, sulemenită şi dreasă.
Christos şi cu Magdalena joc o polcă scandaloasă,
Asta şcoală de tot nouă, aste lucruri minunate,
Lui Verussi, Jaques ne spune, de Pogor sînt însuflate.
Dar, în fine, este-un capăt, şi proverbul nostru zice :
„Nu duci un ulcior la apă fără ca să nu se strice".
De aceste sacrilegii aflînd înaltul prelat,
Pe primar, plin de mînie, de barbă l-a înhăţat,
L-a trîntit într-o trăsură şi la ţintirim l-a dus.
Aici, intrînd în capelă şi uitîndu-se în sus :
„Ce batjocuri sînt aceste ? Cine-a măscărit aici ?
Spune-ndată... ori acuma ! Ştii ce-a păţit Vîrgolici !"
Biserică este-aceasta ? Doamne sfinte ce popor ! !
Oameni fără de credinţă ! Vă luaţi după Pogor !"
Primarul, de spaimă, iute-aleargă-n mahala
Şi se-ntoarce c-o trăsură şi c-o lungă badana.
Cheamă pe Motaniadi, consiliarii toţi alerg,
Văruiesc şi rad icoane, pîn la cărămidă şterg.
Apoi să face aghiasmă, prelatul blagosloveşte,
Şi-n moment la mănăstire pe Verusi-l surgunează.

Asmode

A ! De asta domnul nostru, Belzebut, îndurător,
Mi-a vorbit cu-atîta stimă de Vasilică Pogor !...

Dar acei ce stau în capăt, cu tablaua la-ndemînă,
Amîndoi privesc, fumează, unul e legat la mînă.

Aghiuță

Eminescu eminența [61] și cu Slavici cel *slăvit* [62]
Ce de frica ungurească la „Junimea" a fugit.
El colindă toată țara, un moșneag de întîlnește,
O nevastă, -o babă, -o fată, el șterge cîte-o poveste,
Apoi iute o compune cam în stilul lui Bărnuți,
Și „Junimii" o trimete prin Iacovachi Negruți [63].

Asmode

Dar acesta care tace și să uită ațintit,
Parcă-i sfinxul din Atena, așa-i de posomorît ?

Aghiuță

E Samciune Budnărescu. Bine-ai zis „Sfinx ce
privește" !
Ale sale epigrame nici Pogor nu le gîcește.
S-a cercat în lumea toată mulți creștini să înțăleagă,
Și s-a consultat oraculi, Academia întreagă,
Alixandrescu Urechia, Grădișteanu Petrăchel [64],
Paicu, Lazu [65], dar zedarnic, nepătruns a remas el.
A făcut o poezie unde pune un moșneag,
O ploscă ascunsă-n iarbă, o căciulă și-un toiag [66].
Ie din Bulver pe Rienzzi [67], care-a fost un Scaraoțchi.
Nime nu-l cetește-n lume, stă și az la Levandowschi [68].
Maiorescu, -nsfîrșit zice : „Budnărească poezie
Este-un ciclu" [69]. Pogor zice : „Ba este-o cicloforie !"

Asmode

Dar acesta care-i tînăr și pleșuv, vorbind mereu ?

Aghiuță

E Petrache Bătăușu, ce-a zgîriet pe Hăjdău [70].
El compune ministere, apoi pleacă la moșie,
Unde-și caută de treabă și nimica nu mai scrie.

Asmode

Bravo, bravo, bine face. Acesta mi-i drag şi mie !

Aghiuţă

În zădar îl rog amicii, Iacovache în zădar,
El să face-n tot ţînutul cel mai straşnic gospodar !
A impăciuit Europa [71], a făcut diplomaţie
La Viena şi la Roma, c-o adîncă ghibăcie.
La alegeri nu s-arată, dar tot iesă deputat [72].
El cu Jac le potriveşte, la o şcoală-au învăţat [73].
Ei voiesc, susţine-un belfer, în româna seminţie,
Să aducă scepticismul, nemţeasca filozofie,
Ce-a făcut cu-atîta fală din poporul cel german
Un popor făr' de ştiinţă, cel mai mare gogoman,
Adevăruri sînt aceste cîte despre el v-am spus.
Spre dovadă, la moşie, chiar un foerster [74] şi-a adus.
[. . . . .]
Sub Brătianu [75], aceşti tineri erau foarte rău văzuţi :
Amîndoi, zicea acesta, sînt streinului vînduţi.

Asmode (uitîndu-se la ceasornic)

Oara este-naintată şi sînt foarte îngrijît,
Mi să pare c-aud glasul unui cocoş răguşit...

Aghiuţă

Nu... Acesta este glasul hangiului care strigă
Chelnerilor să-i aducă felia de mămăligă.

Asmode

În această adunare, scump al patriei odor,
Arată-mi, te rog, acuma şi pe Vasile Pogor.

Aghiuţă

Îl aştept cu nerăbdare... Acest cuvios barbat
Întîrzie totdeauna, căci e foarte ocupat.
Ocupaţiile sale zi de zi se înmulţesc.
El traduce pe Nirvana în stil curat românesc.

Nici un galicism nu are ; ţi-i drept dragu să citeşti.
Totdeauna într-amurgu sub verende-l întîlneşti [76]
Unde-i vedea o copilă, un călcăieş frumuşăl,
O talie mlădioasă, acolo-l găsăşti pe el.
De aceasta, în „Junimea", el e foarte respectat
Şi absenţele legale veşnic lui i s-a iertat.

Asmode

Cel cu barba cuvioasă-mi pare-un de treabă om.

Aghiuţă

Este tata Culianu [77], al „Junimei" astronom.
El li spune cînd e ziuă şi cînd e noapte li spune,
Cînd e lună, cînd sînt stele şi cînd soarele apune.
El pe Newton şi pe Kepler, Tiho-Brahe studiază,
De-a planetelor rotire pe „Junime"-nştiinţează.
El le zice : „Luaţi sama, vecinic nu-i un minister,
A miniştrilor cădere e dumnezeesc mister.
Daţi-i pace lui Ureche, daţi-i pace lui Hăjdău,
Mîne nu ştiţi ce va face nepătrunsul dumnezeu.
Dacă vine la putere Brătianu cu Popa-Tache,
Or Kogălniceanu [78] vine, cu bezede Dumitrache [79],
Or Vernescu [80], or Mîrzescu, [81], Stolojanu [82] din Craiova,
Ce se-ntîmplă-atunci pe lume cu „Junimea" din
Moldova ?"
Nime însă nu-l ascultă. Lambrior strigă : „Puşchea !!"
Aşa făceau troadenii cînd Casandra le vorbea.

Asmode

Ce volum este acolo, atît de strălucitor ?
Evanghelia ?... Icoana sfîntului mîntuitor ?
Văd că toţi, intrînd, se-nchină cu o evlavie rară ?
Îl sărut, dar nu pun mîna ?...

Aghiuţă

„Convorbirea literară" !
Aici stă pe pergamente, scris cu litere de aur,
Tot ce-a scris „Junimea" noastră... Este marele
tezaur,
Operă nepreţuită, monument de admirare

Înălţat spre-a fi mîndria veacurilor viitoare !
Totul se coprinde-ntrînsa, toate le găseşti aici.
Duhul rău [83], făcut la Piatră, *Om şi om* de Vârgolici !
Toată istoria ţării, cursuri de literatură,
Limbistică şi nuvele, şi copii de pe natură,
Traducţii fără de capăt din Goethe şi Chénier,
Lamartine, Renan şi Boekle [84], reposatul Gauthier,
Broasca cea din Victor Hugo [85], mîndre versuri pentru fete,
Rienzzi, Mihai Vereanu [86], cu filele netăiete.
Cît despre partea ştiinţei, nu le lipseşte nimic.
Aritmetica întreagă este scrisă de Melik,
Paicu traduce *De viris,* să aşteaptă *Lăpuşneanu* [87],
Dramă înfiorătoare ce nu vine nici la anu.
Toate-aceste moaşte sfinte, ne-atinse de-un muritor,
Stau într-o ladă închisă şi în podul lui Pogor.

Asmode

Văd pe unul foarte aprig şi cu foarfecele-n mînă,
El ceteşte totdeauna, are-un bici la îndemînă.

Aghiuţă

Eu mă las despre acesta să-ţi vorbesc mai potrivit
Cînd va fi Pogor de faţă — este-un autor vestit.
El cu foarfecele taie şi cu biciul tot plesneşte,
Pîn' la sînge cîte-o dată pe „Junimea" mi-o croieşte !
Şi-o îndeamnă să lucreze şi-o loveşte peste coate.
Dar degeaba, de la dînsa el nimic nu poate scoate.
De cînd paşa cu talanca [88] peste Milcov s-a mutat,
Este trist să-ţi spun, „Junimea" mai nimica n-a lucrat.

Asmode

Văd acuma... intră unul... mîndru, vesel zîmbitor...

Aghiuţă

Ah ! În fine, iată-l... acesta este Pogor.

(În momentul acesta, să aude cîntarea cocoşilor. Acoperemîntul trosneşte. Dracii dispar).

(B. A. R., ms. rom. 6050, f. 1—22)

D. PETRINO

Unei viziuni din grădina publică

Stam de-oparte-ntr-o grădină,
Dar la flori nu mă uitam,
Ci numai pe-a lor regină,
Pe ea numai admiram.

Şi de-atunci eu ştiu pre bine
Că nu-i roză, nu-i nici crin,
Floarea florilor divine,
Ştiu că-i puică de român.

Căci a lumii floricele
Sub picioru-i înfloresc,
Ah ! şi razele din stele
Pe-a ei frunte strălucesc.

Deci şi glasul armoniei,
Cu natura, ei se-nchină.
Căci ea, floare-a României,
Este-a florilor regină.

Iaşi, 26 april 1875
(B. A. R., ms. 5208, f. 9)

Amicului meu A. Sturdza

Dacă viaţa noastră este ca o mare,
Tulburată vecinic de-al ursitei val,
Atunci ghibăcia toată, mi să pare,
A şti de-a conduce barca pîn' la mal.

Malul este verde, mii de floricele
Respîndesc acolo un miros divin.
Şi cine l-ajunge a scăpat de rele,
Şi cuprinde lumea toată-n al său sin.

Eu nu-l pot ajunge, zguduit de valuri,
În sinul lor negru lesne voi pieri,
Pe cînd tu, ferice, pe frumoase maluri,
Zilele iubirii iubind vei sfîrşi.

Şi ferice-i omul ce ca tine trece
De pe-o floare pe-alta, iubind şi iubit ;
Cînd va bate vîntul pe mormîntu-ţi rece
Mii de flori vor spune că tu ai trăit.

(B. A. R., ms. 5208, f. 11)

III [89]

Nu mai plînge, inimioară,
Nu ofta, sufletul meu,
Ce-am visat odinioară
N-am găsit nici tu, nici eu.

Nu mai plînge, inimioară,
Nu mai spune dorul meu,
Suferinţa de-i amară,
S-o ştim numai tu şi eu.

(B. A. R., ms. 2879, f. 31)

IV

În pădurea înverzită
Să-mi săpați mormîntul meu,
Unde nu-s nici cruci, nici pietre,
Unde nu-i pămîntul greu.

Căci mult greu am dus pe lume
Pîn' ce viața-mi s-a sfîrșit,
Pîn' ce sufletul în mine
De durere s-a zdrobit.

Numai blînde lăcrămioare
Semănați-mi pe mormînt,
Ca să știe toți că lacrîmi
Mi-a fost parte pe pămînt.

Eu nu mă tem de moarte —
Ușor e de murit,
Cînd știi să pieri din lume
Neplîns și nejelit.

Dar mult mă tem de viață,
Ah ! greu e de trăit,
Cînd singur ești pe lume,
Singur și neiubit.

(B. A. R., ms. 2879, f. 32)

V

Ah, cine, cine, oare,
În inimă nu poartă,
Închis în racla vremii,
Sub mușchiul din trecut,

Comoara vieții sale,
O fericire moartă,
Pe care-i scris un nume
În veci nepriceput !

Tu, ce te lupți în lume
Cu crîncenă durere,
Tu, ce din umbra neagră
Aspiri să vezi lumina,
În acest locaș de pace,
Unde ceri mîngîiere,
Altarul pune raze
Pe fruntea ce s-închină !

Eu duc p-acel ce plînge,
La rai de mîngîiere,
Pe orb către lumina cerească îl duc eu !
Voi, ce intrați aicea,
Goniți orice durere,
Și orice desperare
Lăsați pe pragul meu.

(B. A. R., ms. 2879, f. 33—34)

VI

Eram într-o grădină de lună luminată,
Cînd auzii de-o dată prin umbră răsunînd
Un glas așa de dulce, cum nu s-aude-n lume,
Cum cîntă numai îngeri veniți p-acest pămînt.
Cuprins ca de un farmec, eu ascultam atunci,
Cu ochii plini de lacrimi, cu sufletul mișcat,
Visînd visuri ferice, uitînd lumea întreagă,
Pîn' ce acea cîntare de tot a încetat...
Ani au trecut d-atunci !... Dar sunetele dulci
Azi încă tot vibrează adînc în pieptul meu.

Ş-adeseori, prin visuri, tot în acea grădină
Mă văd, şi iar răsună prin arbori glasuri dulci !

(B. A. R., ms. 2879, f. 35)

VII

La roza

Roza, emblem de frumuseţe,
Eu te văd în tot ce-ador,
Strălucind de tinereţe
Şi de farmec răpitor.

Pe cosiţele-aurite
Ale rumenelor ziori,
Eu te văd în nopţi dorite
Cununată cu-alte flori.

Pe-a fecioarelor cosiţă,
Amoroasă, te-mpleteşti
Şi pe dulcea lor guriţă
Cu surisuri te-aureşti.

Cînd ziceam frumoasei mele :
— Dragă, tu eşti viaţa mea !
Oh, de roze tinerele
Chipu-i alb se coperea.

Într-o zi, o, tinereţe !
Cînd aceste dalbe flori
Să jucau p-ale ei feţe,
În poetice culori,

Eu am zis frumoasei mele :
— Aste roze, dragă, sunt
Lanţurile tinerele
Sărutatului meu sfînt.

Pune ochii dragi sub heară
Un moment... ceresc amor
Roze noi reînecară
Fragedul locaş al lor.

Dar azi, roză-amăgitoare,
Tu de dînsa trist vorbeşti,
Trist surîzi, o, dulce floare,
Triste lacrimi îmi răpeşti.

Mîne, roză amoroasă,
Nu te voi mai vedea eu,
Alţii te-or vedea voioasă,
Poate pe mormîntul meu.

(B. A. R., ms. 2879, f. 36)

VIII

Nopţi întregi de cugetare,
De durere şi de chin,
Le trec triste şi amare
Lîngă focul din cămin.

Le trec triste şi amare,
De cînd ştiu că sînt strein.

Şi cînd vîntul suflă rece,
Prin grădine fără flori,

Cugetînd cum totul trece,
Mă străbat adînci fiori !

Cugetînd cum totul trece
Şi se uită-adeseori !

(B. A. R., ms. 2879, f. 37)

IX

Cînt-o pasăre în zbor,
Cînt-un cîntec plin de dor,
Aşa dulce-ncetişor,
De l-aud chiar numai eu,
Numai, dragă, tu şi eu.

Năzdrăvană păsărică,
Tu, ce ştii durerea mea,
O, mai tare nu cînta !
Să n-audă codrul verde.
Păsărică, de mi-i crede,

Frunzele ar vesteji,
Iarba s-ar îngălbeni,
Primăvara n-ar mai fi.
Căci dorul e boală grea,
Orişice moare de ea.

(B. A. R., ms. 2879, f. 38)

V. POGOR

Ursita

Pe prispă, sîngurică, o, tînără fetiță,
De ce stai gînditoare și care-i al tău dor ?
Zefirul despletește aurita ta cosiță
Și tu ședzi întristată, o, dulce porumbiță,
În loc să-ți faci din păru-ți cunună de amor.

Privește în natură, cum totul înverzește,
Cum tot în ea e tînăr și totul e frumos !
Vezi mica rîndunică ce cuibu-ș pregătește,
Vezi floare ce vioaie în cîmpuri îți zîmbește.
Ascultă : valul trece și murmură voios.

De ce dar, sîngurică, să fii tu întristată ?
O, dulce Ilenuță, cu părul aurit ?
De ce palida-ți frunte stă-nspre pămînt plecată,
De ce chin inimioara-ți îți este-nveninată,
Și ce durere mare în suflet ț-au venit ?

Or alba ta oiță, ce-ți este favorită,
Murit-au de vro boală ș-acuma te-au lăsat ?
Au vaca ce bolnavă, de tine mult iubită,
De însuș a ta mînă cu flori hojma hrănită,
Acum fără de vreme, vai, poate-ai înțărcat ?

Flăcăii ca să joace uitatu-te-au la horă,
Sau dulce din ei nime la tine n-a cătat ?

Vro hîdă de bătrînă n-au vrut ca să-i fii noră,
Sau poganu' de Niţă te-au prins lîngă-a sa soră
Ş-odată, fără veste, ţ-au dat un sărutat ?

Nu ! Alba me oiţă pe cîmp e sănătoasă
Şi-n turmă, dintre toate ea zbiară mai voios,
Iar vaca ce balană e bună şi lăptoasă,
Ieri încă, înainte de noaptea-ntunecoasă,
O doniţă mai plină de lapte eu am scos.

La horă toţi flăcăii de-a rîndul joc cu mine,
Fruntaşii, înstăriţii, cu mine tot vorbesc,
Şi nici de la o babă eu n-am primit ruşine,
Iar poganul de Niţă să teme, ştiind bine
De palma ce păreche, eu lui îi pregătesc.

Dar sufletul meu geme şi inima-mi e friptă
Că Ştefan cel din Vrance, pe care îl iubesc,
La noi în sat nu vine acum de lungă vreme
El, ah ! fuge de mine, el fuge şi să teme,
Să pot a lui răceală în ochi-i să citesc.

Mi-au spus mai ieri o babă că el nu mă iubeşte,
Că Ştefan cu o alta acum s-au încurcat,
Că văduva Irina lui dulce îi zîmbeşte
Şi ca să se cunune cu el nădăjduieşte
Şi de la el parolă de aur au luat.

Văzînd cît e adîncă a me nenorocire,
În ochii mei tot negru de-o dată s-au făcut
Şi nesperînd pe lume vrun ceas de mulţămire,
Cu ochii plini de lacrimi, cuprinsă de uimire,
Cu faţa către-ace bătrînă, cu rugă am căzut.

I-am zis : Dragă mătuşă, de mine fie-ţi milă,
Căci, trăind în lume, cunoşti al meu amar.

Eu, vai, nu sînt deprinsă cu ale soartei silă,
Căci inima-mie slabă, căci sînt încă-o copilă
Şi nu cred c-am putere d-a be acest pahar.

Nu plînge, îmi răspunde bătrîna-vrăjitoare,
Vro două rubieli din salba ta să-mi dai,
Căci eu cunosc aice o bună vrăjitoare
Şi sîmbătă spre sară, cînd trece Sf[întul] Soare,
Vom merge împreună la dînsa, dacă vrai.

Ea poate ca să-ţi spuie tot ce să pregăteşte
Şi cîtă norocire te-aşteaptă-n viitor...
În palmă, ca-n o carte, ea vede şi ceteşte
Şi zodia oricuie d-odată nimereşte.
De mult cu-aşa putere n-au fost vrun vrăjitor.

Să zice, din morminte că ea pe morţi îi scoală,
Şi că l-a ei poruncă un duh este supus.
Că vindică de rane şi d-orce altă boală
Şi că-ntr-un rînd, pe-un tînăr, în o clipă de oară,
De la un sat la altul pîn aer l-au adus.

Aşa zisă bătrîna ; eu două rubiele
În mîna ei atunce, scoţînd, am pus pe loc.
Acum aştept pe ceruri să văd cele-ntîi stele,
Căci sîmbăta să trece şi trebui ca supt ele
Să merg la vrăjitoare, să cerc al meu noroc.

II

De sat departată,
O moară strîcată
Stă mai la pămînt.

În ea ploaia bate
Şi ale ei roate
Gem jalnic la vînt.

Bătrînii cu minte
Zic că nu ţiu minte
Cînd ea s-au făcut,
Şi că tot pustie,
Din copilărie,
Ei o au văzut.

Drumeţul cînd trece,
Cu inima răce,
Spre sară, ăst loc,
Zăreşte-n cunună,
În moară, pe lună
Cum dimonii joc.

Fugind face cruce,
Iar vîntul aduce
Un rîs crud şi lung,
Ce-i scoate din minte
Parole[le] sfinte
Ce dracii alung.

III

În ăst loc de pustie, de frică şi jălire,
Ce de blăstăme să vede c-au fost bătut de fire,
P-atunce locuie
O babă vrăjitoare ce dinte n-are-n gură,
De care orişicine, văzînd trista-i figură,
Oricine să teme.

Ancuţa, căci acesta era dreptul său nume,
Fusăsă pre frumoasă, precum însuş ea spune,
Cînd tînără era.
Şoimul, chiar ş-acela din cei mai tari din fire,
Văzînd-o aşa albă şi naltă şi subţire,
De ea s-amoreza.

Dar timpul fără milă şi patimile răle
Şi sufletul cel negru cu mii păcate grele,
Aşa o au bătut,
Încît privind-o astăzi, urîtă şi fantască,
Mai nimine n-ar crede figură omenească
Vrodată să fi-avut.

Căci pielea ei, ca mărul, pe-alocuri să zbîrcește,
P-alocuri, peste oasă, să-ntinde, să lipește !
O haină de schelet !
Iar ochiul ei cel verde stă mort și să ascunde
Dar și cînd scînteiază, în suflet te pătrunde,
Tăind ca un stilet !

Al ei nas, ca și pliscul a buhnii întartată
S-întoarce cocostîrc și jos la pămînt cată,
Spre gură spînzurînd.
Iar gura rătunzîtă, cu buza ei ce pală,
Încet să acufundă și scoate la ivală
Bărbia tremurînd.

Ancuța-așa căzută, bătrînă lepădată,
Luasă un colț umed din moara ce stricată.
Acolo locuie.
Acolo exersa-n pace al ei tristă știință.
De mult p-această lume din oameni vro ființă
Pe ea n-o mai iube.

O mîță de tot neagră, a cărui păr lucește,
Al ei singur tovarăș, cu dînsa locuiește
Și doarme serios,
Cînd baba să întoarce în cercul cel de pară,
Sau cînd prin trei cuvinte, vrun dimon scoate-afară
C-un băț misterios.

O laiță de scînduri, c-o cergă învălită,
O perină de paie, o cofă învechită,
Și un ceaun stricat
Sînt toată avuția bătrînii vrăjitoare
Ea, care-n tinereță averi însămnătoare
Să zice c-au mîncat !

Pe lîngă-aceste simple și casnice unelte,
Mai sînt de a cabalei mulțime d-instrumente,
Cu scop misterios,

Fantastică-mbulzire de șîpuri și bocaluri,
De ierburi fără nume, culese de pe dealuri,
Amestic monstruos.

Cărți pline cu steluță și semne de magie,
Matrașe, alambicuri, slujind la alchimie
Și farmice de leac.
Schelete d-animale diverse-ngrozitoare,
Prins chiar de pod, să vede, d-aripi și de picioare,
Un mare liliac.

În ăst haos de forme, ce ochiul rătăcește,
Ancuța-n așteptare stă tristă și privește
Oala-i firbînd pe foc.
Căci sîmbăta să trece și-o tînără copilă
La dînsa va să vie (ah ! plîngeți-i de milă)
S-încerce-al său noroc.

IV

Eleno, a me iubită,
Cu mantie-nvălită,
În ce loc mergi scîrbită
Și care-i al tău țăl ?

Privește, noapte vine
Și stelele senine
Ascund a lor lumină
Supt al norilor văl.

Furtuna să stîrnește
Și tunetul vuiește
Iar vîntul îndoiește
Al său puternic glas.

De tine fie-ți milă,
Oricare-i a ta silă,
O, dulce me copilă,
Întoarce al tău pas.

Ce umbli, fetișoară,
Pe lîngă astă moară,
În care-adeseoară
Un duh rău s-au zărit !

Vai, ce nenorocire,
În oarbă nălucire,
În ăst foc de pieire
Acum te-au rătăcit ?

Crunt dimonii din lună
Să luptă împreună
Și mușcă-al ei cunună,
De mai o nicmicesc.

Iar strigoii la răle,
Din a lor paturi grele,
Cu țipete de jăle
Natura îngrozesc.

V

În vuetul de tunet și cruntă vijălie
Cine-au bătut la ușă ? Ancuța s-au sculat.
O tînără ființă, bolnavă și nurlie,
Dar palidă ca moartea, în moară au intrat.

Vai, hainele pe dînsa sînt rupte și plouate,
Supt trupul ei cel fraged, de spaimă tremurînd,
Picioarele-i s-îndoaie, de spini însîngerate.
Ea plînge și suspină, în pragul ușei stînd.

Privind al vrăjitoarei fantastică figură,
Ar vra să să întoarcă, să fugă din ăst loc,
Dar stă ca împietrită, uimită, fără gură,
Puterile ei stînsă de frica sa să joc.

Amorul au împins-o în ăst iad de pieire.
Ea stă acum de față. Văzînd a ta uimire,
Ah, tînără fecioară ! privind a ta uimire,
Toți dimonii înalță un rîs victorios.

Eleno ! A ta mumă, de tine îngrijită,
Te caută acum, poate, și plînge cu amar !
Și tatăl tău, bătrînul, cu vocea lui slăbită,
De-abe mergînd pe cîmpuri, te strigă în zădar.

De ce ai lăsat focul și vatra-ncălzitoare,
Ce totdeauna sara cu drag te-au ascultat,

Pre cînd fierbei pe dînsa o rustică mîncare,
Spunînd povestea mîndră lui Porus împărat.

Vai ! cît era frumoasă şi dulce şi sănină,
Copilă, viaţa ta, supt scutul părintesc.
Acum priveşte lume, cu ce dureri e plină
Şi cum ele d-odată în suflet năvălesc.

Întoarce-te acasă ! Dar tu nu ai putere ;
Şi vrăjitoarea hîdă în carte-i au cetit,
Au pus pe foc o oală, cu apă şi cu miere,
Şi, mestecînd, cuvinte din iaduri au rostit.

Te-au uns pe a ta frunte şi toată-a ta sfială
De-odată-în o clipă cu mîna ţ-au luat.
Acum nu-ţi este frică, acum nu mai eşti pală,
Botezul lui Satana acuma ţi l-au dat.

Curaj dar, iată timpul de negre-încăntamente.
Eros, Eros înalţă un glas învingător,
Acum piară tot soiul de vane sentimente,
Natura-ntreagă este robită de amor.

Curaj ! Şi tu, Ancuţa, bătrînă vrăjitoare,
Găteşte-te ştiinţa acuma să ţi-o arăţi.
Elena după Ştefan să dă în vînt şi moare,
Întoarce dar spre Vrance puternicul tău băţ !

În inima lui Ştefan însuflă un foc mare,
Să vie el în grabă, ca aer şi ca vînt,
Elena-i cere încă o dulce sărutare,
Elena vra să-l vază, să-i zică un cuvînt.

Aceasta e dorinţa ce tînăra fetiţă
Ar vra s-o împărtăşească cu sufletu-i plătind.
Ancuţa, supt o oală, al său foc mai aţiţă,
Şi mestică-o mixtură, din gură-aşa vorbind :

VI

De foc lume e plină !
Amorul este foc !
Zoroastru s-închină !
Copila-ncet suspină
Și demonii să joc.

Ardeți, ardeți în grabă,
Nuielilor de foc !
Tăciunii nu s-întreabă,
Căci lemnul are-o babă
Și focul ei s-au stins.

Ardeți, căci ce vă pasă
Cît trăiți în foc ?
Ardeți, sînteți frumoasă,
Copile amoroasă !
Nuielilor de soc !

Și tu, Ștefan iubite,
Viu, arde d-acest foc,
Iar ielile șoptite,
P-a lor aripi menite
Te-or duce în ăst loc.

De foc lume e plină,
Amorul este foc.
Zoroastru s-închină
Și demonii să joc.

VII

În inima lui Ștefan un spirit îi șoptește :
Elena te așteaptă, te cheamă, te dorește !
Elena-al tău amor !
Haideți, haideți în grabă, haideți, că noaptea trece,
Copila stă-n'doială, cu sufletul mai răce,
Nu doară nu-i veni !

A ei inimă arde și-n focul ei cel mare,
Ar vra să-ți dei încă o dulce sărutare
Și-n urmă a muri.
Haideți. Ștefan atunce îndată să pornește
Și sîngele-n el fierbe, iar mintea-i rătăcește,
Căci ielele-l gonesc.

El merge ca și vîntul, pe cîmpuri și pe dealuri,
Prin codri și prăpăstii ș-al rîurilor maluri
Pe dînsul nu-l opresc.
În mijlocul furtunii ca ș-o furtună trece,
Pe trupul lui, pe frunte, curge-o sudoare rece.
Momentul au sosit.

Pe nas și pe ureche iesă-un șioi de sînge,
În el viața piere și sufletul să stînge,
De fugă obosit.
Păduri și dealuri nalte, pămîntul să clintește.
Șipotele și munții, în capu-i ce vuiește,
Par toate ca un vis !

Degrabă ! Iată moara colo, colo s-arată !
Vezi focul cum lucește ! Vezi gingașa ta fată
Cum ușa ți-au deschis !
Degeaba, căci așteaptă o dulce sărutare.
Degeaba !Dar d-o dată un trăsnet lung și tare
Lugubru-au răsunat.

În pragul morii Ștefan vra ca să să oprească.
S-au stins în el, vai, însă putere omenească
Și sufletul ș-au dat.
El sta jos, fără viață ! Cu gura încleștată !
Cu trupu-i țapăn, rece și fața-nsîngerată,
Amantul au sosit !

Eleno, vin, te bucură d-a dracului ispravă,
Vino d-îmbrățișază acum, dacă ești bravă,
Pe Ștefan cel iubit.

VIII

Mai sus de mănăstire, o peșteră adîncă
Să sapă-ntunecoasă în al muntelui sin.

Omul p-aceste locuri n-au pus piciorul încă,
Al lui zgomot să pierde și lîngă-această stîncă
N-ajunge al lui chip !

Sculptată de natură, în piatră-adînc pătrunde
Ace peșteră neagră, sălbatic adăpost,
În care-un părău rece al său izvor ascunde,
Iar vulturii s-adapă la purele lui unde,
Ce parte lor au fost.

O pusnică fecioară acolo locuiește,
În plîns și rugăciune al ei zile trecînd.
Acolo ea, în pace, genunchile-ș îndoiește,
Și sîngură-n natură, cu Domnul ea vorbește,
De orice om fugind.

D-acee, nu să știe ce crudă întîmplare
P-ace tînără fată de lume-au depărtat.
Și cerul numai vede al ei durere mare,
Căci ea tace că Elena au fost numele care
Pe lume l-au purtat.

(B. A. R., ms. 5669, f. 70—86)

Nu mă uita

Cînd primăvara vesel s-îmbracă cu verdeață,
Cînd fluturii să joacă p-al zefirilor vînt,
Atunce, dragă, crește sub roza cea semeață,
O floare mititică, jos, colo, pre pămînt.
O, tu, pe care astăz al meu suflet dorește,
La roza cea măreață, iubito, nu căta,
Ascultă floricica ce mică, că-ț vorbește !
Ea-ți zice pentru mine : „te rog, nu mă uita".

Căci roza-i, ca și lume, un vis, deșertăciune,
Un farmec, o părere, un joc înșălător.
Ades cel ce-o culege găsește-amărăciune.
Deși zîmbește vesel, să scutură ușor.
Pre cînd în mica floare un suflet îți vorbește,
Din ea un glas s-înalță, de vrai a-l asculta,
Ce sufere, suspină, să plînge și iubește,
Ea-ț zice-n tot minutul : „te rog, nu mă uita".

Ascultă floricica și n-o călca-n picioare,
Ascultă-al ei durere, simțește-al ei amor.
Mai bine nu-ț prieste nime supt sfîntul soare
Și nime nu suspină ca dînsa de ușor.
Acum e primăvară, la iarnă-însă, gîndește,
Atunci-n zădar, dragă, pe floare-i mai căta.
Atunce totul moare și tot îmbătrînește
Și nici o floare zice : „te rog, nu mă uita".

(B. A. R., ms. 5669, f. 61)

Nirvana

Calea vieții

Era timp de primăvară și natura-ntinerită
Cu mii glasuri cîntînd dulce, d-amor boare revărsa.
Viața străbate pădurea de verdeață-mpodobită
Și sub roza amoroasă viermele-n pămînt mișca.

Răspunde toată ființa la chemarea cea fierbinte,
Venus, din albastre unde iată-atunce s-a ivit
Ș-a muritorilor ceată — zei din vîrfurile sfinte,
Adorat-au dimpreună cînd ea dulce a zîmbit.

Trecui și eu lîngă dînsa, sosit în a vieții floare,
Am urmat și eu torentul ce d-amor mă îmbăta,

Am vrut toată tinereţa-mi s-o depun l-al ei picioare,
Şi-n raze de ochi albaştri inima-mi a îneca.

Dar vai, ce văzui d-odată ! Mii de suferinţi arzînde,
Muşcaţi toţii adoratorii de un şarpe-nveninat !
Gelozia scoate răcnet din gurile lor crîşninde,
Şi eu, cu fruntea senină, calea vieţii am urmat.

Fala cu aripi gigante lumea-ntreagă ocoleşte,
Mii cunune înverzite sus din nouri împărţind,
Ş-a muritorilor turmă, grămădindu-se vorbeşte,
Pierde măsura, suflarea, după dînsa alergînd.

Toţi se roagă o cunună peste ei să se pogoare,
Uită toate pentr-un nume, un cuvînt răsunător,
Trăiesc numai cu speranţa d-o dubioasă splendoare,
Jertfind chiar scurtele zile date unui muritor.

(B. A. R., ms. 5907, f. 10)

La Copou

Iată, ceasul promenadei sus din turnuri a sunat !
Birja să-i aducă-ndată cuconaşu-au ordonat.
Aşteptîndu-şi echipajul, el se pune drept oglindă,
Studiază nouă poze, cum în droşcă să se-ntindă.
Apoi toarnă cosmeticuri şi pomadă din ogur [90],
De la tîmple, cu cimbistra [91], smulge tot părul cel sur.
Pune un focol năstruşnic, ce-i vine pîn la ureche,
Îmbrac-o jachetă verde, verde fără de păreche.
Îşi aşează pălăria p-o sprînceană-echilibrată,
Lorgneta, cu lanţ de aur, la ochiul drept spînzurată.
Toarnă parfumuri pe straie, udă din belşug basmaua.
Pas damele să-i reziste, dacă le ţine curaoa.

Mult aşteptata trăsură, în fine, iată, soseşte,
În poza premeditată cuconaşul se trînteşte,
Zicînd la birjar : Ascultă, gospodin, mînă vîrtos,
Căci aseară zece galbeni cîştigat-am la un stos.
Cu ei, astăzi, boiereşte aş dori ca să petrec,
Toate trăsurile-n fugă la Copou vreau să le-ntrec.
La Roundpoint cînd vei întoarce, să bagi sama
împrejur,
De-i zări vre o cupetă c-un cal negru ş-un cal sur,
Să stai drept, chiar lîngă dînsa, din hăţuri să
potriveşti,
Şi din fuga cea mai mare în loc caiii să-i opreşti.
Înţeles-ai gospodine ? — Haraşo ! el a răspuns,
Şi-ntr-un nor de colb, pe dată, spre Copou a şi împuns.

Pînă-n cer se urcă colbu cînd roata se învîrteşte,
Ca un Jupiter în nouri cuconaşul se făleşte.
Dar trecînd prin păscărie, cînd bici cailor s-a dat,
Într-o mlaştină murdară trăsura s-a cufundat.
Gloduri, pe străzile noastre, des şi vara se găsesc,
Chiar şi cînd conservatorii primăria cîrmuiesc.
Pantalonul ce gris-perle un moment s-a fost numit,
Cu tigrate pete negre acuma s-a coperit.
Gospodin şterge-o plăcintă ce-i sărise drept în ochi,
Jurînd să-i deschidă bine ca să nu mai deie-n gropi.
Cu vai şi amar ajunge pînă la uliţa mare,
Şi surîde zicînd : Iată, că-s pe nevoie călare !
Aici însă cuconaşul devine neliniştit,
Capul, în dreapta şi stînga întoarce necontenit . . .
[. . . . .]

Pe cît mai la deal se suie, trăsurile s-înmulţesc,
Îmbulzirea este mare, creditorii nu-l zăresc.
De acee cuconaşul, fiind mai puţin expus,
În poza cea primitivă, într-un colţ iarăşi s-a pus.
Stă neclintit ca de marmor, numai ochiul străluceşte
Ş-aruncă mortale focuri damelor ce le-ntîlneşte.
Cîte inime rănite în jumătate de ceas !
Nu ştiu sănătoasă una, în tot Iaşul, de-a rămas !

Dacă mulţime de inimi înaintea lui se-nchină,
E că-i frumuşel băietul ! Şi natura e de vină.
Şi-ntorcîndu-se acasă, o ţigară va fuma,
Şi-o ploaie de răvăşele sigur îl va invada.

Din colţ la Petre Bacalu, iarăş scena ia schimbare :
Se observă-n echipaje o eleganţă mai mare,
Persoane simandicoase, cu vezeteu galonat,
Se-ntreba cine e domnul ce trecînd a salutat.
Dar, pentru bon-ton, e bine să saluţi oamenii mari,
Şi-n întinsă cunoştinţă cu dînşii a fi să pari.
Pe prefectul, mai cu samă, să-l saluţi pîn la pămînt,
Căci la un ministru poate el să puie un cuvînt.
Iată giganta caleaşcă, cu fete mari încărcată,
Muma lor mereu le duce şi le primblă-n lumea toată,
Coastele bietei bătrîne din hop în hop s-a rănit
Şi ginerii, bată-i vina, pîn'acum nu s-a ivit.

Spre grădina primăriei, un patriot în renume
Stă şi încreţit priveşte cum merg toate-n astă lume !
Din a Romei fii eroici singur el a mai rămas.
De aceea îşi afundă pălăria pîn pe nas.
Iată-o doamnă frumuşică. Cum o cheamă, nu pot spune,
Fiindcă într-o săptămînă a putut schimba de nume,
Era să se despărţească
Ş-atunce, la cununie, s-aştepta altul la rînd.
O trăsură unde preoţi şi dascălii se ticsesc,
Cu aghiasmă şi icoane prin oraş călătoresc.
Cu şese lei ce la birjă într-o oră a plătit,
Mii de suflete creştine de păcate-a curăţit.

De la teatru se pogoară, plină d-o justă mîndrie,
Trupa de artişti dramatici, genială colonie.
Unii îşi arată capul, nepieptănat şi pletos,
Alţii manta italiană, măreţ spînzurînd în jos.
Salutaţi cu respect mare p-a muzelor favoriţi,
Pe marchezele Regenţei, cu papucii necîrpiţi !

În fine, la Podu-Verde cuconașul a sosit,
Scăpat de tot neajunsul, el respiră fericit.
Și simte peste tot corpul voluptoase-mpunsături,
Văzînd că Roundpoint, departe, ticsit este de trăsuri.
Acolo va ave timpul să admire în huzur
Cupeta cea mult dorită, c-un cal negru ș-un cal sur !

Dar vai ! Destinul pe care nime-n lume nu-l conjură,
Care depotic domnește peste orice creatură,
Acest vis de fericire -ntr-un moment a sfărîmat :
Un cabriolet paingîn, cu un troteua înhamat,
De la deal vene ca fulger . . . trece ca o nălucire ;
Gospodin vra să cîrnească, dar, vai, din nenorocire,
Drept de dînsul se ciocnește . . . Oiștea pe loc s-a rupt,
Cuconașul, din trăsură, se trezește de desubt.
Blestămă cu amar soarta ce-așa crud îl ispitește
Și spre Beilic, acasă, pleacă apostolește.

Ianuar 1873
(B. A. R., ms. 5907, f. 1—4)

Viziune

(Din *Opurile postume* a lui Alfred de Musset)

Întîi, văzui d-asupra-mi fantome plutitoare,
Cu lung costum divin.
Nu știu de erau îngeri sau simple muritoare !
M-acoperea mantalele cu franjuri de splendoare
De nacru și rubin.

Cu spada, cum se taie armura-ntr-o lovire ;
Istețul călător
Cu vîsla cum despică a mării albăstrire ;
Așa, de aur rochii, tăieu cu-a lor lucire,
A nopții negru nor.

Ele zburau. Perdeaoa, bătrînă sentinelă,
La ele, mut, prive.
În ochi, cum catifelele, luce lumina belă ;
Auzeam şoptirea penelor, cînd aripa rebelă
De mine s-atinge.

Ele sburau... dar turma, la poduri spînzurată,
Capriţiuri înşira.
Săre, de-odat' în urmă, în noapte-acufundată,
Intra în întuneric, ca repidea săgeată,
Spre ceriuri ea zbura.

Ele zburau... eu însă văd pletele zefire,
Fluvii de abanos,
Plîngînd şi desmierdîndu-mă c-o lungă alipire,
Pe cînd o sărutare simţit-am, cu iubire,
Că m-arde pîn la os.

O Doamne ! Eu văzut-am silfide ruşinoase
Care la soare mor...
Văzut-am gol piciorul a nimfelor fugoase,
Şi sinuri arzătoare a driadelor crengoase,
De-argint piciorul lor.

Însă nimic nu plăteşte parfumata sărutare !
Nici a zorilor senin.
O privire-atît de pură nici Andaluzia n-are,
Mai dulce nici nu vorbeşte asiatica, ce pare
Cu buze de satin.

Oricine-aţi fi, o umbre, pe capul meu plecate,
Cu corpul fluturînd,
Lăsaţi-mă lungi ore să vă ţin leganate,
În sărutarea voastră amorul ce străbate,
Pic cîte pic gustînd.

Veniţi şi vom aprinde în alcova de matasă
O lampă de argint.

Veniţi, căci noaptea-i tristă, iar lampa-i bucuroasă,
Brună sau blondă, vino ! rîzînd sau serioasă,
D-amor impur sau sfînt !

Veniţi, roze vărsa-voi pe patul alb de roze !
Parfumul e plăcut.
Sultana-n toată seara, gura îşi parfumează,
Cînd lasă papuci, rochie, spre pat înaintează,
Ce-i de bambu[s] făcut,

Vai ! Şi de nopţi frumoase cerul zgîrcit s-arată,
Ca şi de sori senini.
Ori n-auziţi Ferrara cu harpa-i întristată ?
Sub degete divine, ghitara agitată . . .
Veniţi, amori divini !

Dar vai, nimic rămîne, decît umbra-ngheţată
Şi scînduri ce trîşnesc.
Aud cum urlă mîţile, ca fata înecată !
Şi luna, ce s-înalţe, în unghiuri ne arată
Case ce strălucesc.

Iaşi, octomvr. 1871
(B. A. R., ms. 5907, f. 22—23)

Paharnicul Chifterescu

Slavă ţie, doamne, că mă văd, în sfîrşit, ajuns în Iaşi ! Şi pot să-mi mai trag duhul în linişte şi-n huzur ! Pornind astăzi dimineaţa de la Tîrgul Frumos, am venit pînă aice ca dus de ielile. Închipuiţi, boieri dumneavoastră ! Primesc de la un prietin al meu din Păcurar o scrisoare pusă într-un chisdan [92] de hîrtie cu trei peceţi albastri d-asupra ş-o gramadă de numere şi de scîrnăvii negre pe dînsele, parcă s-ar fi jucat mîţele, aşa, jucat ; mai nu se mai pute ceti numele meu. *(Scoate scrisoarea din buzunar).*

„Cinstit dumisale velit boier paharnicul Costachi Chiftirescu“ — uitați-vă, mă rog, „velit boier paharnic“ ! Mai nu se poate ceti pe hîrtia asta mînjită, parcă a tîrît-o pin glod ! „La Tîrgul Frumos — România“. Dec', de cînd Tîrgul Frumos este în România ? În sfîrșit, dau să despecetluiesc chisdanu, pentru a ceti scrisoarea, trag d-un capet, de altul, chisdanul era încleiet din toate părțile, încît am trebuit să-l rup în două și, negreșit, și scrisoarea, care se afla la mijloc. Altă belea !

Îmi pun ochelarii în nas și, adunînd bucățile de hîrtie din dreapta și din stînga, cu mare greu pot înființa coala, ca să cetesc cele cuprinse într-însa !

Spre a nu vă face vorbă lungă : cumătru-meu Neculai Stîncă din Păcurari îmi face cunoscut că ș-a pus ochii pe trei tineri de lumea nouă și plini de viitor — ce-a fi acee viitorul lor ? —, și că prin urmare, cu începere carnavalului, ar trebui să vin la Iași cu fetele mele, pentru ca doar-ca doar să mă pot cotorosi de dînsele sau macar de una-două, dacă nu se va pute mai bine.

Stau la gînduri, mă chipui la buzunar, mi se cam lungește nasul, dar vă-ntreb, ce dracu era să fac cu patru fete mari pe spate ? Fete mari și durdulii ? Hai la Iași, arhon paharnice, cum a vrea Dumnezeu Atotputernicul.

Ai încotro, mă rog, cînd te afli cu patru fete de măritat și asta cu casa în Tîrgu Frumos ? Mișcă, murgule ! Iarna, pe ger, ca vai de om, cați să te cărăbănești la Iași, ca la iarmarocul de Sf. Dumitru, să le duci la fteatru, la balmasc, la petreciri și soarele, cu cozi lungi de șepte coți, care se tîrîie prin colb cît-îi noapte de mare. Dimineața să le duci la mitropolie, apoi la sfințirea apei din ograda Curții, ca doar-ca doar vei pute pune gab[j]a pe vreun ginere și să-l duci pușcă la primărie.

Să trăiți, domnule primar !
Domnilor spătași la pungă,
Ce aveți gust de-nsurat,
Poftesc fără vorbă lungă,
Patru fete am de dat.

Tuspatru sunt frumușele
Și făcute p-un tipic,
Numai să te uiți la ele
Și nu-ți mai trebui nimic.

Ele sunt bine-nvățate,
Din neam ig[he]monicos,
După modă îmbrăcate,
Moda din Tîrgul Frumos.

Zestre mare nu pre este,
Că n-am de unde s-o scot,
Dar cu galișe neveste
Să vă-mpodobesc eu pot.

Zestrea nu vă fericește,
V-o spun foarte serios,
Cînd amorul ne zîmbește,
Banul este de prisos.

Dar cînd nu-i iubire vie,
Apoi fii cît de bogat,
Cerul în căsătorie
Tot rămîne-ntunecat.

Dar lăsați că voi tălmăci aceste mai pe urmă, să venim iar la călătoria mea. Otărît de a veni la Iași, încep a striga : „Hei ! Hei ! Marghiolița, Aristița, Ilenuța, Vochița ! Pregătiți-vă, dragele tatei, să mergem să petrecem carnavalul la Iași... Știți voi, în Păcurari, la cumătru Neculai Stîncă, mai devale de criminal... Phe ! Cînd au auzit fetele de Iași, parcă le-i fi dat mieri de buze și mie cu piper în ochi... În sfîrșit, a dooa zi pornim la gară, fără-ndoială, cu boccele, cu așternuturi, cu merinde și toate cele trebuitoare la asemene împrejurări. Da' ce [să] vezi Dumneta ! Un nemol de oameni se grămădeau ca la împărtășanie în zioa de paști. Întreb pe Leiba Telalul, ce l-am găsit acole din întîmplare, pentru ce se grămădește așa de tare lumea ? El îmi spune că-i pentru luat bilete de drum. Hai să luăm și noi. Cîți sunteți ? Patru fete și cu mine cinci, Marița, țiganca — șese ! Șese bilete. Mă bag și eu pintre ceilalți păn ajung cu vai ș-amar la un soi de bortă de cioaric... Ba încă un oficer obrajnic mi-a și rupt jubeaua cu sporii lui. Dracul să-l ei !... Domnișorule, ravaș de drum pentru Iași... Dar el, nici una, nici două, începe a înșira nemțește o mulțime de palavre din care nu pot înțălege benchi... Strig fetele ca să le arăt neamțului să știe cîți sîntem, strig pe Marița țiganca. Unde dracu ? Ele erau togma în celalt colț a gării, fiindcă le luase puhoiul îndărăt. Cu boccelele, așternuturi, cu pojijie[93] cu tot... Mă bălăbănesc pintre oameni, mă întorc cătră neamț, se face o halamustie [94] de nu știi de ești în iad sau pe pămînt... În sfîrșit, mă întreabă de ce clasă sunt... Adică

ce treabă aveu ei să știe de ce clasă sunt ? Ei bine, sunt paharnic, boier de clasa a tria, ce mai poftiți mai mult ? Or nu cunoașteți pe paharnicul Chiftiriță ? Cîte persoane ? întreabă un mustăcios, care pufne nerăbdător la spatele mele. Cîte persoane ? Eu una, Marghioliţa două, Aristița trei, Ilenuța patru, Vochița, cea mai mică, cinci... Mai stați, boieri, este și Mariţa țiganca, adică slujnica noastră, bat-o s-o bată, cioara. Mai era să o uit. Îmi cere neamțu să plătesc, eu nu-nțeleg nimic, pînă mi-o spus un gulerat ca să număr *[loc gol în text]* de lei. Scot jumătate de carboavă, neamțu se uită holbat la mine, mă uit și eu la dînsu și-i spun că i-am dat *[loc gol în text]* lei și ce mai poftește de la mine ? Guleratul îmi tălmăcește că-i vorba de lei noi, iar nu lei vechi... Să-i bată Dumnezeu ! Pe semne că a scornit lei noi numa și numa ca să-ți scoată din buzunar mai mulți din cei vechi. Am pus și eu punga toată pe scîndura ce era înainte mea și a luat neamțul cît și-o plăcut... că nici pînă acum n-am avut vreme să fac socoteala.

După atîta strădanie, mă pomenii cu șase bucăți de hîrtie verde și, neștiind ce să fac cu dînsele, îmi curgeu sudorile de necaz, gîndind la bănișorii mei, ce pierisă într-o clipală în mînele pocitului de neamț. Ș-acum aș sta acolo neclintit pe loc dacă cei de dinapoi nu m-ar fi împins, vrînd-nevrînd, spre cumpăna cea mare, unde se cîntăre o movilă de lăzi. Strig fetele din toate puterile, vreu să mă duc spre dînsele, dar nu mă lasă un ciufut pleșcar, care mă ține de jubea și mă întreba de bagaj. Bagaj ! Acum ț-oi arăta eu, dimoni !... Marghioliţa, Aristița, fa Ileano, fa Vochița...

Slava domnului că m-a auzit. Ele sosesc, dar nu vrea neamțul să primească boccelele nici un chip și ne îndemna să ne suim cît mai curînd în trăsură. Fuga, că trage clopotul de mama focului. Ne cățărăm cu nepusu-n masă, care cum am apucat. Eu intru la un loc cu Vochița și cu țiganca, iar celelalte fete, zeu nu știu unde, că nu le-am mai văzut pînă-n Iași. Uf ! ce șuiere, ce fum, ce zdroncăneală. Slavă ție, doamne, că am scăpat cu obraz curat și mă pot liniști la hanul Pîrlita, unde m-am pogorît pentru a nu trezi pe bietul cumătrul la miezul

nopții. Hanul Pîrlita, unde sînt cunoscut încă de cînd trăie răposata păhărniceasa ... Dumnezeu s-o ierte.

Sărmana păhărniceasa,
Cîți ani, vai, s-a strecurat
De cînd, iubită mireasă,
Cu mine te-ai cununat.

Plîng dacă-mi aduc aminte
Cît de ferice trăiem,
Pe cînd inima fierbinte
În a nostru piept simțem.

Cînd umblai ca o domniță,
Cu mantela de samur
Și cu negrele cosițe
Peste rochii de buhur[95]

Cînd trecem trufaș calare,
Îmbrăcat într-un caftan
Și toți zice cu mirare :
„Vezi, istețul căpitan".

Astăzi toate sînt schimbate,
Toate-n juru-mi s-a uscat
Și mi-a remas, din păcate,
Fetele de măritat.

Dar fetele-s frumușele,
Mare-i bunu' Dumnezeu,
Le vor iubi și pe ele,
Cum te-am iubit și eu.

Adicăte, le zic aceste pentru a mă măguli însuși pe mine, căci în faptă lucrurile nu merg așa ușor ca cum le vroim noi, în mintea noastră. Pe vremea mea, deși era numai cununia popii, totuși cam fugeu tinerii de dînsa, dar încă acum, cînd este o comedie întreagă, cu afipte, înfipte cu zile de defipte[96]. Ba încă le mai trebui și martori ... Auzi dumneta, marafeturi în asemine daravere căsătorești ? Ba încă le mai trebuie și timbru ... Auzi, dumneta, timbru în asemine afaceri de simțiri lăuntrice ! Timbru cu armele României ! Ce s-amestică România unde nu-i fierbe oala ?

Ș-apoi ginerii ieșiți din zioa de astăzi îți arăt niște mutre de-ți vine, zău, să le dai tifla în obarz. Cum se rotesc, cum se cucoșesc, parc-ar fi scoborît cu hîrzobul din cer. Te ieu la depanat ca pe un vataf de ogradă ... Cîtă dote au damicelele ? Studiat-au muzica vocală sau cea instrumentală ? Vorbesc facilmente limba franceză și germana ? ... Ș-așa mai departe, un catastih întreg ... Parcă fetele mele sunt de dîrvală și eu de dat în trii parale. La dracu ! Să videți ce mi se-ntîmplă. Azi dimineață chiar, cumătru Neculai Stîncă, aflînd de sosirea

mea la han, se înfăţoşază pe la şapte ceasuri, întovărăşit de un hoţoman cu sprincenele roşii şi încreţite şi cu barba în furculiţă. Cum au intrat în casă, acest odor a început a trăsni ş-a plesni, ca şi cînd i s-ar fi înecat corăbiele. Ce ai păţit, domnişorule, vino-ţi în firi ! — Ce am păţit ? Sum desperat, domnul meu, patria rumana merge la pieire şi slabele mele braţe sunt în impossibilitate de a o reţine pe marginea prapastiei, biata ...

Vino-ţi în fire, domnule ! Şi văzînd un semn ce mi-a făcut Stîncă cumătru, am înţăles îndată că *(arată cu degetul)* este unul din ginerii de care-mi pomineşte prin scrisoarea lui. Îndată, cu glas mai dulce, am întrebat ce pricină l-au adus în aşa mare parapon. El îmi răspunde cu un ton măreţ : Domnul meu, numele meu este Cincinatus Dobrovoski, sum descendent direct din ilustru Traian, care a avut bunătatea de a stîrpi pe toţi străbunii mei daci, căci şi dacicul sînge curge-n a mele vine ... De la cea mai fragedă etate am consfinţit toate sforţerele mele pentru binele patriei noastre române. Meseria mea, în alte cuvinte, este de a fi patriot şi patriot adivărat şi în toată puterea cuvîntului. Văzînd însă că toate silinţele, mele sunt vane şi că afacerile politice merg din ce în ce mai reu, m-am otărit de a îmbrăţoşa pe cele private ; am otărit de a mă căsători şi de a cere de la o inimă iubită fericirea ce nu mi[-a] putut da inima sfîşietă a patriei române. — Bună cugetare, domnul meu, pre bună, dar mă rog de iertăciune, spune-mi, cît cîştigi cu meseria d[umita]le de ... cum ai zis ? — Patriot, de adevărat patriot. Ce cîştig, domnul meu ? Mai întîi, cîştigul nu este scopul imediat a unei inimi generoase, şi apoi, cîte şi cîte ocaziuni ... ascultă ... Patrioţii noştri se prezintă candidaţi la primărie. Bun. Votez pentru patrioţi. Ei sunt aleşi de primărie. Bun ... Atunce se dă în entrepriză măturatul stradelor. Bun ... Ieu 12.000 galbini şi ... una la mînă.

Apoi, se fac pavagiuri în regie ... Bun. Sum însercinat cu refacerea cutarei strade. Bun. O repar în trei zile. Asta va să zică că, socotind pietrele deja existente, dau jumătate la o parte, umplu locurile deşarte cu gunoi şi cu nisip pe d'asupra ş-apoi mă duc la primărie, declar

că am întrebuinţat 200 care de piatră nouă... pun parale în buzunar şi... două la mînă... Facem o regulă ca moşiile statului să nu se poată arenda decît cătră feţe române... Bun... Mă prezint la mezat... Bun.. .Ieu trei-patru moşii cu preţuri de nimic şi... trei la mînă... Să vă mai vorbesc de rachiu, de mahalit, de cîntar şi alte bagatele? Eu cred că aţi înţeles din puţine vorbe ce este meseria de bun patriot! — Am înţeles, domnule, am înţeles, sărut mînele şi sînt cu totul la slujba dumitale. Halal de aşa gineri! Nici nu nedejduiem.

Cincinatus să trăiască,
Descendinte din Traian,
Fata mea să o iubească,
S-o mărit în acest an.

Să trăiască România,
Să hrănească-al ei copii,
La dracu păhărnicia,
Cu toţi scutelnicii ei,

Părăluţe din pavele
În rochiţi se vor schimba,
Matase şi catifele
Din moşii vom aduna.

Eu sunt patriot de-acuma,
Fierbe patria-n cazan
Şi eu voi curăţi spuma
Ca copil al lui Traian.

Tot în baluri şi banchete
Zi şi noapte noi vom sta,
Patriotice-etichete
În eordele vom purta.

Astfel papularitate
Foarte lesne cîştigăm
Şi cu sfînta libertate
Burtele ne îngrăşăm.

Dar dejaba m-am bucurat, boieri dumneavoastră! Dejaba, dejebuţa. Închipuiţi-vă că cumătru Stîncă mi-a desluşit în urmă că patriotul nu vra să se cunune fără a-i număra trei mii de galbeni zestre, şi chiar înainte... Auziţi dumneavoastră, trei mii de galbini la o singură copilă! La dracu, ce să fac cu celelalte trei?... Nu pot, nu pot! Du-te, cumătre, nu pierdi timpul şi adă pe al doilea gineri... Aştept trei ceasuri şi iată vine Stîncă cu un băietan de vro douăzeci de ani, fără musteţi, oghilit şi cu surtuc plesnit la coate. — Vă recomand pe domnu Trevulsius Hora, professore şi doctor în ştiinţele

morale şi politice. — Ce-a mai fi asta, Dumnezeu ştie. Dumneata, domnişorule, eşti profesor ? — Dar, domnul meu, nu la Liceul nou, nece la Liceul Vechi, ci la Liceul Mediu, acuma din nou înfiinţat pe bazele cele mai raţionale a celebrului Froebel, de care negreşit aţi auzit vorbindu-se chiar la Tîrgu Frumos [97]. — Da, da. Cum de nu, mai ales ... Şi ce dăscăleşti dumneta acolo ? — Ce dăscălesc ? Cuvîntul e straniu, dar îl privesc ca de origine elena, deşi latinitatea debue a fi norma absolută în formaţiunea limbei noastre neo-romana. Voi respunde dar că dăscălesc pe tinerele domnişoare care se prepară la grelele şi serioasele sarcini ale familiei, pentru a le face demne de străbunele noastre, demne de a figura lîngă Lucreţia, Virginia, Agripina şi celelalte. Dar, domnul meu, la acest sanct învetement am consfinţit vegiele mele laborioase şi de aceea videţi fruntea mea atît de palidă, deşi încă atît de junĕ. — Am înţeles, vra să zică, că eşti dascal la fete. Şi de cîţi ani sunt acele fete domnul meu ? — De la 16 pînă la 17 ani, fiindcă numai în această etate ele sunt apte de a primi înaltele învetaturi morale ce sunt în raport cu familia şi toate cîte decurg din dînsa. — Bravo, frumos dascal şi frumoasă dăscălie...

Îmi pare rău că n-am ştiut mai de mult una ca aceasta, că mi-aş fi dat şi eu fetele mele. Dar vezi, domnişorule, pe vremele noastre nu erau nici liceuri vechi, nici noi, nici mediu, şi fetele noastre n-a avut altă şcoală decît vatra părintească. Dascălul era pildele cele bune a părinţilor şi morala merge-n picior în jurul lor în persoana tatălui şi a mumei, ce se respecta ca pe o sfîntă. Aşa se învăţau fetele pe atunce şi deie Dumnezeu ca cele de astăzi să fie mai bune ! Nu ştiu, boieri dumneavoastră di ce s-a supărat băietanul nostru de un asemene răspuns, dar ştiu că ş-a luat pălăria şi nu l-am mai văzut în ochi.

Aştept acum pe al treilea gineri şi nu mai vine. Mi-i foame de-mi scapără ochii ; mă duc la masă şi pe urmă voi mai gîndi la măritişul fetelor mele. Pînă atunci nu uitaţi, vă rog :

Domnilor spătoşi la pungă
Ce aveţi gust de-nsurat,
Poftesc, fără vorbă lungă,
Patru fete am de dat.

Truspatru sunt frumuşele
Şi făcute p-un tipic,
Numai să te uiţi la ele
Şi nu-ţi mai trebui nimic.

Ele sunt bine-n văţate,
Din neam ig[he]monicos,
După modă îmbrăcate,
Moda din Tîrgul Frumos.

Zestre mare nu prea este,
Că n-am de unde s-o scot,
Dar cu galişe neveste
Să vă-mpodobesc eu pot.

Zestrea nu vă fericeşte,
V-o spun foarte serios,
Cînd amorul ne zimbeşte,
Banul este de prisos.

Dar cînd nu-i iubirea vie,
Apoi fii cît de bogat,
Cerul în căsătorie
Tot rămîne-ntunecat.

(B. A. R., ms. 5907, f. 45—50)

Cele cinci surori de la Tîrgul Neamţului

Din vechi, din străvechi, de pe cînd pe scaunul Moldovei sta încă domn *[loc gol în text]* Voevod, trăieu în Tîrgul Neamţului cinci fete, cinci surori, despre care acuş avem a povesti.

Surorile tuscinci erau frumoase pe cît nu se poate spune. Cea mai mare era ca la douăzeci şi patru de ani, al doilea era cu un an mai tînără, tot un an despărţe pe a patra de cea al treile. Statul lor era nalt şi măreţ, ochii de flăcări, părul de abanos. Orice mişcare destăinuie în dînsile un farmec învingător şi totodată plin de măreţie. Vestea frumuseţii lor zburase peste toate ţările dimprejur.

Dacă neobicinuite erau harurile celor patru surori mai mari, cu cît mai vestită şi mai cerească era frumuseţa sorei cei mai mici, o fetiţă tînără de şaisprezece ani. Catifeaua ce se văpseşte cu raze de aur peste poamele

copte, sau florile de primăvară ce îmbucura prada [98] nu erau mai dulci la privire decît crinii şi trandafirii care se îngînau pe a ei faţă. Albastru[l] mării liniştite nu era mai curat şi mai adînc decît albastru[l] ce luce în fundul ochilor ei. Viţa nu se îndoie cu o mlădiere mai uşoară şi mai graţioasă decît se îndoieu viţele din părul ei în jurul unei frunţi albe ca zapada.

Ah ! Dacă inimile noastre tuturor ar bate hojma precum bate inima în sînul cel frumos şi tînăr ! pămîntul atunci n-ar ave dreptul să fie jelos de strălucirea cerului.

Chiar dacă inimile noastre, lăsînd trupurile a se vestezi sub vîntul rău a timpului, ar pute încă păstra frăgezimea şi tinereţea lor dîntîi, ş-atu[n]ce suferinţile şi chinurile noastre ar fi mai uşoare. Dar nu ! Pecetea raiului ce se cunoaşte încă în timpul de tinereţă se toceşte cu încetul în mijlocul luptelor lumeşti şi, în sfîrşit, se şterge cu desăvîrşire, lăsînd adeseori în locu-i nimic, decît un dureros deşert.

Inima acestei tinere fetiţe salta de bucurie, de fericire. Amorul ce o ţine legat de surorile cele mai mari, iubirea ei nestinsă pentru toate făpturile cele frumoase din natură erau pentru dînsa izvoarele celei mai limpezi şi mai îmbucurătoare simţiri. Glasul său cel voios, rîsu-i cel nebunatic erau muzica ce mai dulce ce pute să resune sub coperişul casei părinteşti. În ace casă, ea era lumina, ea era viaţa. Ce erau florile cîmpului pe lîngă dînsa ? Paserile din frunziş se plecau spre a auzi şi imita mai bine cîntecele tinerei fetiţe şi, ades învinse pin dulceaţa glasului ei, ele tăceu, pline de desperare. Mario ! Mario ! Ce vietate a putut să te vază şi să te auză fără a simţi puterea frumuseţilor tale, care cucereu pe oricine ?

Zadarnic cînta-voi astăzi locul unde vieţuiau aceste surori. Însuşi numele lor este uitat şi mulţi încă le socot din poveste. În adevăr însă, ele locuieu într-o vechie căsuţă de lemn, încunjurată de jur împrejur c-un balcon de stejar înnegrit, în mijlocul unei livezi recoroase, închisă cu un şanţ îmbracat de muşchi verde ; de după şanţ, un arcaş destoinic ar fi aruncat săgeata şuierîndă dincolo de turnul monastirii Neamţului. Căci vechea monastire

era atunce în toată strălucirea sa şi cele cinci surori trăind pe pămînturile monastirii, plăteau pe tot anul bezmenul cuvenit stareţului acestui sfînt locaş.

Într-o frumoasă şi dulce dimineaţă de vară, un călugăr negru, păşind pragul portiţei de la monastire, se îndrepta spre căsuţa celor cinci surori. Cerul dasupra capului lui era albastru şi limpede, pămîntul înflorit sub picioarele lui goale. Rîul luce la razele dimineţei ca un izvor de diamante, paserile umpleu văzduhul de cînticile lor felurite, ciocîrlia îşi lua zborul spre bolta azurie, sus-sus, deasupra grîilor, pe care vîntul le purtau în valuri aurite. Aerul resuna surd de bîzîitura musculiţilor ce, zburînd în cercuri variate, cînd se adunau în nori groşi, cînd se întindeu în pînză transparentă. Totul era ferice şi tot era surîs.

Dar el, omul lui Dumnezeu, sahastru neînvins, urma mersu-i gînditor cu un aer plin de întristare, cu ochii aţintiţi pe pămînt. Frumuseţea lumească nu este decît o boare, omul — decît o umbră. Amîndoi nu puteu să atragă luarea aminte unui suflet ce se gînde numai la viaţa veşniciei.

Cu ochii în jos, smerit şi plin de gînduri adînci, sehastru[l], deschizînd uşa ce da în livada celor cinci surori, intră încetişor şi trase cu luare aminte zăvorul după dînsu[l]. Atunci un vuiet plin de veselie şi de rîsuri limpezi ca mărgăritarele, ajunse la urechea cuviosului şi, rîdicînd el ochii mai sus decît obicinuit, văzu, nu departe de unde se afla atunci, pe cele cinci surori aşezate pe iarba verde. Maria sta în mijlocul lor şi toate împreună, vorbind, şoptind şi rîzînd, coseu cu lînurile cele mai scumpe şi mai alese la un covor mare — lucru[l] lor de toate zilele. O minune a mînilor omineşti, care se păre să fi fost alcătuit de degetile zînilor, mai uşor decît vîntul.

— Domnul cu voi, fiicilor, frumoasele mele fiice, zise sehastru[l] — şi-n adevăr, ele erau atît de frumoase, încît chiar călugărul pute să admire în ele lucru[l] fără cusur a mînilor ce din început a ursit întreaga această lume.

Surorile plecase toate fruntea înaintea omului sfînt, cu sfiala cuvenită către darul ce-l ave de sus, şi îl pofti cea mai mare să şadă pe laviţa de scînduri care se întinde sub frunzişul recoros. Călugărul clătină capul, dînd a înţelege că nu se cuvine lui acest loc ales, se aşează apoi pe un bolovan de piatră goală. Îngerii i-au însemnat fără îndoială pe cartea vieţii această dovadă de smerenie nemărginită.

— Eraţi vesele foarte, fiicilor, zise sehastru[l].

— Ştii, părinte, respunse cea mai mare, cît de vioaie şi vorbariţă este scumpa noastră Maria ; şi zicînd astfel, primbla încet degetile sale prin cosiţile tinerii rîzînde.

— În adevăr, zise Maria, vezi cîtă bucurie şi cîtă fericire natura deşteaptă în noi, cînd ea se arată strălucind sub razele soarelui. Şi Maria se înroşi, întîlnind ochirea tristă, aruncată asupra-i de sehastru. El nu respunse nimic — numai gînditor pleca capul în jos şi surorile urmară lucrul lor în adîncă tăcere.

— Aşa tot pierdiţi necontenit ceasurile cele mai scumpe, urmă bătrînul, întorcîndu-se spre sora cea mai mare. Tot aşa pierdiţi ceasurile cele mai scumpe în lucrări.

Este, vai, cu putinţă ca aceste scurte minute, pe care Dumnezeu ne învoieşte a le scoate din şivoiu[l] măreţ şi înnegrit a timpurilor, aceste picături a veciniciei, să le presurăm aşa c-o inimă deşartă ?

— Părinte, zise fata, încetînd împreună cu celelalte surori lucru[l] început, părinte, noi ne-am făcut ruga de dimineaţă, am împărţit pomenile de toate zilele la saracii care au întins mîna la uşa noastră, am îngrijit de bolnavii din megieşie — iată cum ne-am îndeplinit sarcina pe astăzi. De acee am nădejde că nu vei osîndi cu vorbe rele lucru[l] de care ne îndeletnicim acum.

— Videţi, zise fratele, luînd în mînă un capăt de covor, o amestecătură de văpsele de tot soiul, care nu poate ave alt scop decît de [a] străluci la ochii oamenilor, ca să gîdile fala femeiască, căci femee[a] este slabă şi schimbăcioasă. Zile, luni, se trec în acest lucru nebunesc şi încă covorul nu-i cusut nici pe jumătate. Umbra fiecărei zile se întinde din ce în ce pe mormintile noas-

tre şi viermele stă desubt şi se bucură cu fală, văzînd apropiindu-se prada. Ah ! fetilor, nu este chip d-a întrebuinţa mai bine ceasurile care trec ?

Cele patru surori plecară ochii spre pămînt, neştiind ce să răspundă, dar Maria, aţintind ochii spre sehastru,

— Mama noastră, zise ea, cerul să păstreze în pace sufletul ei...

— Amin, strigă fratele cu un glas pătrunzător.

— Mama noastră, urmă Maria, cu un glas slăbănogit, trăie încă cînd noi am început acest lucru, şi ea ne-a lăsat cu limbă de moarte să-l săvîrşim împreună, cu veselie şi fără sfială, în ceasurile noastre pierdute. Ea îmi zice că aceste ceasuri, petrecute în bucuria nevinovată ce se cuvine vîrstei noastre, vor fi cele mai fericite şi mai pacinice din viaţa noastră şi că, mai tîrziu, cînd va fi să intrăm în lupta lumii şi să luăm părtăşie la ispitele şi chinurile ei, dacă cumva plăcerile furtunoase şi zgomotul lumii ne-ar face să uităm iubirea sfîntă ce se datoreşte de la o soră cătră surori, o singură căutătură aruncată asupra acestui covor va fi îndestul spre a deştepta în inimile noastre vechile sentimente de unire şi de amor.

— Adevărul grăit-a gura Marie[i], zise sora cea mai mare, cu oarecare îngîmfare, şi începu din nou să lucreze şi toate celelalte surori a urmat după dînsa.

Fiecare soră ave dinaintea sa o parte din covorul cel scump, întinsă pe un gherghef. Chipurile şi florile de pe dînsu[l] se prefăceu în fel de fel de chipuri, însă izvodu[l] şi lînele vopsite erau tot aceleaşi pentru toate. Ele se plecase pe gherghefuri la lucru, pe cînd călugărul, cu bărbia razemată de amîndouă mînile, primbla căutătura sa de la una pe alta.

(B. A. R., ms. 5907, f. 51—60)

[Leon][69]

Casa în care locuie bătrînul ave, chiar în mijlocul Iaşului, o fizionomie particulară, care face să stea trecătorul, spre a o considera cu ironică curiozitate.

Faţa dinspre stradă nu ofere viderii decît un zid gol, nalt şi înalbit cu var în partea de sus, pe cînd partea de jos, mai puţin monotonă, era ornată de capricioase ieroglife, formate de negrele stropituri a roţilor în timpurile frecuente de ploaie şi noroi. Pe lîngă aceste naturale ornamente, şcolarii adăugeu adese capite împenate de generali, cîni cu coada încovrigată în multiple spirale şi pe une locuri, cuvinte obscene, spre satisfacerea publicului literat. O singură ferestruică se deschidea despre stradă, la etajul de sus, însă atît de naltă, încît niciodată viderea trecătorului se nu poată rezbate în viaţa din lăuntru, protegiată astfel, după moda orientală, prin receala şi asprimea zidului de care am vorbit. Celelalte părţi ale casei ofereau, în etajul de sus, repetiţia acestei ferestre înăduşite, iar etajul de jos prezenta viderii tristul spectacol a unui alt sistem de fereşti, mai strimte, mai întunecate şi înarmate cu gratii formidabile, ca pentru locuinţa unor prizonieri de stat. Aceste triste beciuri erau rezervate pentru servitori. Acoperemîntul înalt şi ţuguiet adauga încă la aspectul oriental al întregi clădiri. Compus din şindile putrede şi înnegrite, el se prelunge cu complăcere spre a forma d'asupra zidurilor o streşină lată şi protectrice, iar, la o parte, streşina lua proporţiuni atît de întinse, încît forma un al doilea acoperemînt peste un cherdac sau balcon mare, care serve de intrare la etajul superior. Spre a ajunge pînă la înălţimea lui, trebuia să te urci pe nişte scări drepte şi neregulate, care reclamau o atenţiune specială de la piciorul puţin exercitat a unui visător nemernic. Leon, deşi destul de tare în gimnastică, se urcă cu mirare pe scara mai perpendiculară şi, puind piciorul pe cărămizile ce serveau de parchet la balcon, se întreba cum un bătrîn se poate urca pînă în acest loc. Ager şi educat în o altă lume, el nu-şi închipuie ca un om să aibă destulă patienţă, destulă curăţenie la inimă spre a întrebuinţa un cuart de oră suindu-se [pe] aceste scări puţin ospitaliere.

El respiră un moment cu bucurie şi privirea se întinsă cu plăcere peste costişa Tatarăşului, pe care ochiul o pute îmbrăţoşa în întregimea ei din cherdacul D-lui X.

Zarea tăie orizontul în linie dreaptă şi monotonă, dar de la dînsa şi pînă la vale, mii de căsuţe albe şi cochete se ridicau în mijlocul unui buchet de arbori şi ofereu o videre destul de plăcută şi plină de varietate. Sigur, un architect n-ar fi aflat nimic de admirat în toate aceste clădiri barbare. Dar fantazia cu care erau aruncate pe costişa întinsă, arborii [care] făce un cadru voios şi variat ; cuiburile de cocostîrci, cu care erau încoronate mai multe din ele, ca o probă vizuală a binecuvîntării cereşti ; drumurile înălbinde ce întindeau ramificări capricioasă în dreapta şi în stînga ; trecătorii pe care ochiul îi pute urmări pas cătră pas pîn la vîrful dealului ; fetiţele în camaşă albă, întinzînda pînza pe gardul spinos şi înnegrit ; ogrăzile bine măturate în care se agitau paseri şi bestii domestice în jurul unei matroane cu mînele pline de grîne aurii ; fîntîna unde flăcăii proteguiesc cu zgomot mare copila ce nu-şi poate cîştiga rîndul — toate aceste atrag şi rătăcesc totodată viderile, încet o impresiune poetică cuprinde spectatorul în dedalul acestor prozaice apariţiuni.

Leon, după cîteva momente de contemplaţiune, intră în coridorul ce introduce visitorul din balcon în casă. Nici un semn de viaţă nu se pute zări în coridorul nud şi lugubru. Un şir de uşe cu negru colorate se întinde în dreapta şi în stînga. Leon nu ştie la care să se adreseze spre a afla o fiinţă omineascâ, să întrebe dacă venerabilul X *** este acasă.

(B. A. R., ms. 5907, f. 61—62)

TH. ŞERBĂNESCU

I. Dedicaţie

Poeticelor inimi şi gingaşilor îngeri
Cuvine-se a mele şi cîntece şi plîngeri !
Lor tainic le va spune mult ezaltatu-mi cînt
Că cu întregu-mi suflet iubit-am pe pămînt !
Iar ale mele plîngeri le vor mai spune lor
Că mult într-astă lume am suferit de dor.
Şi-atunci, acele inimi şi suflete de îngeri
Vor înţelege-a mele şi cîntece şi plîngeri !

1878 oct.
(B. A. R., ms. 5114, f. 1)

II. [Să fie oare...]

Să fie oare o presimţire
Ce-mi prevesteşte-a rău ?
M-aşteaptă vro nenorocire
Pîndind în drumul meu ?
Sau pentru că, fiinţă dulce,
Plecînd eu călător,
Sufletul meu cu sine duce
Grea sarcină d-amor ?
Dar, în sfîrşit, de lîngă tine,
Eu plec azi în alt loc ;
Lungi fericiri nu-s pentru mine :
Sunt om făr' de noroc !

(B. A. R., ms. 5114, f. 7)

III. Iubita

Voi nu ştiţi ce frumoasă este
Iubita sufletului meu ;
Aţi crede-o zînă din poveste,
Dac-aţi vedea-o şi voi, zău !

Că n-o cunoaşteţi e mai bine,
Mai bine că n-o pot descrie.
Căci aţi înnebuni ca mine,
Ca mine aţi înnebuni !

O frunte albă, disc de lună,
Ce se iveşte pintre nori,
Răsare de sub tîmpla brună,
Trezind şi visuri şi fiori.

Sub ascuţitele-i sprincene,
Doi ochi ce fulgeră amor
Îneacă-o voluptoasă lene
În fundul cel adînc al lor.

Dar gura ei ? !... Este-o minune
Cum n-aţi văzut nici voi, nici ei.
Păcat că n-am cuvinte-a spune
Ceea ce este gura ei.

Închipuiţi-vă o floare,
În miezul căreia se-nşir
Şiraguri d-albe lăcrimioare,
Sub foi subţiri de trandafir.

Şi are fructe înrourate
Sub umidele-i sărutări,
Care mă fac să uit — o ! — toate,
În lumea lungilor oftări.

Iar corpu-i — mladă leganată —
Scandează-armoniosu-i mers
Cum se scandează, cadenţată,
Şi armonia unui vers.

Că n-o cunoaşteţi, e mai bine ;
Mai bine că n-o pot descrie :
Căci aţi înnebuni ca mine,
Ca mine aţi înnebuni !

(B. A. R., ms. 5114, f. 19—20)

IV. **Sonnet**

Je sais que je n'ai plus le droit d'aimer ; n'importe,
Je vous aime quand même et je vous aimerai
Dans l'autre monde aussi de ma passion forte...
Pourtant si votre coeur se tait, je me tairai.

Je me tairai toujours comme une bouche morte
Car je n'ai plus le droit d'aimer, non, mais j'aurai
Le droit de souffrir pour celle qui me transporte,
D'un regard même froid, dans un monde à mon gré !

Que de fois déjà dans ce monde imaginaire,
Vous ayant pour compagne aimante, ai-je erré, moi,
Mais pour un souvenir triste et plus solitaire.

Espérer votre amour jeune et beau, c'est, ma foi,
Un doux égarement ; vous aimer et me taire
De ma vie à venir — c'est la fatale loi !

(B. A. R., ms. 5114, f. 14)

[Traducere]

IV. **Sonet**

Ştiu că nu mai am dreptul să te iubesc ; nu-i nimic.
Te iubesc, totuşi, şi te voi iubi,
Cu pasiunea mea puternică, şi pe cealaltă lume.
Totuşi, dacă inima-ţi tace, voi tăcea şi eu.

Voi tăcea şi eu, ca o gură moartă,
Căci nu mai am dreptul de a iubi, dar am
Dreptul de a suferi pentru aceea care mă duce
Chiar cu o privire rece, într-o lume pe placul meu.

De cîte ori, în această lume închipuită,
Avîndu-te ca tovărăşie iubită, am rătăcit,
Pentru o amintire tristă şi singuratică.

A spera iubirea ta tînără şi frumoasă, pe legea mea,
E o dulce rătăcire ; să te iubesc şi să tac
Despre cele ce vor veni — aceasta e legea fatală.

V. **Voeu stérile**

Je vis, je vis souvent là, sur les hautes cîmes,
Avec les aigles, fier d'être si près des cieux ;
Je sonde du regard bien des profonds abîmes,
Mais profond cependant que la nuit de tes yeux !

Oh ! Que je voudrais être aigle aux puissantes ailes,
Au regard furetant les vastes horizons,
Et te fixant là-bas... loin... de mes prunelles,
M'élancer, fendre l'air par dessus vaux et monts.

Arriver jusqu'à toi, te saisir dans mes serres,
Ma proie et mon amour !... Et revenant joyeux
Sur le plus hauts soumets, plein des plus doux
mystères,
Batir un nid d'amour idéal pour nous deux !

Slănic, 1887
(B. A. R., ms. 5114, f. 14)

[Traducere]

V. **Dorinţă vană**

Trăiesc, trăiesc adesea colo, pe culmile înalte,
Cu vulturii, mîndru de a fi aproape de ceruri.
Pătrund cu privirea abisuri adînci,
Adînci ca noaptea din ochii tăi.

Oh ! Aş vrea să fiu vultur cu aripi puternice,
Cu privirea răscolind orizonturile vaste,
Privindu-te jos... departe...
Să mă avînt, să despic aerul pe deasupra văilor şi
munţilor.

Să ajung pînă la tine, să te cuprind în îmbrăţişările
mele,
Prada şi dragostea mea !... Şi revenind vesel
Pe vîrfurile înalte, încărcat cu cele mai dulci taine,
Să construiesc un cuib de dragoste ideal pentru noi doi.

VI. **Attente**

Et le temps passe... et moi, j'attends...
Quoi donc ?... Je ne sais plus moi-même ;

Je sais seulement que je l'aime
De tout mon coeur et ses tourments.

Je l'attends peut-être venir...
À quoi bon ?... elle ne vient guère ;
Mais moi, qui l'aime, je l'espère ;
Cet espoir c'est mon avenir.

Cet espoir c'est tout mon bonheur ;
Je n'en ai plus un autre au monde.
Son rivage ineffable inonde
Toute ma pensée et mon coeur.

Sa voix, je l'écoute... l'entends
Là... partout... mais où donc est-elle ?...
Sur son incommensurable aile
Le temps vole... et moi je l'attends !

(B. A. R., ms. 5141, f. 17)

[Traducere]

VI. Aşteptare

Şi timpul trece... şi eu aştept...
Ce oare ? Nu mai ştiu nici eu.
Ştiu doar că o iubesc
Din toată inima şi chinurile ei.

O aştept poate să vină...
La ce bun... Ea nu vine.
Dar eu, care iubesc, sper.
Speranţa e viitorul meu.

Această speranță e toată fericirea mea ;
Nu mai am alta pe lume.
Țărmul ei inefabil mi-a acoperit
Gîndirea și inima.

Vocea ei o ascult, o aud
Colo... pretutindeni... dar unde e ea ?
Cu aripa sa nemăsurată
Timpul zboară... și eu o aștept.

I. SCRIERI LITERARE

Note

[1] Toate versurile ce urmează au fost transcrise din acelaşi caiet. Cotat la secţia manuscrie a B. A. R. sub nr. 2224, el a aparţinut lui N. Beldiceanu şi poartă, pe a doua pagină, o dedicaţie din partea prietenului său Eduard Gruber :

„Te salut, poete, ce răul ne cînţi
Şi-n lacrimi şi chinuri şi-n dor ne frămînţi !
24 martie 1889".

[2] Date despre această piesă a scriitorului bucovinean, la Eugenia Oprescu, *Manuscrisele lui Samson Bodnărescu*, în vol. *Studii de istorie a literaturii române*, Buc., Editura Academiei, 1968, p. 200, şi în Samson Bodnărescu, *Scrieri*, Buc., E.P.L., p. XII (*Prefaţă* de Aurel Petrescu).

[3] Atragem atenţia asupra acestui mod de a iscăli. Avînd în vedere originea numelui său — Bodnar — scriitorul semna în acte numai *Bodnarescu*, iar în textele tipărite — cu numele cunoscut.

[4] *văcăciune*, pumnism pentru „vacanţă".

[5] *jechilă* (sau jăchilă), „bagaj".

[6] *mă tin' că*, „mă tem că".

[7] *smomitură*, „vrajă, farmec".

[8] *inga*, „iată".

[9] *brudiu*, „tînăr, necopt la minte".

[10] *caprisă*, „capriciu".

[11] *euism*, „egoism".

[12] *dîbă*, „carceră, închisoare".

[13] Vers ireproductibil.

[14] Aluziune la depunerile mai multor eleve (printre care Veronica, măritată mai tîrziu cu profesorul Micle), în procesul făcut lui Maiorescu de mai mulţi membri ai partidului politic numit Fracţiunea liberă şi independentă (Vezi Iacob Negruzzi, cap. II, *Procesul lui Maiorescu).* (Nota lui Iacob Negruzzi).

[15] „Belfer" era porecla dată mentorilor partidului politic numit „Fracţiunea liberă şi independentă". (Nota lui Iacob Negruzzi).

[16] Aluziune la societatea „Junimea". (Nota lui Iacob Negruzzi).

[17] Aluzie la fraţii Iacob şi Leon Negruzzi.

[18] *Rolla* de Alfred de Musset. V. Convorb. liter., vol. VII, p. 36. (Nota lui Iacob Negruzzi).

[19] Vers ireproductibil.

[20] Printre cei convertiţi la junimism, dintre foştii partizani ai Fracţiunii libere şi independente, amintim pe G. Panu şi, mai tîrziu, I. Creangă.

[21] Aluziune la articolul lui Maiorescu *Direcţia nouă*. Vezi Conv. lit., vol. V., p. 85. (Nota lui Iacob Negruzzi).

[22] După spusele lui Iacob Negruzzi, s-ar părea că termenul „caracudă" apare acum întîia oară la „Junimea", introdus prin această farsă a lui A. Naum. *(Dicţionarul Junimei,* „Convorbiri literare", an. LVI, iunie 1924, p. 460).

[23] Aluzie la afluenţa de aderenţi veniţi în grabă la „Junimea" după intrarea lui Maiorescu şi Carp în guvern.

[24] Partidul liberal era numit atunci „partidul roş". (Nota lui Iacob Negruzzi).

[25] Este vorba de Antoniade, ajutor de primar în vremea primăriei lui Nicu Gane. (Nota lui Iacob Negruzzi).

[26] În loc de „Nicuţă Gane", adversarii politici ziceau „Nicu Ţigane". (Nota lui Iacob Negruzzi).

[27] Scarlat Pastia, jurist şi om politic ieşean.

[28] Miltiade Ţoni (1844—1898), profesor universitar şi om politic.

[29] Theodor Buiucliu era directorul tipografiei „Junimii" şi tipărea broşurile politice. (Nota lui Iacob Negruzzi).

[30] Aluzie la poezia lui N. Gane intitulată *Ţiganca,* apărută în „Convorbiri literare", IX, 1875, nr. 8, noiembrie. Probabil că A. Naum cunoştea „legenda" lui Gane din şedinţele „Junimii", unde va fi fost citită mai întîi.

[31] N. Gane, *Privighetoarea Socolei,* în „Convorbiri literare", IV, 1870, nr. 7 din 1 iunie.

[32] Ziarul „L'Indépendance Belge" foarte răspîndit şi la noi în ţară, apărea din 1830 la Bruxelles.

[33] Aluzie la *Hatmanul Baltag,* povestire de N. Gane, apărută în „Convorbiri literare", an. VIII, 1874, nr. 5, august. Gluma lui Naum are în vedere faptul că povestirea lui Gane este o imitaţie după Ch. Dickens.

[34] Aluzie la *Şanta,* apărută în „Convorbiri literare", an. VIII, 1875, nr. 12, martie.

[35] În „Revista contimporană", an. I, 1873, nr. 5, p. 492, D. Aug. Laurian lăuda nuvelele lui Gane.

[36] Ştefan G. Vârgolici (1843—1897), profesor, membru al „Junimii".

[37] A. Urechia (1834—1901) studiase şi el în Spania.

[38] În „Convorbiri literare", an. VI, 1872, nr. 9, decembrie şi an. VIII, 1874, nr. 6, septembrie, nr. 7, octombrie.

[39] *Om și om*, poezie de Ștefan Vârgolici. V. „Convorb. liter.", vol. V, p. 362. (Nota lui Iacob Negruzzi).

[40] „Curierul de Iași", ziar înființat de „Junimea", în a cărui redacție a lucrat, între alții, și Eminescu.

[41] Andrei Vizanti (1844— ?), membru marcant al fracțiunii ieșene a partidului liberal.

[42] Institutele Unite — liceu unde era profesor Șt. G. Vârgolici.

[43] Pavel Paicu (1831—1898), profesor, membru al „Junimii".

[44] Profesori în Iași, membri ai societății „Junimea". (Nota lui Iacob Negruzzi).

[45] Dim. Brândză (1846—1895), celebrul savant botanist, preda la Liceul Nou din Iași, botanica și zoologia.

[46] I. M. Melik (1840—1889), profesor, membru al „Junimii", unde era poreclit și „Mindirigiul".

[47] Grigore M. Buiucliu (1840—1914), jurist, membru al „Junimii".

[48] Grig. Buiucliu a criticat o scriere a d-lui George Schina într-un studiu intitulat *Un articol științific din Revista Contimporană*. V. Convorb. lit., vol. VIII, pag. 82. (Nota lui Iacob Negruzzi).

[49] Gh. Panu, V. Tasu și Al. Lambrior erau numiți în „Junimea" — „Cei trei români". V. Iacob Negruzzi, *Amintiri din Junimea*, pag. 174. (Nota lui Iacob Negruzzi).

[50] Generalul Christian Tell, fost ministru al Instrucției publice. (Nota lui Iacob Negruzzi), îl destituise pe Al. Lambrior din postul pe care-l ocupa la Liceul din Botoșani.

[51] V. Tasu a scris o critică a cărții lui C. Eraclide, de la Curtea de Casație, intitulată *Explicarea Codului civil*. V. Conv. lit., vol. VI, p. 431 și vol. VII, pag. 163. (Nota lui Iacob Negruzzi).

[52] V. Burlă (1840—1905), profesor, membru al „Junimii", autor al unor studii de filologie, apărute în „Convorbiri literare".

[53] A. Naum face un joc de cuvinte, înlocuind pe *arian* cu *aricesc*.

[54] Vers ireproductibil.

[55] P. Verussi (1847—1886), pictor, membru al „Junimii".

[56] Fr. *closerie*, „fermă".

[57] *bilart*, „biliard".

[58] S. Bodnărescu locuia în curtea mănăstirii „Trei Ierarhi" din Iași, unde se aflau și osemintele Sf. Paraschiva.

[59] Berărie din Iași.

[60] Mitropolit al Ungrovlahiei între 1850—1875.

[61] Porecla junimistă a lui Eminescu.

[62] I. Slavici, intrat nu de mult la „Junimea", susținea că numele familiei sale ar fi fost, mai de mult, Slăviteștii.

[63] În „Convorbiri literare", Slavici publicase, pînă la această dată, următoarele cinci povești: *Zîna Zorilor* (an. VI, 1872, nr. 3, iunie), *Ileana cea șireată (idem*, nr. 6, septembrie), *Floriță din codru (idem*, nr. 9, decembrie) și *Doi frați cu stea în frunte* (an. VIII, 1874, nr. 8, octombrie).

[64] Petre Grădișteanu (1841—1921) om politic, avocat, trecuse de la conservatori la liberali și polemizase cu „Convorbirile literare".

[65] Gr. N. Lazu (1845— ?), scriitor, membru temporar al „Junimii".

[66] Este vorba de poezia *Ce poate fi va fi !*, apărută în „Convorbiri literare", an. VI, 1872, nr. 1, aprilie.

[67] Tragedia *Rienzi* apăruse în „Convorbiri literare", an. II, 1868, nr. 12, din 15 august, nr. 13, din 1 septembrie, nr. 14 din 15 septembrie, nr. 15, din 1 octombrie, nr. 16, din 15 octombrie. În același an, a apărut și în tiraj separat.

[68] Levandovski conducea o librărie în Iași. (Nota lui Iacob Negruzzi), care se numea Librăria Societății „Junimea" și era patronată de V. Pogor.

[69] Una din abilitățile critice ale lui Maiorescu, de care junimiștii făceau mare haz.

[70] Petrea Carp a scris o critică, *Răzvan Vodă de Hasdeu*. V. Conv. liter., vol. I, pag. 245. (Nota lui Iacob Negruzzi).

În realitate, Anton Naum are în vedere cea dintîi critică a lui P. P. Carp la adresa lui Hașdeu, intitulată *Epistola deschisă a unui școlar către d-nul Petriceicu Hăjdeu*, apărută în „Cugetarea", an. I, nr. 3, din 23 oct. 1865 și iscălită cu pseudonimul P. Bătăușu.

[71] Aluzii la un discurs al lui Carp, ținut în Adunarea legislativă din 1870, ca ministru de Externe, discurs în care declarase, aproape în ajunul războiului franco-german, că pacea este asigurată. (Nota lui Iacob Negruzzi)

[72] Aluzie la proverbiala morgă aristocratică a lui P. P. Carp, atestată de numeroase mărturii contemporane și intrată în anecdotică. Astfel, se povestește că, în ciuda tuturor uzanțelor, P. P. Carp nu a voit să apară în fața alegătorilor din orașul Vaslui. Cînd, după multe insistențe, s-a ivit înaintea celor ce-l votaseră, a ținut cam următoarea scurtă alocuțiune: „Domnilor, astăzi este cea mai mare zi și cea mai mare sărbătoare pentru întreaga Europă, fiindcă eu, Petre Carp, m-am ales la colegiul I de Vaslui. Vă mulțumesc în numele Europei !" (cf. C. Stăteanu, *Figuri din Junimea*, Buc., Bucovina, p. 81).

[73] Adică la „Deutsch-französische Gymnasium" din Berlin.

[74] Germ. *Förster*, „brigadier silvic".

[75] Ion C. Brătianu (1821—1891), șeful partidului liberal

[76] V. Pogor tradusese din Leconte de Lisle poezia *Veranda*, în „Convorbiri literare", an. VII, 1873, nr. 8, noiembrie.

[77] Nicolae Culianu (1834—1915), profesor universitar, membru al „Junimii", făcuse studii de astronomie la Paris.

[78] Mihail Kogălniceanu era adversar politic al junimiștilor.

[79] Dimitrie Ghica (1816—1897), fiul lui Grigore Ghica Vv., ministru și prim-ministru în diverse guverne.

[80] Gh. Vernescu (1830—1900) adversar politic al junimiștilor.

[81] G. Mârzescu (1834—1911), profesor și avocat, membru al partidului liberal, adversar politic al „Junimii", după ce, inițial, le fusese aliat.

[82] A. Stolojan (1836—1900), avocat, membru al partidului liberal.

[83] *Duhul cel rău*, poezie de Șt. G. Vârgolici, în „Convorbiri literare", VI, 1872, nr. 8, noiembrie.

[84] H. Th. Buckle (1823—1862), istoric englez foarte apreciat de junimiști.

[85] Tradusă de V. Pogor, în „Convorbiri literare", an. III, 1870, nr. 21, din 1 ianuarie.

[86] Romanul lui Iacob Negruzzi, apărut în „Convorbiri literare", an. VII, 1873, nr. 1, aprilie — nr. 11, februarie 1874.

[87] Tragedia lui S. Bodnărescu va apare în „Convorbiri literare", abia peste patru ani, în 1878.

[88] Titu Maiorescu, care cumpărase un clopot pentru adunarea junimiștilor la ospățul „aniversarelor".

[89] Următoarele poezii ale lui D. Petrino sînt extrase din albumul intitulat *Floricele rătăcite*, scris și desenat cu incontestabilă artă de Maria Sturza, fiica lui Ion Ghica, în palatul ei de la Miclăușeni, în anul 1889. Cum au ajuns în posesia Mariei Sturza versurile poetului bucovinean nu e prea greu de aflat. Chiar în albumul de față publicăm o scrisoare prin care Petrino, trimițînd, probabil lui G. Sion, o poezie, îl roagă să o transcrie în albumul vreunei femei (scrisoarea din 10 noiembrie 1874), mărturisind că, după moda vremii, inserase el însuși versuri în albumele multor cunoștințe. Nu este exclus ca, la Miclăușeni, poeziile sale să fi ajuns tot pe o astfel de cale : să fi fost, adică, transcrise de Maria Sturza din diverse albume. Pe de altă parte, e tot atît de posibil să le fi primit de la mătușa lui Dimitrie Petrino, anume Eliza Sturza, cu care era în relații foarte prietenești. În sfîrșit, nici o a treia ipoteză nu poate fi îndepărtată cu totul : Petrino fusese la Mircești, îl vizitase pe Alecsandri, și nu este exclus fie să-i fi încredințat acestuia versurile, fie să le fi lăsat el singur la Miclăușeni, aflat pe drumul de la Iași la Mircești. Precizăm că, în albumul Mariei Sturza, primele pagini cuprind versuri de Alecsandri, după care urmează

cele ale poetului bucovinean — semn de mare cinste din partea posesoarei albumului.

Este posibil ca aceste poezii să nu-i aparţină lui Petrino, fie unele, fie chiar toate, ci să fie simple traduceri. Această ipoteză ne-o întemeiem pe faptul că albumul Mariei Sturza include, sub numele lui Petrino, şi cîteva versuri care sînt, în realitate, ale poetului german Justinus Kerner, foarte răspîndit în epocă, şi au fost publicate de Maiorescu, în *Despre poezia rumână* („Convorbiri literare", an. I, nr. 5, din 1 mai 1867, p. 61, sub titlul *Consolaţiune* şi fără a se indica, precum în alte cazuri, numele traducătorului. Să fi fost acesta Petrino? Iată o problemă rămasă deschisă, ca, de altfel, a tuturor poeziilor pe care, le publicăm aşa cum le-am aflat, adică sub numele poetului bucovinean.

[90] *din ogur*, „din abundenţă".

[91] *cimbistră*, „pensetă pentru smuls fire de păr".

[92] *chisdan*, aici „plic".

[93] *pojijie*, „bagaj".

[94] *halamustie*, „gălăgie".

[95] *buhur*, „stofă ţesută dintr-un amestec de mătase şi bumbac".

[96] În epocă, intenţia de căsătorie era anunţată prin publicaţii înfipte pe uşa bisericii în a cărei parohie se găsea fiecare din miri.

[97] Aluzie la I. Pop Florantin, adept al lui Froebel, ale cărui idei despre reorganizarea grădiniţelor de copii le populariza prin conferinţe ţinute în diverse oraşe din România.

[98] *prada*, „cîmpia".

[99] Povestirea începută de V. Pogor nu are titlu. Ne-am permis să-i dăm noi unul, împrumutînd, în acest scop, numele personajului central.

II.

CORESPONDENȚĂ, NOTE DE CĂLĂTORIE

IANCU ALECSANDRI CĂTRE V. ALECSANDRI

I

Iassy, 1/19 Mai 1861

J'ai successivement reçu, mon cher Basile, deux lettres de toi datées de 1 Mai [1]. Toutes deux sont de nouveaux témoignages autant de ta bonne étoile que de la valeur réele. Tes succés en Italie [2] m'ont réjoui sans me surprendre et je ne doute pas de celui qui t'attends aux Tuileries[3] pour la bonne bouche. Je suis d'ailleurs personnellement heureux de ta présence à Paris car en dehors de la consolation que ma petite famille trouve, ton action dans ce qui concerne mes intérêts politiques servira à justifier la prolongation de mon congé contre lequel M. Cogalniceano [4] a déja jeté son poison intempérant.

J'ai lu en outre de Baligot [5] que Vély Pacha t'a fait un acueil des plus gracieux, ce qui à notre point de vue, que je croi être le bon, ne peut rien gâter à la fondation et au crédit de l'Agence. Nos vues sont identiques à cet égard et je suis persuadé à l'avance que tu cultivera habilement tes rapports avec l'Ambassade Ottomane.

Dans l'intérêt de l'Agence je fais tirer ici copie de tout ce qui pourrait lui devenir éventuellement utile. Dans la question des couvents [6], ce travail tira un peu long ; je t'envoi, en attendant par une occasion sûre, une note à Bulwer, que tu trouvera faite intéressante et de laquelle, en cas de publicité, tu n'aura, je pense, à retrancher que les passages par trop flatteurs aux yeux de certaines puissances, pour M. Bulwer et pour l'Angleterre.

Tu recevras également, sous peu, la copie des actes relatifs aux Bulgares [7]. Nous verrons l'usage qu'l faudra en faire.

Pour tout cela, il faut non seulement donner l'idée, mais insister et insister toujours.

Relativement aux deux questions qui précèdent je sais que Négry [8], ou plutôt Baligot, te tient fidélement au courant de l'action de notre Agence a Cons-ple. Ton inspiration devra suppléer à tout ; car tu obtiendra difficillement d'ici des instructions ou des ordres, à moins que je ne m'en mêle. Son Altesse devant arriver à Iassy dans quelques jours, je ne manquerai pas de solliciter à l'occasion les ordres pour Paris.

L'Union a fait beaucoup de malheureux ici ; leur nombre se compose des propriétaire de maisons, des *hostiles*, et des juifs, ce qui le rend sinon toujours respectable, du moins assez puissant. La masse — je parle du public, non du *popul* — la masse est contente. Mais au fond chacun enrage un peu contre Bukarest. Je crois être le seul d'un sentiment opposé. Capitale pour capitale j'aime mieux celle qui ne sera plus bientôt éloignée de Vienne que de deux jours. En attandant que la Conférence [9] ait confirmé l'Union, les espérances renaissent contre la conservation définitive et contre le Prince, et notre journalisme *conservateur* crie à-tue-tête le *Prince étranger*.

Tu connais les pantins et tu sais ce que cela veut dire. A cet égard, je croi que Ubicini [10] ferait bien d'entreprendre très vigoureusement ce parti qui, hier, demandait l'Union pour contrarier le Prince et qui aujourd'hui, aprés avoir voté contre, demandent le Prince étranger. Peut-être rédigerai-je moi-même quelque chose que je t'enverrai.

Au moment opportun, ton procès cera porté à la Cour de Cassation.

Une bonne poignée de main

Jean

(*B. A. R.*, *S* $\frac{2\ (1)}{LVII}$)

[Traducere]

Iași, 1/19 mai 1861

Am primit una după alta, dragul meu Vasile, două scrisori de la tine, datate 1 mai[1]. Amîndouă sînt noi mărturii atît a stelei tale cele bune, cît și a valorii tale reale. Succesele tale din Italia[2] m-au bucurat, fără să mă surprindă, și nu mă îndoiesc de cele care te așteaptă la Tuileries[3] ca desert. De altfel, sînt încîntat de prezența ta la Paris, căci, în afară de mîngîierea pe care o găsește prin tine mica mea familie, activitatea ta în ceea ce privește interesele mele politice va servi să justifice prelungirea concediului meu, împotriva căruia d. Kogălniceanu[4] a și aruncat veninul său nestăpînit.

Am citit de la Baligot[5] că Vély Paşa ți-a făcut o primire din cele mai plăcute, ceeea ce din punctul nostru de vedere, pe care-l cred cel bun, nu poate să dăuneze cu nimic temeliei și creditului Agenției. În această privință opiniile noastre sînt identice și sînt convins dinainte că vei cultiva cu dibăcie legăturile cu ambasada turcă.

În interesul Agenției, am pus să se copie orice ar putea, eventual, să-ți devină util. În problema mănăstirilor[6], treaba va mai dura ; îți voi trimite, așteptînd o ocazie sigură, o notă către Bulwer, pe care o vei găsi interesantă și din care, în caz de publicitate, cred că nu vei avea de tăiat decît pasajele prea măgulitoare, în ochii anumitor puteri, pentru D. Bulwer și Anglia.

Vei primi, de asemenea, peste puțin timp, copia actelor referitoare la bulgari[7]. O să vedem în ce măsură ne vom folosi de ele.

Pentru toate acestea, nu trebuie numai să dai o idee, ci să insișți, să insișți mereu.

Privitor la cele două probleme precedente, știu că Negri[8] sau, mai curînd, Baligot, te ține cu fidelitate la curent cu acțiunile Agenției noastre la Constantinopole. Inspirația îți va ține loc de altceva, căci vei obține cu greu de aici instrucțiuni sau ordine, cel puțin dacă nu

intervin eu. Trebuind să sosească în Iaşi Alteţa Sa, nu voi uita să-i cer ordine pentru Paris.

Unirea a făcut mulţi nenorociţi aici, numărul lor se compune din proprietari de case, *hostiles*, şi din evrei, ceea ce-l face dacă nu foarte respectabil, cel puţin destul de puternic. Masa — vorbesc de public, nu de popor — masa e mulţumită. Dar, în fond, fiecare turbează puţin contra Bucureştiului. Cred că sînt singurul care am sentimente opuse. Dacă-i vorba de capitală, îmi place aceea care nu va fi îndepărtată de Viena mai mult de două zile. Aşteptînd ca Unirea să fie confirmată de Conferienţă [9] speranţele renasc împotriva păstrării ei definitive şi împotriva Principelui, iar presa noastră conservatoare strigă în gura mare *prinţ străin*. Cunoşti marionetele şi ştii ce vrea să însemne aceasta. În această privinţă, cred că Ubicini [10] ar face bine să atace viguros acest partid care, ieri, cerea Unirea pentru a-l contraria pe Principe, iar azi, după ce a votat contra, cere prinţ străin. Poate voi scrie eu însumi ceva şi-ţi voi trimite.

La momentul potrivit, procesul tău va fi înaintat Curţii de Casaţie.

O strîngere de mînă,

Jean

(B. A. R., S $\frac{2\ (1)}{\text{LVII}}$)

II

Bucarest, 10 Janvier 1879

Mon cher Basile,

Bien que je suis un peu souffrant d'une grosse tousse qui me fatigue, je veux ne point tarder davantage de te rendre comte de la conférance [11].

Des 8 heures, la salle était archi-comble et plus de cent personnes étaient debout. La composition de toute cette grosse affluence était la meilleure que Bucarest peut offrir et l'on voyait en premiers trois bancs les plus jolies et les plus élégantes femmes de la ville. Le grand intérêt était dans la lecture de tes écrits ; moi je n'en etais que la curiosité, bien entandu.

Il y a eu d'abord un discours d'ouverture par Exarhu [12]. Le plus curieux de cette harangue ampoulée — genre italien — c'est qu'elle était souvent interrompue par les aboîment d'un chien et les miaulements des chats de l'établissement.

Puis du Beethoven.

Mon tour vînt et j'en avais une certaine terreur, car je venais, pour la premère fois de mai vie, parler en public. Mais, Dieu merci, je n'ai presque pas eu peur et ma voix a eu tout son volume dès le débout.

Dans l'intérêt de la lecture et aussi un peu pour dire certaines choses, j'ai voulu expliquer quelques unes des expressions employées par toi. Voici mon petit speech que j'avais arrété dans mon esprit dans la matinée de la conférence ; je puis dire que c'est textuel.

Doamnelor şi domnilor [13],

De cîte ori Vasile Alecsandri a avut onorul de a da cetire din ale lui opere în această sală, d-lui a considerat necesariu de a preceda asemine cetiri de mici lămuriri asupra terminologiei şi, cîteodată, şi asupra originei lor. Aşa a fost mai cu samă la ocazia poemului său *Dumbrava Roşie*.

Nu doar că o adunare atît de aleasă să fi fost lipsită de cultură ; din contra şi poate tocmai că cultura-i era prea întinsă. Alecsandri putea fi îngrigit ca unele din terminele întrebuinţate să nu fi ieşit din suvenirul auditorilor lui.

Astfel e şi cu scrierile lui din urmă ; şi fiindcă am luat însărcinarea de a vă da cunoştinţă de unele din ele, eu vă cer voia de a vă înlesni înţelegerea imediată, a unora din cuvintele cuprinse în ele.

(Ici viennent quelques mots d'explication sur les expressions *vultani, şoimani* et *feciori de oaste).*

ași mărgini aice, dacă operile ce veți auzi nu ar umuta oarecare valoare la însuși origina lor. Pre-n veți vede, autorul *Dumbravei Roșă* și a lui *Dan ca-itan de Plai* nu se inspiră astă dată de epizode eroice care au ilustrat odinioară istoria noastră. El, în scrierea din urmă, se mișcă în mijlocul luptătorilor de astăzi, se înalță cu ei și-i cheamă la nouă isbînde. Fericit în acea atmosferă, caldă de singe dar și de glorie, a luptătorilor din Bulgaria, el pare a devia lauda vitejilor noștri cu razele culese pe fruntea lor. *Dorobanțul,* al său luptător reînnoit din vechime, *Curcanul,* ca să-l chiemăm pe numele lui popular în viitor, *Curcanul* exaltează a lui vervă și-i place a cînta a lui vitejie în a lui limbă.

Dacă scrierile lui Alecsandri vor ave norocirea de a dobîndi prețioasa Dv. aprobare, negreșit el o va datori atît subiectelor alese, precum și frumoasei limbi întrebuințată de el, aceea a Dorobanțului, limba poporului.

Aprobarea Dv. va ave o semnificare fără preț ; ea va proba că, după Grivița și Plevna, armata noastră a mai avut o altă isbîndă de îndeplinit, nu aceea a *libertății pe care o amenință reacțiunea,* de care vorbesc niște spirite lipsite de patriotism, dar triumful nobilei și poeticei noastre limbi românești asupra *unei limbi cosmopolite,* abia pricepută de cei care o întrebuințează și, desigur, nepricepută de poporul căruia are pretenția de a se adresa.

Terminînd, eu sper că, în ochii Dv., titlul meu de frate a poetului nu-mi interzice a împărtăși și a exprima aice iubirea Dv. pentru el, precum și a exprima admirația mea pentru o limbă *în care am fost crescut cu el* și care a avut și va ave o puternică înrîurire asupra existenței noastre ca nație, ca Stat. Mulțumită scrierilor a unor barbați ca Negruzzi, Bălcescu, Odobescu, Hajdeu, Alexandrescu, Alecsandri și alții, acea limbă va triumfa de revoluția care o frămîntă și va consolida pentru vecinicie acele legături de naționalitate care încheagă indisolubil scumpele noastre provincii, Oltenia, Țara Muntenească, Moldova, [. . . . .]

J'ai alors commencé a lire, a réciter plutôt ton *Oda* [14], que je savais par coeur. Chaque strophe portait ; assez

maître de moi, je regardais la salle et je voyais les frémissements des auditeurs : les femmes étaient les premières a donner le signal. La plupart des strophes étaient applaudis ; la 2-e, la 4-a, la 5-a, la 6-a et la dernière ont été couvertes d'applaudissements.

On m'a rappelé ; j'ai reparu à la tribune et j'ai remercié pour l'auteur, en promettant de te transmettre l'expression de gracieux acueil qui était à ton *Oda*.

De toutes parts on m'adressait des compliments d'admiration pour toi et ... (dă şi la D-lui [15]) des compliments de ma manière de lire.

Seul, P. Gradişteano [16], qui, je crois, m'en voulait sur ma portée contre les écrivains du jour, m'a dit n'avais pas mis assez de feu dans ma lecture. Cependant j'ai litteralement declamé tout en observant une certaine sobriété. Les réserves de notre ami m'ont servi d'avertissement quelques minutes plus tard.

La lecture du *Sergentul* a eu un succès tel que de toutes parts, après, on me demanda celle de *Peneş*. J'ai du envoyer chercher les „Convorbiri" chez moi, pendant qu'on faisait de la musique.

Le *Sergentul* a été, en quelque sorte, degusté par le public et j'ai vu avec plaisir que, lorsque, me redressant, j'ai prononcé avec une sorte d'orgueil les mots :

Am rang ... de Dorobanţ

hommes et femmes on répondu par des frénétiques applaudissements.

Pût après cette seconde lecture que Gradişteano me fit ses observations ; il ajoute que je devais lui laisser lire *Peneş*. „Connaissez vous bien la pièce ?" lui ai-je alors demandé. Je l'ai lue une foi, m'a-t-il répondu. Alors, mon cher, je ne vous laisserai pas lire parce que *Peneş* a besoin d'être lue plusieurs fois avant d'en donner connaissance dans cette salle. Moi je l'ai lue et relue et comme d'ailleurs les amis de Basile se sont adressés à moi, je dois bien continuer mon métier jusqu'au bout.

Tout le monde ne sachant pas ce qui était projeté, les trois quarts en ont quité la salle avant que je repasses à la tribune. Mais ce qui restait, une centaine de personnes, était la fine fleur de la société.

Peneş a eu, à son tour, un grand succès ; peut-être ce succes était-il plus marqué que les précédents ; il était silencieux et ému. On écoutait, comme les femmes écoutent, et il y en avait beaucoup, avec le coeur. Très applaudi à la fin, et de serrements de mains, de tous côtés. Toute la famille et tout l'entourage de MM. Ion Ghica [17] te comblent de compliments.

Pour finir, je crois bien que la soirée t-a appartenue toute entière.

Les Floresco [18] seuls étaient absents ; mari et femmes étaient malades.

Je ne te parle pas de Cogalnitschano [19], qui a préféré sans doute une soirée chez MM. Lamotesco à une réunion dont tu étais comme qui disait le héros. Il n'a jamais été qu'un . . . tout ce que tu voudras.

J'oublie de te dire que la Princesse était absente, les dames d'honneur étaient là.

Ici je m'arrête, car je suis enfin fatigué.

J'ai reçu le „Courrier" de Balasan [20]. Brawo ! Les habitants de Iassy. Nos chers *Curcani* ont été bien enragés de l'indifférence de nos frères.

Je vous embrasse,

Alecsandri.

P. S. A cause de Petrino [21], qui a désiré voir les „Convorbiri", je relis moi-même les trois pièces qui s'y trouvent publiées. Il y a là des diférences capitales, regretables ; il faut vite les faire notifier, je t'en prie notammant.

1° „Vedeţi voi cu ochi de vultur o lumină ce apare" Le vers, quel que je l'ai lu est autrement beau et ainsi :

„Vedeţi voi o rază vie ce încet, încet răsare".

2° de trei secoli adunată

Il faut „de mulţi secoli adunată".

Oda est une pièce trop importante pour que tu y laisses ce que tu a modifié toi-même. Voilà ce que c'est que de céder trop vite aoux éxigences des „Convorbiri" ! Ne vaut-il pas mieux laisser à tes tableaux le temps de prendre leur vrai ton et d'y retoucher.

On dit les Anglais à Galipoli. Si cela est vrai, c'est une résolution prise ; c'est la grande guerre tant redoutée.

2 (2)
(B. A. R., S.———)
LVII

[Traducere]

II

București, 10 ianuarie 1878

Dragul meu Vasile,

Deși sînt puțin cam suferind — o tuse puternică ce mă obosește — vreau să nu întîrzii în a te informa despre conferință [11].

Chiar de la ora 8, sala era arhiplină, mai bine de o sută de persoane stăteau în picioare. În componența acestei mari afluențe, se afla tot ceeea ce poate oferi mai bun Bucureștiul ; în primele trei rînduri, se vedeau cele mai drăguțe și mai elegante femei din oraș. Marele interes era în lectura scrierilor tale ; cît despre mine, eu nu eram, bineînțeles, decît o curiozitate.

A fost, mai întîi, un discurs de deschidere, rostit de Exarhu [12]. Cel mai curios lucru din această alocuție umflată — gen italian — era că o întrerupeau adesea lătrăturile unui cîine și mieunatul pisicilor din clădire.

Apoi ceva din Beethoven.

Îmi veni rîndul și eram cam terorizat, căci trebuia să vorbesc în public pentru prima oară în viața mea. Dar, slavă Domnului, mai că nu mi-a fost frică, și vocea și-a păstrat volumul chiar de la început.

În interesul lecturii și pentru a spune anumite lucruri, am voit să explic unele expresii folosite de tine. Iată scurta mea cuvîntare, pe care am învățat-o pe de rost în dimineața zilei de conferință ; pot să spun că e textual :

Doamnelor şi domnilor : [13]

[Urmează text românesc]

(Aici vin cîteva cuvinte de explicaţie pentru expresiile *vultani, şoimani* şi *feciori de oaste).*

[Urmează text românesc]

Pasajele subliniate au făcut oarecare senzaţie.

[. . . . .]

Am început apoi să citesc, să recit, mai degrabă, *Oda* [14] ta, pe care o ştiam pe de rost. Fiecare strofă incita ; deajuns de stăpîn pe mine, priveam sala şi vedeam freamătul auditorilor : femeile erau primele care dădeau semnalul. Cele mai multe din strofele tale erau aplaudate ; a doua, a patra, a cincea, a şasea şi ultima au fost acoperite de aplauze. Am fost rechemat ; am apărut din nou la tribună şi am mulţumit din partea autorului, promiţînd să-i transmit expresia amabilei primiri care s-a făcut *Odei.*

Din toate părţile mi se adresau complimente de admiraţie pentru tine şi . . . (dă şi la D-lui [15]) complimente pentru felul în care am citit.

Singur P. Grădişteanu [16], care, cred, îmi purta pică pentru atacul contra scriitorilor de azi, mi-a spus că nu am pus suficient foc în lectură. Totuşi literalmente am declamat, păstrînd însă o anume sobrietate. Rezervele lui mi-au servit ca avertisment cîteva minute mai tîrziu.

Lectura *Sergentului* a avut un asemenea succes, încît din toate părţile mi se cerea cea a lui *Peneş.* A trebuit să trimit să se caute „Convorbirile", în care timp se cînta ceva muzică.

Sergentul a fost gustat de public şi am văzut cu plăcere că, atunci cînd m-am înălţat şi am pronunţat cu un fel de orgoliu cuvintele

Am rang . . . de Dorobanţ

bărbaţi şi femei au răspuns prin aplauze frenetice.

N-avea decît Grădişteanu să-mi facă observaţii, după această a doua lectură. El a mai adăogat că ar fi trebuit să-l las să citească el *Peneş.* „Cunoşti bine poezia ?" l-am întrebat. „Am citit-o o dată" mi-a răspuns el. „Atunci, dragul meu, nu te voi lăsa să citeşti, căci *Peneş* are ne-

voie să fie citită de mai multe ori înainte de a o face cunoscută în această sală. Cît despre mine, eu am citit-o şi răscitit-o şi cum, de altfel, prietenii lui Vasile mi s-au adresat mie, trebuie să-mi fac meseria pînă la capăt".

Deoarece nu toată lumea ştia ce se proiectase, trei sferturi au părăsit sala înainte ca eu să trec din nou la tribună. Cei rămaşi, cam o sută de persoane, erau cea mai fină floare a societăţii.

Peneş a avut, la rîndul său, un mare succes ; poate că acest succes a fost mai de seamă decît precedentele ; a fost tăcut şi emoţionant. Se asculta, cum ascultă femeile, şi erau multe, cu inima. Foarte aplaudat la sfîrşit, strîngeri de mîini din toate părţile. Întreaga familie şi întreg anturajul dd. Ion Ghica [17] te acoperă de complimente.

Ca să termin, cred că seara ţi-a aparţinut în întregime.

Numai Floreştii [18] erau absenţi ; soţ şi soţie erau bolnavi. Nu-ţi vorbesc de Kogălniceanu [19], care a preferat desigur o seară la dd. Lamotescu unei reuniuni al cărei erou, orice s-ar spune, erai tu. N-a fost niciodată decît un . . . tot ce vrei tu.

Am uitat să-ţi spun că Prinţesa a lipsit ; erau însă doamnele de onoare.

Mă opresc, căci, în sfîrşit, am obosit.

Am primit „Curierul" lui Balassan [20]. Bravo ! locuitorilor din Iaşi. Dragii noştri *curcani* au fost desigur furioşi din cauza indiferenţei fraţilor noştri.

Te îmbrăţişez,

Alecsandri

P. S. Din cauza lui Petrino [21], care a dorit să vadă „Convorbirile", am recitit eu însumi cele trei bucăţi publicate aici. Există diferenţe capitale, regretabile :

1° „Vedeţi voi cu ochi de vultur o lumină ce apare" Versul, aşa cum l-am citit, e însă frumos şi altfel :

„Vedeţi voi o rază vie ce încet, încet răsare".

2° „de trei secoli adunată"

Trebuie „de mulţi secoli adunată".

Oda este o bucată prea importantă pentru ca să laşi în ea ceea ce tu însuţi ai modificat. Iată ce înseamnă să cedezi prea repede exigenţelor „Convorbirilor" ! Nu e

mai bine oare să lași tablourilor tale timpul de a-și lua tonul lor adevărat și apoi de a le retuşa ?

Se zice că englezii sînt la Galipoli. Dacă e adevărat, înseamnă o hotărîre luată : e marele război atît de temut.

(B. A. R. S $\frac{2(2)}{LVII}$)

III

Paris 25 f-bre 1880

Mon Cher Basile,

J'allais commencer cette lettre par toutes éspèces d'apologies, comme on dit en anglais, pour t'expliquer comment il se fait que je suis le dernier à te parler de *Despot Vodă* [2], moi qui, cependant, l'ai lu trois fois afin de ne pas me laisser entraîner par de premières impressions. Mon excuse est bien simple. As-tu jamais vu un vaisseau désemparé qu'à tout moment les flots vont engloutir? Eh bien ! et sauf le côté prudhomesque de la comparaison, le vaisseau désemparé c'est moi et la tourmente ne me laisse aucun répit. Tu ne connaîtras jamais cela, Dieu merci ! Mais tu devineras toujours assez pour comprendre l'impuissance d'un cerveau malade à faire de la critique littéraire.

J'ai entrepris, il y a quelque tems, tu te rappeles peut-être, un travail auquel j'attache un certain prix, mais pour le mener à bien, comme je le désire, il me faudrait une belle éclaircie dans l'espirt, ce ciel de l'homme, et mon ciel à moi est eternellement chargé de nuages. Je crois bien que mon pauvre projet mourra avec moi.

Mais me voilà assez bien loin de *Despot ;* j'y reviens pour ne plus le quitter. Je profite pour cela d'un apaisement passager ; il me permet de remplir une oeuvre qui m'était chère et qui, précisément pour n'avoir pas

été précipitée, aura, je l'espère, le merite d'avoir été mûrie.

J'ai lu, je crois, tout ce qui a été dit sur *Despot* et, Dieu merci ! celà me laisse les coudées franches, car ma manière de le juger s'en éloigne absolument. Ce que j'y ai cherché par trois fois en le relisant, ce ne sont pas les émotions que souvent nous devons plus à une bonne diction qu'à la qualité de l'oeuvre. Tu te rappelles probablement ces quatre vers :

„La lacheté ne fait pas la vaillance,
Trente revers ne font pas un succès.
La France sera toujours la France
Et les Français toujours les Français".

Cette fumisterie, magnifiquement chanté par un beau gars, fut couverte d'applaudissements, d'abord ; mai quels sifflets après !

N'ayant donc pas vu... estropier *Despot*, il m'a été permis de le juger par ses qualiées littéraires, sans me preoccuper non plus de son echaffaudage. En peinture, les meilleurs arbitres ne sont pas les peintres, mais les amateurs ; c'est chose universellement reconnue. Le plus grand expert ici ç'a été le Colonel Bourgeois, qui, cependant n'avait jamais désiré un nez. N'étant pas dramaturge, j'ai donc quelques chances d'être bon juge de ton drame.

Vu l'échaffaudage, cet agencement de l'actions soit nécessaire dans une comédie, cela me paraît incontestable : un bonne portion de l'intérêt est là dedans.

Vu de succès, ne dit-on pas généralement aux fammes tiroirs ; mais quand les ébénistes seront morts, on n'y retrouvera probablement pas même leur nom ! Et je crois bien qu'on ne parlera pas plus de Duméry que de moi dans quelques années.

Dans un drame historique comme *Despot*, les liens imaginaires, laissés entièrement à la fantaisie de l'écrivain, ne sauraient être qu'un assaisonnement plus que secondaire et cela est tellement vrai, qu'à la troisième lecture de *Despot*, j'ai franchi plusieurs dialogues pour me retrouver plus vite et l'action moins chargée devant les grandes figures où devant les grands sentiments.

C'est en isolant Despot-Eraclid, Tomşa, Moţoc, Carmina, Anna et jusqu'à Limbă-Dulce et en m'isolant moi-même avec ces figures principales que je suis parvenu à apprécier leur valeur dramatique et surtout la valeur de l'écrivain. Ce petit travail *alambicant* je l'ai practiqué autre fois en lisant et relisant *Richard III* — ta modestie me pardonnera ce souvenir — et je m'en suis heureusement trouvé.

Degagé de l'entourage verbeux forcé, ce petit monstre m'apparaissait chaque fois plus saissisant, plus monstrueux et Shakespeare plus grand.

Comme alors je crois posséder suffisamment tes personnages pour leur attribuer le caractère que ta plume a entendu leur imprimer.

Despot est un véritable aventurier ; il y a en lui toutes les qualitées et tous les défauts de cette espèce d'hommes politiques auxquels il ne manque que le succes pour devenir quelquefois de grands personnages ; je n'ai pas dit de grands hommes. Cette auréole n'est donnée qu'au génie où a la vertu et ton héros ne possède ni l'un ni l'autre ; il suffit qu'il ait de la résolution et de l'astuce pour être un usurpateur accompli et sa victoire, comme sa fin, nous montrent qu'il les possèdent au suprême degré. C'est en de biens de beaux vers que se manifestent ces qualités essentielles. Le monologue du premier acte (scène III) et le dialogue avec Tomşa (même acte, 2-e tableau) sont de ton mellieur crû. Je neglige les nombreuses circonstances où le caractère de Despot se montre toujours entier comme tu l'as conçu, et où l'auteur lui-même ne se dément jamais. A mes yeux, ton personnage était le plus difficile à traiter : dans ce mélange de grandeur et de bassesse, il fallait ne jamais dépasser la mesure. Autrement le jugement eût suscité entre l'admiration et le mépris. Despot est resté ce qu'il devait être, un grand aventurier.

J'arrive à Tomşa, cette noble antithèse de l'usurpateur. Avec lui tout marche ensamble : l'auteur, le public, la patrie enfin ! On retrouve en lui une vieille et chère connaissance, mais cette fois non plus sous ses premières formes légendaires. Ce n'est plus le brillant officier

d'Etiènne, ce n'est plus ce Dan qu'Homer lui-même eût aimé à chanter ; c'est le sage, le vertueux, c'est le patriote suprême. Notre cher Negri eût tréssailli à entendre, à s'entendre parler — n'est ce pas ? — comme parle Tomşa. Avec un pareil modèle des vers comme ceux-ci :

„De însuşi Ştefan Vodă Moldova e deprinsă
Să ţie mai sus capul, cu cît e mai învinsă",

devaient couler de source sous ta plume inspirée. Pour nous, le public, le véritable héros de ton drame c'est Tomşa, parce qu'il résume en lui l'amour et le triomphe de la patrie.

Je ne m'arréterai pas longtems sur la personalité de Moţoc, bien qu'elle nous représente, avec des couleurs éclatantes, ce type du boyard ambitieux que nous avons vu si souvent chercher fortune aux pieds des étrangers. Moţoc répugne à voir ; cela doit être parce qu'un pareil caractère soit vrai.

Non moins vrai est celui de sa fille. Après Tomşa c'est, à mes yeux, la figure la plus intéressante de ton drame, bien qu'elle y joue un rôle secondaire. Chez elle, comme chez Carmina, toute l'action est dans l'amour. Mais avec Anna il y avait un écueil à éviter : qui l'emportera dans son coeur, de l'amour, ou de la foi ? La nature a eu le dessus et tu as eu raison ; la résignation était-elle autre chose que l'éffet d'un grand désespoir ? l'amour devait reprendre ses doits contre la religion usurpatrice et c'est bien le coeur qui parle lors que Anna dit à Despot :

În munţi, la monastire, ascuns într-o chilie,
Vroind să scap sărmană, de-a dorului urgie,
Mi-am înălţat gîndirea la cer, la Dumnezeu,. . .
Şi Dumnezeu, şi îngeri aveau toţi chipul tău !".

Anna est une conception adorable, admirablement rendue.

La physionomie de Carmina, si différente de celle de sa rivale, n'est sans doute pas une nouveauté : depuis Racine jusqu'à Alexandre Dumas-fils la femme passioné a toujours été un puissant levier dans les drames. La tienne n'est, certainement, pas au-dessous de ses principales devancières et l'on sent bien, en la voyant aimer

et souffrir, vibrer dans sa voix la grande passion de la femme. Ce rôle pouvait être ingrat ; tu a su le rendre sympathique. C'est un hereux triomphe.

Ton drame débute par un petit dialogue qui est un bijou. Un autre, dans des circonstances plus graves, le suivra au quatrième acte. Dans le deux, Limbă Dulce est en bas ce que Tomşa est en haut ; chez celui-ci le patriotisme pensant ; chez le dorobantz du tems passé, le patriotisme intuitiv, brave, sensé, jovial. Ah ! Ton Limbă Dulce est un des plus délicieux tableaux sortis de ton pinceau d'artiste. C'est le digne pendant d'Anna : deux fleurs cueillies dans le même parterre que Rodica et Peneş Curcanul.

Voilà, mon cher Basile, ce que je pense des principaux personnages de *Despot Vodă*. J'ai désiré être aussi sobre que possible ; aussi est-ce bien à contrecoeur que j'ai dû m'abstenir de pointer, comme je l'ai fait dans le livre, les magnifiques vers qui l'émailent à chaque page. Il y a là des tresors que Messieurs les critiques n'on pas assez mis en relief ; peut-être moins heureux que moi, ne les ont-il pas découverts. Moi je me chargerai d'en faire un véritable écrin. Hélas ! mon cher, tu n'as pas encore ton public et tes acteurs ne son pas capables de mettre en valeur les beautées de ton drame, si manifestes à la seule lecture.

Pour ce qui est la drame en lui-même je crois avoir, dès le début de cette lettre, dit ce qui j'en pense. Une seule chose m'y a choqué : c'est l'intervention de cet écrin qui passe en plusieurs mains et qui était, suivant moi, inutile à côté du parchemin délivré à Despot par Charles-Quint. D'ailleurs remarque bien que ni écrin ni parchemin ne reussissent à convaincre le principal intéressé, Lăpuşneanu.

Il y a aussi deux vers qui sonnent mal, dans la quatrième scène du premier acte.

„Nu-mi place să văd tronul ascuns sub un ciubăr",

est une plaisanterie qui a l'air de rendre ridicule l'idée de faire de Ciubăr Vodă nebunul „l'héritier de Lăpuşneanu".

Ces deux observations ne sont pas bien graves ; peut-être te sont elles venues à l'esprit après coup. On ne dira pas que je suis un ail flatteur, un thuriféraire du „rossignol de Mircești", moi qui n'ai su assez exprimer mon admiration pour tes pastels et pour tes légendes.

Plus libre dans tes allures et aussi plus dans ton atmosphère ruisselante d'images, tu pouvais aborder *Concertul în luncă* ou bien ta *Ciocîrlia,* sans crainte d'aller trop loin : avec une imagination élevée comme celle dont Dieu t'a donné et la sûreté de ton part nous n'avons pas à redouter l'éxagération si fatale à d'autres. On pouvait la craindre dans ton drame. Là il y avait à peindre des passions terrestres et le poète, habitué aux régions azurées, eût pu rompre son frein et voler vers l'Olympe ou bien de s'enfermer dans Sutchava avec son monde de réalités. Le sentiment de l'art et la raison l'ont emporté sur sa fougue séduisante et *Despot Vodă* est devenu ce qu'il devait être, un magnifique drame historique.

Tel est, mon cher frère, mon jugement sur ma dernière oeuvre. Mûri par l'étude, il ose espérer l'emporter sur tant de critiques précipitées, les unes dictées par de basses envies, les autres par une gauche admiration. Ces dernières visaient sans cesse le poète, comme s'il n'avait pas déjà fait ses preuves ; j'ai cherché l'écrivain dramatique et je ne le crains pas de la dire tout haut : je l'ai trouvé tel que mon coeur le désirait.

Je vaudrais terminer ce feuilleton théatral par une triple salve d'applaudissements si ce transport final ne se trouvait arrêté par un sentiment de très grosse inquiétude. La voici en quelques mots

Te voilà entré dans une nouvelle carrière qui te promet, sans doute, de grands succès. Aurais-tu rompu pour cela avec ton cher monde idéal auquel nous devons, toi ta grande réputation, nous nos meilleurs transports ? Si cela etait relis, comme je le fais souvent, *Baba Cloanța, Strunga, Dorul, Steluța, Adio Moldovei* et tant d'autres de ton jeune tems ; relis tes pastels, relis les tous sans exception ; relis enfin *Dumbrava Roșie, Toamna țesetoare, Dan, Răzbunarea lui Statu-Palmă, Ciocîrlia* et *Rochița rîndunicii* et je ne doute pas que ta Lunca à toi,

ce foyer de créations incomparables, ne résonne encore de tes chants merveilleux au milieu d'un public enivré.

Voilà, mon cher Basile, tout ce que j'avait à te dire à l'occasion de *Despot Vodă*. C'est un peu long peut-être; juge un peut ce que serait si j'avais voulu entrer dans les détails.

Là-dessus je t'embrasse et j'invoque la toute-puissance prochain hiver pour que tu nous fasses quelque belle surprise.

Ton frère affectionné
Alecsandri

(B. A. R., $\frac{2(3)}{LVII}$)

[Traducere]

Paris, 27 septembrie, 1880

Dragul meu Vasile,

Era să încep această scrisoare cu tot felul de apologii, cum se spune în englezește, pentru a-ți lămuri cum de se face că eu sînt ultimul care-ți vorbește de *Despot Vodă* [22]. Eu care, totuși, l-am citit de trei ori tocmai pentru a nu mă lăsa dominat de primele impresii. Scuza mea e simplă. Ai văzut vreodată un vas dezechilibrat, pe care în fiecare clipă valurile stau gata să-l înghită ? Ei bine, în afara laturii prudhomești a comparației, vasul dezechilibrat sînt eu și chinul nu-mi lasă nici un repaos. Nu vei cunoaște niciodată așa ceva. Slavă Domnului ! Dar vei ghici multe pentru a înțelege neputința unui creier bolnav de a face critică literară.

Am întreprins de cîtva timp, îți amintești, o muncă pe care am pus oarecare preț ; dar, pentru a o duce la capăt, cum doresc, mi-ar trebui o înseninare a spiritului, acest cer al omului, iar cerul meu e tot timpul acoperit de nori. Cred că bietul meu proiect va muri o dată cu mine.

Dar iată-mă destul de departe de *Despot;* revin, pentru a nu-l mai părăsi. Profit de o ameliorare trecătoare, care îmi permite să termin o lucrare scumpă și care, tocmai pentru că nu a fost precipitată, va avea, sper, meritul de a fi fost coaptă.

Cred că am citit tot ce s-a spus despre *Despot* și, slavă Domnului, sînt liber, căci felul meu de a-l judeca se deosebește radical. Ceea ce am căutat, citindu-l de trei ori, nu sînt emoțiile pe care adesea le datorăm mai curînd unei bune dicțiuni decît calității operei. Îți amintești probabil aceste patru versuri :

„Lașitatea nu face vitejia,
Treizeci de insuccese nu fac un succes,
Franța va fi tot timpul Franța,
Iar francezii tot timpul francezi".

Pozna asta, magnific cîntată de un tînăr frumos, a fost mai întîi acoperită de aplauze ; dar cîte fluerături după aceea !

Cum n-am văzut ca *Despot* să fie astfel cinstit, mi-a fost permis să-l judec după calitățile lui libere, fără a mă mai preocupa de construcție. În pictură, cei mai buni arbitri nu sînt pictorii, ci amatorii — lucru universal recunoscut. Cel mai mare expert aici a fost don' Colonel Burghezul, care, totuși, nu și-a dorit niciodată un nas. Nefiind dramaturg, am cîteva șanse de a fi un bun judecător al dramei tale.

Cît despre eșafodaj, îmbinarea de acțiuni e necesară într-o comedie, ceea ce mi se pare incontestabil ; aici se află o bună parte din interes.

Cît despre succes, nu li se spune oare tuturor femeilor sertare ? Dar ebeniștii vor fi morți, nu va fi de găsit nici numele lor ! Și cred că, peste cîțiva ani, n-o să se mai vorbească de Duméry mai mult decît despre mine.

Într-o dramă istorică precum *Despot,* legăturile imaginare, lăsate în întregime la fantezia scriitorului, nu vor fi decît un condiment mai puțin decît secundar, și aceasta e atît de adevărat, încît la a treia lectură a lui *Despot,* am sărit cîteva dialoguri pentru a regăsi o acțiune mai puțin încărcată înaintea marilor figuri sau marilor sentimente.

Numai izolîndu-i pe Despot-Heraclid, Tomşa, Moţoc, Carmina, Anna şi chiar pe Limbă-Dulce şi uneori izolîndu-mă pe mine cu aceste figuri principale, am ajuns să apreciez valoarea lor dramatică şi mai ales valoarea scriitorului.

Această mică muncă de filtrare am făcut-o altă dată citind şi recitind *Richard III* — modestia ta îmi va ierta această amintire — şi m-am găsit fericit.

Degajat de anturajul de vorbărie forţată, acest mic monstru îmi apărea de fiecare dată mai pătrunzător, mai monstruos, iar Shakespeare mai mare.

Deci cred că posed suficient personajele tale pentru a le atribui caracterul pe care pana ta a înţeles să li-l imprime.

Despot e un veritabil aventurier ; are în el toate calităţile şi toate defectele acestei speţe de oameni politici, cărora nu le lipseşte decît succesul pentru a deveni uneori mari personaje ; nu am zis mari oameni. Această aureolă nu e dată decît geniului sau virtuţii şi eroul tău nu are nici pe una, nici pe alta ; e suficient să aibă hotărîre şi perfidie pentru a fi un uzurpator desăvîrşit şi victoria sa, ca şi sfîrşitul său, ne arată că el le are la gradul superlativ. Aceste calităţi esenţiale se văd în multe versuri frumoase. Monologul din primul act (scena III) şi dialogul cu Tomşa (acelaşi act, tabloul 2) sînt printre cele mai bune invenţii ale tale. Las la o parte numeroasele împrejurări în care caracterul lui Despot se arată întreg, cum l-ai conceput tu, şi în care autorul însuşi nu se desminte. În ochii mei, personajul era cel mai dificil de tratat : în acest amestec de măreţie şi de josnicie, nu trebuia depăşită măsura. Altfel, judecata ar fi suscitat ceva între admiraţie şi dispreţ. Despot a rămas ceea ce trebuia să fie, un mare aventurier.

Sosesc la Tomşa, această nobilă antiteză a uzurpatorului. Cu el merg toate : autorul, publicul, patria în sfîrşit ! Se regăseşte în el o veche şi dragă cunoştinţă, dar, de această dată, nu în primele ei forme legendare. Nu mai e strălucitul ofiţer al lui Ştefan, nu mai e Dan, pe care lui Homer însuşi i-ar fi plăcut să-l cînte ; e înţeleptul, virtuosul, patriarhul suprem. Scumpul nostru Negri ar

fi tresărit auzind şi auzindu-se vorbind — nu-i aşa — cum vorbeşte Tomşa. Cu un asemenea model, versuri ca acestea :

„De însuşi Ştefan Vodă Moldova e deprinsă
Să ţie mai sus capul, cu cît e mai învinsă",

trebuiau să curgă precum dintr-un izvor sub pana ta inspirată. Pentru noi, publicul, adevăratul erou al dramei tale e Tomşa, pentru că rezumă în el dragostea şi triumful patriei.

Nu mă voi opri multă vreme asupra personalităţii lui Moţoc, deşi ne reprezintă, în culori scînteietoare, acel tip de boier ambiţios pe care l-am văzut tot atît de des căutînd să facă avere la picioarele străinilor. Îţi repugnă să-l vezi pe Moţoc ; poate pentru că un astfel de caracter e real.

Nu mai puţin real e şi cel al fiicei sale. După Tomşa, ea e, în ochii mei, figura cea mai interesantă din drama ta, deşi are un rol secundar. La ea, ca şi la Carmina, acţiunea e în iubire. Dar cu Ana era de evitat un obstacol : cine va învinge în inima ei : iubirea sau credinţa ? Natura a ieşit în cîştig şi tu ai avut dreptate. Era oare resemnarea altceva decît efectul unei mari desperări ? Iubirea trebuia să-şi cîştige drepturile în faţa religiei uzurpatoare şi inima e cea care vorbeşte cînd Ana îi spune lui Despot :

„În munţi, la monastire, ascuns într-o chilie,
Vroind să scap, sărmană, de-a dorului urgie,
Mi-am înălţat gîndirea la cer, la Dumnezeu. . .
Şi Dumnezeu, şi îngeri aveau toţi chipul tău !"

Ana e o creaţie adorabilă, admirabil redată.

Fizionomia Carminei, atît de diferită de cea a rivalei sale, nu e desigur o noutate : de la Racine la Alexandre Dumas-fiul, femeea pasionată a fost mereu o pîrghie puternică în drame. Desigur, a ta nu este inferioară înaintaşelor şi văzînd-o cum iubeşte şi suferă, se simte vibrînd în vocea ei marea pasiune a femeii. Rolul putea fi ingrat ; tu ai ştiut să-l faci simpatic. E un triumf fericit.

Drama ta începe cu un mic dialog, care este o bijuterie. Un altul, în împrejurări mai grave, îl urmează în actul al patrulea. În amîndouă, Limbă Dulce este în mic

ceea ce Tomșa este în mare. La acesta — patriotism care gîndește la dorobanțul din timpurile trecute — patriotism intuitiv, brav, simțit, jovial. Ah ! Limbă Dulce al tău e unul din cele mai delicioase tablouri ieșite din penelul tău de artist. E demna pereche a Anei : două flori culese din același strat ca Rodica și Peneș Curcanul.

Iată, dragul meu Vasile, ce gîndesc eu despre principalele personaje din *Despot-Vodă*. Am dorit să fiu cît mai sobru cu putință. Împotriva dorinței mele, m-am stăpînit să nu însemnez, cum am făcut-o în carte, versurile magnifice care o smălțuiesc la fiecare pagină. Sînt comori pe care domnii critici nu le-au reliefat suficient ; poate, mai puțin norocoși decît mine, nu le-au descoperit. Eu mă voi strădui să fac o adevărată cutie de bijuterii. Vai ! tu nu ai însă un public al tău, iar actorii nu-s capabili să pună în valoare frumusețile dramei tale, atît de ușor de văzut chiar la prima lectură.

Cît despre drama însăși, cred că am spus ce gîndesc, încă de la începutul scrisorii. Un singur lucru m-a șocat : intervenția acestui sipet care trece în mai multe mîini și care, după mine, e inutil, alături de pergamentul eliberat lui Despot de Carol al V-lea. De altfel, observă că nici scrinul și nici pergamentul nu reușesc să-l convingă pe principalul interesat, Lăpușneanu.

Sînt, de asemenea, două versuri care sună urît, în scena a patra din primul act :

„Nu-mi place să văd tronul ascuns sub un ciubăr“, e o glumă care are aerul de a ridiculiza ideea de a face din Ciubăr Vodă nebunul „moștenitorul lui Lăpușneanu“.

Observațiile acestea nu sînt de loc grave ; poate le-ai constatat și tu mai tîrziu. Nu se poate spune că sînt un lingușitor, că tămîiez „privighetoarea de la Mircești“ ; eu, care nu am știut să-mi exprim suficient de bine admirația pentru pastelurile și legendele tale.

Mai liber în purtarea și încă mai mult în atmosfera ta ce abundă în imagini, puteai aborda *Concertul în luncă* sau *Ciocîrlia* fără teama de-a merge prea departe : cu o imaginație elevată, ca aceea cu care te-a înzestrat Dumnezeu, și cu siguranța artei tale nu avem să ne temem de exagerările atît de fatale altora.

Puteam să ne fi temut de ea în drama ta. Trebuiau descrise aici pasiuni terestre şi poetul, obişnuit cu regiunile azurului, putea să scape frîiele şi să zboare în Olimp ori să se închidă în Suceava cu lumea lui de realităţi. Simţul artei şi judecata au învins înflăcărarea seducătoare şi *Despot Vodă* a devenit ceea ce trebuia să fie, o magnifică dramă istorică.

Aceasta e, dragul meu frate, judecata mea asupra ultimei tale opere. Maturizată de studiu, ea îndrăzneşte să spere că va învinge orice critici precipitate, unele dictate de intenţii josnice, altele de o admiraţie stîngace. Ultimele vizau neîncetat pe poet, ca şi cum el nu şi-ar fi dat deja măsura posibilităţilor. Eu l-am căutat pe scriitorul dramatic şi nu mi-e teamă să spun sus şi tare : l-am aflat aşa cum ni-l dorea inima.

Aş vrea să termin acest foileton teatral printr-o triplă salvă de aplauze, dacă acest transport final nu ar fi oprit de un sentiment de foarte mare nelinişte. Iată-l în cîteva cuvinte.

Ai intrat într-o nouă carieră, care îţi promite, fără îndoială, un mare succes. Ai rupe-o tu oare, pentru ea, cu scumpa ta lume ideală, căreia îi datorăm tu — marea reputaţie, noi — cele mai frumoase bucurii ? Dacă ai reciti, cum o fac eu deseori, pe *Baba Cloanţa, Strunga, Dorul, Steluţa, Adio Moldovei* şi atîtea altele din tinereţe ! Citeşte-ţi pastelurile, citeşte-le pe toate, fără excepţie ; citeşte *Dumbrava Roşie, Toamna ţesetoare, Dan, Răzbunarea lui Statu Palmă, Ciocîrlia* şi *Rochiţa rîndunicăi* şi nu mă îndoiesc că Lunca ta, focar de creaţii incomparabile, nu va mai răsuna de cînturile tale minunate, în mijlocul unui public încîntat.

Iată, dragul meu Vasile, tot ce avem să-ţi spun cu ocazia lui *Despot Vodă*. Poate e cam lung. Judecă ce-ar fi fost dacă voiam să intru în detalii.

Acestea fiind zise, te sărut şi invoc puternica viitoare iarnă, pentru ca tu să ne faci o surpriză frumoasă.

Fratele tău devotat,

Alecsandri,

(*B. A. R. S.* $\frac{2\ (3)}{\text{L VII}}$)

IV

Paris, 18 Janvier, 1883, soir

Mon cher Basile,

A mesure que je relis ta comédie [23], je me sens pénétré de la conviction que pour partir d'Horace et, surtout, pour le faire parler, tu as voulu puiser à la bonne source si riche et si pure où tu as pris tes inimitables inspirations pour notre Etienne et pour notre Négri.

C'est sous l'influence de cette idée que j'ai voulu juger du projet dont tu m'as envoyé une partie et j'aime à esperer, que tu n'auras pas à le regretter. Je te le répète, continue bravement ton oeuvre ; elle peut devenir un chef d'oeuvre si les soucis de foyer ou des visiteurs trouble-fête n'y mettent pas obstacle. Ces gaillards-là il faut, mon cher, consigner irrevocablement quand on a pour hôte Quintus Horatius Flaccus.

J'ignore complètement l'intrigue et le dénouement de la comédie. Mais cela est, relativement, chose secondaire, quand on en connaît les héros, et c'est évidemment de héros que tu te préocupes et que le public te demendera comte — j'entends le public intelligent et lettré. Dieu merci, ce que j'avait lu est à la hauter de son image. C'est bien Horace qui parle lorsqu'il s'agit d'amour et des vanités de ce monde. C'est bien lui encore, l'Horace des *Satires,* quand son mépris des jaloux éclate en cet admirable vers :

„Pe cînd Zoilă latră *în umbra me, departe*" [24].

La grande tirade de la fin est une vraie pièce de littérature. Il y a la un mélange de tristesse et de grandeur qui emporte l'admiration. L'illustre poète qui a écrit : „J'ai achevé un momment plus durable que le bronze . . . je ne mourrai pas tout entier. . . „peut largement dire :

„Încoronat cu mitră sau flori de trandafiri. . .".

La tirade qui précède est également fort belle.

Partout le dialogue est bien mené et les physionomies de Mecena, de Postum et de la courtisane Néera sont aussi vraies qu'intéressantes. Je frissonne toutefois, que

celle de Getta deviendra, sous ta plume, la figure dominante après la figure d'Horace. Attendons, non sans impatience.

Au milieu de tout cela, quelques inégalités ne pouvaient ne pas échaper au premier jet de ta plume. Elles t'ecossent, frappe toi-même si tu n'avais trouvé plus comode pour toi, plus gênant pour tout autre que pour moi de ne les laisser decouvrir. J'ai accepté bravement la tache et les feuillets mêmes portent, en regard du texte, les critiques peu redoutables que je t'envoi. En somme, ces critiques se réduisent à de simples observations sur l'emploi ou la portée de certains mots que me semble nuire à la beauté ou à la pureté du vers. Je crois superflu de revenir ici sur des changements que je croirais nécessaires.

La note 6 seule a une certaine importance, puisqu'elle a'impertinence de te demander la suppression brutale de 10 vers. Autrefoi, n'en a tu pas biffé 30 dans la poézie *Bucovina ?*

Les 10 vers ont un premier tort : c'est d'étre presque une redite de ce qui précède ou de ce qui va suivre et de ne pas être à la hauteur de ton Horace, si grand, si poétique partout.

Ils ont aussi un inconvénient que je me suis reservé de te signaler plus particulièrement et qui perce un peu partout dans le langage de ton héros. *Inconvénient* est employé ici par euphémisme : c'est un peu plus sérieux.

Constamant au scène et, par deux foix, avec des femmes, Horace se trouve aux prises, soit avec un amour naissant, soit avec des séductions appétissantes. Avec Mécène et Postum il est encore amenè a causer d'Amour. Partout et sans cesse, Horace qui, après tout, est mort à 57 ans, se tient sur la défensive contre tous ceux qui l'entourent et contre lui-même. D'où vient donc cette reserve ? Les deux vers :

„Dar cine oare-aprins-au acest duios amor ?
Poetul ce nu moare sau omul muritor ?“

ces deux vers, dis-je, marquent un certain dépit de l'homme mûr contre le poète. Horace préfererait la jeunesse au génie. Tiens ! Dans cette note là la défiance,

la tristesse, l'isolement du grand favori de Rome et des Romains pourraient donner lieu à de superbes vers comme ceux déja commis par toi. Et, cependant, qu'y avait-il de surnaturel à ce qu'une jeune fille, Getta, pas la courtisane bien entendu, se sentît transporté d'amour pour un Horace, même de 56 ans ? Rien de surnaturel non plus à ce que notre ilustre ancêtre fût en état d'offrir à notre autre ancêtre transalpin autre chose que du vers. Apoi, Horaţiu, aş vrea ca să zic, aşa-i cam anacronic, coborîtor din Traian [25].

Eh bien ! le langage de ton héros semble trahir à côté d'un sentiment assez naturel, ma foi, un état physique qui ne l'est pas autant à l'age d'Horace, qui, certainement, n'est pas entré dans tes intentions ; mais qui pèse fréquemment dans tes vers. Relis ceux que j'ai doublement souligné et, te mettant à la place du pubilc, tu verras si tu ne reconnais pas ce que je crains d'y voir découvert.

Des vers comme ceux si :

„Sunt de jale
De-a nu pute culege norocu-n a me cale",

ont l'air d'un soupir échappé à un homme épuisé. Cet homme à qui Mécène dit :

„Adoratorul frumuseţilor romane,
Iubit de curtizane, distins de patriciani",

cet homme qui va devenir amoureaux, l'amant peut-être de Getta, Horace enfin, pourrait, au besoin, être blasé sur les amours, non épuisé pour l'amour.

Il y aura, j'en suis sur, dans le courant de la comédie, de grands et tendres éclats du coeur qui justifiéront la passion de Getta et qui — pour donner ici la note gaie — consoleront les survivants, à 56 ans, du grand poète (dă şi la Dimnealui) [25], mais il ne fait pas que les prémices, hardiment signalées par moi, portent ateinte, à l'avance avec magnifiques transports que je prévois et que j'attends avec impatience.

C'est tout, est-ce trop ? J'espère que non ; car tu ne te trompera sur le mobile et sur la portée de mes observations. Jaloux, autant que toi-même, de ta grande réputation, j'impute seulement à ton imprévoyance.

Sans mon concours pour peu que, suivant ta bonne habitude, tu laisse ton manuscrit quelque tems au repos.

J'attends donc, la concience bien tranquille, ta réponse à cette longue lettre que je relirai demain matin avant de la jeter à la poste. Et, maintenant, je vais me coucher et lire *Rochiţa rîndunicăi* et *Toamna ţesetoare*, deux de mes morceaux favoris. Dam ! Ton Horace m-a mis au appetit.

Bonsoir et à toi de coeur
Alecsandri

P. S. Une idée !

Si tu a gêne de trouver de beaux vers à l'adresse de Getta, il ne faut pas te gêner. Prends du Philémon [26], du Haralamb Grandea [27] comme ceux ci :

„Iar eu, o ! a mea bellă,
Te fur pe sub mantelă
Tu tremuri vargă,
Şi eu îţi cînt de-amor !"

C'est beau.

(*B. A. R. S* $\frac{2\ (4)}{LVII}$

[Traducere]

Paris, 18 ianuarie 1883,
seara

Dragul meu Vasile

Pe măsură ce-ţi citesc comedia [23], mă simt pătruns de convingerea că, pentru a pleca de la Horaţiu şi, mai ales, pentru a-l face să vorbească, ai dorit să epuizezi izvorul atît de bogat şi atît de curat de la care ai luat inspiraţiile tale inimitabile pentru Ştefan şi pentru Negri al nostru.

Sub influența acestei idei am voit să judec proiectul din care mi-ai trimis o parte și, îmi place să sper, nu vei regreta. Îți repet : continuă-ți cu ardoare opera. Poate deveni o capodoperă, dacă grijile căminului și vizitatorii nepoftiți nu se vor opune. Pe acești îndrăzneți trebuie să-i îndepărtezi irevocabil, cînd ai de oaspete pe Quintus Horatius Flaccus.

Ignor cu desăvîrșire intriga și desnodămîntul comediei. Dar sînt lucruri relativ secundare cînd cunoști eroul și desigur că tu te ocupi de erou și de el publicul inteligent și cultivat. Slavă Domnului, ceea ce am citit este la înălțimea imaginii lui. Horațiu în persoană vorbește despre dragoste și vanitățile lumii acestea. E Horațiu însuși, cel din *Satire*, cînd disprețul său față de invidioși izbucnește în acest admirabil vers :

„Pe cînd Zoilă latră, *în umbra me, departe*“ [24].

Marea tiradă de la sfîrșit e o adevărată piesă de antologie. Este acolo un amestec de tristețe și de măreție care provoacă admirație. Ilustrul poet care a scris : „Am ridicat un monument mai durabil decît bronzul... nu voi muri întreg...“ poate să spună :

„Încoronat cu mitră sau flori de trandafiri...“

Tirada dinainte e tot atît de frumoasă.

Pretutindeni dialogul e bine condus, iar fizionomiile lui Mecena, Postum și a curtezanei Neera sînt și adevărate și interesante. Mă tem totuși că Getta va deveni, sub pana ta, figura dominantă, după Horațiu. Să așteptăm, nu fără îngrijorare.

Între acestea, nu puteau să nu scape din primul condei, cîteva inegalități. Ele te trădează, lovesc în tine însuți, pentru că ai găsit mai comod pentru tine, mai jenant pentru oricare altul decît mine, să le lași să apară Am acceptat sarcina și foile înseși poartă, referitor la text, criticile prea puțin redutabile pe care ți le trimit Într-un cuvînt, aceste critici se reduc la simple observații asupra folosirii sau expresivității anumitor cuvinte, care îmi par că dăunează frumuseții sau purității versului. Cred că e de prisos să revin aici asupra unor schimbări pe care le cred necesare.

Doar nota 6 are o anume importanță, pentru că ea

are impertinența de a-ți cere să suprimi brutal zece versuri. Nu ai anulat tu altă dată treizeci, din poezia *Bucovina ?*

Prima greșeală din cele zece versuri : sînt parcă o reluare a ceea ce precedează sau a ceea ce va urma și parcă nu sînt la înălțimea lui Horațiu al tău, atît de mare, atît de poetic peste tot.

De asemenea, am un inconvenient pe care mi l-am rezervat să ți-l semnalez în mod special și care se simte cam pretutindeni în limbajul eroului tău. *Inconvenient* este folosit aici ca eufemism : e vorba de ceva mai serios.

În mod constant în scenă și, de două ori, cu femeile, Horațiu se trezește vorbind fie de o iubire născîndă, fie de seducții apetisante. Chiar și cu Mecena și Postum vorbește de iubire. Pretutindeni și fără încetare, Horațiu, care, la urma urmei, a murit la 57 de ani, e în defensivă contra tuturor celor care îl înconjoară și chiar contra lui însuși. De unde vine această rezervă ? Aceste două versuri :

„Dar cine oare-aprins-au acest duios amor ?
Poetul ce nu moare sau omul muritor ?“

aceste două versuri, spuneam, marchează o anume ciudă a omului matur împotriva poetului. Horațiu ar prefera tinerețea geniului. Ia te uită ! În acest ton, neîncrederea, tristețea, izolarea marelui favorit al Romei și al romanilor ar putea da naștere la versuri superflui, ca cele deja comise de tine. Și totuși, ce este oare supranatural în faptul că o tînără Getta, nu curtezana bineînțeles, să se simtă transportată de iubire pentru un Horațiu, chiar de 56 de ani ? Nimic supranatural nici în faptul că ilustrul nostru străbun a fost în stare să ofere străbunei noastre transalpine altceva decît vers. Apoi, Horațiu, aș vrea ca să zic, așa-i cam anacronic, coborîtor din Traian. *[Frază în românește].*

Ei bine, limbajul eroului tău pare să trădeze, pe lîngă un sentiment natural, pe legea mea, și o stare psihică ce nu e tot atît de naturală la vîrsta lui Horațiu, lucru care nu a intrat, desigur, în intențiile tale, dar care se simte frecvent în versuri. Recitește-le pe cele pe care

le-am subliniat de două ori şi, punîndu-te în locul publicului, vei vedea dacă nu recunoşti ceea ce eu mă tem că am descoperit.

Versuri ca acestea :

„Sunt de jale
De-a nu pute culege norocu-n a me cale"

au aerul unui suspin scăpat unui bărbat epuizat. Acest om căruia Mecena îi spune :

„Adoratorul frumuseţilor romane,
Iubit de curtizane, distins de patriciani",

acest om care se va îndrăgosti, amantul — poate — al Gettei, în sfîrşit — Horaţiu, ar putea fi, la adică, blazat în ce priveşte iubirea, dar nu epuizat în ce priveşte dragostea.

Vor exista, sînt sigur, în cursul comediei, mari şi tandre izbucniri ale inimii, care vor justifica pasiunea Gettei şi care — pentru a ne veseli puţin — îi vor consola pe supravieţuitorii, de 56 de ani, ai marelui poet (dă şi la dimnealui) [25]. Dar nu trebuie ca premizele, poate îndrăzneţ semnalate de mine, să prejudicieze dinainte entuziasmele magnifice pe care le prevăd şi pe care le aştept cu nerăbdare.

E tot, e oare prea mult ? Sper că nu, căci tu nu te vei înşela asupra mobilului şi sensului observaţiilor mele. Invidios, ca şi tine însuţi, pe marea ta reputaţie, eu învinuiesc numai lipsa ta de prevedere. Fără ajutorul meu, oricît de puţin, după bunul tău obicei, lasă-ţi manuscrisele cîtva timp să se odihnească.

Aştept deci cu conştiinţa liniştită, răspunsul tău la această lungă scrisoare, pe care o voi reciti mîine, înainte de a o pune la poştă. Acum mă duc să mă culc şi să citesc *Rochiţa rîndunicăi* şi *Toamna ţesetoare*, două din poeziile mele favorite. Păi nu ! Horaţiu al tău mi-a deschis pofta.

Bună seara şi al tău din inimă,

Alecsandri

P. S. O idee !

Dacă ţi-e greu să găseşti versuri frumoase la adresa Gettei, nu trebuie să te jenezi. Ia din Pelimon [26] din Haralamb Grandea [27] de exemplu :

„Iar eu, o ! a mea bellă,
Te fur pe sub mantelă
Tu tremuri vargă
Şi eu îţi cînt de-amor !“
E frumos !

(*B. A. R. S.* $\frac{2\ (4)}{LVII}$)

V

Paris 5 octobr. 1883

Mon cher Basile,

Tu ne m'as jamais demandé mon avis sur *Sinziana şi Pepelea*[28] et cela pour une raison bien simple : cette féérie m'était inconue. Il n'en est plus ainsi maintenant. Les „Convorbiri“ de septembre en donnent les deux premiers actes et je puis, après en avoir pris bien tranquillement lecture — grâce à une journée infernale qui m'a fait garder la chambre — je puis — dis-je, t'envoyer mon complément le plus sincère sur *Sinziana şi Pepelea*.

Il ne m'a pas paru indispensable d'attendre les derniers actes pour te dire mon sentiment sur ta nouvelle création.

Je commence par t'assurer que j'ai rarement ri à une lecture quelconque comme je l'ai fait en lisant surtout le deuxième acte. Cependant, je ne ris, hélas ! plus comme autrefois.

Dans ce deuxième acte, les types, l'atmosphère dans laquelle ils se mouvent, la langue elle-même, tout se tient et se soutient par un lien précieux, surtout dans une féerie : la gaité. Je suis persuadé qu'en l'écrivant, tu a du rire comme si tu voyais jouer cela par Sainville[29] (Papură), Grenier (Păcală — Chalcas).

C'est exactement ainsi que j'ai fait la lecture de ta pièce ; je me suis amusé, à la fin, a y noter quelques petites trouvailles qui ferraient à elle seule le succes de toute une comédie en 5 actes d'un de nos dramaturges (j'en excepte Rosetti [30], qui a le tour heureux dans ses pièce et qui deviendra qulqu'un s'il pénétrera un peu plus dans l'esprit et dans le dialecte populaire).

Augustate est tellement trouvé, qu'ils seront capables, un jour, la bas, de l'adopter sérieusement.

Dans l'ordre politique, le pomelnic des partis est très amusant et se trouve ou ne peut mieux rattaché avec *décorations zoologiques*. Avous que tu as le Prince Demetre [31] en vue ?

A propos d'allusion, la *rescumpararea* baloanelor est un vrai chef d'oeuvre.

Les *rău-progresişti, giumătate de împărat fără ipotecă, Pepelea din botez sau de aiurea*, le verbe *aproximaticeşti* etc. etc. tout cela constituie un écrin de nouveautés charmantes qui, bien debitées, doivent entrainer une salle.

Je ne te dirai pas que j'ai éprouvé comme un attendrissement en voyant cette petite auberge de *Trois Sarmale* devenir une personnalité digne de celle qui l'honorent de leur personne.

Hm ! hm ! il y a chez toi, dans ta maisonette, a Mirceşti, — tout cela se tenant indisolublement — une véritable mine d'or dont tu a su tirer et dont tu tirera certainement encore tout un trésor de bijoux inimitables. Comment ne nous feliciterions — nous pas en te voyant rentrer dans ta splendide mine ? Ah ! pourquoi ne suis-je pas près de toi, ayant sous les yeux la *Trei Sarmale*. Au lieu de cela, le diable de Paris, qui m'est devenu insupportable pour une infinité de raisons, et pour le moment, à cause de l'horrible tems qui a régné depuis trois jours.

Là donc je te quitte en vous envoyant, à Pauline [32] et à toi, nos plus tendres affections

Alecsandri

(*B. A. R. S* $\frac{2\ (5)}{LVII}$)

[Traducere]

Paris, 5 octombrie 1883

Dragul meu Vasile,

Nu mi-ai cerut niciodată părerea despre *Sinziana şi Pepelea* [28] şi aceasta pentru un motiv destul de simplu : această feerie mi-era necunoscută. Nu-mi mai este acum. „Convorbirile" din septembrie publică primele două acte şi eu pot, după ce le-am citit în linişte, graţie unei zile infernale, care m-a făcut să rămîn în cameră, eu pot, ziceam, să-ţi trimit complimentele mele cele mai sincere pentru *Sinziana şi Pepelea.*

Nu mi s-a părut indispensabil să aştept ultimele acte pentru a-ţi spune opinia mea despre noua ta creaţie.

Încep prin a te asigura că rareori am rîs la o lectură cum am făcut-o citind, mai ales, actul al doilea. Totuşi nu mai rîd, vai ! ca altădată.

În aceste două acte, tipurile, atmosfera în care ei se mişcă, limba însăşi, totul se ţine şi se susţine printr-o legătură preţioasă, mai ales într-o feerie : veselia. Sînt convins că, scriind-o, ai rîs ca şi cum vedeai jucînd pe Sainville [29] (Papură), Grenier (Păcală-Chalcas).

Tot aşa am făcut şi eu lectura piesei tale. M-am amuzat la sfîrşit, notînd cîteva mici găselniţe, care ar face ele singure succesul unei comedii în cinci acte a vreunuia din dramaturgii noştri (îl exceptez pe Rosetti [30], care are posibilităţi fericite şi va deveni cineva, dacă se va pătrunde mai mult de spiritul şi de limbajul popular).

Augustate e atît de bine găsit, încît vor fi capabili, într-o bună zi, să-l adopte serios.

În ordinea politică, pomelnicul partidelor e foarte amuzant şi e cum nu se poate mai bine ataşat *decoraţiilor zoologice.* Mărturiseşte că îl ai în vedere pe prinţul Dimitrie [31].

Apropos de aluzia la *răscumpărarea* baloanelor, e o adevărată capodoperă.

Rău-progresiștii, giumătate de împărat fără ipotecă, Pepelea din botez sau de aiurea, verbul *aproximaticești* etc., etc. toate acestea constituie o comoară de noutăți încîntătoare, care, bine debitate, trebuie să antreneze o sală. N-am să-ți ascund că am încercat un fel de tristețe văzînd micul han *Trei-Sarmale* devenind o personalitate demnă de cei care îl onorează cu persoana lor.

Hm ! Hm ! la tine, în căsuța ta, la Mircești — toate legîndu-se indisolubil — există o adevărată mină de aur, din care ai știut să extragi, și din care vei mai extrage încă, o comoară întreagă, bijuterii inimitabile.

Cum să nu ne felicităm, văzîndu-te reintrînd în splendida ta mină ? Ah ! De ce nu sînt aproape de tine, să am sub ochi *Trei Sarmale.* În loc de aceasta, diavolul de Paris, care mi-a devenit insuportabil pentru o sumedenie de motive și, pentru moment, din cauza timpului oribil care a domnit trei zile.

Te părăsesc, trimițîndu-vă, Paulinei [32] și ție, afecțiunile noastre cele mai tandre.

Alecsandri.

(B. A. R. S $\frac{2\ (5)}{LVII}$*)*

VI

Paris 10. 2. 1884
Dimanche soir

Mon cher Basile,

Te rappelles-tu ce commensal de la maison, moitié ami, moitié bouffon, mais surtout très gourmand, que notre père prenait tant de plaisir à bien bourrer à sa table ? Un jour que le bonhomme s'était empiffré outre mesure, notre père lui demanda, avec un air de doute charmant, s'il avait bien mangé : „ca nici o dată", répon-

dit-il, „un lucru numai îmi pare rău : am uitat să puiu zahar pe învîrtită". J'étais présent. Tu t'imagines le „kef" [33] de notre pauvre père !

Le souvenir, je le dois à un passage d'une de tes dernières lettres où tu te plains de n'avoir rien écrit cet hiver [34]. L'assimilation n'est peut-être pas irréprochable ; mais cet aussi de la gourmandise, genre plus delicat, voila tout.

Comment, vrai, mon cher poète, tu crois avoir perdu ton tems ? Tu t'écries comme notre impérial ancêtre : „J'ai perdu ma journée ?" L'histoire ne nous dit pas si, pour se rattraper, Titus ne fesait pas, le lendemain, trois fois plus de bien que de coutume. Mais il ne s'agit pas ici de poids et de mesures . . . Bon ! Voilà que cela me fait penser à votre secretaire de l'Académie [35] : le pauvre cher homme, à l'époque où el se croyait au Parnasse, baîlait chaque matin une poésie — ca să zic așa — comme un autre se fait la barbe, même qu'il y en a eu une intitulée : *Barba me.*

Dame nature, au beau milieu de ses manifestations, s'accorde parfois a ele même d'aimable vacances et semble suspendre son oeuvre ; ne nous y trompons pas : pour n'être plus aussi apparent le travail n'en est que plus saigné dans son sein et ce que nous prenons pour un tems d'arrêt, de la stérilité peut-être, est la promesse d'une noble fecondité. On a observé que la vigne donne ses plus belles grappes après une saison sans fruit. Je ne m'apitoie donc ni sur ton sort, ni sur le nôtre : tu nous donneras encore de belles et délicieuses grappes et nous les dévorerons comme leurs devancières, avec avidité.

Mais parlons de celles-ci ; aussi bien, c'était l'objectif du présent bavardage ; et, comme tu verras, il y a longtems, bien longtems, que j'y pense.

Tes travaux, au seul point de vue de l'étendue et de la diversité, feraient la fortune de dix écrivains ; si, maintenant, nous voulons les considérer au point de vue de leur valeur, c'est un monument que tu as édifié, monument impérissable, car il porte au fronton les rayons du génie ; ce que je dirais tout haut s'il m'était permis de parler au public. Ce qui contribuerait, au besoin, à immortaliser tes écrits, c'est qu'à l'égal des trésors dé-

couverts si providentiellement par toi, ils constituent notre chère et poétique langue, qui sans toi eût disparu dans le gouffre creusé par le tems, je veux dire par les invasions étrangères et par l'indifférence nationale. Tu as eu le rare et intélligent honheur de t'amparer d'une splendide toile, ignorée ou dédaignée par d'autres et d'avoir mis à lumière et fait briller, à nos yeux éblouis, une adorable Raphael ; puis, prenant le pinceau du maître, tu l'as dignement continué en vous perpétuant tous deux dans l'âme de notre nation.

Avé ! Trois fois. Avé !

Si je te flatte, tant pis. Car ce n'est point mon intention. D'alleurs, il n'y a guère que toi à qui je puisse, comme tout autre, dire ce que je pense de ton oeuvre. Le public m'est bêtement interdit.

Mais ces écrits, dont les uns — comme les *Doïnas*, remontent à une quarantaine d'années, les-as tu revus, caressés, comme ferait un guerrier de ses drapeaux conquis sur le champ de bataille ? Avec la brosse de la paternité que tu confesse toi-même avoir, j'en doute. Non que Baba Cloanța et la plupart de ses compagnes comportent le moins du retouche. Cependant, dans les *Doïnas*, les *Lacrimioare*, les *Varia* in y aurait un travail bien intéressant à entreprendre dans un de tes longs moments de loisir, comme le présent hiver, ne fut-ce qu'en vue d'une réimpression populaire.

Ce travail, entrepris par moi sous ta direction, je dirai sous tes yeux, a été longtems le rêve caché de ma tendre admiration pour toi. Il me faut, hélas ! y renoncer aujourd'hui : entre les rêves et moi il y a désormais un . . . faux pas . . .

Quelle intéressante, quelle pieuse besogne ce serait pour toi, mon cher poète, de faire, une à une, l'Appel de tous tes travaux, d'en essayer un nouveau classement, d'un élaguer un tout petit nombre dans les *Varia* notamment, d'opérer par ci par là avec corrections, un changement parfois, de nous montrer enfin ton oeuvre superbe, plus superbe encore et plus glorieuse pour notre cher pays !

D'ailleurs en te relisant, tu éprouveras, j'en suis sûr, dans une mesure égale à la nôtre, les transports que nous

donnent tant de chef d'oeuvres ; et ton labeur recevrait ainsi une récompense plus qu'honnête.

Fontana Blandusiei est un exemple de ce que je dis ; l'éxécution en est digne de la conception. Il y a souvent de passages du plus haut rang comme grandeur et comme poésie. Cependant il y avait, à côté, de petites negligences qu'il fallait en écarter. Oh ! le gros du public n'y aurait rien vu ; mais je crois bien que ce n'est pas pour lui que tu travaille ; tu écris pour ta jouissance personnelle, d'abord ; n'est-ce pas vrai ? Puis pour nous, les gourmets.

A cette heure, la magnifique comédie est prête à entrer en scène [36], dans le monde surtout. Car c'est une personne du grand homme à laquelle les bonnes commères, les rivales n'auront plus rien a redire.

Ai-je besoin d'ajouter que de pareilles inégalités se rencontrent dans tous les oeuvres de cette importance ? On construit plus aisement une jolie chapelle qu'un beau temple.

Dieu fit l'oiseau petit pour le mieux finir.

Aussi qui donc oserait relever quoi que ce soit dans tes adorables *Pastels ?* Oh ! les mignons ! On les croquerait avec le papier d'imprimerie.

On peut en dire autant, et hautement, des *Legendes*, cette oeuvre imprérissable comme les *Doïnas*, les *Pastels*, vraies étoiles de ce firmament toujours plus étincellant à mesure que nous le contemplons ! Cependant, en raison même de leur grandeur, de leur élévation, qui j'appelerai hyérachique, les *Légendes* réclameraient ton regard paternel. Mais les *Legendes*, ce sont tes grands Raphael, et dans ce sanctuaire il ne faut entrer qu'animé d'un tendre respect et muni d'une plume d'or.

Mais me voilà lancé au delà de mes intentions et surtout de mes moyens : il faut conclure.

Je conclue donc qu'il faut faire ce que je te dis là-haut et tu me remercieras de t'en avoir donné l'idée.

Ton frère affectionné,

Alecsandri.

(*B. A. R. S* $\frac{2\ (6)}{LVII}$)

[Traducere]

Paris, 10. 2. 1884
Duminică seara

Dragul meu Vasile,

Îţi aminteşti tu de acel comesean al casei, jumătate prieten, jumătate bufon, dar mai ales, mare mîncău, pe care tatăl nostru avea mare plăcere să-l îndoape la masă ? Într-o zi, cînd bătrînelul s-a îmbuibat peste măsură, tata îl întrebă, cu un aer de încîntătoare îndoială, dacă a mîncat bine. „Ca nici o dată“ răspunse el ; „un lucru numai îmi pare rău : am uitat să pui zahar pe învîrtită“. Eram de faţă. Îţi închipui „cheful“ [33] tatălui nostru.

Amintirea o datoresc unui pasaj din una din ultimele tale scrisori, în care te plîngi că nu ai scris nimic iarna aceasta [34]. Asemănarea nu e poate ireproşabilă, dar e vorba tot de lăcomie, de un fel mai delicat — iată totul.

Cum poţi să crezi, dragul meu poet, că ţi-ai pierdut timpul ? Strigi ca străbunul nostru împărătesc : „Mi-am pierdut ziua“ ? Istoria nu ne spune dacă Titus, pentru a cîştiga ceea ce pierduse, nu făcea a doua zi de trei ori mai mult bine decît de obicei. Dar aici nu e vorba de greutăţi şi de măsuri ... Bine ! Iată că acesta mă face să mă gîndesc la secretarul dumneavoastră de la Academie [35] : bietul om, în vremea cînd se credea în Parnas, răgea în fiecare zi cîte o poezie — ca să zic aşa — cum altul se bărbiereşte ; chiar a şi avut una, intitulată *Barba me*.

Doamna Natura, chiar în toiul activităţii îşi acordă ei însăşi vacanţe plăcute şi-i pare a-şi suspenda treburile. Să nu ne înşelăm : chiar dacă nu e atît de aparent, lucrul e mai îngrijit în sînul ei şi ceea ce noi luăm drept oprire, sterilitate poate, e promisiunea unei nobile fecundităţi. S-a observat că via dă ciorchinii cei mai frumoşi după un anotimp fără fructe.

Nu mă milostivesc deci nici pentru soarta ta, nici pentru a noastră : ne vei da încă ciorchini frumoşi şi

delicioşi şi noi îi vom devora ca şi pe înaintaşii lor, cu aviditate.

Să vorbim de acestea ; acesta era obiectivul prezentei flecăreli. Şi, cum vei vedea, e mult, e foarte mult timp, de cînd mă gîndesc la aceste lucruri.

Lucrările tale, din singurul punct de vedere al întinderii şi diversităţii, ar face norocul a zece scriitori ; dacă vrem să le considerăm din punctul de vedere al valorii, ai ridicat un monument nepieritor, căci poartă pe fronton lumina geniului. Ceea ce voi spune sus şi tare, dacă mi s-ar permite să vorbesc în public. Ceea ce ar contribui, la nevoie, să-ţi imortalizeze scrierile, e faptul că, pe acelaşi plan cu comorile descoperite în mod atît de providenţial de tine, ele constituie limba noastră dragă şi poetică care, fără tine, ar fi dispărut în prăpastia săpată de timp, vreau să zic de invaziile străine şi de indiferenţa naţională. Ai avut fericirea rară şi inteligentă să pui mîna pe o pînză splendidă, ignorată sau disprețuită de alţii, de a fi scos la lumină şi de a fi făcut să strălucească, în ochii noştri uimiţi, un adorabil Raphael. Apoi, luînd pensula maestrului, l-ai continuat în mod demn, perpetuîndu-vă amîndoi în sufletul naţiunii noastre.

Ave ! De trei ori Ave !

Dacă te măgulesc, cu atît mai rău. Căci nu e aceasta intenţia mea. De altfel, numai ţie îţi pot spune, ca oricare altul, ceea ce gîndesc despre opera ta. Publicul îmi este interzis în mod prostesc.

Dar aceste scrieri, dintre care unele, precum *Doinele*, au cam patruzeci de ani, le-ai revăzut, mîngîiat, cum ar face un războinic cu drapelele cucerite pe un cîmp de luptă ? Cu peria paternităţii, pe care tu singur mărturiseşti că o ai, mă îndoiesc. Nu că *Baba Cloanţa* şi cele mai multe din tovarăşele ei ar necesita mici retuşuri. Totuşi, în *Doine*, în *Lăcrămioare*, în *Varia* ar fi de făcut o muncă interesantă, într-unul din momentele tale lungi şi libere, ca iarna aceasta. Chiar dacă numai pentru o reeditare populară.

Această muncă, întreprinsă de mine sub direcţia ta, aş zice sub ochii tăi, a fost multă vreme visul ascuns al admiraţiei mele tandre faţă de tine. Trebuie, vai ! să re-

nunț azi : între vise și mine se află de aici înainte... un pas greșit.

Ce muncă interesantă, pioasă, ar fi pentru tine, dragul meu poet, de a face, unul cîte unul, apelul tuturor lucrărilor tale, de a încerca o nouă clasificare, de a curăți un mic număr, din *Varia* mai ales, de a opera pe ici pe colo unele îndreptări, o schimbare uneori, de a ne arăta opera ta superbă, încă și mai superbă și mai glorioasă pentru iubita noastră patrie !

De altfel, recitindu-te, vei încerca, la fel ca și noi, euforia pe care ți-o dau atîtea capodopere. Și munca ta va primi astfel o recompensă mai mult decît onestă.

Fontana Blanduziei e un exemplu de ceea ce zic, execuția e demnă de concepție. Adesea există pasaje de cel mai înalt rang, ca măreție și ca poezie. Totuși, pe alocuri, erau mici neglijențe ce trebuiau îndepărtate. Oh ! grosul publicului n-ar fi văzut nimic ; dar cred că nu pentru el muncești tu : scrii pentru propria ta bucurie ; nu e adevărat ? Apoi, pentru noi, mîncăii.

La această oră, magnifica ta comedie este gata să intre în scenă [36], în lume mai ales. Căci e o persoană a marelui om căreia cumătrele, rivale, n-au a-i reproșa nimic.

Am oare nevoie să adaug că asemenea inegalități se întîlnesc în toate operele de asemenea importanță ? Se construiește mai ușor o capelă drăguță decît un templu frumos.

Dumnezeu făcu pasărea mică pentru a o șlefui mai bine.

Cine ar îndrăzni să releveze ceva rău în adorabilele tale *Pastele* ? Oh ! Cît sînt de drăguțe ! Le-ai mînca cu hîrtie cu tot. Tot așa se poate spune despre *Legende*, această operă nemuritoare, ca și *Doinele*, ca și *Pastelurile*, adevărate stele ale acestui firmament mereu scînteietor pe măsură ce îl contemplăm ! Totuși, prin însăși grandoarea lor, prin însăși elevația lor, pe care aș numi-o ierarhică, *Legendele* sînt marii tăi Raphael și în acest sanctuar nu trebuie să se intre decît animat de un respect tandru și înarmat cu o pană de aur.

Dar iată-mă lansat dincolo de intenţiile mele şi, mai ales de mijloacele mele : trebuie să închei.

Conchid deci că trebuie să faci ceea ce ţi-am spus mai sus şi-mi vei mulţumi că ţi-am dat ideea.

Fratele tău devotat,
Alecsandri

2 (6)
(B. A. R., S.———)
LVII

VII

Paris, 23 àvril 1884

Mon cher Basile,

Tu n'as pas oublié que je possède le manuscrit de *Fontana Blandusiei ;* aussi m'a-t-il été facile, dès la reception de ta lettre du 6, d'y prendre connaissance de la scène que l'on te conseille, où plutôt que tu desires retrancher de la fin du 2e acte, pour la reporter, sous forme de récit, au commencement du 3e.

Cela fait, et pour répondre à l'appel que tu m'adresses, je me suis demandé si la scène en question constituait un chaînon quelconque de ta comédie, en d'autres mots, si elle était plus ou moins indispenssable. Eh bien ! non. Sa seule utilité est dans l'explication — par les ravages du festin — du déplacement de la réunion qui sera tenue chez Horace. Ce petit service ne compense guère l'inconvenient, très justement remarqué par toi, de compromettre, dans une scène comique l'effet presque attendrissant du magnifique tableau qui la précède. Au demeurant, le public par ses manifestations, doit être ici ton meilleur conseiller : j'ai vu qu'il éclate en applaudissement après l'ode à Hébè, qui este un de tes chefs d'oeuvres. La scène comique doit être à moitié noyée dans ces transports de la salle. Donc il faut carrément la supprimer et en reproduire les choses indispensables dans le

petit récit que tu comtes faire à Getta [37].

Voilà, mon cher poète, mon humble et sobre avis que tu m'as demandé. Celui de Got [38] me semblerait superflu, en admettant que je fusse en état d'aller le chercher, ce qui malheureusement n'est pas.

Pour Dieu ! ne consultes que ton propre sentiment dans tout ce la ; quand on a écrit *Fontana Blandusiei* on peut bien se le permettre.

Maintenant, en fait d'avis, en voici un que je croi devoir de donner. Mr. Soctek *[Socec ?]* va probablement être l'éditeur de ta comédie [39]. J'ignore vos conditions habituelles — la voici une que je t'angage d'imposer dans la circonstance actuelle : ta faculté pour toi de faire quand cela te plaira et partout ou cela te conviendra, une édition de luxe : *Fontana Blandusiei* pourrait bien avoir, un jour, les honneurs d'une pareille édition.

En outre, j'exigerai de Soctech un certain nombre d'exemplaires que je destinerais au bibliothèques roumaines, aux sociétés litéraires de la Bucovine et de la Transylvanie. Se serait de ta part une attention qui, je crois, toucherait nos compatriots hors frontières, lesquels ont toujours été tes admirateurs fidels.

J'ai eu, dimanche, la visite de Ion Ghica, qui était acompagné du Prince Micha Ghica [40]. Il m'a donné de toi exellentes nouvelles, et, m'a naturellement parlé de ton immense succès. Je lui ai envoyé hier les „Convorbiri", après avoir lu sa lettre sur Const-ple et Samos, lettre pleine de souvenirs intéressants [41].

Marie [42] m'écrit de New Orleans à la date de 5 Avril. Je croi qu'elle y est allée pour changer un peu d'air. Elle me dit être mieux. Hélas ! je la crois bien malade ! Elle a traversé, Dieu sait comme, un immense pays tout inondé par le Mississipi. Je pense qu'elle t'écrira prochainement.

Nous vous embrassons bien tendrement,

Alecsandri

Je savais bien que Aricesco [43] n'est pas plus poète que Sion [44] et tant d'autres ; mais le malheureux ne sait même tailler un vers !

Nota. Afară de D. Iulian [45] şi d-na Notara [46], ceilalţi n-au fost, după părerea me, la înălţimea jocului lor ! !

(B. A. R., ms. 4499, f. 118—119).

[Traducere]

Paris, 23 aprilie 1884

Dragul meu Vasile,

Nu ai uitat că posed manuscrisul *Fîntînii Blandusiei;* de aceea, de îndată ce am primit scrisoarea ta din 6, mi-a fost uşor să iau cunoştinţă de scena pe care eşti sfătuit, sau, mai curînd, tu însuţi doreşti să o tai, de la sfîrşitul actului al doilea, pentru a o aduce, sub formă de povestire, la începutul celui de al treilea.

Acestea fiind făcute şi pentru a răspunde apelului pe care mi l-ai făcut, m-am întrebat dacă scena în discuţie constituie vre o verigă în comedia ta. Ei bine ! nu. Singura ei utilitate stă în explicarea — prin ravagiile festinului — deplasării reuniunii ce se va ţine la Horaţiu. Acest mic serviciu nu compensează de loc inconvenientul, foarte just relatat de tine, de a compromite într-o scenă comică efectul aproape întristător al magnificului tablou care o precedează. La urma urmei, prin manifestările sale, publicul trebuie să-ţi fie cel mai bun sfătuitor ; Am văzut că izbucneşte în aplauze după oda către Hebe, care e una din capodoperele tale. Scena comică e înecată în acest entuziasm al sălii. Deci trebuie neapărat să o suprimi şi să reproduci din ea datele indispensabile în mica povestire pe care socoţi să-i fie spusă Gettei [37].

Iată, scumpul meu poet, părerea mea umilă şi sobră, pe care mi-ai cerut-o. Cea a lui Got [38] îmi pare de prisos, admiţînd că aş fi în stare să îl caut, ceea ce, din nenorocire, nu pot face.

Pentru Dumnezeu ! nu-ţi consulta decît propriul tău sentiment ; cînd ai scris *Fîntîna Blandusiei,* poţi să ţi-o permiţi.

Acum, ca opinie, iată una pe care cred că trebuie să ţi-o împărtăşesc. D. Socec va fi probabil editorul comediei tale [39]. Nu cunosc condiţiile voastre obişnuite — iată însă una pe care te angajez să o impui, în împrejurările actuale : libertatea de a putea să faci, cînd îţi va place şi unde îţi va conveni, o ediţie de lux. *Fîntîna Blandusiei* ar putea avea, într-o bună zi, onoarea unei astfel de ediţii.

Afară de aceasta, aş cere de la Socec un anumit număr de exemplare, pe care le-aş destina bibliotecilor româneşti, societăţilor literare din Bucovina şi Transilvania. Ar fi, din partea ta, o atenţie care, cred, ar emoţiona pe compatrioţii noştri de dincolo de graniţă, din totdeauna admiratorii tăi fideli.

Duminică am primit vizita lui Ion Ghica, însoţit de prinţul Mişa Ghica [40]. Mi-a dat veşti excelente despre tine şi, desigur, mi-a vorbit de imensul tău succes. I-am trimis „Convorbirile", după ce am citit scrisoarea sa despre Constantinopole şi Samos, scrisoare plină de amintiri interesante [41].

Maria [42] îmi scrie din New Orleans cu data de 5 aprilie. Cred că s-a dus acolo pentru a schimba puţin aerul. Nu spune dacă îi este mai bine. Vai ! o cred foarte bolnavă ! A traversat, Domnul ştie cum, o ţară imensă, inundată de Mississipi. Cred că-ţi va scrie în curînd.

Te sărutăm cu dragoste,
Alecsandri

Ştiam prea bine că Aricescu [43] nu e mai poet decît Sion [44] şi atîţia alţii ; dar, nenorocitul nu ştie nici măcar să croiască un vers.

Notă. Afară de d. Iulian [45] şi d-na Notara [46], ceilalţi n-au fost, după părerea me, la înălţimea jocului lor !

(B. A. R., ms. 4499, f. 118—119).

VIII

Paris, Samedi 26 avril 1884

Mon cher Basile,

Je reçois presque en même tems tes deux premières lettres depuis ton retour à Mirceşti [47], et je veux y répondre tout de suite, malgré le triste état de ma santé et de mon esprit, le tout augmenté par l'absence de nouvelles d'Amérique depuis plusieurs jours.

La première de ces lettres porte le cachet de tes impressions en te retrouvant au milieu de tout ton monde et en retrouvant le calme et le repos après ton existence non moins agité que brillante à Bucarest [48]. J'en ai personnellement éprouvé comme un soulagement. Car j'ai toujours redouté, pour toi, quelque suite de ces excès de fatigue dont je relisais le tableau dans presque toutes tes lettres de la grande et terrible ville. Dieu merci ! te voilà chez toi, entouré d'affections et de soins, dans la bonne et douce atmosphère de Mircești, atmosphère composée de parfums du bois, de légendes et de cigarres revenant du la Chad. Vai ! [49] cher frère, jouis amplement de tout cela, ouvre tes poumons et ton esprit, cher poète, et ta santé et tes inspirations futures s'en trouveront à merveille.

Ta seconde lettre me parle de Maria à laquelle tu viens d'écrire. Ce sera pour elle une grande joie d'avoir de toi nouvelles ; ton souvenir lui a été toujours très cher.

Je vois, pour la seconde fois, que tu est assez tenté de répondre à l'invitation de tes amis de Montpellier [50]. Assurément la tentation est grande ; elle est aussi justifiée par l'appât de la représentation de la charmante comédie *Les trois bonnets de la Comtesse* [51], qui certainement, te vaudrait, toi présent, des flatteuses ovations. Mais, à moins de ne plus rentrer chez toi avant la saison d'Aix où tu comtes passer l'été avec Pauline, et de te traîner un peu partout, tu t'exposerais à entreprendre

deux fois un voyage aussi long que couteux. Cela me paraîtrait passablement déraisonnable pour toi qui ne l'est généralément pas. D'ailleurs, je crois bien que les soins à donner à la mise en train de l'impression de *Fontana Blanduziei* exigeront quelque tems ta présence dans le pays. Voilà mon avis — bien que tu ne me l'aies pas demendé — sur le voyage de Montpellier. Je suis sur, dans tous les cas, qu'il sera goûté par Pauline.

Malgré l'indulgence de D. Stourza [52], je continue, clopin clopan, à lui écrire deux fois par semaine. Je ne voudrais pas que ma pauvre sinécure eût un caractère par trop... chose.

Nous avons, depuis près de trois semaines, un tems abominable ; plus mauvais qu'il n'a été tout l'hiver, ce qui détermine de très nombreuses indispositions. Le moral ne s'en trouve pas bien non plus.

On m'apporte à l'instant les „Convorbiri", retour de Londres. Pas un mot de Ghica. Je crains qu'il ne soit malade, il n'avait presque pas de voix quand il est venu, dimanche, à la maison.

Nous vous embrassons bien tendrement,

Alecsandri

Je t'enverrai la „Science pour Tous" contenant quelques lignes sur les moeurs russes identiques aux notres. Il est question de „tchabanis" et de la „brenza", deux mots que je ne croyais pas slavons.

(B. A. R., ms. 4499, f. 120—121).

[Traducere]

Paris, sîmbătă 26 aprilie 1884

Dragul meu Vasile,

Primesc aproape în acelaşi timp primele tale două scrisori de la întoarcerea ta la Mircești [47] şi vreau să-ţi răspund de îndată, cu toată starea tristă a sănătăţii şi spiritului meu, agravată de lipsa ştirilor din America, de mai multe zile.

Prima scrisoare poartă pecetea impresiilor de după ce te-ai regăsit iarăşi în mijlocul lumii tale, aflînd calmul şi odihna după viaţa nu mai puţin agitată decît strălucitoare de la Bucureşti [48]. Am simţit ca o uşurare. Căci m-am temut tot timpul pentru tine, de vreo o consecinţă a acestui exces de oboseală, al cărei tablou îl reciteam aproape în fiecare scrisoare a ta trimisă din marele şi teribilul oraş. Slavă Domnului ! Iată-te acasă, înconjurat de afecţiune şi grijă, în buna şi dulcea atmosferă a Mirceştilor, atmosferă alcătuită din parfumul lemnelor de foc, al legendelor şi al ţigărilor din Ciad. Vai ! [49] dragă frate, bucură-te cît poţi de toate acestea, deschide-ţi plămînii şi sufletul, dragă poete, şi vor avea de folosit de minune şi sănătatea şi inspiraţia ta.

A doua scrisoare îmi vorbeşte de Maria, căreia i-ai scris cu puţin timp în urmă. Va fi pentru ea o mare bucurie să aibă ştiri de la tine ; amintirea ta i-a fost totdeauna foarte dragă.

Văd, pentru a doua oară, că eşti destul de tentat să răspunzi invitaţiei prietenilor tăi din Montpellier [50]. Desigur, ispita este mare ; e şi justificată de atracţia pentru reprezentarea încîntătoarei comedii *Cele trei scufii ale Contesei* [51], care ţi-ar aduce, de faţă fiind, ovaţii măgulitoare. Afară de cazul cînd nu vrei să te întorci acasă înaintea sezonului din Aix, unde plănuieşti să-ţi petreci vara cu Paulina, umblînd de colo-colo, te expui să faci de două ori o călătorie pe cît de lungă, pe atît de costisitoare. Mi-ar părea o uşoară nesocotinţă din partea ta, care, în general, nu eşti astfel. De altfel, cred că grijile pentru punerea la cale a tipăririi *Fîntînii Blanduziei* vor cere, pentru o vreme, prezenţa ta în ţară. Iată părerea mea — deşi nu mi-ai cerut-o — despre călătoria la Montpellier. Sînt sigur, în orice caz, că va fi pe placul Paulinei.

Cu toată indulgenţa d-lui Sturza [52], continui, tîrîş-grăpiş, să-i scriu de două ori pe săptămînă. N-aş vrea ca sinecura mea să aibă un caracter... prea-prea.

De trei săptămîni, aici e un timp abominabil ; mai rău decît a fost toată iarna, ceea ce provoacă foarte multă indispoziţie. Nici moralul nu o duce mai bine.

Chiar acum mi-au fost aduse „Convorbirile", returnate de la Londra. Nici un cuvînt de la Ghica. Mă tem să nu fie bolnav ; mai nu putea vorbi duminică seara, cînd m-a vizitat.

Te sărutăm cu dragoste,
Alecsandri

Îţi voi trimite „Ştiinţa pentru toţi", în care sînt cîteva rînduri despre moravuri ruseşti identice cu ale noastre. E vorba de „ciobani" şi de „brînză", două cuvinte pe care nu le credeam slave.

(B. A. R., ms. 4499, f. 120—121).

IX

Paris, jeudi soir 1er Mai 1884

Mon cher Basile,

Le télégraphe m'a appris hier que D. Stourza [53] ayant obtenu un congé du Roi, le Président du Conseil a été chargé de son intérim ; j'ai donc cru bien faire en adressant aujourd'hui à ce dernier une assez longue correspondance qui justifie, à ses propres yeux, sa bienveillance à mon égard. Or, une pareille correspondance, si elle est un peu réfléchie, prend plusieurs heures et fatigue l'esprit. Forcé donc m'a été de remettre à ce soir la réponse que tu attends à ta lettre du 15/9 avril [54] ; cette réponse, qui ne partira que demain, la voici ; puisse-t-elle te sembler satisfaisante autant qu'elle sera, j'en réponds d'avance, afectueusement soucieux de tes préoccupations d'auteur de la *Fontana Blanduziei.*

J'ai attentivement lu ta lettre et j'ai relu ta comédie et voici mon avis sur les quelques changements que tu voudrais y introduire.

Celui que tu désires opérer au premier acte, dans l'intérêt de la fin, trop sèche suivant toi, ne me semble devoir soulever aucune objection. En effet, le retour de

Getta à la Fontaine devait — comme le fameux chapeau de *** dans la *Tyran de Padoue* [55] — une vulgaire ficelle s'il n'était très naturellement provoqué par la nécessité, pour la jeune esclave, de retrouver son panier si impatiement attendu par son maître. Quant à son départ précipité, étourdi, après la scène V, il est de première rigueur. Voit-on cette pauvre fille se rappeler son affreux panier dans un pareil moment ? Tant d'esprit d'ordre, après un dialogue aussi émouvant pour elle serait le comble du ridicule. Tes modifications me semblent donc fort naturelles et tout à l'avantage de la scène.

Sur le dernier changement j'aurais des objections à faire. Le sujet en vaut la peine : ton Ode à Hébé est digne de ton héros [56]. C'est à certains égards le momen[t] le plus séduisant de ta comédie.

Sans doute ce changement pourrait se faire sans très grand dommage pour l'ensemble de la scène et, vulgairement parlant, le public ne verrait que du feu ; au contraire, il n'en serait que plus transporté si, comme tu le crois, il aimerait à rester sous l'impression de ces deux délicieux vers :

„Hebe ! o Zee scumpă ! devin, cînd te privesc
Culegător de stele pe spaţiul ceresc".

Mais dans une oeuvre de l'importance de *Fontana Blanduziei* la question littéraire doit, il me semble, l'emporter sur la convenance d'un effet que j'appelerai d'audition, d'autant plus que les deux vers :

„Hebe ! Săgeata scumpă de care-aş vrea să mor
E-n ochii tăi, în tolba cerescului amor",

me semblent mériter de fameux honneurs aussi.

Lorsque je dis *question littéraire,* je l'entends aussi bien au point de vue de la scène qu'à celui de la lecture de ton oeuvre. Le public actuel plus ardent, plus justement enthousiaste qu'observateur, te saura apparemment gré d'avoir suivi son impulsion ; un autre plus mûr, plus éclairé, plus exigeant pourrait se montrer plus rigoureux et objecter ce que, précisément, je fais moi-même ici, que chaqune des strophes de ton ode à Hebé finit dans

son sens naturel, logique, ascensionel : on sent que cela vient de source, metons de la *Fontana Blanduziei :*

„Priiveşte-n a me cupă să se-ndulcească vinul,
În ochii mei priveşte de-mi îndulceşte chinul.
Hebe ! O, Zee scumpă, scumpă ! Devin, cînd te privesc,
Culegător de stele pe spaţiul ceresc.
Hebe, săgeata scumpă de care-aş vrea să mor
E-n ochii tăi, în tolba cerescului amor".

Tous ces vers, sont admirablement à leur place. En serait-il de même si tu opérais la transposition que tu veux bien soumettre à mon avis ? Je ne le crois. Il y aurait même, selon moi, un double incovénient ci cette transposition était adoptée : non seulement „culegător de stele pe spaţiul ceresc" ne finirait pas la troisième strophe aussi bien que la seconde, mais elle terminerait l'ode moins heureusement que ne le font actuellement les deux vers :

„Hebe ! Săgeata scumpă de care-aş vrea să mor
E-n ochii tăi, în tolba cerescului amor".

Ces deux magnifiques vers ont même cela de précieux pour ton ode qu'ils ramènent Horace vers Getta avec un grand mouvement d'amour. C'est le cas de dire avec Shakespeare : „All is well that ends well" [57].

Donc ?

Donc, selon moi, il faut laisser ton ode telle quelle, sans te préoccuper autrement du jugement nerveux de ton public sur l'hiérarchie de tes vers [58].

Vendredi matin. Je viens de relire ce qui précède et, malgré mon constant désir de toujours faire mieux lorsque tu veux bien t'en rapporter à mon sentiment sur ce que tu écris, je ne trouve rien à y changer. Aussi bien, ton propre sentiment me semble être le meilleur juge dans la circonstance, maintenant que tu n'es plus sous l'influence échaufante de Bucarest. Je suis persuadé qu'après tout, ton dernier mot sera le plus sage.

Nous vous embrassons,
Alecsandri

(*B. A. R.*, $S\frac{2\ (7)}{\text{LVII}}$)

[Traducere]

Paris, joi seara, 1 mai 1884

Dragul meu Vasile,

Ieri telegraful mi-a adus vestea că d. Sturza [53], obținînd concediu de la rege, președintele de consiliu a fost însărcinat cu interimatul. Am crezut că procedez bine adresîndu-i acestuia o scrisoare destul de lungă, care să justifice, în ochii săi, bunăvoința-i față de mine. Or, o astfel de scrisoare, pentru că trebuie gîndită bine, îți ia mai multe ore și obosește spiritul. Am fost deci silit să amîn pe astă seară răspunsul pe care-l aștepți la scrisoarea ta din 15/9 aprilie [54]; iată răspunsul, care însă nu va pleca decît mîine ; fie ca el să-ți pară satisfăcător pe cît va fi — ți-o spun dinainte, cu grijă afectuoasă față de preocupările tale de autor al *Fîntînei Blanduziei*.

Ți-am citit cu atenție scrisoarea, ți-am recitit comedia și iată părerea mea despre cele cîteva schimbări pe care ai vrea să le faci.

Cea pe care vrei să o operezi în actul întîi, în interesul sfîrșitului, prea sec după tine, nu-mi pare că trebuie să ridice nici o obiecție. În adevăr, reîntoarcerea Gettei la Fîntînă ar fi — ca și faimoasa pălărie a lui *** din *Tiranul Padovei* [55] — un artificiu vulgar, dacă nu ar fi provocat în mod natural de necesitatea tinerei sclave de a-și regăsi coșulețul, așteptat cu atîta nerăbdare de stăpîn. Cît despre plecarea ei precipitată, zăpăcită, după scena a V-a, ea este riguros necesară. Poți să ți-o închipui pe biata fată amintindu-și de afurisitul de coșuleț într-o astfel de clipă ? Atîta spirit de ordine, după un dialog emoționant pentru ea, ar fi culmea ridicolului. Modificările propuse de tine mi se par deci foarte firești și în avantajul scenei.

Asupra ultimei schimbări aș avea unele obiecții de făcut. Subiectul merită osteneala : oda ta către Hebe [56] e demnă de eroul tău. În anumite privințe, e momentul cel mai seducător al comediei. Fără îndoială, schimbarea ar putea fi făcută fără mare pagubă pentru ansamblul sce-

nei și, vorbind vulgar, publicul n-ar vedea decît focul ; din contra, el va fi și mai transportat dacă, așa cum crezi, ar rămîne sub impresia acestor două delicioase versuri :

„Hebe ! O, Zee scumpă ! devin, cînd te privesc,
Culegător de stele pe spațiul ceresc".

Dar într-o operă de importanța *Fîntînii Blanduziei*, chestiunile literare trebuie, mi se pare, să biruie convenienţele unui efect pe care l-aș numi de audiție, cu atît mai mult cu cît aceste două versuri :

„Hebe ! săgeata scumpă de care-aș vrea să mor,
E-n ochii tăi, în tolba cerescului amor",

mi se pare că merită și ele onoruri strașnice.

Cînd zic *chestiuni literare*, înțeleg și din punctul de vedere al scenei și al lecturii operei tale. Publicul actual, mai arzător, mai curînd entuziast decît observator, îți va fi recunoscător că i-ai urmat impulsul ; alt public, mai matur, mai luminat, mai exigent, ar putea să se arate mai riguros și să obiecteze, ca și mine, că fiecare din strofele odei către Hebe se sfîrșește natural, logic, ascendent : se simte că vine de la sursă, adică din *Fîntîna Blanduziei :*

„Priivește a me cupă, să se-ndulcească vinul,
În ochii mei privește, de-mi îndulcește chinul.
Hebe ! O, Zee scumpă ! devin, cînd te privesc,
Culegător de stele pe spațiul ceresc.
Hebe, săgeata scumpă de care-aș vrea să mor
E-n ochii tăi, în tolba cerescului amor".

Toate aceste versuri stau admirabil la locul lor. Va fi la fel oare și dacă vei face transpunerea pe care dorești să o supui părerii mele ? Ar rezulta, după mine, un inconvenient dublu, dacă a-i face-o : nu numai că versul „culegător de stele pe spațiul ceresc" nu ar încheia strofa a treia tot atît de bine ca pe a doua, dar el ar încheia oda într-un chip mai puțin fericit decît o fac actualele două versuri :

„Hebe ! Săgeata scumpă de care-aș vrea să mor
E-n ochii tăi, în tolba cerescului amor".

Aceste două versuri magnifice sînt prețioase pentru că îl întorc pe Horațiu spre Getta cu o mare mișcare de

iubire. E cazul să spunem cu Shakespeare : „All is well that ends well“ [57].

Deci ?

Deci, după mine, trebuie să laşi oda aşa cum e, fără să te mai preocupi de judecata capricioasă a publicului asupra ierarhiei versurilor [58].

Vineri dimineaţa. Tocmai am recitit cele ce ţi-am scris şi, cu toată dorinţa mea constantă de a face mai bine, deoarece tu te adresezi sentimentelor mele atunci cînd scrii, propriul tău sentiment îmi pare a fi cel mai bun judecător în împrejurările de faţă, cînd nu mai eşti sub influenţa surescitantă din Bucureşti. Sînt convins că ultimul tău cuvînt va fi cel mai înţelept.

Vă sărutăm,
Alecsandri

(*B. A. R.*, $S\frac{2\ (7)}{\text{LVII}}$)

X

Paris, 7 mai 1884

Mon cher Basile,

Je commence cette lettre par le copie du télégramme suivant, afin de ne pas l'oublier :

„Queenstown. 5 mai. Le paquebot *Oregon* de la Guion-Line [59] est arrivé à Queenstown aujourd'hui, ayant fait la traversée de New York en six jours, 16 heurs et 5 minutes. Le même navire avait fait le voyage de Queenstown à New York en 6 jours, 9 heurs et 3 minutes“.

Que dis-tu de cela ?

Queenstown est, en Irlande, le port d'embraquement pour l'Amérique. Les paquebots de la Guion-Line ont une grande réputation de vitesse.

Voilà un ranseignement qui intéressera notre Reine, bien certainement. Non qu'il l'entraîne à des résolutions peu admissibles dans Sa haute position — une reine ne voyage ni où Elle veut, ni comme Elle veut — mais il aura le pouvoir de La faire rêver et un poète y trouve toujours son comte [60].

Le jour même de la réception de ta lettre de 20 avril v. s. [61] j'ai fait mettre à la poste les deux exemplaires de la „Gazette de France" demandés. Le feuilleton de M. de Pontmartin est aussi intéressant que flauter [62]. As-tu songé à l'en remercier ? Son adresse doit être au journal.

Voilà qui me fait revenir à notre Reine. Sa Majesté n'ira certainement pas à Montpellier. La répétition de *Clémence Isaure* [63] ne doit guère Lui convenir.

Pour ce qui est de toi, je crois bien, malgré tes hésitations, que tu irais volontiers assister aux fêtes dont tu sera, quoi que tu fasses, un des héros.

Ce que tu me dis de la ténacité de ton succés me fait autant de plaisir pour les gens de Bucarest que pour toi : il y a décidément progrès littéraire là-bas. Puisse-t-il s'affirmer et se manifester, au point de vue du théâtre, par des oeuvres autres que de sottes traductions de plus sottes pièces françaises appropiées — vorbă să fie [64] — à la scène roumaine.

Nous avons un tems inssuportable pour le mois de Mai : de la pluie chaque jour et une température ne dépassant jamais 15 degrés au milieu de la journée.

Nous vous embrassons,
Alecsandri

P. S. Voilà ce que je lis dans le „Figaro" de ce matin : correspondance de Londres, au sujet de l'*Oregon* : „C'est dans les fastes maritimes, la plus grande vitesse connue. L'*Oregon* est sans rival pour la rapidité comme pour la sécurité. . .".

(*B. A. R.*, *S.* $\frac{2\ (8)}{\text{LVII}}$)

[Traducere]

Paris, 7 mai 1884

Dragul meu Vasile,

Încep scrisoarea cu copia telegramei următoare, pentru a nu o uita :

„Queenstown. 5 mai. Pachebotul *Oregon* al companiei Guion-Line [59] a sosit azi la Queenstown de la New York, în șase zile, 16 ore și 5 minute. Aceeași navă a făcut călătoria de la Queenstown la New York în 6 zile, 9 ore și 3 minute".

Ce spui de aceasta ?

Queenstown este portul de îmbarcare în Irlanda, pentru America.

Pacheboturile companiei Guion-Line au o mare reputație în ce privește viteza. Iată o știre care desigur o va interesa pe regină. Nu pentru a o duce la hotărîri puțin admisibile pentru înalta ei poziție — o regină nu călătorește nici unde vrea, nici cum vrea — dar îi va da posibilitatea să viseze și un poet are de profitat ceva de aici [60].

Chiar în ziua cînd am primit scrisoarea ta din 20 aprilie s. v. [61], am trimis la poștă cele două exemplare cerute din „Gazette de France". Foiletonul d-lui Pontmartin e și interesant și măgulitor [62]. Te-ai gîndit cumva să-i mulțumești ? Adresa lui trebuie să fie la ziar.

Iată ce mă face să mă întorc la regină. Majestatea Sa nu va merge desigur la Montpellier. Repetiția la *Clémence Isaure* [63] nu cred să-i convină.

Cît despre tine, cu toate ezitările, cred că vei merge cu plăcere să asiști la sărbătorile la care, orice ai spune, vei fi unul din eroi.

Ceea ce-mi spui de tenacitatea succesului tău mă bucură atît pentru bucureșteni, cît și pentru tine. Desigur, e un progres literar. Numai să se afirme și să se manifeste, din punctul de vedere al teatrului, prin alte opere decît prin traduceri proaste ale celor mai proaste piese franțuzești, potrivite — vorbă să fie [64] — scenei românești.

Aici e un timp insuportabil pentru luna mai : ploi în fiecare zi şi o temperatură ce nu depăşeşte niciodată la amiază 15 grade.

Te sărutăm,
Alecsandri

P. S. Iată ce citesc în „Figaro" din această dimineaţă : corespondenţă din Londra despre *Oregon :* „În analele maritime, e cea mai mare viteză cunoscută. *Oregon* e fără rival în ce priveşte rapiditatea şi securitatea".

(*B. A. R.*, $S\frac{2\ (8)}{LVII}$)

XI

Paris, Jeudi, 8 mai 1884

Mon cher Basile,

Je reçois à l'instant ta lettre du 4 [65] et je veux y répondre sur le champ pour te dire combient je suis heureux de ton souvenir à mon égard. Ta dédicace [66] *est un des plus beaux jours de mai vie.* Comment t'en remercier ? Je n'ai pour le moment, qu'un seul moyen. Tu ne sais, dis-tu, à qui t'adresser pour avoir la biographie d'Auguste [67]. Or, la biographie d'Auguste commence à l'age de 18 ans (mort de César) pour finir à celui de 77. Son regne comme empereur a duré 45 ans et il a été largement rempli. Ce qu'il te faut donc c'est l'histoire de ce règne. La meilleure ce doit être celle qui se trouve dans l'ouvrage en 7 volumes de Duruy [68]. Demain je t'enverrai le volume aférant à l'histoire des Romains du tems d'Auguste. Les références doivent y être très abondantes, si j'en juge par le 1er volume de l'ouvrage que je possède. Tu y trouvera, au besoins, tous les renseignements possibles sur les sources historiques relatives à Auguste. Ton Ovide ne peut manquer d'avoir son petit coin dans le volume en question.

C'est aujourd'hui mon jour de correspondance avec Bucarest. Je n'ai donc que le tems de répondre à ta question touchant le vers final du 3e acte :

„O ! Patrie ! Horaţiu nu va pieri întreg".

est préférable à „O ! Glorie !. . .".

Dans *glorie* il y a fatalement de l'égoïsme, sans compter qu'il y a aussi un peu de présomtions, même dans la bouche d'Horace ; dans *patrie* il n'y a qu'abnégation et dévouement [69].

Nous vous embrassons de toute notre tendresse,

Alecsandri

P. S. Noémi [70] va partir tout de suite après déjeuner pour aller acheter, chez Hachette, Bd. St. Germain, le volume que je désire t'envoyer. S'il y a moyens tu le recevras donc en même tems que cette lettre.

(*B. A. R., S* $\frac{2\ (9)}{\text{LVII}}$)

[Traducere]

Paris, joi, 8 mai 1884

Dragul meu Vasile,

Chiar acum am primit scrisoarea ta din 4 [65] şi vreau să-ţi răspund imediat, pentru a-ţi spune cît sînt de fericit că ţi-ai amintit de mine. Dedicaţia ta [66], *este una din cele mai fericite zile din viaţa mea.* Cum să-ţi mulţumesc ? Pentru moment, nu am decît un singur mijloc. Nu ştii — spui tu — cui să te adresezi pentru a avea biografia lui August. Or, biografia lui August [67] începe la vîrsta de 18 ani (moartea lui Cezar) şi se termină la 77 de ani. Domnia sa ca împărat a durat 45 de ani şi a fost foarte bogată. Ceea ce îţi trebuie deci este istoria acestei domnii. Cea mai bună pare a fi aceea care se află în opera în 7 volume a lui Duruy [68]. Mîine îţi voi trimite volumul privitor la istoria romanilor din timpul lui August. Referinţele trebuie să fie foarte abundente, dacă ar fi să

judec după primul volum, pe care-l posed. Vei găsi, la nevoie, toate ştirile posibile despre izvoarele istorice relative la August. Ovidiu al tău nu poate să nu aibă micul său colţ în volumul în chestiune.

Azi e ziua mea de corespondenţă cu Bucureştii. Nu am timp deci decît numai să-ţi răspund la întrebarea privind versul final din actul al treilea :

O ! Patrie ! Horaţiu nu va pieri întreg"

este de preferat lui „O ! Glorie !...".

În *glorie* există, fatalmente, egoism, fără a mai socoti că îl faci pe Horaţiu însuşi să vorbească oarecum presumţios ; în *patrie* nu e decît abnegaţie şi devotament [69].

Vă sărutăm cu toată dragostea,

Alecsandri

P. S. Noémi [70] se va duce îndată după dejun să cumpere de la „Hachette", Bd. St. Germain, volumul pe care vreau să ţi-l trimit. Dacă vor fi posibilităţi, îl vei primi în acelaşi timp cu scrisoarea aceasta.

(*B. A. R.*, *S.* $\frac{2\ (9)}{\text{LVII}}$)

I. ALECSANDRI CĂTRE T. MAIORESCU

Bucureşti, 17 februarie 1878

Scumpe Domnule Maiorescu,

În interesul unei lucrări atingătoare de ultimele scrieri a lui Vasili, am o grabnică trebuinţă de numerele „Convorbirilor literare" de la 1 ianuarie încoace [71]. Neavînd timpul de a le aştepta de la Iaşi sau de la Mircești şi neştiind unde să le caut aice, te rog să binevoieşti a-mi împrumuta pentru 48 ore pe ale D-tale şi ţi le voi înapoia intacte.

În speranţa că vei binevoi a-mi facilita astfel lucrarea de care m-am însercinat, rog, scumpe Domnule Ma-

iorescu, să priimeşti, cu a mele mulţumiri anticipate, expresia devotamentului meu.

Alecsandri

(B. A. R., ms. rom. 3351, f. 40 r.)

S. BODNĂRESCU CĂTRE GH. HURMUZACHI

I

[1872] [72]

Prea stimabile şi onorabile Domn !

Vizitînd stimabilul Dv. fiu Eudoxiu [73] Biblioteca [74] încă pe la iunie şi vorbind cu D-sa despre afacerile măreţii donaţiuni [75], aflasem că Dv. eraţi pe atunci în Viena şi că, deşi cataloagele cerute de Dv. erau deja atunci gata, totuşi m-am văzut silit a întîrzia cu trimeterea lor la Cernăuţi, pănă la fericita rentoarcere a Dv. în patrie. Luînd acum den nou informaţiuni, am aflat că Dv. Vă aflaţi tot încă în Viena şi numai silit de grija ce mi-o impune datoria mea Vă rog, prea stimate Domn, a nu-mi lua anume de reu dacă îndreznesc a Vă adresa această scrisoare la Viena, rugîndu-vă să binevoiţi a-mi împărtăşi dacă să aştept încă cu trimiterea cataloagelor, ori să le expediuiesc la Viena, căci este necesitate a se tipări catalogul general al Bibliotecii, ceea ce încă nu se poate face pînă ce biblioteca nu va poseda în regulă toate actele atingătoare de măreaţa donaţiune. Totodată, am onoare a vă încunoştiinţa că aşezarea cărţilor este făcută în toată regula şi că Biblioteca ar fi fericită cînd Dv. aţi binevoi a-i sacrifica la ocazie vreun moment pentru a Vă pute încredinţa de satisface aşezarea ei. N-rul ecsact al cărţilor este 3005 opuri în *[loc gol în text]* ecsempl. şi *[loc gol în text]* volume. Îmi permit totodată a atinge şi formalităţile ce mai rămîn a se face. La care, înainte de toate, actul definitiv de donaţiune, care se supune apoi aprobării Măriei Sale lui Vodă ; se mai cere apoi şi

declararea Dv. donatorilor la tribunal că donațiunea este cu voia și con [76].

(B. A. R., Arhiva Samson Bodnărescu, mapa I, ms. 3, f. 2—3).

II

[1872]

Prea stimabile și onorabile Domn.

Vă rog, prea stimabile Domnule, să mă scuzați că nu am respuns până acuma în privința celor cerute de D-Voastre relativ la prea măreața donațiune prin care ați eternizat memoria marelui bărbat al națiunii române și frate al Dvoastre, Const. Hurmuzachi, nume pe care numai cu pietate mi se cuvine a-l rosti. Cauza acestei întîrzieri este știința despre absența Dvoastre din Cernăuți, ce o cîștigasem prin onorab. DV. fiu Eudoxiu, ce a binevoit a onora Biblioteca cu o vizită, pe la începutul lunii lui iulie, avînd totodată amabilitatea a se însărcina să-mi înștiințeze prin o carte de corespondență reîntoarcerea D Voastre în patrie. În acea vreme, erau deja toate tipărite în privința scumpei donațiuni și eu eram decis să mă duc singur cu cataloagele până la Cernăuți. Însă neavînd nici o știre până acuma, îmi iau libertatea a vă ruga prin această scrisoare [77].

(B. A. R., Arhiva Samson Bodnărescu, mapa I, ms. 3, f 55 v.).

S. BODNĂRESCU CĂTRE IACOB NEGRUZZI

I

Lui Iacob Negruzzi, 20/10 1884

A se pune pe sine înainte este rău ; cu toate aceste, astă dată mă silesc împrejurările. Am tipărit blagomanii

intitulate *Din scrierile lui S. B.*[78] şi, crezînd ca un om creştin, în una şi alta de-ale lui Brama şi ale neamului meu, am trimes peste una sută exemplare la cei iubitori de cetanie, între alţii şi ţie, „carule cu minciuni“[79]. Spune „Junimei“ aşa, că nu ştiu ce s-a întîmplat pe lume, dar afară de T. Maiorescu, tata nebunilor[80], nime n-a răspuns macar de primire. Dacă nu răspundea tata nebunilor, atunci mă îndoiam de cinstea poştei. Cum se face pricină la multe urmări, tata nebunilor ! Eu trebuie să cred cum în cinstea poştei şi nu ştiu ce să fac cu altă cinste... În tot cazul, spre a te cumpăra, ca macar la „smîntîna Convorbirilor“ — vezi Pogor — să publici aşa ilustră apariţie, îţi trimet aice cîteva epigrame şi poezii etc. etc.[81].

S. Bodnărescu.

(B. A. R., Arhiva Samson Bodnărescu, mapa II, ms. 2, f. 242).

II

Din o scrisoare cătră Iacob Negruzzi, 6/12 1884.

. . . . . .

Îţi trimet două poezioare cătră cele dinainte şi un soi de elegie în formă antică[82]. Nu m-am mirat că iară au născut epigramele discuţiuni. Ele vor naşte încă lung timp, de asemene, bănuieli, fiind direcţiunea culturii noastre estetice departe încă de studiul frumuseţelor cuprinse în literaturile limbilor clasice. Haina sensibilă ce o primeşte ideea în formele antice nu o poate primi în formele noastre, ades monotone sau meşteşugite de o abstracţiune ce se întrevede mai pretutindeni în goliciunea ei, bună pentru altele, dar nu pentru poezie.

(B. A. R., Arhiva Samson Bodnărescu, mapa II, ms. 2, f. 224).

S. BODNĂRESCU CĂTRE I. IANOV

I

Lui Ianov, 20/10 1884

Am fost sentimental totdeauna cînd am făcut poezie lirică, dar aici, cînd a fost vorba de fapte şi lucru ! Nici n-aş ave ce căuta ca administrator la autoritatea mea superioară [83] pe calea sentimentală, ceea ce n-am făcut, nici n-o[i] face. Intelectul şi sentimentele îşi au locul lor mai superior. Ceea ce rămîne însă comun lui Bodnărescu şi lui „piele-neagră" din ţara bușmanilor este bestialitatea. Şi unul şi altul trebuie să mănînce, să be, să doarmă şi să să însoţească cu fiinţe de soiul lor. Nu pot ei îndeplini acestea, apoi bușmanii ucid tot ce vine înainte, doară-şi împlinesc trebuinţele, iar cei civilizaţi se fac vulpi şirete şi tot acolo ajung, numai calea este alta. Eu, poroncit de Brama, stăpînul meu, am cinci copii, o femeee, două vaci, doi viţei şi doi cai. Şi anume : cinci copii născuţi din dragoste către Dumnezeul feminin, o femee în urma urmelor mele trimeasă de Brama cel iubitor, două vaci — stîlpul pîntecelor a tuturor fiinţelor ţipătoare, doi viţei — hoţi ai laptelui ce-l culeg vacile din buruiene, ca să se hrănească buruiene omeneşti — şi doi cai, cari calcă cu despreţ pămîntul în picioare şi îl răpesc de sămînţa ovăsului, întru lauda pungii ce-n veci nu-i sătulă. Aceste fiinţe toate pe lume nu au decît unele case, altele grajdiu în aşteptare, pentru apărare şi desfătare. Dacă pe vaci le be buha de frig şi de ploaie, ce mai beu cinci copii ? Sigur că pe buhă ! ! ! Dar cînd vine buha şi cîntă ? ? Ferească Brama neamul Bodnareştean, căci el de mult la zăii atotputernici s-a rugat. Poate că n-o străbătut ruga pînă la ei, fiind Pomîrla închisă pentru vite ? Nu cred să se fi luat o adresă drept vită şi să nu fi ajuns din pricina boalei de vite la înalta ei chiemare. Oricum ar fi, bestiei îi trebuie bestii şi te rog să încuviinţezi grajdiu, căci Brama se supără mult de chinul animalelor şi putem noi oare şti care din restrăbunii noştri s-a întrupat în ele şi ce rezbunare pot să ia pentru

relele îngrijiri ce le dăm ? Te rog, fă tot chipul, că iarna începe a ne şopti minciuni de la îngheţurile polului şi animalele nu vreu să ştie decît pe adevărul adevărat.

S. Bodnărescu

(B. A. R., Arhiva Samson Bodnărescu, mapa II, ms. 2, f. 238—241).

II

Lui I. Ianov, 15/12 1884

Mulţumindu-ţi pentru viul interes ce-l porţi pentru împămîntenirea mea, trec la partea scrisoarei tale unde îmi spui că ai văzut reprezentîndu-se la Bucur[eşti] o piesă de un merit oareşcare literar. Drept este că noi aice în codru nu ne putem bucura de asemene plăceri estetice, căci pe scena noastră nu se poate juca nimic, de cînd cu deputăţia noastră în minoritate. Lucrurile se întorc tot pe dos şi rămînem tot noi jucaţi. Ce îi pasă celui ce-l joacă şi de scena pe care-i joacă şi de vremea cînd îi joacă şi de feliul cum îi joacă. Scena, de ex., este pe aice atît de glodoroasă, că nu mai putem străbate pînă în Dorohoi fără să nu ne îngrijim de o prea tragică înfăţăşare la un public ce nu prea dă nimic pe nimicuri ca ruperi de cap etc. Vremea în care-i joacă este destul de rece, bătînd vîntul de la N. V. şi oricît i-ar juca, nu se teme că se vor aprinde. Feliul jocului este convenţiune, adecă se deprinde mai întîi cu ei în această măiestrie, ca să poată şti cum să facă astfeli trebi şi cu actori mai însemnaţi decît Petru şi cu Tit [84], ce pe scenă s-a ivit. Convenţiuni cu împăraţi, spre a fi însuşi rădicaţi. Dar ce-mi bat eu capul cu de-aceile. Mie mi-i să-ţi spun că nu numai voi sunteţi chiemaţi să vedeţi, tocmai pe la Bucureşti, scene aşa însemnate ca comedia lui Caragiali [85], pe care n-o cunosc nici din cetire macar, dar că şi noi, işti din codrul Herţei, sîntem cîteodată poftiţi la masa mai bună a „Convorbirilor literare". Asară tîrziu a scă-

pat de înecare „Convorbire literare", din orașul Dorohoi, pînă-n codru pe la noi. Le-am luat, le-am desfăcut și în ele ce-am văzut ? Curtea mîndră de domnie, ce era pierdută, ah !, refăcută-n temelie de maestrul Calimach [86]. Vrînd-nevrînd am dat-o pe versuri, pe cît observ, și-mi pare rău că nu le-am scris în rînduri cuvenite. Dar fiindcă nu-s menite spre a fi tipărite, apoi nu mă mai gîndesc decît la cele ce vreu să-ți arăt. Anume cîtă plăcere am avut cetind *Curtea de Iași*. O plăcere estetică, prin gradațiunea în mod interesat materiei, așa că acum de mult nu m-a ținut o nuvelă atît de atent pînă la fine. Cu atît mai mult o tractare istorică. O plăcere estetică în privința formei limbiste în care și-a vărsat autoriul opera și o plăcere estetică în privința tractării materiei istorice. Am rămas încîntat și stau și admir ceea ce este viu și neșters în mintea mea. Apoi, oare nu este acest studiu pentru istoria noastră un punct de culminațiune ? Numai în chipul cum D-l Calimach a început a se ocupa de istoria noastră vom ave lumini adevărate. Într-un timp, cînd toate se concentrau la Domn și Curtea Domnească, nu se pot căuta mai pe departe izvoarele istoriei naționale. Prin acest studiu, s-a deschis o nouă epochă în studiul istoriei noastre critice și doar nu exagerez în momente de entuziasm, ci ca unul care m-am trudit pentru dramele mele să dobîndesc lumina istorică [87] ; pînă acuma, nicăiri n-am întîlnit-o strălucind, ca în acest tractat. Aș dori să văd așa *Suceava !*

(B. A. R., Arhiva Samson Bodnărescu, mapa II, ms. 2, f. 245—253).

III

Lui I. Ianov, 26/2 1890

(Introducerea unei scrisori) [88].

Mîndru de cuconia la care Înalt Vice Președința Ta [89] m-a ridicat prin scrisoare autografă, cuconie cu atîta mai

măreaţă, cu cît este menită mie prin Înaltul Organ al Înaltului Senat Român, în baza vechiului obicei pămîntean, păstrat cu sfinţenie ca o scumpă tradiţiune între virtuţile romane şi cu credinţă şi vrednicie oblăduit în sumeţele cărţi, cît şi în tupilatele bordeee, boierie purtată şi transmisă din neam în neam în cartea năciunală la capitolul, litera şi rîndul, pag. *[rînd indescifrabil]*, mîndru zic şi plin de bucurie, aduc mulţumire Înalt Vice-Preşedinţiei Tale, care şi cu preţul punerii în întîrziere ale intereselor celor mai vitale ale patriei, nu ai dat uitării pe un zăuitat, acum aşa sus rădicat prin fericirea căşunată.

Numai în aşa împrejurări a putut să-mi cadă şi mie o mică fărmătură de distincţiune din poala caftanului Înalt Vice-Preşedinţiei Sale. De sus nu mai era permis decît a milostivi jos şi trebuiam căftănit spre a putea dobîndi putinţa întreţinerii cu înalţate boierii. Acum dar îndrăznesc şi eu, vesel de noua faţă a vieţii mele, să iau zborul către Înalt Vice-Preşedinţia Ta cu avîntul fluturului uşor de primăvară să-ţi aduc cu smerenie, pe aripile împodobite cu florile graiului, ştiri despre tot şi toate, depunîndu-le în florioasa-ţi cale ce o faci către Senatul Român.

[. . . . .]

(B. A. R., Arhiva Samson Bodnărescu, mapa II, ms. 2, f. 254—259).

IV

Lui Ianov, 27/3 1890

Junimist cu un cap plin de idei ca o ştiucă de icri, totuşi silit de nevoile vieţii, încep a înţelege că mai lesne merge înhămat în doi, decît în unul. Mergi numai cu una, ea de-abia te tîrîie, ca o iapă ce este slabă în primăvară, pe drumurile zilnic bătute de mulţimea noroadelor ce vin ca să meargă şi merg să se ducă şi nimic

din a vieții cale, mai înalt, mai sfînt, n-apucă. Mergi cu ideea, ea te duce în goană ca un harmasar nebunatic, te sfarmă de stînci, te-aruncă în rîpi, fără să-i pese de ai, ca să ieși din abisuri, aripi. Deci :

De către om înhamă realitatea. Ideea alături o pune ;
Din brazdă atunci făcut-ai din lumea aceasta o
ospitalnică gazdă.

Înhăm deci aceste bestii la carul vieții mele, îl încerc în zilele și nevoile grele și plec spre tine, o, Ianoave, ca tu, ca bun meșter, să le pui și bune potcoave, sigur să meargă pe a vieții carare, făr' de alunec și făr' de șchiopătare. De astăzi pe mîne, de mîni mai departe, pînă ave-vor alții din urmă de carul meu parte etc. etc.

În a vieții carte mare, dascălii îi zic ceaslov,
Scris cu slove mari de aur va fi numele Ianov,
Care pe-un cobzar nimernic,
Cu cuvîntul său puternic,
Din român de mai departe, din român bucovinean,
L-a făcut, făr' nici o palmă de pămînturi, pămîntean.
I-a dat drepturi mari civile,
Nu cu buchile chirile
Cum era mai înainte scris în pravila domnească,
Ci cum scrie-n cartea mare a Constituției românească,
Dreptul sfînt de a te alege
Membru-n Cameră după lege.
Dreptul de-a pute să cumperi și moșie și palaturi
Și-a te face membru vrednic la buget, ca să te saturi.
La nevoie, cu cuvîntul de a face proaște-n toți,
Cum fac cei mai scumpi și harnici dintre marii
patrioți.

O, Ianoave, mulțămire,
Că m-ai dus l-așa mărire !
Ți-o promit cu vrednicie să mă port la orice semn,
Ca să zică românimea : e român și este demn.
Pentru suflete fudule
Toate-aceste nu-s destule.
A fi mare materialism,
Prea nedemn de românism.
Țipă puii prin odaie, cobza sună greu și *[cuvînt indescifrabil]*

Iartă-mă că tac cu versul, ce nu are nici un *[cuvînt indescifrabil]*
Demn să poartă-a României strălucită stea pe piept.
Cum se cade tuturora, bun român acesta drept,
Recompense naționale de acum mi se cuvin.
Sunt român cu vrednicie, nu mai sînt calic străin.
Și-apoi numai cu acestea
Să îmi meargă-n lume vestea
Că-s om fără ideale, că românu-i mai fudul.
Suflet mare, el cu slava niciodată nu-i sătul.
Voi croi o carte demnă de povești de prin popor
Și voi da Academiei în pastrare-așa odor,
Sigur că-nvățații membri s-or grăbi să mă numească
Membru în Academia cea ce e mai românească.
Și să fie după merit rădicată cartea mea
Una viu cu toți colegii *[cuvînt indescifrabil]* de mă vor premia.
Mai în urmă, chipu-n marmur meșterii mi-l vor săpa
Și în aula-Academiei *[cuvînt indescifrabil]* demn îl vor purta.

Deci, amice, înc-odată,
Lasă-mi lira să răsune :
Mulțumire lungă-lată,
Pentru vești așa de bune.

(B. A. R., Arhiva Samson Bodnărescu, mapa II, ms. 2, f. 259—269).

S. BODNĂRESCU CĂTRE [AL. A.] ȘUȚU

I

Pomîrla, 1887 25/3 st. v.

Prea Stimate Domnule Șuțu [90],

Primind scrisoarea D. Voastre, îmi permit a Vă aduce la cunoștință că actele elevilor prezenți se găsesc aici, în arhiva Institutului. Elevii retrași și-au retras și

actele. În tot cazul, mă voi conforma strict dorinței D. Voastre.

Mulțumindu-vă pentru regularea bănească, Vă rog a primi felicitările călduroase atît din partea soției mele, cît și a mea de Sf. sărbători și asigurarea deosebitei noastre stime, ce avem onoare a Vă pastra.

S. Bodnarescu

(Arhivele Statului Iași, Fond Documente, Pachet 552, nr. 37).

II

Pomîrla, 1887 27/3

Prea stimabile Domnule Șuțu,

Privitor cuprinsul scrisoarei D. Voastre, sunt acum pus în stare de a Vă comunica, că s-a prezentat ieri Dl. căpitan J. Lățescu pentru actele elevului A. Poliz. Spre a nu face vr-o grișală nainte de a Vă consulta pe D. Voastre, am zis că tot ce privește elevii mai de mult ieșiți, se găsește la biroul de Iași. Mi-a lăsat deci o cerere pentru actele numitului elev. Îndată după plecarea D. Sale, am cercetat arhiva și am găsit petițiunea elevului Poliz pentru admiterea sa în Institut, pe care adevereşte mai jos că și-a reprimit actele.

Această adeverire am onoare a v-o alătura în original, rugîndu-Vă să binevoiți a ordona pentru mai departe urmare.

Primiți, Vă rog, asigurarea înaltei mele stime și considerațiunea ce am onoare a Vă păstra.

S. Bodnarescu

(Arhivele Statului Iași, Fond Documentare, Pachet 552, nr. 38).

Insula Rügen

I

Una din cele mai aprige dorinţi ce mi-a zguduit sufletul mai mulţi ani, mai cu deosebire în timpul primăverii, s-a împlinit cu începutul lui iulie 1872.

Era spre asfinţitul soarelui, cînd vaporul ce întreţine legătura regulată între Stettin, Swinemünde şi Rügen, plecase de la Swinemünde spre Lauterbach, sat mic şi loc de băi de mare, aşezat pe ţermul de către reseritul mează-zi al insulei, se poate zice ca un copil mai nevrîstnic, la poalele oreşelului Putbus. Vîntul cam rece şuiera în catargul şi pintre frînghiele vaporului, ce se redică cînd mai cu alene, cînd mai repede, tăind cu repejune spinările spumoase a mii de valuri uriaşe, ce se rostogolea gemînd peste nesfîrşita suprafaţă a mării. Cu toate că era furtună, o mulţime de călători mai tari de înger rămăsese pe cuverta vaporului şi admira înfăţişarea măreaţă ce le da marea mişcată în strălucirea razelor soarelui şi sub culoarea roşietică ce cuprinsese partea ceriului de către asfinţit. Şi videai multe piepturi ridicîndu-se şi uşurîndu-se apoi de suspine grele şi videai mulţi ochi aprinşi de bucurie, mulţi întunecaţi de întristare şi din faţa fiecărui puteai să citeşti cu totul altele manifestări sufleteşti decît cele ce se pot observa în viaţa de toate zilele. Curios fenomen : pare că acei oameni nu mai erau tot aceia ; pe sinul mării, păreau ei cu totul altfeliu decît cum i-ar fi cunoscut cineva pe uscat, pe la vetrele lor, prin îmbulzala noroadelor de prin oraşele mari, prin tîrguri ori sate, ba chiar păreau de a-şi fi schimbat şi obiceiurile lor de-a fi, cînd călătoresc cu drumul de fier. Şi aici erau ei în călătorie şi numai cu scop de petrecere şi, cu toate aceste, unul era vesel, altul trist, altul gînditoriu şi altul cu puţină păsare de cele ce se întîmplă. Se putea bine deosebi grupă de grupă, cum nu se poate face în alte împrejurări. Sufletul omenesc se manifesta aice după predispoziţiile sale şi negreşit cum că cauza acestei manifestări nu era alta decît măreţia mării, imensitatea ei — întîmplări ce-l duc mai aproape de proble-

mele naturii. Trezit din mijlocul unei vieți zgomotoase, el n-avu vreme să se apropie atîta de tare de ființa lui proprie și acum, plutind pe un vast nesfîrșit, firea sa [se] simte nevoită să se cunoască cum este și ce este ori cîtă este față de acel nemărginit. Ca în orișice împrejurări ale vieții, grupa celor gînditori era și aice mai puțin numeroasă ; mai bogată în număr însă era grupa celor ce au puterea sufletească de a primi înrîuriri din afară, fără însă de a le prelucra cu gîndul, fără de a le da o ordine îmbucurătoare, așa încît tot ce culeg aceștia în călătorii, le culeg numai pentru dînșii, sau, mai bine zis, nici pentru dînșii, ci o fac numai pentru ca să se poată mîndri că ochii lor a văzut și cutare loc însemnat. Ce-i pasă de toate aceste puterii vaporului ! Ea învîrtea roatele mari de la mijlocul corăbiei și ducea cu nepăsare această mică lume rătăcită pe întinsa mare, cătră insula Rügen, cătră Lauterbach. Pe o galerie rădicată ca o punte de-a curmezișul covertei, se primbla căpitanul vaporului, privind cu ocheana peste valuri în depărtare. Un zgomot neliniști deodată toată lumea călătoare și curînd dispăru toate grupele, după cum le văzusem mai sus. Pămînt ! Pămînt ! Insula Rügen ! strigau unii și alții, alergînd ca besmeteci cătră vîrful corăbiei. Mulți și căzură, lovindu-se de grilajele covertei, căci valurile mișca cumplit vaporul și pasul nu mai era sigur. Cu această întîmplare noauă se pierdu iarăși elementele de mai înainte din fețele călătorilor. Curiozitatea, soră comună tuturor, le luase locul. Numai un tînăr și cu o femee cam în vîrstă remaseră neclintiți pe scaunele ce le ocupau lîngă acoperișul mașinii. Fusese ei atît de nenorociți pe pămînt, încît nu mai dorea pămîntul ? Ori timpul cît le era dat să pitreacă împreună le era așa de scump, încît nu voia să-l piardă dîndu-și sufletele pradă curiozității ? ori poate se zăuitase plecînd pe alte căi, așa că nu mai știa ce se întîmplă în jurul lor ? Dar și pe ei îi ducea corabia piste valuri, îi ducea ! Și la cei îi mai ducea, cînd ei era duși, și poate duși pe alte lumi, pe alte locuri, mai neinteresante în frumusețe, mai mîndre și mai bogate în plăceri decît poate să dee pămîntul cu toate continentele, cu toate mările, cu toate insulele sale.

II

Se izbesc, se rostogolesc oare în deşert valurile mării ? Îşi bat oare numai joc vînturile de ele ? Ori poate acolo, unde ochiul omenesc nu vede nici o ţintă, nici un scop, natura şi-a pus scopurile ei cele mai înalte ? Aşa se întreba un om nalt, bine făcut şi frumos în toată înfăţişarea sa. Semăna să fie un copil al climatelor mai sudice ale Europei. Şi acesta nu era lipsit de curiozitate cînd auzise cuvintele : „insula Rügen". Însă mai moderat decît mulţimea, el se întoarse curînd la locul unde şezuse mai nainte. Era aproape de cei doi. Curiozitatea îl întrerupsese în respunsurile ce voia să-şi dee la întrebările de mai sus, tot curiozitatea îl silea şi acuma să le părăsească. Îi cuprinsese toată atenţia cele două figuri de lîngă acoperişul maşinii. „Şi aici — gîndea el — sunt întrebări", de nu tot atît de importante de deslegat, dară totuşi destul de însemnate. Este fiul cu maică-sa, ori vrun cunoscut, c-o cunoscută, ori... ? Al treilea întrebare nu prea voia să-i intre prin gînd. Îi părea nepotrivită vîrsta lor, încît să-şi fi putut închipui între ei relaţiuni de inimă. O dată însă ce îi atrăsese atenţiunea, el se silea să afle ce interes îi uneşte, de nu se mişcă unul de lîngă altul, de şi-a ales şi un loc mai izolat de ceealaltă lume. Soarele asfinţise deja şi prin amurgul înserării se videa numai că vaporul intră în o îngustime. Cei ce mai fusese pe aice ştiau că această îngustime este între insula Rügen şi o altă mică insulă, aşezată în cotitura ce-o face Rügen la Lauterbach [91].

(B. A. R., Arhiva Samson Bodnărescu, mapa I, ms. 10, f. 1–3).

Insula Rügen, 12 iuli 1872 [92]

Nemăsurata şi de mult durata mare se întinde dinaintea ochilor mei ; stau pe un ţerm înalt şi mă încerc a

o cuprinde cu ochii. Privirea rătăcește și o depărtare de cîteva mile îi este imensitate. Cunosc ușor cît de relativă este ideea spațiului și sigur că tot așa de relativă este și ideea timpului, ce nu este nimic, decît o determinare a mișcării. Te uiți pe mare, vezi nesfîrșitul ; te uiți pe ceri, iar nesfîrșitul vezi. Corăbii apar, fixezi un punct și ți se dișteaptă noțiunea depărtării, ele dispar și iar nu știi cîtu-i pînă unde vede ochiul. Asemene corăbiilor pe mare, plutesc vecinic stele pe ceriu, iai stecla în mîni, le urmărești — te duci cu noțiunea depărtării cîștigate spre alta, iar spre alta, în urmă nu ți se mai ivește nici una și te trezești deodată că ai pierdut cumpătul calculului tău. Cînd n-ar fi nici o stea pe ceriu, oare ai ave tu mai mare idee de depărtare decît cea a norilor sau a unei păsări ce ar pluti prin văzduh ? Tot asemene, dac-ai trăi pe Jupiter, oare anul tău n-ar fi de atîtea ori mai mare decît acest ce-l cunoști pe pămînt ? Ba este adeverit cum că chiar pe pămînt, ziua și noaptea strămoșilor tăi au fost mai mică decît cea a noastră ! Curios fenomen ! Dar așa este. Dă-mi voie însă a curma aice șirul acestor idei și a-mi întoarce mintea spre alte lucruri și întîmplări în natură, mai reale, ce vor interesa poate cu atîta mai mult, cu cît par a conlucra la mănținerea stării actuale a globului pe care trăim, sau de nu la mănținerea ei, apoi, cel puțin la întîrzierea unor fenomene ce trebui, de altfeli, să se ivească mai curînd în materia lumii, ce ne susține viața. Valurile loveau în țărmul pe care stam și vuiau cumplit, parcă ar fi vrut să-l dișteapte dintr-un somn adînc. El însă sta nemișcat, nu se deștepta și nu avea grai ca să le respundă. Ce vor fi vrut ele să-i spuie lui ? Pentru ce atîta neliniște și tulburare ? N-au înțeles ele, de mii, de mii de veacuri, cum că nu-l vor pute deștepta nicicînd ? Esperiența poate de atîtea milioane de ani nu le-au învățat încă că el este surd și mut și că respunsul său a amorțit pe limba sa de piatră ? Și totuși ele nu-și pierd rebdarea și persistă și vor persista milioane de ani. Cine le pune la această lucrare continuă ? Numai întrebîndu-le pe ele însuși vom afla un respuns mulțumitoriu. Le-am întrebat dar și ele nu mi-au tăgă-

duit secretele lor. Nu știu dacă le-am înțeles bine, graiul însă cam acesta era [93] :

(B. A. R., Arhiva Samson Bodnărescu, mapa I, ms. 3, p. 148—149).

ANTON NAUM CĂTRE VASILE CHEDRINOS

În 6 april 1854

Cucoane Vasile [94]

Fiindcă ați avut bunătatea a-mi făgădui prin fratemeu că-mi împrumutați 20 #, apoi îmi ieu îndrăzneala a vă trimite sinetul meu și vă rog pre mult nu vă îndoiți că vi oi plăti la termin. Pentru ca să scap de vieri, am împrumutat ieri bani de la slugi. Crede-mă, astăzi jidovii au fost în sărbători și mîni păr în ziuă mă pornesc în gios la Țigănești, din poronca lui bezedea [95], pentru 8—9 zile, încît închipuiți-vă că n-am putut face nimic aiurea. Considerînd dar bunătatea ce-mi faceți îndoit, îndrăznesc a crede și a vă încredința că nu voi uita condițiile de recunoștință, cu care vă rămîn totdeauna dator.

Iartă-mă că n-am venit singur.

Al dvoastră plecat serv,

A. Naum

[Adresa :]

Respectivului meu domn

Dsali ec. Vasile Chedrinos, mare comis,

Loco.

(Arhivele Statului Iași, Fond Tribunal Iași, secția III-a, Tr. 1788, op. 2039, dosar 1496, f. 19).

D. PETRINO CĂTRE GH. SION

I

Czernowitz, le 2 decembre 1873

Cher ami ! Je commence par vous dire que vous êtes non seulement le plus aimable des hommes, mais encore un ami qui porte bonheur, tellement votre coeur est plein de bonté. Vous m'avez procuré un vrai bonheur, ayant fait de manière que les dames Rosnovano ont voulu faire ma connaissance et qu'un beau jour la vieille Mme Rosnovano est venue me voir pour que je n'aye plus le pretexte de m'excuser par la gêne que m'impose la machine [96], dont je suis forcé de me servir ; aussi depuis j'y ai été, il est vrai, seulement deux foix, mais pour cela je suis en correspondance très assidue avec Mme Adine, dont les lettres sont adorables : esprit, sentiment, bon gout, noblesse en tout, enfin un charme irrésistible et avec cela une bonté et une indulgence pour moi et pour mon malheur, qui vient de vous sans doute, y brillent à chaque mot et je suis vraiement non seulement flatté dans mon ambition de poète, mais encore hereux de l'impréssion reçue. Aussi pour lui témoigner ma reconnaissance, j'ai écrit dans son album une poésie, dont voisi la copie :

Nu credeam că înc-odată
Lira-mi frîntă va vibra,
Nici că coarda sfărîmată
Încă poate răsuna.

Dar o sfîntă nălucire
Mi s-arată pe pămînt
Şi la dulcea ei privire
Mort mă scol azi din mormînt.

Ca să-i văd fruntea diafană,
Ochiul blînd, mîngîietor,

Şi mînuţa-i patriţiană
S-o ating, şi-apoi să mor.

S-admir falnica scîntee
Care în puterea sa,
Fiind Dumnezeu-Femee,
Pe morţi poate învia.

Deci cu dorul ce-mi rămîne
Sfînt şi-n veci neprifăcut,
Strig : „Sloboade-mă, Stăpîne,
Fiindcă... o am văzut !

Voilà ce que j'ai pu faire de mieux. Du reste, je n'ai rien de nouveau à vous dire, sinon que je vais très mal avec ma santé et le reste; aussi je ne vous en parlerai pas, pour ne pas vous attrister. Mes chers parents sont en visite avec les dames Rosnovano et Doxaki [97] y vient aussi ronfller. Hier et aujourd'hui, Czernowitz est en toilette et les juifs fêtent les triomphes autrichiens de Solferino et de Königrätz : grande illumination, concert-puré, discours de tous cotés, on serait vraiment tenté de croire que l'on fête l'anniversaire de gloire et d'honneur et non celui de la corruption degradante, qui parait atteindre son point de culmination. Je suis très heureux d'apprendre que, selon votre habitude, du reste, vous vous laissez aimer en mangeant la soupe avec choux et sans doute en faisait des exercices gymnastiques à l'alemande. Prenez garde pourtant de ne pas vous demettre quelque chose ? Et surtout revenez bientôt, car on éprouve généralement le vide surgit à la suite de votre absence et pour ma part, am să mor de dorul matale. Il paraît que vous n'avez pas reçu ma dernière lettre, ce qui me fait grande peine, pourtant je l'ai adressé come vous l'avez dit, à Freiburg in der Br. sans comprendre toutefois ce que Br. veut dire [98]. Peut-être cela signifie-t-il Banckreihen [99] ? Dans ce cas, je vous approuve et je l'aurais déviné facillement. Nicu Hurmuzaki [100] vous remercie pour le programme. Moi j'attends que vous

soyez à Paris pour vous charger d'une comission acoustique. Dites-donc, comment se fait-il que vous puissiez rester si longtemps entre les allemands ? Est-ce que par hasard que vous cherchez une cuisinière ou une femme de chambre recomendée ? Car ce sont là les qualités indiscutables des allemandes. Mais aussi c'est bien tout ce qu'elle[s] ont de bon, avec cela des mains énormes, des pieds immenses ; elles vivent toutes *auf grossen Fuss* [101] ; pour le reste, vous êtes plus à même de la juger que moi, seulement si leur ramage ressemble à leur plumage et vous savez sans doute le reste pour me dispenser de vous le dire. Avec cela, le grand acte dans la vie est de ne jamais confondre tours avec alentours. Prenez y garde et ne vous fiez plus toujours à la tournure sophistique que prend quelque fois l'ésprit le plus emminent, par conséquent aussi le votre, ne vous en deplaise. La preuve est que vous passez des semaines en Allemange, et dire après cela que ceci n'est pas un sophisme d'action. Je crois vraiement que vous finirez par devenir militaire prussien, naturellement, à juger d'après l'âge ce sera *letzte Aufgebot* [102]. Comme vous, voyez, je fais [*două cuvinte în germană, indescifrabile*], inspirés par le mauvais air de Czernowitz et conformes à ma derrivation de singe, car pour ma part je ne conteste pas le moins du monde que mes parents soient des singes pur sang. Imaginez vous que mon père m'a fait faire la proposition de me donner 100 fl. par mois et puis dites qu'il n'est pas singe. Victor et Iancu Popovicz, qui sont ici, me charge[nt] de vous dire bien de choses aimables de leur part. Mme Rosnovano m'envoie des livres et des journaux bonapartistes, espérant me convertir ; j'attent cependant que vous vinssiez pour le faire avec plus de succès. Le temps ici est affreux, abominable, dégoutant, les homes comme le temps, les femmes comme les hommes, les enfants comme les femmes et les chiens comme les enfants, c'est tout ce que je sais et de plus *Sauerquell* [103] est plus *Zellenhaufen* [104] que jamais. Maintenant, pour parler sérieusement, je vous prie de m'écrire bientôt et de ne pas m'oublier, en cas que je ne soit plus de ce monde, je laisserai mon adresse ici pour qu'on m'envoie vos lettres dans l'enfer, que je ne puis malheu-

reusement pas même mériter, tellement je suis bon à rien, pas même pour faire jouir Anna. Craignant avec mes bêtises d'avoir abusé de votre temps et de votre extrême indulgence pour moi, je me recommande à vous et vous prie de croire à l'amitié sincère et la profonde reconnaissance de votre très dévoué.

D. Petrinò
(B.A.R., ms. 5208, f. 3—4)

[Traducere]

Cernăuți, 2 decembrie 1873

Dragă prietene !

Încep prin a-ți spune că nu ești numai cel mai amabil dintre oameni, dar și un prieten care aduce noroc, într-atît inima ți-e plină de bunătate. Mi-ai procurat o adevărată fericire, procedînd în așa fel încît doamnele Rosnovanu au dorit să mă cunoască și, într-o bună zi, bătrîna doamnă Rosnovanu a venit să mă vadă, pentru ca eu să nu mai am pretextul de a mă scuza prin jena pe care mi-o produce aparatul [96] de care sînt silit să mă folosesc ; de altfel, de atunci am fost la ele în vizită, e drept numai de două ori, dar pentru acest motiv sînt în corespondență cu doamna Adine, ale cărei scrisori sînt adorabile : spirit, sentiment, bun gust, noblețe în toate, în sfîrșit, un farmec irezistibil și pe lîngă acestea, o bunătate și o indulgență față de mine și față de nenorocirea mea, care vin de la d-ta, fără îndoială ; toate acestea strălucesc în fiecare cuvînt, iar eu sînt cu adevărat nu numai măgulit în ambiția mea de poet, dar și fericit de impresiile primite. Pentru a-mi mărturisi recunoștința mea, am scris în albumul său o poezie ; iată-i copia : *[Urmează textul în limba română].*

Iată tot ce am putut face mai bun. În rest, nu am să-ți comunic nimic nou, decît că o duc rău cu sănătatea și restul ; dar n-am să-ți vorbesc despre acestea, pentru a nu te întrista. Dragii mei părinți sînt în vizită cu

doamnele Rosnovanu și Doxachi [97] vine și el, să sforăie... Ieri și azi, Cernăuții sînt gătiți și evreii sărbătoresc victoriile austriece de la Solferino și Königrätz : mare iluminație, concert-puré, discursuri în toate părțile ; ai fi tentat să crezi că se sărbătorește aniversarea gloriei și a onoarei, nu cea a corupției degradante, care pare să atingă punctul ei culminant. Sînt foarte fericit să aflu că, după obiceiul d-tale, te faci iubit mîncînd supă cu varză și, desigur, făcînd gimnastică germană. Ia seama să nu-ți scrîntești ceva. Revino cît de curînd, căci simt că vidul mă înconjoară ca urmare a absenței d-tale și, din partea mea, am să mor de dorul matale. Se pare că n-ai primit ultima mea scrisoare, ceea ce-mi dă bătăi de cap ; eu am adresat-o așa cum mi-ai spus, la Freiburg în der Br., fără a înțelege totuși ce vrea să zică Br. [98]. Poate înseamnă *șir de bănci ?* [99] În acest caz, te aprob și aș fi ghicit-o repede. Nicu Hurmuzachi [100] îți mulțumește pentru program. Aștept să ajungi la Paris pentru a te însărcina cu un comision acustic. Spune-mi cum poți să rămîi atît de mult timp între nemți ? Cauți cumva o bucătăreasă ori o îngrijitoare cu recomandație ? Căci acestea sînt calități indiscutabile ale nemțoaicelor, dar e tot ce au ele bun, în plus niște mîini enorme, picioare imense ; trăiesc toate *pe picior mare* [101]. Cît pentru celelalte, ești singurul să judeci mai bine dacă ciripitul lor seamănă cu penajul și cunoști fără îndoială restul pentru a mă scuti de a ți-l spune. Cu aceasta, marele act în viață e de a nu încurca niciodată lucrurile. Ferește-te să te încrezi în turnura sofistică pe care o ia uneori spiritul cel mai eminent, deci și al d-tale, dacă nu ți-e cu supărare. Probă e că stai cu săptămînile în Germania, încît nu se mai poate spune, după aceasta, că nu e vorba de un sofism de acțiune. Cred într-adevăr că vei sfîrși prin a deveni militar prusac, și, desigur, judecînd după vîrstă, va fi vorba de ultimul contingent [102]. Cum vezi, fac [*două cuvinte indescifrabile în limba germană*], inspirate de aerul rău din Cernăuți și conforme cu descendența mea din maimuță, căci, din partea mea, contest cel mai puțin din lume că părinții mei nu ar fi maimuțe pur sînge. Închipuiește-ți că tatăl meu mi-a trimis propunerea de a-mi da 100 fl. pe lună ; și apoi mai spui că nu-i maimuță.

Victor şi Iancu Popovicz, care sînt aici, mă însărcinează să-ţi transmit o mulţime de lucruri plăcute din partea lor. Doamna Rosnovanu îmi trimite cărţi şi ziare bonapartiste, sperînd să mă convertească ; aştept să vii, pentru a o face cu mai mult succes. Timpul e aici îngrozitor, abominabil, dezgustător, bărbaţii — ca timpul, femeile — ca bărbaţii, copiii — ca femeile şi cîinii — ca copiii ; e tot ce ştiu şi, în plus, Sauerquell [103] e mai [?] ca totdeauna [104]. Acum, pentru a vorbi serios, te rog să-mi scrii cît de repede şi să nu mă uiţi, iar în cazul cînd nu voi mai fi în această lume, voi lăsa adresa mea, pentru a mi se trimite scrisorile d-tale în iad, deşi nu-l merit nici pe acesta, într-atît sînt de bun de nimic, chiar pentru a face să se bucure Anna. Temîndu-mă să nu fi abuzat, cu prostiile mele, de timpul şi de extrema d-tale bunăvoinţă faţă de mine, mă recomand al d-tale şi te rog să crezi în prietenia sinceră şi în profunda recunoştinţă a celui devotat d-tale

D. Petrino

(B.A.R., ms. 5208, f. 3—4)

II

Czernovitz, le 10/11 1874

Cher et bon ami !

Il est trois heures après minuit et je reste acoudé à notre grande table, ne pouvant fermer l'oeil cette nuit, avant de vous avoir remercié pour votre plus qu'aimable lettre, et ne pouvant trouver dans ma faible tête les expressions qui vous disent tout ce qui se passe en moi, depuis que je suis en possésion de ces chères feuilles, couvertes de tant de bonté et d'indulgence à mon égard, qu'il m'est impossible de ne pas rougir ; aussi c'est à cette douce amitié que je me fie, et c'est avec le coeur que je vous écris. S'il est vrai que „L'amitié d'un grand homme est un bienfait des cieux", et j'en suis convaincu, dans de ce cas il est tout aussi vrai que ce n'est sans doute

pas un être, habitant de l'endroit le plus obscure et de plus malsain de ce monde, qui a nom Czernovitz, un être, dis-je, élevé dans cette atmosphère mortifiante pour le coeur et l'esprit, où tout est petit et mesquin, qui pourrait ce trouver dans le cas de jamais mériter une flatterie comme celle que vous a dicté l'amitié, souvent aveugle, et toujours trop indulgente. Croyez donc qu'un grand homme est celui qui embrasse d'un etreinte le monde entier, celui dont le coeur grand et généreux pardonne aux autres jusqu'à leur petitesse, celui qui ne tient de la terre que son corps, mais qui tient des cieux le reste, enfin celui dont les pieds touchent la terre, tandis que l'amour lui donne des ailes. Je crois que j'ai tracé assez fidélement le portrait du plus aimable des hommes et du plus cher des ami, pour que vous vous reconnaissiez. Il n'est pas besoin de savoir rimer des mots pour être poète, et la preuve c'est vous. Le coeur est la vrai lyre. V. Hugo dit :

„Ce qui remplit une âme, hélas, tu peux me croire,
Ce n'est pas un peu d'or, ni même un peu de gloire,
Poussière que l'orgueil emporte des combats,
Ni l'ambition folle accrochée aux chimères
Qui rongent tristement les écorces amères,
Des choses d'ici bas.

Non, il lui faut, vois-tu, l'echange de deux pensées
Des soupirs étouffés, des mains longtemps préssées,
Le baiser, parfum pur, enivrante liqueur,
Et tout ce qu'un regard dans regard peut lire,
Et toutes les chansons de cette douce lyre
Qu'on appelle le coeur."

Quod erat demonstrandum. Maintenant, mon très, très cher ami, malgré les exagérations, dont votre lettre est pleine, je vous avoue que le jour où je l'ai reçu, a été et sera pour moi un des plus beaux jours de ma vie, tellement j'ai été heureux en apprenant que non seulement vous et Alecsandri, mais encore plusieurs dignes représentants du beau sexe moldave (ce qui pour moi est

le superlatif de femme) ont eu du plaisir à lire la pièce de vers, que j'ai écrite avec tout mon coeur, et veuillent bien encourager mon faible talent, en me témoignant tant d'indulgence. Je suis fier de cette marque de bonté et je ne saurai jamais vous être assez reconnaissant de me l'avoir procuré, et je ne puis en vous dire :

Un înger, o minune e orişice femee,
Si-n dînsa idealul noi lesne l-am afla.
Dar ea e înmiită, căci soarta vru să dee
La orice fiic'a Evei din ideal ceva.
La una mîna-i mică, la alta-i mic piciorul,
Ochi, umeri, sîn şi plete, toţi ştiu ce farmec au.
Ş-am şi văzut de-acele ce-au inspirat amorul
Cu o gropiţă mică ce pe obraz aveau.

Deci dar eu niciodată n-am stat la îndoială,
Căci mie natura toată mi-a zis cu glas de om :
„Din steaoa fericirii eternă, ideală,
Orice femee-n lume este-un frumos atom.
Şi ce lipseşte unii, aceealaltă are,
Deci toate împreună în întregirea lor,
Cea blondă şi cea brună, cea mică şi cea mare,
Pe-a veciniciei frunte-s un diadem de-amor.

Dar între toate cîte, divine şi frumoase,
Coroana providenţii cu fală-mpodobesc,
Sînt fiicele Moldovei cu mult mai preţioase,
Sînt diamante care mai falnic strălucesc.
Deci eu n-aş vra mai sîntă, mai dulce nemurire,
Decît să văd o dată cu poezia lor
Pe-a moldovencii buze o fragedă zîmbire
Şi-n ochii săi de soare o rază de amor.

Voilà, mon cher ami, tout ce que je sais ; inscrivez ceci dans un album, mais naturellement sous votre nom. Et maintenant je ne vous dirai plus rien de tout ceci, sinon que je vous prie de remercier de ma part à Alecsandri, ainsi qu'à toutes les personnes qui ont peu

assez d'indulgence pour trouver du plaisir à lire *Deşteptarea* [105]. Ici hommes et femmes, tous ceux auxquels je l'ai lu, l'ont trouvé *immorale et excentrique ;* ce sont les mots employés par mes lecteurs bucoviniens. Ainsi vous voyez que (très malheureusement pour l'un des deux partis) je ne simpathise pas avec ma soit disante patrie et qu'il n'existe pas de communauté d'idée entre moi et mes compatriottes. Veuillez m'envoyer le numero de la „Revista contimporană" dans lequel paraîtra la susdite poésie. Ecrivez moi aussi si les messieurs Negruzzi [106] ils la connaissent et qu'en pensent-ils. Pour moi, je vais très mal (non pas avec la santé). Comme il s'agit de finir avec mon père, qui veut à tout prix me rendre encore plus misérable que je ne le suis, et pourtant il faut en finir.

Encore une fois merci et mille fois merci pour votre douce amitié dont je suis si fier, qui me fait tant de bien et que je suis si loin de mériter. Maintenant il est 5 heures et demi et je vais tacher de dormir. Ne m'oubliez pas. Votre très devoué de tout coeur,

D. Petrino

(B.A.R., ms. 5208, f. 5—6)

[Traducere]

Cernăuți, 10/11 1874

Dragă și bunule prietene !

E ora trei după miezul nopții și eu stau rezemat în coate la masa noastră cea mare, neputînd închide ochii în astă noapte înainte de a-ți fi mulțumit pentru scrisoarea d-tale mai mult decît amabilă și neputînd afla, în capul meu cel prost, expresiile care să-ți spună tot ceea ce se petrece în mine de cînd am ajuns în posesia filelor îndrăgite, acoperite de atîta indulgență și bunătate față de mine, încît îmi este imposibil să nu roșesc ; mă încredințez acestei dulci prietenii și-ți scriu cu inima. Dacă e adevărat că „prietenia unui mare om e

o binefacere a cerurilor", şi sînt convins de aceasta, e tot atît de adevărat ,în acest caz, că desigur o biată fiinţă, stînd în locul cel mai obscur şi mai nesănătos din această lume, care se numeşte Cernăuţi, o fiinţă, zic eu, crescută în această atmosferă ucigătoare pentru inimă şi spirit, unde totul e mărunt şi meschin, nu ar putea să se găsească în situaţia de a merita vreodată o măgulire ca aceea pe care ţi-a dictat-o prietenia, adesea oarbă şi mereu prea indulgentă. Crede-mă : un mare om e numai acel care îmbrăţişează deodată lumea întreagă, acel a cărui inimă mare şi generoasă iartă altora pînă şi minciuna, cel care nu are pe pămînt decît corpul, iar restul în ceruri, în sfîrşit, cel ale cărui picioare ating pămîntul, în timp ce iubirea îi dă aripi. Cred că am schiţat cu destulă fidelitate portretul celui mai amabil dintre oameni şi celui mai bun dintre prieteni, pentru ca d-ta să te recunoşti. Nu e nevoie să ştii să rimezi cuvinte pentru a fi poet şi dovada eşti d-ta. Inima e adevărata liră. V. Hugo a zis :

Ceea ce umple un suflet, vai, poţi să mă crezi,
Nu e puţin aur, nici chiar puţină glorie,
Pulbere adusă de orgoliu din bătălii,
Nici ambiţia nebună, agăţată de himere,
Care roade trist scoarţa amară
A lucrurilor de pe pămînt

Nu, îi trebuie, vezi tu, schimbul a două gîndiri,
Suspine înăbuşite, mîini mult timp strînse,
Sărutul, parfum pur, licoare îmbătătoare,
Şi tot ceea ce o privire poate citi în alta,
Şi toate cîntecele acestei dulci lire
Care se numeşte inimă.

Ceea ce era de demonstrat. Acum, foarte, foarte dragul meu prieten, cu toate exagerările de care scrisoarea d-tale e plină, îţi mărturisesc că ziua în care am primit-o a

fost şi va fi pentru mine una din cele mai frumoase din viaţa mea, atît am fost de fericit aflînd că nu numai d-ta şi Alecsandri, dar încă şi demne reprezentante ale sexului frumos moldovenesc (ceea ce pentru mine e superlativul femeii) au avut plăcerea să citească versurile pe care le-am scris cu inima şi vor să încurajeze slabul meu talent, mărturisindu-mi atîta indulgenţă. Sînt mîndru de acest semn de bunătate şi nu-ţi voi putea fi niciodată suficient de recunoscător că mi l-ai procurat ; nu pot decît să-ţi spun : *[Urmează text în limba română].*

Iată, dragul meu prieten, tot ceea ce ştiu. Scrie această poezie într-un album, dar, desigur, sub numele d-tale. Nu-ţi voi mai scrie nimic despre acestea, decît că te rog să-i mulţumeşti din partea mea lui Alecsandri, precum şi tuturor persoanelor care au avut destulă indulgenţă găsind plăcere în a citi *Deşteptarea* [105]. Aici, bărbaţi şi femei, toţi cei cărora le-am citit-o, au găsit-o *imorală* şi *excentrică ;* sînt cuvintele folosite de cititorii mei bucovineni. Vezi deci că (foarte din nefericire pentru una din părţi) nu simpatizez cu aşa zisa mea patrie şi că nu există comunitate de idei între mine şi compatrioţii mei. Te rog să-mi trimiţi numărul din „Revista contimporană" în care va apare sus-zisa poezie. Scrie-mi dacă domnii Negruzzi [106] o cunosc şi ce părere au. Cît despre mine, o duc rău (nu cu sănătatea). E vorba să o rup cu tatăl meu, care vrea, cu orice preţ, să mă lase mai în mizerie decît sînt ; totuşi, trebuie să o rup.

Încă o dată mulţumesc, de o mie de ori mulţumesc pentru dulcea d-tale prietenie, de care sînt atît de mîndru, care îmi face atîta bine şi pe care sînt atît de departe de a o merita. Acum e ora 5 şi jumătate şi voi încerca să dorm. Nu mă uita. Al d-tale devotat din toată inima,

D. Petrino

(B.A.R., ms. 5208, f. 5—6)

III

Czernovitz, le 19 janvier 1875

Cher ami !

Qui est mademoiselle Olga C. Stourdza ? elle a été avec M-selle Docan l'année dernière à Czernovitz. S'il vous est possible de vous procurer sa photografie, envoyez la moi, et je vous promets de vous la rendre en toute discrétion. Pourquoi ne m'envoyez vous pas la „Revista contimporană" ? Mes vers ont ils paru là-dedans ou non? Veuillez répondre cette fois pour sûre. Quand pensez vous venir nous voir ? Je brule du désir de le faire et malheureusement ne suis pas à même d'aller à Iassy, car depuis la mort de Ion Popovitz, il y a deux mois de cela, mes misères ont grandement augmenté. Vous serait-ça impossible de demander à un libraire de Iassy s'il ne voudrait pas m'acheter un nombre quelconque des *Lumine şi umbre* [107]. Figurez vous que M-me Adèle Rosnovano *se marie* et qu'elle a trouvé un homme assez sot et assez stupide pour la prendre en mariage. J'espère que vous dévinez sans doute en Catargi celui qui est doué de ces belles qualitées. Depuis que j'ai la certitude de ce fait, cette femme me répugne ou point que je ne puis plus aller la voir. Profiter de la stupidité d'un pareil comme, c'est ignoble et en faire son mari, c'est indigne. N'est ce pas ? Je crois qu'à force d'être tous les deux dégoutants, ils finissent par se valoir l'un l'autre. Ecrivez moi bientôt. J'ai vu ma mère et nous avons longtemps parlé, j'espère même qu'elle m'aidera à arranger mes affaires, naturellement mal.

A vous de tout coeur,

D. Petrino

Unei copile

Nici bobocelul rozei, sub roua diamantie,
Nici steaoa ce pluteşte pe cerul azuriu,

Nici marea frămîntată de-a vîntului urgie,
Nici codrul, nici natura ca tot ce este viu,
Nici primăvara dalbă, cu dalbe lăcrămioare,
Nici doina de la munte, nici tainicul izvor,
Nici lacrimile maicii, nici mirosul de floare,
Nici însuşi eroismul, triumfător,
Nici geniul, nici coroana, nici vreo împărăţie,
Nici chiar credinţa lumii cu sîntul său mister,
Nici sunetele artei, nici sacra poezie,
Nici soarele pe ceruri, nici Dumnezeu în cer,
Nimic, nimic nu este şi nu poate să fie
Aşa frumos şi dulce, aşa fărmecător,
Ca o copilă blîndă, trezită din pruncie
Ce-ntîia dată-n viaţă se-ncrede în amor.
Acela ce la sînu-i n-a strîns aşa minune,
Şi n-a cetit o dată în ochiu-i fecioresc
Aceea ce natura cu dragoste ne spune,
Aceea ce în ceruri toţi îngerii şoptesc ;
Acel ce n-avu parte în juna ei iubire,
Să-şi piardă, să-şi înnece trecut şi viitor,
De suflu-i să se-mbete, să-i soarbă, să-l respire,
Şi-n păru-i să-ncîlcească al minţii sale zbor.
Acela ce-n genunchi la scumpele-i picioare,
Pentru-a-i lipi de buze, n-a dat pămînt şi cer,
Acela orb se naşte şi-i mort pînă nu moare,
Acela nu cunoaşte supremul adevăr.

P.S. Envoyez-moi *Calendarul* „Curierului“ lui Balaşan [108].

(B. A. R., ms. 5208, f. 7—8)

[Traducere]

Cernăuţi, 19 ianuarie 1875

Dragă prietene !

Cine e domnişoara Olga C. Sturdza ? A fost cu domnişoara Docan, anul trecut, la Cernăuţi. Dacă ai posibilitatea să-ţi procuri fotografia ei, trimite-mi-o şi-ţi pro-

mit să ţi-o restitui cu toată discreţia. De ce nu-mi trimiţi „Revista contimporană“ ? Mi-au apărut ori nu versurile ? Răspunde-mi, de această dată, la sigur. Cînd crezi că vei veni să mă vezi ? Ard de dorinţa de a o face, dar, din nenorocire, nu pot merge la Iaşi, căci, de la moartea lui Ion Popovicz, sînt două luni de atunci, mizeria mea a crescut. Ţi-ar fi imposibil să ceri unui librar din Iaşi să-mi cumpere un număr oarecare din *Lumine şi umbre* ? [107]

Închipuieşte-ţi că Doamna Adèle Rosnovano *se mărită* şi că a găsit un bărbat destul de prost şi destul de stupid pentru a o lua în căsătorie. Fără îndoială, sper că ai ghicit în Catargi pe cel înzestrat cu aceste frumoase calităţi. De cînd am certitudinea faptului, femeea aceasta îmi repugnă în asemenea măsură, încît nu mă mai pot duce să o văd. Să profiţi de stupiditatea unui astfel de om e josnic, iar a face din el soţ e nedemn. Nu-i aşa ? Cred că, fiind amîndoi dezgustători, vor sfîrşi prin a se preţui unul pe altul. Scrie-mi cît de repede. Mi-am văzut mama şi am stat mult timp de vorbă, sper chiar că mă va ajuta să-mi aranjez treburile, desigur rău.

Al d-tale din toată inima,

D. Petrino

[Urmează text în limba română]

P.S. Trimite-mi *Calendarul „Curierului“* lui Balaşan [108].

(B. A. R., ms. 5208, f. 7—8)

VASILE POGOR CĂTRE V. ALECSANDRI

I

1879 noemb. 27

România
Comitetul Teatrului Naţional
din
Iaşi
Societatea Dramatică
Nr. 213

Domnul meu

Joi în 29 a curentei încep reprezentațiile Teatrului Român din Iași.

Ca semn de iubire și respectul ce artiștii poartă poetului României și învingătorului de la Montpellier, ei doresc ca cea întâi, representație să fie dată în onoarea Domniei Voastre, cu care ocazie scena teatrului va fi impodobită cu portretul Domniei Voastre.

Interpret al societății artiștilor, cu plăcere aducîndu-vă la cunoștință această hotărîre, Vă rog, în numele lor, să binevoiți a le face înalta onoare de a asista la această reprezentație.

Vă rog binevoiți, D-l meu, a primi încredințarea prea osebitei mele considerații [109].

p. Președinte,
V. POGOR

Secretar,
[indescifrabil]

D-Sale
Domnului Vasile Alecsandri

(B. A. R., ms. 2253, f. 417)

II

Fragments d'un voyage de Iassy à Paris, recuellis et annotés par B. Pogor fils. Illustrés par M M. Porphyry. Ier volume. Veissa-Pogor. Paris. Imprimerie Pogor fils et Compagnie. Bul. Beaumarchais 102.

Voyage de Iassy a Paris I partie. T. Veissa. I libr [aison].

Pornirea noastră din Iași au fost în 27 octombrie la 12 ceasuri (amiază-zi). Locul destinat de adunare tinerilor companioni fut à l'Académie (1). Le nombre des voya-

1 **Nous copons ici exactement le manuscrit de M. Weissa. On voit que l'auteur avait commencé à ecrire en Moldave, enssuite il continue en Français ; nous donnons ici la traduction de ce passage pour l'intelligence du texte : „Notre**

geurs fut de sept, nommémant : Pogor, Porphiriou, Heraclide, Veissa, Monsieur et Madame Malgouvérne [110], Miklesco et, parmis nous, Mademoiselle Zizi. En quittant Iassy, mon âme fut bientôt touchée du regret des embrassements paternels et fraternels (2) et du souvenir des amis. Nous sommes arrétés à Letzkany (3) à un hotel rempli de Juifs, de Russes et de Moldaves (4). On nous a donné une chambre bien salle, mais pourtant elle nous parût un cabinet garni français (5), car c'était tout près de la belle ville de Iassy, et nous étions bien fatigués. Là nous avons fait un déjeuner à la fourchette. Après un repos de quelques minutes nous partimes pour Poduloloi. Monsieur Miclesco, notre ami et compagnon, nous a proposé de rester pendant la nuit à sa terre nommé Ulmy (6). La majorité des voix fut d'accord et ainsi nous partîmes tous (7). Après quatre heures de chemin, nous arrivâmes à Ulmy, après (8) une grave fatigue (9) du séccoussemant du lovomotif (10). A cette terre, Monsieur le Vornik (11) nous fit les hospitalités (12). Nous entrâmes

---

depart de Iassy eût lieu le 27 Octobre, à midi. L'Academie fut le lieu déstiné au rendez-vous des jeunes compagnons (des jeunes gens qui devaient partir).

Nota. **Ce fragment est tiré d'un portefeuille que Mr Veissa avait en voyage.**

2 **„touchée du regret des embrassements" — ne peut se dire.**

3 **On pensserait qu'on nous mit en prison. Il faudrait : „nous nous sommes".**

4 **Cela devait ressembler un peu à la tour de Babel.**

5 **L'auteur veut dire : „un salon, un boudoir". Ce mot „cabinet" est équivoque.**

6 **On ne peut pas dire ici „rester" ; car les voyageurs n'y étaient pas encore arrivé : il faudrait : „d'aller passer la nuit à..."**

7 **„Et ainsi"... Comment „ainsi" ? L'auteur voulait dire : „donc", ou bien „c'est pourquoi".**

8 **„Après" fait ici une cacophonie.**

9 **On ne dit pas bien „une grave fatigue".**

10 **Il faudrait : „cousée par les secousses de la locomotive". L'auteur appelle locomtive la grande voiture juive qui conduisait les voyageurs. Voyez la gravure page 1.**

11 **Le vornik est un paysan remarquable dans les villages Moldaves.**

12 **Mieux aurait valu : „s'acquitta envers nous des devoires de l'hospitalité".**

dans une chambre garnie de lagichers (étoffes de laines brodées par nos villageoises). Puisque les lits étaient peu nombreux, et en outre fort étroits, je me suis arrangé un matelas de foin et je me suis couché à terre. Mais malgré cela j'ai très bien passé la nuit. De Ulmy nous partimes à l'aube du jour (28 8bre) pour Kerjoea ; terre de Mr. Aslan. Là nous avons trouvé toutes les comodités nécessaires aux voyageurs. Les Demoiselles Aslan étaient très bien élevées et très aimables, elles cherchaient à nous prodiguer les soins les plus empressés. Dans la soirée on fit venir des musiciens Moldaves et nous avons dansé jusqu'à neuf heures avec le plus grand plaisir. La personne la plus agréable ... (**13**). La maison où nous habitions (**14**) était entourée d'arbres et de fleurs. Du balcon on voyait une petite forêt prête à perdre ses vertes branches (**15**) et du coté de l'ouest une jolie plaine couverte de fleurs et de gazon. La landemain à huit heures (**16**) nous avons fait une promenade sur une jolie coline appellée Catilina. Le chemin fut fatigant mais lorsque une fois nous fûmes au saumet de la coline, une vue magnifique se présenta à nos yeux. On pouvait apercevoir au loin le village de Tcheplinitz aux pieds des colines voisines qu'une plaine immense séparait de nous. L'église du village, les petites maisons des paysans offraient un spectacle charmant à nos yeux.

Voyage de Iassy à Paris
1ère partie. T. Weissa
2 livr[aison]

M. Porphiriu, touché de ce spectacle, prit son crayon et dessina l'église et le payssage d'alentour. Enfin, pen-

13 Ici les mots sont endommagés dans le manuscrit.

14 „Habiter" est déplacé ici, car il signife : „faire un long séjour en un lieu ; et nos voyageurs restèrent à Kerjoaia moins d'une semaine.

15 Une forêt ne perd pas ses branches, mai ses feuilles ; et quand elle les perd, les feuilles ne sont pas vertes.

16 L'auteur parle du gazon de la prairie à huit heures du matin ; il faut excuser toutes les fautes de cet écrit, care il a été fait à la hâte, et ce ne sont que des notes et des souvenirs de voyage.

dant tout le temps que nous avons passé à Kerjoie nous avons été contents. Pendant notre séjour dans ce village, nous avons eu plusieurs contradictions de fait (17). La première fut ; que les demoiselles curieuses de savoir ce qui était écrit dans nos portefeuilles, nous les ont demandé ; chacun de nous y avait écrit son être adoré (18), et quoique j'ai bien effacé le nom de celle que j'aime et que j'aimerai toujours (19) les lettres (20) furent lues et j'ai été provoqué comme un amoureux craintif (21) qui n'osait avouer l'amour qui brulait son coeur ; suite de modestie et d'innocence (22).

Notre départ de Kerjoi fut le 30 Octobre (23) à 9 heures du matin. Nous nous arretâmes à Herlau, distance d'une démi-poste (24). Là nous avons recontré de differents hommes et femmes (25). Une petite foire venait d'y commencer. Après un repas de quelques minutes nous partimes pour Flamunzi, terre de l'ex-prince Stourza. Ce village a une belle position. La population monte à 1 000 hospodars (26). Au milieu du village, je trouve placé un grand et pompeux chateau, entouré d'arbres fruiters, et d'un jardin superbe bien reglée à gout (27). De Flamunzi nous arrivâmes le soir à Botochany, où nous avons été logé che M. N. Cacano. La musique nous a égayé pendant quelques heures. Nous avons fait une promenade

---

17 **„Cantradictions de fait ?" On disait plutôt26 „contretemps" ; d'ailleurs l'auteur se contredit, car quleques lignes plus haut il dit qu'il a été content pendant tout le temps qu'il a passé a Kerjoia.**

18 **il faudrait „le nom de son être adoré".**

19 **L'auteur parle ici de Mademoiselle Helène Aslan. Nous avons vu par la suite que l'auteur fut moins constant qu'il le promet ; car au bout de dix jours, il** [restul lipseşte din text].

20 **Les lettres qui composaient le nom de l'être adoré.**

21 **L'auteur voulait dire : „on s'est moqué de moi comme d'un amoureux".**

22 **„Suite de modestie et d'innocence", paraît drôle et peu modeste.**

23 **Mieux aurait valu : „nous partimes de Kerjoi le..."**

24 **qui est à une distance d'une demi-poste.**

25 **„De" est ici déplacé.**

26 **„Hospodars" — pour habitants.**

27 **Au lieu de — „avec goût".**

dans la belle ville, et parmi les beautés de la ville (28) il y eut de rémarquable une maison en vitres (29) et une belle église. De Botochan, nous nous sommes rendus à Calinesty, terre de M. Scarlat Miklesco. La maison était très joliment construite. Un beau jardin était devant la fassade, et la maison même présentait un bel aspect à l'intérieur. Là nous nous sommes arrétés pendant un heure (30), nous avons fait un petit déjeuner à la fourchette. De Kalinesty nous nous rendimes à Michaylesty. De là nous sommes partis le landemain à neuf heures. Ces portes de la Bucovine nous ont été ouvertes (31). Après avoir franchi les frontières, nous regardions tristement vers notre heureux pays. Aussitot des milliers d'allemands nous ont entourré (32) et ne fesaient qu'examiner nous et nos choses (33) et demander de l'argent. Le premier arret (34) dans la Bucovine fut à Tataracheny, où nous avons été assez bien reçus par Madame l'hotesse, mais nous avons payé pour un diner de trois plats huit florins et 30 kreuzers. A cing heures après midi nous sommes parvenus à nous placer (35) à Czernovitz. Cette ville a une position magnifique. Dans l'intérieur de bonnes rues. Les statues placées dans les rues, les maison bien reréglées, les places publiques offrent une charmante vue au voyageur. De Tchernovitz nous arrivâmes à matin (36) à

---

28 „Ville" fait ici une cacophonie.

29 La maison n'était pas en vitres comme le dit l'auteur.

30 „Quand" est déplacé ; il fraudrait : „pendant ce temps", où bien „jusqu'à ce que"... Nous repeetons que l'auteur écrivait à la hâte.

31 Ici on ne doit pas prendre cette phrase au figuré, car l'auteur veut parler des portes qu'il y a entre la frontière Moldave et la frontière d'Autriche.

32 On croirait que les allemands nous ont entourré parce que nous regardions vers la Moldavie.

33 „Nos choses" au lieu de „nos paquets, nos bagages".

34 „Arret" ne se dit pas. Il faudrait : „nous fimes notre première station à..."

35 „Nous sommes parvenus à nous places"... „places est déplacé ici, il fraaudrait : „nous sommes parvenus à nous installer..."

36 „...de bon matin" aurait été mieux.

Colomee-Stanislau (37). Le 3 Novembre à minut nous parvinmes à nous rendre à Strie, et puis à Lemberg à 8 heurs du matin (38). Ici nous avons fait une belle promenade à pied dans la ville pendant le 4 Novembre (39). Nous avons vu le grand et magnifique palais du guverneur, l'hotel de ville et quelques maisons d'alentour qui furent bombardées le 4 Novembre 1848. Après cette promenade, nous retournâmes chez nous, satisfaits de l'emploi de la journée.

A Lemberg, comme dans toutes le villes de la Gallicie, il n'y a point de vie ; la police surveille nos moindres mouvements, nos plus petites actions (40).

---

37 L'auteur marque ici seulement le nom d'une ville par laquelle il passa.

38 Cette construction n'est pas fameuse ; mieux aurait valu : „nous arrivâmes avec grande peine à ..." et puis „à Lemberg à 8 heures du matin" parait drôle ; il faudrait changer tout à fait la phrase pour la rendre correcte.

39 „... Dans la journée de 4 Novembre" aurait mieux valu.

40 Ici finit le fragment trouvé dans la portefeuille de Mr Theodore Weissa ; nous l'avons reproduit ici tel qu'il a été écrit par l'auteur ; nous avons fait remarquer quelques fautes pardonnables du reste. Nous ne le faisons paraitre que comme monument historique.

IIIe Partie. Pogor. Jeudi 27 8bre

Letzkany — Podu-Iloae. Ulmi. Nicolas Miklesco, Une nuit chez la Daskalitza et chez (1) le Vornik. Kerjoie. M. Aslan.

Mlle Marie
„ Helène
„ Zoé
„ Roxandre

Dans, histoire de mon portefeuille. Catilina. Ketroza.

Z. Oui
— Non ! } Flambé

La groseille. Vois-tu, ma chère, qu'il m'a dévinée ? (2). Course dans le jardin. Les peupliers. Gravez votre nom. Souvenir.

Adieu, Kerjoaie ! ! ! 9 1/4 heures. Hîrlău. Mr Vaché. La chanson de Caderoussel. Formosica. Flamensi. Botochany. Nicolas Canano. (Vin — orgie). Constantin Canano et Carouzi. Le gros baton. Danse. Départ. Calineşti — Bugegea. Mihaileni. Adieu la Moldavie !! C'est bien loin de toi que nous allons chercher le bonheur ! (3). La Bucovine. La douanne. Terasseni. Forêts. Chernovitz. M^d Hardoular. Depart par (4) la diligence. Vue de Santagoura.

---

1 **Il parait que nous avons passé une partie de la nuit chez la Daskalitza et l'autre chez le vornik.**

2 **On ne pourrait designer le moment de cette conversation, ni les personnes qui prononcèrent ces mots, vû que l'auteur lui-même ne se rappelle plus cette circonstance.**

3 **L'auteur voulait dire „l'instruction" ou „la civilisation". Le bonheur proprement dit n'est qu'au foyer paternel.**

4 **„Depart par" : mauvaise connaissance. L'auteur voulait dire „avec (au moyen)" au bien „en diligence".**

Quatre lieux de Chernovitz en Gallicie (5). Voyage en diligence. Colomée. Souper. L'argent de M Malgouverné et le pauvre Mr Veissa. Mr Veissa à la recherche. Stanislau. Bistritza. Larinetza. Strie. Lemberg. Hôtel de Russie. Théâtre de Lemberg. Les banquenotes autrichienes et Mr Sion. Huit mauvais sujets et une fille vertueuse (6). Depart à 8 heures du soir. 7 Novembre. Le sahn ? Themich. Ieroslau. Thora. Lautzut. Bohmia. Vielliska (7). Cracovie. La cathédrale. Hôtel de la rose blanche. M Branisteano en rougue. Théatre. Chemin de fer. Breslau. 12 Novembre. Hôtel de Sedlitz. Dispute. Mr Sion ne soupe pas. Mr Pogor a raisson !

Fin des memoires [111].

(B. A. R., ms. fr. 237, f. 1—10)

---

5 Pas trop clair. On ne sait pas si l'auteur a fait quatre lieux de chemin en Gallice, ou de Chernovitz jusqu'au Gallice ?

6 Voir l'illustration. II Partie page.

7 On voit que Mr Pogor s'est occupé beaucoup de géographie pendant son voyage, le nom des villes, bourgs etc. qu'on voit si fréquement dans ces memoires nous montrent les grandes occupations géographiques de Mr Pogor.

8 Encore des mots detachés de conversation, et dont on ne pourrait rendre comte.

[Traducere]

Fragmente dintr-o călătorie de la Iași la Paris, culese și adnotate de V. Pogor-fiul. Ilustrate de d. M. Porfiriu. Vol. I. Veisa — Pogor. Paris, Tipografia Pogor-fiul și co. Bul. Beaumarchais 102.

Călătoria de la Iași la Paris. Partea I. T. Veissa. Fascicola 1.

Pornirea noastră din Iași au fost în 27 octombrie la 12 ceasuri (amiază-zi). Locul destinat de adunare tinerilor tovarăși de drum fu la Academie (1). Numărul călătorilor fu șapte și anume : Pogor, Porfiriu, Heraclide, Veisa, domnul și doamna Malgouverné [110], Miclescu și între noi, domnișoara Zizi ... Părăsind Iașul, sufletul meu fu curînd atins de regretul îmbrățișărilor părintești și frățești (2) și de amintirea prietenilor. Am oprit la Lețcani (3), la un hotel plin de evrei, de ruși și de moldoveni (4). Ni s-a dat o cameră foarte murdară, care ni s-a părut totuși un cabinet împodobit franțuzește (5), căci era foarte aproape

---

1 **Copiem aici cu exactitate manuscrisul d-lui Veisa. Se vede că autorul începuse să scrie în moldovenește, apoi continuă în franțuzește. Dăm aici traducerea fragmentului, pentru inteligibilitatea textului : „Notre depart de Iassy eût lieu le 27 Octobre, à midi. L'Académie fut le lieu destiné au rendez-vous de jeunes compagnons (des jeunes gens qui devoient partir)". Nota. Acest fragment e extras dintr-un caiet pe care d. Veisa îl avea în timpul călătoriei.**

2 **„atins de regretul îmbrățișărilor" — nu se poate spune.**

3 **S-ar crede că am fost duși la închisoare. Ar fi trebuit : „noi ne-am oprit".**

4 **Asta trebuia să semene puțin cu turnul Babel.**

5 **Autorul vrea să spună : „un salon, un budoar". Cuvîntul „cabinet" este echivoc.**

de frumosul oraş Iaşi şi noi eram foarte obosiţi. Aici am dejunat în grabă. După un repaos de cîteva minute, am plecat spre Podu Iloaei. Domnul Miclescu, prietenul şi tovarăşul nostru de drum, ne-a propus să rămînem în timpul nopţii la moşia sa numită Ulmi (6). Majoritatea vocilor fu de acord şi astfel noi plecarăm toţi (7). După patru ore de drum, sosirăm la Ulmi, după (8) mare oboseală (9) a scuturăturii locomotivei (10). La această moşie, domnul Vornic (11) ne-a făcut ospitalităţile (12). Intrarăm într-o cameră gătită cu lăicere (stofe de lînă împletite de ţărăncile noastre). Deoarece paturile erau puţin numeroase şi afară de aceasta, foarte strîmte, mi-am aranjat o saltea de fîn şi m-am culcat pe pămînt. Cu toate acestea, mi-am petrecut foarte bine noaptea. De la Ulmi plecarăm în zorii zilei (28 octombrie) spre Cîrjoaia, moşia domnului Aslan. Aici noi am găsit toate comodităţile necesare călătorilor. Domnişoarele Aslan erau foarte bine educate şi amabile, nu-şi cruţau grijile cele mai prevenitoare faţă de noi. Seara au fost aduşi muzicanţi moldoveni şi am dansat pînă la nouă cu cea mai mare plăcere. Persoana cea mai agreabilă... (13). Casa în care locuiam (14) era înconjurată de arbori şi de flori. Din balcoane, se vedea o mică pădure gata să-şi piardă crengile ei verzi (15) şi, dinspre apus, o cîmpie drăguţă, acoperită de flori şi de

---

6 Nu se poate spune aici „a rămînea", căci călătorii încă nu sosiseră ; ar trebui „de a ne petrece noaptea la..."

7 „Şi astfel..." Cum „astfel" ? Autorul voia să spună : „deci" sau „de aceea".

8 „După" face aici o cacofonie.

9 Nu e bine spus „o gravă oboseală".

10 Ar trebui : „cauzată de scuturăturile locomotivei". Autorul numeşte locomotivă marea trăsură evreească care îi ducea pe călători. Vedeţi gravura pagina 1.

11 Vornicul este un ţăran de seamă în satele moldoveneşti.

12 Mai bine ar fi fost : „se achită faţă de noi de datoriile ospitalităţii".

13 Aici cuvintele sînt şterse în manuscris.

14 „A locui" este deplasat aici, căci el semnifică : „a rămînea mult timp într-un loc" ; iar călătorii noştri rămaseră la Cîrjoaia mai puţin de o săptămînă.

15 O pădure nu-şi pierde niciodată crengile, ci frunzele ; şi cînd le pierde, aceste frunze nu sînt verzi.

iarbă. A doua zi, la ora 8 (**16**), am făcut o plimbare pe un deal drăguț, numit Cătălina. Drumul a fost obositor, dar o dată ajunși în vîrful dealului, o vedere magnifică ni se prezentă în fața ochilor. Se putea vedea în depărtare satul Ceplenița, la poalele dealurilor vecine, pe care o cîmpie imensă le separa de noi. Biserica satului, casele mici ale țăranilor ofereau ochilor noștri un spectacol fermecător.

Călătoria de la Iași la Paris
Partea I T. Veisa
Fascicola 2

Domnul Porfiriu, emoționat de accest spectacol, își luă creionul și desenă biserica și peisajul dimprejur. În sfîrșit, tot timpul cît am petrecut la Cîrjoaia am fost mulțumiți. În timpul ședерii noastre în acest sat, am avut mai multe contradicții de fapt (**17**). Prima fu : că domnișoarele, curioase să știe ceea ce era scris în caietele noastre, ni le-au cerut ; fiecare din noi scrisese acolo ființa adorată (**18**) și, cu toate că am șters bine numele celei pe care o iubesc și o voi iubi mereu (**19**), literele (**20**) au fost citite și eu am fost provocat ca un îndrăgostit temă-

---

16 Autorul vorbește de iarba cîmpiei la ora opt dimineața ; trebuie să scuzăm toate greșelile din această scriere, căci ea a fost făcută în grabă și nu sînt decît note și amintiri de călătorie.

17 „Contradicții de fapt ?"... Mai curînd s-ar zice : „contratimp". De altfel, autorul se contrazice, căci, cîteva rînduri mai sus spune că a fost mulțumit tot timpul cît a stat la Cîrjoaia.

18 Trebuia : „numele ființei lui adorate".

19 Autorul vorbește aici de domnișoara Elena Aslan. Am văzut că mai tîrziu autorul a fost mai puțin constant decît promite. Căci la capătul a zece zile, el [restul lipsește în text].

20 Literile care alcătuiau numele ființei adorate.

tor (21), care nu îndrăzneşte să mărturisească dragostea care-i ardea inima ; urmare a modestiei şi inocenţei (22).

Plecarea noastră din Cîrjoaia fu la 30 octombrie (23), la ora 9 dimineaţa. Ne oprirăm la Hîrlău, cale de jumătate de poştă (24). Acolo am întîlnit diverşi bărbaţi şi femei (25). Un mic bîlci tocmai începuse. După o odihnă de cîteva minute, plecarăm la Flămînzi, moşia fostului prinţ Sturza. Acest sat are o frumoasă poziţie. Populaţia urcă la 1 000 de gospodari (26). În mijlocul satului, am găsit un palat mare şi pompos, înconjurat de arbori fructiferi şi de o grădină superbă, bine şi cu gust aranjată (27). De la Flămînzi, sosirăm seara la Botoşani, unde am fost găzduiţi la Domnul Cacano. Muzica ne-a înveselit cîteva ore. Am făcut o plimbare în frumosul oraş şi, printre frumuseţile oraşului (28) remarcarăm o casă cu vitralii (29) şi o biserică frumoasă. De la Botoşani ne-am dus la Călineşti, moşia domnului Scarlat Miclescu. Casa era foarte drăguţ construită. Înaintea faţadei are o grădină frumoasă şi casa însăşi prezenta un frumos aspect în interior. Aici ne-am oprit timp de o oră (30), am luat un mic dejun în grabă. De la Călineşti am plecat la Mihăileşti. De aici am plecat a doua zi la ora nouă. Aceste porţi ale Bucovinei ne-au fost deschise (31). După ce am trecut frontiera, priveam cu tristeţe către patria noastră feri-

---

21 **Autorul voi să zică : „şi-au bătut joc de mine ca de un îndrăgostit".**

22 **„Urmare a modestiei şi inocenţei" : pare caraghios şi puţin modest".**

23 **Mai bine era : „plecarăm de la Cîrjoaia".**

24 **care este la o distanţă de o jumătate de poştă.**

25 **„de" nu este aici la locul lui.**

26 **„gospodari" — pentru locuitori**

27 **În loc de „cu gust"**

28 **„Oraş" face aici o cacofonie.**

29 **Casa nu era cu vitralii, cum spune autorul.**

30 **„Cînd" nu e la locul lui ; trebuia „în acest timp", sau „pînă cînd". Repetăm că autorul scria în grabă.**

31 **Nu trebuie să luăm fraza la figurat, căci autorul vrea să vorbească de porţile care există între frontiera moldovenească şi frontiera Austriei.**

LICEUL „GHEORGHE LAZĂR" BIBLIOTECA BUCUREŞTI

cită. Îndată ne-au înconjurat mii de nemți (32), care nu făceau altceva decît să ne examineze pe noi și lucrurile noastre (33) și să ne ceară bani. Prima oprire (34) în Bucovina a fost la Tătărășeni, unde am fost destul de bine primiți de doamna hangiță, dar am plătit pentru o cină cu trei feluri, opt florini și 30 creițari. La ora cinci după amiază am ajuns să ne plasăm (35) la Cernăuți. Acest oraș are o așezare magnifică. În interior sînt străzi frumoase. Statuile așezate pe străzi, casele bine aliniate, locurile publice oferă călătorului o vedere încîntătoare. De la Cernăuți sosirăm dimineața (36) la Colomea-Stanislau (37). La 3 noiembrie, la miezul nopții, am ajuns la Strie și, apoi, la Lemberg, la 8 ore dimineața (38). Aici am făcut o frumoasă plimbare pe jos în oraș, la 4 noiembrie (39). Am văzut marele și magnificul palat al guvernatorului, primăria și cîteva case din împrejurimi care au fost bombardate la 4 noiembrie 1848. După această plimbare, ne reîntoarserăm satisfăcuți de felul cum am folosit ziua.

La Lemberg, ca în toate orașele din Galiția, nu există viață ; poliția îți supraveghează cele mai mărunte mișcări, cele mai mici acțiuni (40).

---

32 S-ar crede că nemții ne-au înconjurat pentru că priveam spre Moldova.

33 „Lucrurile noastre" — în loc de „pachetele noastre", bagajele noastre".

34 Nu se spune „oprire". Trebuia : „făcurăm prima stație la..."

35 Am parvenit să ne plasăm la... : „plasăm" este aici deplasat. Trebuia : „am parvenit să ne instalăm"...

36 „...dis de dimineață" ar fi fost mai bine.

37 Autorul însemnează aici doar numele unei localități prin care a trecut.

38 Construcția aceasta un e faimoasă. Mai bine era : „sosirăm cu greu la" ...Și apoi „la Lemberg la 8 ore dimineața" pare caraghios ; trebuia neapărat schimbată fraza, pentru a o face corectă.

39 „...în timpul zilei de 4 noiembrie" ar fi fost mai bine.

40 Aici se termină fragmentul găsit în caietul domnului Teodor Veisa. L-am reprodus așa cum a fost scris de autor Am remarcat cîteva greșeli, scuzabile de altfel. Îl tipărim numai ca monument istoric.

Partea a III-a. Pogor. Joi 27 octombrie

Leţcani—Podu-Iloaie. Ulmi. Nicolae Miclescu. O noapte la dăscăliţă şi la (1) vornic. Cîrjoaia. Domnul Aslan. Domnişoara Maria
„ Elena
„ *Zoe*
„ Ruxandra
Dans, povestea cu caietul meu. Cătălina. Chetroza.
Z. Da
— Nu ! } Aprins.
Coacăzele. Vezi, tu draga mea, că m-a ghicit ? (2) Alergare în grădină. Plopii. Săpaţi-vă numele. Amintire.

Adio, Cîrjoaie ! ! ! 9¼ ore. Hîrlău. Domnul Vaché. Cîntecul lui Caderousel. Frumuşica. Flămînzi. Botoşani. Nicolae Cănănău (vin — orgie). Constantin Cănănău şi Carouzi. Bătul cel mare. Dans. Plecarea. Călineşti. Bucecea. Mihăileni. Adio, Moldovă ! ! Departe de tine noi căutăm fericirea ! (3) Bucovina. Vama. Tărăşeni. Păduri. Cernăuţi. Doamna Hardoular. Plecarea cu (4) diligenţa. Vederea Sadagurei. Patru leghe de Cernăuţi în

---

1 **Pare că am petrecut o parte din noapte la dăscăliţă şi alta la vornic.**

2 **Nu se poate preciza momentul acestei conversaţii, nici persoanele care pronunţară cuvintele, avînd în vedere că însuşi autorul nu-şi mai aminteşte această mică împrejurare.**

3 **Autorul vru să spună „instrucţia" sau „civilizaţia". Fericirea propriu zisă nu e decît în căminul părintesc.**

4 **„Plecarea cu" — cunoştinţe reale. Autorul voia să zică: „cu (prin mijlocirea)" sau „în diligenţă".**

Galiţia (5). Călătorie în diligenţă. Colomeea. Cina. Banii domnului Malgouverné şi ai bietului domn Veisa. Domnul Veisa în căutare. Stanislau. Bistriţa. Laniretza. Strie. Lemberg. Hôtel de Russie. Teatrul din Lemberg. Bancnotele austriece şi domnul Sion. Opt supuşi răi şi o fată virtuoasă (6). Plecarea la 8 ore seara. 7 noiembrie. Pe sahn [?]. Themich. Ieroslau. Thora. Lautzut. Boemia. Vielliska. Cracovia. Catedrala. Hotelul „Trandafirul alb". Domnul Brănişteanu furios. Teatru. Cale ferată. Breslau. 12 noiembrie. Hotelul „Sedlitz". Cearta. Domnul Sion nu cinează. Domnul Pogor are dreptate ! (8). Plecarea.

Sfîrşitul memoriilor [111].

(B. A. R., ms. 237, f. 1—10)

---

5 Nu prea clar. Nu se ştie dacă autorul a făcut patru leghe de drum în Galiţia sau din Cernăuţi pînă în Galiţia ?

6 A se vedea ilustraţia. Partea a II-a pagina.

7 Se vede că domnul Pogor s-a ocupat mult de geografie în timpul călătoriei ; numele de oraşe, burguri etc., pe care le vedem atît de frecvent în memoriile sale, ne arată marile ocupaţii geografice ale domnului Pogor.

8 Iarăşi cuvinte extrase din conversaţie, de care nu ne putem da seama.

II. CORESPONDENȚĂ, JURNALE DE CĂLĂTORIE

N o t e

[1] Scrisoarea de față e răspunsul lui Iancu Alecsandri la scrisorile lui Vasile Alecsandri din 1 și 2 mai 1861. Cf. *Catalogul corespondenței lui Vasile Alecsandri, întocmit de Marta Anineanu*, Buc., Editura Academiei, 1957, p. 5—6.

[2] Se referă la misiunea diplomatică pe care a avut-o Alecsandri pe lîngă contele Cavour și guvernul italian.

[3] Vasile Alecsandri urma să-l înlocuiască un timp pe fratele său în funcția de agent diplomatic al României la Paris.

[4] M. Kogălniceanu, acum demisionat, fusese ministru de interne.

[5] Baligot de Beyne, secretar al lui Al. I. Cuza, secretar al Consulatului francez din Constantinopole.

[6] Secularizarea averii mănăstirilor românești închinate muntelui Athos.

[7] Populația bulgară stabilită în sudul Basarabiei.

[8] Costache Negri (1812—1876) era reprezentantul României la Constantinopol.

[9] Conferința puterilor garante, întrunită la Paris pentru a valida Unirea.

[10] A. H. Ubicini (1818—1884), publicist francez, filoromân. În presa franceză a vremii, semna numeroase articole despre problemele ce agitau Principatele Unite.

[11] Probabil, așa cum se poate deduce din rîndurile de mai jos, o conferință despre opera fratelui său, pe care Iancu Alecsandri a ținut-o în București.

[12] Constantin Esarcu (1836—1898) medic, politician, diplomat ; era totuși un conferențiar abil.

[13] În original, text românesc.

[14] Este vorba de *Oda ostașilor români*, apărută, o dată cu *Peneș Curcanul* și cu *Sergentul*, în fruntea „Convorbirilor literare", an. XI, 1878, nr. 10, ianuarie.

[15] În original, text românesc.

[16] Petre Grădișteanu (1841—1921), om politic, conducea „Revista contimporană", la care se pare că făcuse aluzie

Iancu Alecsandri cînd vorbise de scriitorii care folosesc o limbă neînțeleasă de popor.

[17] Ion Ghica (1817—1897) era bun prieten cu V. Alecsandri.

[18] Probabil familia lui I. Em. Florescu (1819—1893), general, om politic, prieten al lui V. Alecsandri.

[19] Între V. Alecsandri și M. Kogălniceanu intervenise mai de mult o răcire a relațiilor, accentuată acum de refuzul poetului de a primi conducerea — ce se anunța împovărătoare — a ambasadei române la Berlin.

[20] Ziar scos în Iași de Th. Balassan, între 1873—1893.

[21] D. Petrino (1838—1878), poet, protejat al lui V. Alecsandri.

[22] Drama aceasta V. Alecsandri o terminase de scris în mai 1879 ; premiera are loc la 30 septembrie 1879.

[23] Este vorba de *Fîntîna Blanduziei*, la care V. Alecsandri începuse să lucreze din toamna anului 1882.

[24] Vers în care V. Alecsandri face aluzie la extrem de violenta campanie de denigrare dusă împotriva sa de Al. Macedonski.

[25] În original, text românesc.

[26] Al. Pelimon (1820—1881) scriitor contemporan.

[27] H. G. Grandea (1843—1897), scriitor contemporan.

[28] *Sinziana și Pepelea* fusese scrisă de V. Alecsandri în vara anului 1880. A apărut în „Convorbiri literare", an. XVII, 1883, nr. 6, septembrie, nr. 7, octombrie și nr. 8, noiembrie.

[29] E. F. Sainville, actor francez de comedie, mort în 1854. Probabil și Grenier, următorul nume amintit de Iancu Alecsandri, este tot un actor, admirat de cei doi frați pe vremea cînd se aflau amîndoi la Paris.

[30] Dimitrie R. Rosetti (1850—1934), autor de comedii și reviste satirice mediocre, foarte gustate în acel timp.

[31] Dimitrie Ghica (1816—1897), fiul lui Grigore Ghica Vv., ministru și prim-ministru în diverse guverne.

[32] Paulina Alecsandri, soția lui V. Alecsandri.

[33] În original, cuvînt românesc.

[34] Iarna anului 1883/1884 a însemnat o perioadă dificilă în viața lui V. Alecsandri. Cf. G. C. Nicolescu, *Viața lui Vasile Alecsandri*, ed. a II-a, Buc., E.P.L., 1965, p. 626—627.

[35] Dimitrie A. Sturdza (1833—1914), politician liberal, secretar al Academiei Române.

[36] În această vreme, la Teatrul Național din București se repeta *Fîntîna Blanduziei*, a cărei premieră a avut loc la 22 martie 1884.

[37] Textul *Fîntînei Blanduziei*, după care a fost montat spectacolul reprezentat în stagiunea 1883/1884 diferă de cel publicat mai tîrziu, din care Alecsandri, ținînd seama de sfaturile fratelui său, a eliminat o scenă întreagă, a XIV-a (furtul prînzului), rezumată la începutul actului al treilea în cîteva versuri.

[38] Fr. Got, din cercul cunoscuților lui V. Alecsandri.

[39] *Fîntîna Blanduziei* a apărut la editura Socec, în anul 1884.

[40] Probabil Mihail D. Ghica, frate cu fostul domn al Moldovei Alexandru Ghica și tată al scriitoarei Dora d'Istria.

[41] I. Alecsandri se referă la scrisoarea lui I. Ghica adresată lui V. Alecsandri, apărută în „Convorbiri literare", XVIII, 1884, nr. 1, aprilie și reprodusă mai tîrziu în volum cu titlul *Căpitanul Laurent.*

[42] Marie Bal, fiica lui Iancu Alecsandri, plecată împreună cu soțul ei, Charles Bal, în Statele Unite, unde au încercat să-și refacă averea pierdută la Bursa din Paris.

[43] C. D. Aricescu (1823—1886), publicist și poet.

[44] G. Sion (1822—1892), scriitor contemporan.

[45] Ștefan Iulian (1853—1892), actor, interpretase rolul lui Postumus.

[46] Elena Nottara, actriță, interpretase rolul Neerei.

[47] După ce asistase, împreună cu soția sa Paulina, la premiera *Fîntînii Blanduziei*, V. Alecsandri se întorsese la Mircești, la începutul lui aprilie 1884.

[48] Unde Alecsandri trebuise să asiste la recepțiile și festivitățile organizate în onoarea sa și pentru sărbătorirea succesului de care s-a bucurat *Fîntîna Blanduziei.*

[49] În original, cuvînt românesc.

[50] Alecsandri fusese invitat la serbările Felibrilor, la Montpellier. Consecință sau nu a sfaturilor fratelui său, scriitorul nu a dat curs invitației, mulțumindu-se cu o călătorie la Mehadia.

[51] Piesă scrisă de V. Alecsandri în jurul anului 1862 și dedicată fratelui său Iancu Alecsandri. Cf. *Catalogul corespondenței lui Vasile Alecsandri,* întocmit de Marta Anineanu, Buc., Ed. Academiei, 1957, p. 459.

[52] Vezi nota 31.

[53] Vezi nota 31.

[54] Rezumatul acestei scrisori a lui V. Alecsandri, în *Catalogul corespondenței lui Vasile Alecsandri, întocmit de Marta Anineanu,* Buc., Ed. Academiei, 1957, p. 9.

[55] *Angelo tiranul Podovei,* piesa lui V. Hugo.

[56] Declamată de Horațiu în actul al II-lea, scena a XIII-a, din *Fîntîna Blanduziei.*

[57] „Totul e bine cînd se sfîrșește cu bine". În original, text englez.

[58] Scriitorul a respectat întocmai sfaturile fratelui său.

[59] Această companie are o agenție la Paris, pe Avenue de l'Opéra. (Nota lui Iancu Alecsandri ; în original, text francez).

[60] Regina Elisabeta fusese invitată să participe la serbările de la Montpellier.

[61] Rezumatul acestei scrisori, în *Catalogul corespondenței lui Vasile Alecsandri, întocmit de Marta Anineanu,* Buc., Ed. Academiei, 1957, p. 9.

[62] Armand de Pontmartin scrisese în „Gazette de France" foiletonul *Une grande première à Bucarest*, relatînd succesul *Fîntînii Blanduziei*.

[63] Elogiu pronunțat în fiecare an la Jocurile florale ale Felibrilor în amintirea unei ipotetice Clémence Isaure, care ar fi trăit în sec. al XIV-lea.

[64] În original, text românesc.

[65] Rezumatul acestei scrisori în *Catalogul corespondenței lui Vasile Alecsandri, întocmit de Marta Anineanu*, Buc., Ed. Academiei, 1957, p. 10.

[66] Vasile Alecsandri a dedicat *Fintina Blanduziei* fratelui său Iancu.

[67] V. Alecsandri începuse a se documenta pentru următoarea sa piesă — *Ovidiu*.

[68] O. Duruy, *Histoire des Romains*.

[69] Scriitorul a preferat „O ! glorie ! Horațiu nu va pieri întreg".

[70] Noémi Alecsandri, soția lui Iancu Alecsandri.

[71] În „Convorbiri literare", an. VII, 1874, V. Alecsandri publicase poezia *Căderea Rinului* (nr. 10, ianuarie), precum și piesa *Boieri și ciocoi* (nr. 10, ianuarie, nr. 11, februarie, continuînd apoi și în nr. 12, martie).

Probabil că Iancu Alecsandri pregătea o conferință despre ultimele scrieri ale fratelui său, asemănătoare aceleea ținute în 1878 (cf. scrisoarea din 10 ianuarie 1878, adresată lui V. Alecsandri).

[72] Pentru datarea acestor două scrisori, vezi nota 75.

[73] Eudoxiu G. Hurmuzachi (1845—?), zis și Docsuță, spre a fi deosebit de unchiul său Eudoxiu, zis și Docsachi.

[74] Biblioteca Centrală din Iași, al cărei director era, în acest timp, Bodnărescu.

[75] Este vorba de intenția lui Gh. Hurmuzachi de a dona Bibliotecii Centrale din Iași biblioteca fratelui său Constantin Hurmuzachi (1811—1869). Pentru scrisorile adresate, în acest scop, de Gh. Hurmuzachi, între 19 aprilie—7 decembrie 1872, vezi C. Săteanu, *Figuri din „Junimea"*, București, Bucovina, 1936, p. 219—223.

[76] Textul se întrerupe aici.

[77] Textul se întrerupe aici.

[78] Este vorba de volumul *Din scrierile lui Samson Bodnărescu*, Cernăuți, 1884.

[79] Porecla junimistă a lui I. Negruzzi.

[80] Porecla junimistă a lui T. Maiorescu.

[81] Cîteva au apărut în „Convorbiri literare" din anul 1884.

[82] În „Convorbiri literare", an. XVIII, 1884, nr. 1, aprilie, lui Bodnărescu i-au fost tipărite cîteva poezii, dar nici una nu e o elegie în formă antică.

[83] I. Ianov era membru al Eforiei Așezămintelor „A. Bașotă".

[84] P. P. Carp și T. Maiorescu.

[85] *O scrisoare pierdută*, apărută în cursul anului 1885, în „Convorbiri literare".

[86] S. Bodnărescu se referă la articolul lui Al. Papadopol-Calimach *Amintiri despre Curtea Domnească din Iași*, apărut în „Convorbiri literare", an. XVIII, 1884, nr. 9, decembrie, și nr. 10, ianuarie 1885.

[87] S. Bodnărescu lucra în acest timp la un ciclu de drame istorice intitulat *Urmașii lui Alexandru cel Bun*

[88] Specificarea aparține lui S. Bodnărescu.

[89] I. Ianov era vice-președinte al Senatului.

[90] Probabil Al. A. Suțu (1837—1919), medic, medic primar al Eforiei Spitalelor din 1881.

[91] Textul se întrerupe aici.

[92] Fragmentul de mai jos va fi trebuit să facă parte, în intenția scriitorului, dintr-o lucrare mai amplă despre insula Rügen. Deși aflat în alt manuscris, l-am reprodus în continuarea însemnărilor de mai sus.

[93] Este posibil ca, în continuare, Bodnărescu să fi intenționat a insera poezia *Amintiri de pe insula Rügen*, ce va apare în „Convorbiri literare", an. VIII, 1974, nr. 8, noiembrie.

[94] Scrisoarea este adresată comisului Vasile Chedrinos, tutorele fraților Naum după moartea părinților. Întrucît confirmă spusele lui Iacob Negruzzi, potrivit cărora Comisia Epitropicească nu ar fi administrat corect averea lui Teodor Naum, tatăl viitorului poet (cf. *Amintiri din „Junimea"*, Buc., V. R., 1921, p. 206), reproducem, în cele ce urmează, textul memoriului înaintat domnitorului de V. Chedrinos la 23 februarie 1853, precum și o învoială făcută între A. Naum și unul din datornicii săi, la 1 mai 1851.

„Gios iscălitul fac știut prin acest înscris ce-i dau cunoscutului meu D-lui clucer Iordache Udrea, că pentru sănetul din 23 april 1849, cu care datore 45 000 lei părintelui meu și socrului Dums. răposat acum Teodor Naum, socotindu-mă astăzi cu D-lui în ființa persoanelor ce mai gios să vor iscăli de marturi, de sumele ce D-lui au dat mai înainte, precum și mai în urmă, după răposare părintelui meu, au mai rămas d-lui datori către casa părintelui meu, din acel sănet, cu 32 000 lei, și fiindcă eu, în privire că vadeaoa plății acelui sănet au trecut, i-am cerut siguranție în plata răspunsului arătat, D-lui însă, ca cel ce nici într-o vreme n-au încetat a păgubi pe tatăl meu, prin urmare, acum, nici pe casa lui, m-am singuripsăt pentru răspunsul arătat în avere D-sale de pe moșia numită Aroneanu din țănt. Iașii, pe care o are în posesie, și anume în trei sute cincizăci oi, patruzăci și patru boi și șasprezece giuncani, precum și în productele aflătoare astăzi pe moșie, atît acele vechi și nevîndu-te, cît și recolta anului de față, cu îndatorire din parte D. sale ca orice soi de producte a moșiei, precum și vitele sus arătate să nu le poată desface fără știre și învoire D. Nicolai Mihail, pe carele am rînduit eu

spre a sta acolo împreună cu D-lui pe moşiie şi orice condei bănesc să va prinde din producturi sau vite, cînd ari cere trebuinţa a să vinde, să vor număra rînduri în a me priimire, dînd eu pentru acele cuvenita adiverinţă pînă la istovire urmează a fi pînă la sf. Dimitrie vietor, şi cînd, din întîmplare nu s-or pute istovi pînă la ace vade, D-lui va fi păsuit pînă la sf. Gheorghie vietori, anul vietori, cînd atunce neapărat urmează a să exoflisă totul şi atuncea să-şi priimească D-lui şi pominitul sănet glăsuit prin aceasta, cari au rămas în a me păstrare. Cu adăogire că orice adiverinţă sau belani s-ar întîmpla a fi rămas la D. de la răposat. meu părinte pentru dări băneşti sau altele în socoteala ţitatului sănet sau în alt obiect, să vor cunoaşte ca hîrtii albe, pentru că acum ne-am socotit în totul. Şi dar făcîndu-să două înscrisuri, supt adivaratele noastre iscălituri, s-au dat unul la mîna altuie, bine înţălegîndu-să că una sută galbini, care răpost. meu părinte s-au împrumutat tot pentru D-lui cumnatul meu clucer Udrea şi pentru care este sănetul D-sale la casa aceasta, nu întră întru această socoteală.

Antonie Naum 1851 mai 1-iu

Poftiţi fiind de îmbile părţi, iscălim de marturi :

Vasile Chedrinos sardar

Neculai Mihail

Pavăl Teodor

(Arhivele Statului Iaşi, Fond Tribunal Iaşi, secţia a III-a Tr. 1788, op. 2039, dosar 1496, f. 29 r.-v.)

Pre Înălţate Doamne

Dumnealui clucer Iordachi Udrea aflîndu-să dator cu sumă de 45 000 lei capite către socrul său, răposatul acum Teodor Naum, după moartea acestuia, giudecătoria ţinutului Eaşăi, din îndemnul stăruinţălor Dum. Udrea, m-au însărcinat cu îndatoriri de epitrop orfanilor răposatului şi întri documentili casăi mi s-au dat sănetul pentru pominiţăi bani. Eu am reclamat îndestularea orfanilor, atît prin Comisia epitropicească, căreia i-am cerut agiutor, cît şi prin Dipartamentul din lăuntru, şi după o strictă stăruinţă, am pus secfestru pe averea datornicului di pi moşăia numitului din ţănutul Botoşanii, ci dum-lui Udrea o ave în posesii. Dar cu aceasta nimică n-am isprăvit, pentru că Comisia epitropicească, aceea ci să numeşte casa orfanilor, tocmai ea în contra compitenţăei ei, amestecîndu-să în dreptul orfanilor, au închipuit un feli de răfuială ţătatei datorii, după cum i-au propus datornicul prin un semplu izvod, şi anumi : propuniri că datoria ar fi adus-o cu unul din orfani în mai mică cîtime ; propuniri că ar fi dat bani aceluiaşi nevrîsnic ; propuniri că ar fi dat bani şi unui văr a nevrăsnicilor ; şi propuniri că s-ar fi luat în socoteala casăi o sută chili sacară şi popuşoi şi pe moşăia Aron Vodă. Şi prin aşa chip scoţînd încă pe orfani datori, Comisia

le-au sfințăt pe toati, fără a chema pe apărătoriul lor di față, s-au făcut trebunal giudecătoresc fără a fi, au mijlocit în sfîrșit și rădicarea secfestrului, fără a ave compitență. După cari mi-au făcut și mie cunoscut că casa orfanilor nu ar ave dreptate a mai ceri ceva de la Dum-lui Udrea. Această vestiri văzînd-o, precît nedreaptă, pre atîta de neformală, am protestat-o chiar către ace comisie și dizvăluindu-i cu dovez greșala ei, deși s-au convins di adivăr și au mijlocit punirea de iznoavă a secfestrului, nu precum au fost mai înainte, ci numai pe un număr viti, însă păn la înființarea lui, datornicul au înstreinat tot ci au avut, încăt și căștiul moșăei neplătindu-l, proprietarul au secfestrat puțăn ci s-au mai găsit acolo. Asupra lucrărilor Comisăei tînguindu-mă Dipartamentului dreptății, prin jalba din 8 Dechemv. 1852, cu pre larg prescrire tuturor împregiurărilor, am cerut a să lucra în observațăie lui asăminea abatiri, am cerut în numile Înălțimii Voastre și a legilor de a fi supusă răspunderii mădulările Comisăei epitropicești, care au abuzat în îndatoririle lor, am zis că mă supun pedepsăi cînd arătările meli nu or fi adivarate. Dar ace tînguire zisul Dipartament au trimis-o Comisăei spre punire la cali. Punirea la cali Comisăea a mîntuit-o prin aceea orînduirii secfestrului și a prilejului ce au dat datornicului de au înstreinat tot. Eu, în numile orfanilor, numai pe mădularile Comisăei le cunosc datori către orfani, aceli mădulări nu mai sînt chemați di legi a da socoteală cu dovezi autentice cum s-au plătit datoria di către dum-lui clucer Udrea. Fiind că Comisăia epitropicească în tot chipul străruiești a să îndrepta (negreșît că ea singură nu să va învinovăți) și di a să critica abatirile ei după riglement, nu sînt di compitențiia altii Instanțăi, decît numai di a Divanului domnesc. Întru tot supus rog pe Înălțimea Voastră să vă milostiviți a recomendui cauza de față în cercetarea Domnescului divan, cari să să urmează în ființa Dums. iurisconsultului statului în aceea ci să atingi aplicațăia legilor asupra feților cari în contra compitențăei lor s-au amestecat în averea orfanilor.

V. Chedrino comis

În 23 febr. 1853

(Arhivele Statului Iași, Fond Tribunal Iași, secția a III-a, Tr. 1788, op. 2039, dosar 1496, f. 68 r.-v.).

[95] Probabil Ioan Grigore Ghica (1829—1891) beizadea, adică fiu al lui Grigore Ghica Voevod, militar, ministru în timpul domniei tatălui său.

[96] Cornetul acustic de care D. Petrino era silit să se folosească.

[97] Eudoxiu Hurmuzachi (1812—1874), istoric și om politic bucovinean. Era unchi după mamă al lui D. Petrino.

[98] E vorba de localitatea Freiburg in Breisgau.

[99] Germ. *Banckrein*, „șir de bănci".

[100] Nicolae Hurmuzachi (1826—1909), om de cultură bucovinean, membru al Academiei Române. Era unchi după mamă al lui D. Petrino.

[101] Germ. *auf grossen Fuss*, „pe picior mare".

[102] Germ. *letzte Aufgebot*, „ultimul contingent, ultima rezervă".

[103] Numele unui prieten sau al gazdei din Cernăuți a lui D. Petrino.

[104] Lectură nesigură.

[105] Poezia *Deșteptarea* a apărut în „Revista contimporană", 1874, nr. 12, p. 515—521.

[106] Probabil frații Iacob și Leon Negruzzi, pe care D. Petrino îi cunoscuse la Berlin.

[107] Volum de poezii imprimat de D. Petrino la Cernăuți, în 1870.

[108] Corect: Teodor Balasan, proprietarul ziarelor „Curierul" și „Curierul de Iași".

[109] Răspunsul, din 29 noiembrie, al lui V. Alecsandri la această scrisoare, în *Catalogul corespondenței lui Vasile Alecasndri, întocmit de Marta Anineanu*, Buc., Ed. Academiei, 1957, p. 38.

[110] Directorii unui pension din Iași.

[111] O simplă prezentare și descriere a textului tipărit acum, la C. Gane, *Ceva despre Vasile Pogor*, în „Politica", din 14 martie 1928.

III.

ACTE OFICIALE

S. BODNĂRESCU

I

Domnule Decan !

Voind a depuna doctoratul în filozofie şi lipsindu-mi un semestru la trieniul ce se cere, Vă rog prin aceasta să bine voiţi a-mi elibera un testimoniu doveditor că am fost înscris de la 1-iu octombrie 1866, pînă la finea anului 1867, ca student ordinar la Facultatea de Litere a Universităţii din Iaşi.

Primiţi, vă rog, Domnule Decan, cu această ocazie, asigurarea stimei ce v-o păstrez.

Samson Bodnarescu

Berlin 17 August st. n. 1870

Domniei sale Domnului Decan al Facultăţii de Litere la Universitatea de Iaşi

6/9 870. Lipsînd Decanul cerut de lege, de la Facultatea de Litere şi Filozofie, suplica prezentă se recomandă D-lui profesore T. Maiorescu, spre a satisface pe suplicante după cum va crede a fi mai just şi legal. Micle [1].

D. Secretar va binevoi a cerceta în registrul respectiv, dacă petiţionarul a fost înscris în timpul arătat. În caz afirmativ, i se va elibera atestatul cerut. T. Maiorescu.

Nr. 62/1870 sept. 5 *[Indescifrabil]*

[Adresa de pe plic :] Herrn Alexander Xenopol, doctorant jurist în Iassy (Rumänien). Pentru domnul Decan al Facultăţii de Litere.

(Arhivele Statului Iaşi, Fond Documente, Pachet 552, nr. 31).

II

Secret. Univ.
Nr. 40
1870 Sept. 13

D-luĭ Samson Bodnarescu
Certificat,

În urma rezoluțiunii D-lui Decan, Facultatea de Litere de la Univ. Iași, și după o scrupuloasă cercetare făcută între actele Facultății, subsemnatul secretar și cancelariu Univ. Iași certific că D-lu Samson Bodnarescu a fost înscris ca studinte Facultății de Litere în anul școlariu 1866. 67.

Se eliberă acest act D-lui Bod[narescu] în urma cererii sale înregistr. sub 62.

(Arh. Statului Iași, Fond Documente, Pachet 552, nr. 32).

III

august 1876

Domnule Președinte !

Fiind român de naștere, după cum se constată prin actul de botez alăturat acesteia sub Nr. 1

Făcînd în regulă studiile liceale, după cum probează atestatul de maturitate alăturat sub Nr. 2.

Făcînd în regulă și studiile universitare și anume : un an la Universitatea de Iași, probă certificatul sub Nr. 3 ; un an și jumătate la Univerzitatea de Viena, probă certf. sub Nr. 4 ; jumătate de an la Univerzitatea de Berlin, probă certf. sub. Nr. 5

Făcînd și doctoratul în filozofie, după cum probează diploma alăturată sub Nr. 6

Hospitînd și timp de trei luni la Seminariul pentru școale de oraș din Berlin, probă autorizația alăturată sub Nr. 7

Servind ca profesor decretat de pedagogie la Şcoala normală „Vasile Lupu“ din Iaşi aproape timp de doi ani, după cum dovedesc decretele sub Nr. 8 şi 9[2]

Subsemnatul, răzămat pe aceste, cu onoare

vine a Vă ruga, D-le Preşedinte, să binevoiţi a pune alăturatele titluri în vederea onorabilei comisiuni instituite pentru ţinerea concursului la catedra de pedagogie, publicat pe ziua de 1-iu septembrie a.c., catedră ce se află vacantă la Şcoala normală „Vasile Lupu“ din Iaşi, spre a binevoi să mă recomanda de-a dreptul Onorb. Minister, ca unul ce întrunesc condiţiunile art. 368 aliniat a din legea instrucţiunii publice (binevoind a lua în vedere şi aliniatul *[loc gol în text]* al aceluiaşi articol, în caz că ar lipsi concurenţi cu titule ca cele mai sus aratate).

Primiţi, Vă rog, D-le Preşedinte, prea distinsele mele consideraţiuni.

Samson Bodnarescu

Onorat Domniei Sale

D-lui Preşedinte al Comisiunii instituite pentru ţinerea concursului la catedra de pedagogie de la Şcoala normală „Vasile Lupu“ din Iaşi, publicat în ziua de 1 septembrie *[restul paginii e tăiat]*.

Documentele arătate în această petiţiune le-am primit.

S. Bodnarescu

(Arhivele Statului Iaşi, Fond Documente, Pachet 552, nr. 35).

IV

Iaşi 1876 septemvrie 15 zile

Domnule Preşedinte !

Sfîrşindu-se concursul pentru catedra de pedagogie la Şcoala normală „Vasile Lupu“, ţinut în localul Liceului, subsemnatul, concurent, are onoare a Vă ruga să binevoiţi a-i înapoi actele şi a-i elibera un certificat de nota obţinută.

Primiţi Vă rog, D-le Preşedinte, prea distinsa mea consideraţiune.

S. Bodnarescu

D-sale : D-lui Preşedinte al concursului ţinut pentru catedra de pedagogie de la Şcoala normală „Vasile Lupu".

(Arh. Statului Iaşi, Fond Documente, Pachet 552, nr. 33).

V

Prescript Verbal
16 septembrie 1876

În virtutea ordinului D-lui Ministru cu Nr. 8065 din 24 august, subsemnaţii profesori de la liceu Vas. Burla [3] şi Pop Florentin [4], ne-am întrunit la 1-i septembrie la liceu şi ne-am constituit sub preşedinţia D-lui profesor şi director al liceului, în comisiune esaminatoare concurenţilor de la catedra de pedagogie unită cu postul de director de la Şcoala normală „Vasile Lupu" din Iaşi.

După a sa constituire, juriul, conform cu art. 374 din legea instrucţiunii publice, a verificat titlurile prezentate de DD concurenţi următori : D.l Ianculescu Mih. [5], D.l Bodnărescu Samson şi D-lui Maisner Const. [6]

1-a. D-l Ianculescu Mih. a justificat că a absolvit cursul învăţăturilor secundarie la Liceul din Iaşi. Aceasta s-a constatat din Atestatul ce i s-a dat de Onor. Ministeriu sub Nr. 31236 din 1865, luna februariu, pe care l-a prezentat înaintea comisiunii.

A mai prezentat D-l Ianculescu şi alte titluri, care însă nefiind cerute de lege, se trec aici cu vederea.

D-l Ianculescu Mih. a funcţionat, în postul la care acum este concurent, timp de 5 ani şi 6 luni, după care apoi a fost pus în disponibilitate. Aceasta s-a constatat din ordinele ministeriali sub Nr. 1444 din februariu 1869, prin care a fost numit în arătatul post şi din acel sub Nr. 7194 din 1874 august în 5, prin care a fost pus în disponibilitate.

2. D-l Bodnărescu Samson a justificat absolvirea cursului de liceu la liceul din Cernoviţ, în Bucovina, ceea ce s-a constatat prin prezentarea atestatului de maturitate sub Nr. 147 din 1865 luna iuli, de zisul liceu.

Pe lîngă aceasta, D-l Bodnărescu Sams. a mai prezentat şi diploma de doctor în filozofie de la Universitatea din Hessa. Alte titluri ce a mai prezentat D-sa, nefiind cerute de lege, se trec aici sub tăcere.

D-l Bodnărescu a funcţionat timp de 1 an şi 8 luni în postul la care aspiră acum. Numirea sa în acest post, cu titlu provizoriu, s-a făcut prin ordinul cu Nr. 7196, august 5 zile, 1874, iar cu titlu definitiv, prin ordinul sub Nr. 9928 din 25 oct. 1874.

3-a. D-l Maisner Const. a justificat absolvirea liceului prin Diploma de bacalaureat de la Univers. de Iaşi sub Nr. 382 din 1870 luna iuniu.

D-l Maisner a mai prezentat un titlu, adecă ordinul D-lui Ministru cu Nr. 8559, din 11 septemb. 1874, prin care i se face cunoscut că i s-a acordat o bursă anuală de 2350 lei pe termin de 2 ani, cu îndatorire ca să se ocupe, în Prusia îndeosebi, cu studierea pedagogiei la seminariele de învăţătură din acea ţară.

DD Ianculescu şi Bodnărescu au cerut ca, fără concurs şi numai în virtutea drepturilor că au ocupat acel post, să fie recomandaţi. Juriul înse n-a admis asemine cerere, pe motiv că deoarece ambii au funcţionat în zisul post, concursul va decide care va merita de a fi recomandat.

Juriul, aşadar, a admis la concurs pe DD. Ianculescu, Bodnărescu şi Maisner.

Terminînd această lucrare, juriul a fixat programa zilelor de concurs. În ţinerea concursului, juriul s-a conformat strict cu cerinţele art. 378 şi 379 din legea instrucţiunii. Aceasta se notează aici conform cu cele prescrise la art. 380 a aceleeaşi legi.

Cînd s-a început concursul, prin 1-a teză în scris, şi s-a făcut apelul nominal al concurenţilor, s-a constatat că D-l Ianculescu a fost absinte. La a doua teză în scris D-sa s-a prezentat la concurs şi a lucrat această tesă ; care teză, după cetirea comparativă cu a celorlalţi concu-

renţi, s-a însemnat cu nota patru. D-l Ianculescu a absentat apoi la toate celelalte teze în scris, iar teze orale n-a ţinut nici una. Prin urmare, D-sa este considerat retras de la concurs.

Tezele ieşite la sorţi sunt aceste :

1-a teză în scris : Mijloacele de educaţiune la grecii cei vechi.

„ „ orală : Comparaţiune între Solone şi Lycurg, din punct de vedere pedagogic.

2-a teză în scris : Educaţiunea fizică şi în specie calităţile necesarie şcoalei în acest raport.

„ „ orală : Diferite metode didactice cu avantagiele şi defectele lor.

3-a teză în scris : Aplicarea metodei de scriere împreunată cu cetirea.

„ „ orală : O lecţiune din pedagogia practică asupra unei părţi din gramatica română.

4-a teză în scris : Importanţa psicologiei pentru pedagogie.

„ „ orală : Sistema pedagogică a lui Pestalozzi în comparaţiune cu a lui Lancaster.

Notele obţinute de concurenţi

	I teză		II teză		III teză		IV teză		Nota medie
	oral	în scris	oral	în scris	oral	în scris	oral	în scris	
D-l Bodnărescu Samson	10	8,33	8,66	8,70	8,33	9,50	8,66	9,66	8,98
D-l Maisner Const.	7,00	5,66	7,66	7,83	4	6,10	7,66	8,70	6,82

Însemnare

Nota 4 de la teza a treia orală a D-lui Maisner provine de acolo că D-sa, după ce a făcut o parte din acea teză, a declarat că este bolnav şi nu mai poate continua, după care s-a şi retras.

Cînd s-a terminat concursul, juriul, considerînd că postul de profesor de pedagogie de la Şcoala normală Vasile Lupu este unit cu cel de director al acei şcoli, a cerut de la concurenţi ca să justifice că, în concorm cu art. 353 din legea instrucţiunii, sunt români născuţi sau naturalizaţi. La aceasta, D-l Bodnărescu, care este rumân născut în Bucovina, a declarat că nu poate justifica cualitatea cerută de arătatul articol şi a presentat o chitanţă, de la Consulatul austriac local, prin care se constată că D-sa a cerut de la guvernul austro-ungar actul de emigraţiune, pentru scopul ce şi-a propus de a cere în viitoarea sesiune de la Adunarea legislativă pentru a i se recunoaşte calitatea de cetăţean român. D-l Maisner a prezentat un certificat sub Nr. 7367 din 1875 luna iulie, emanat de la primăria de Iaşi, prin care se arată că D-sa, fiind născut în România, deşi din părinţi străini, pe temeiul art. 8 din Codicele civile, are drepturile de cetăţean român.

Pe temeiul notei obţinute de D-l Bodnărescu, juriul, în majoritate de doui membrii, îi recomandă D-lui ministru pentru a fi numit conform legii, profesor în postul vacant de la Şcoala normală Vasile Lupu din Iaşi.

V. Burlă Ion Pop Florantin

Părere deosebită

Avînd în vedere că tinerii şcolari carii, în simplicitatea lor, cred a vedea în învăţătoriul lor cea mai mare perfecţiune ştiinţifică şi morală, caută a vedea la dînsul asemenea cualităţi şi în partea lui cea fizică.

Avînd în vedere că un defect de o asemine natură nu poate produce decît o alteraţiune la respectul datorit învăţătoriului.

Considerînd că D-l Bodnărescu este afectat de un *tremur la mîni* prea pronunţat şi că acesta este un defect pedagogic care ar putea altera raporturile de respect a şcolarilor către D-sa.

Pentru aceste motive, subsemnatul nu se poate uni cu majoritatea pentru a recomanda pe D-l Bodnarescu la postul de profesor și direcțiune de la Școala Vasile Lupu din Iași. Z. Kolumb. [7]

(Arhivele Statului Iași, Fond Documente, Pachet 552, nr. 34).

VI

Mărturie de botez

În Condica Născuților, Tom II, pag. 147 și 148, rînd a 3-a de sus să ceteşte următoarele :

Supt Nr. casii 101, în an 1840 (o mie opt sute patru zeci) s-au născut la 27 iuni acelui an Samson, de naţiune română, gr.-or., din dreapta cununie a lui Alesandru Bodnar (conform legilor a statului din Austria și a guvernului, din 6 octombrie 1866, Nr. 3560, posvolenie de a să numi Bodnarescu) și a maicii lui Maria, gr.-or. și încreştinat la 29 iunie a acelui an de fostul ierei Nicolai Vasilovici, ca parohialnic administrator, în fiinţia de faţă a naşilor Vasile Bodnar, pămîntean din Vicov de sus, naşă fiind faţă Irina Bodnar din Voitinel.

Această mărturie să întăreşte spre deplina adeverire de iscălitul cu punerea peţetii bisericii a hramului Sf.tului Proroc Ilie.

De la grec.-or. Parohiat
Voitinel la 5/17 aprilie 1877
L. S. Mihai Gramatovici paroh

(Arhivele Statului Iași, Starea Civilă oraș Iași, căsătoriți, dosar 4124/1877, f. 5).

VII

Domnule **Preşedinte !**

Văzînd publicat pe ziua de 9 februarie a.c. concurs pentru catedra de pedagogie de la Şcoala normală Va-

sile Lupu din Iaşi, subsemnatul cu onoare vă roagă să binevoiţi a-l recomanda onor ministru de la Instrucţie spre a fi numit de-a dreptul profesor la zisa catedră. Această numire subsemnatul o cere pe temeiul următoarelor titluri legale :

a) Ocuparea acelei catedre ca profesor provizor aproape doi ani, adică de la 5 August 1874, pînă la 16 Maiu 1876.

b) Certificatul despre concursul depus cu cel mai bun succes în septembrie an 1876 dinaintea comisiunii instituite la Liceul din Iaşi, tot pentru acea catedră.

O dată cu aceste dovezi, am onoare a vă prezenta şi următoarele acte, din cari se constată că îndeplinesc toate condiţiile cerute de lege pentru a fi admis la ocuparea unui asemenea post.

c) Act de botez.

d) Atestat de bacalaureat

e) Trei certificate : unul de la Universitatea din Iaşi, unul de la cea din Viena şi al treilea de la cea din Berlin, doveditoare că am făcut în regulă cursurile universitare.

f) Diplomă de doctor în filozofie

g) Act de frecuentarea cursurilor de la Seminarul de pedagogie din Berlin.

h) Pasportul de emigrare, din care se vede că nu mai sînt supus străin.

Primiţi, Domnule Preşedinte, asigurarea prea distinsei mele consideraţiuni.

Samson Bodnarescu.

D-Sale Domnului Preşedinte al Juriului examinator pentru catedra de pedagogie de la Institutul normal „Vasile Lupu“ din Iaşi.

Am primit actile depuse cu problema prezentă.

S. Bodnarescu

(Arhivele Statului Iaşi, Fond Documente, Pachet 552, nr. 36).

SC. CAPŞA

Primariul municipiului Iaşi

Proces-Verbal

În anul 1868, luna septembrie, ziua douăzeci cinci, înaintea noastră, primariul comunei Iaşi, judeţul Iaşi, s-au înfăţişat D. Scarlat Capşa, de 30 ani, funcţionariu, domiciliat în Iaşi, cuartal al III-lea, fiu major al D. Ghiorgie Capşa, răsposat, şi al D-nei Elena Capşa, răposată, care ne-au spus că, voind a contracta căsătorie şi neputînd să-şi procure act de naştere sa, au adus la locul, oara şi ziua de Noi otărîtă, cinci marturi în stare şi dispuşi a împlini prin declaraţiunele lor lipsa actului de naştere, conform art. 56 şi 57 Codica Civilă.

După care ne-a prezentat pe D. Iancu Drăghici, de 55 ani, profesiune funcţionar domiciliat în cvart. al III ; D. Haralamb Cernea, de 54 ani, funcţionar, domiciliat cuart. III, Matei Halunga ; de 38 ani, funcţionar, domiciliat cuart. III ; D. Anton Pilescu, de 29 ani, funcţionar, domiciliat cuart. III şi D. Alexandru Velciu, de 24 ani, funcţionar, domiciliat cuart. IV, care ne-au mărturisit că cunosc foarte bine pe D. Scarlat Capşa, cari este aci de faţă, cualificat şi domiciliat precum se arată mai sus, că ştiu că este născut în comuna Iaşii, la opt april an 1838 (una mie opt sute treizeci opt) şi că din cauza că pe timpul aretat nu se ţineau cu esactitate registrele matriculare, prin urmare nu-i este cu putinţă să-şi procure act de naştere pentru căsătoria ce are se contracteze.

Constatînd toate aceste, am liberat D-lui Scarlat Capşa un esemplar de acest proces verbal, subscris de toţi cei de faţă, după ce li l-am cetit, şi de noi Primarul, spre a se adresa la Tribunal pentru omologarea sa, conform art. 58 din Codicile Civile.

Scarlat Capşa

Primariu,
Antoniadi
Secretar,
I. Antonescu

Martori :
I. Drăghici
H. Cernea
M. Halunga
A. Iliescu
A. Velciu

(Arhivele Statului Iași, Starea Civilă oraș Iași, căsătoriți, dosar 527/1868, f. 6).

M. D. CORNEA

Iași, în 18 iunie 1865
D-seale Domnului Prezidente Comitetului școlariu,
la Iași

Domnule Prezidente,

Subscrisa are onoare de a vă înforma că mai multe persoane, părinți de a domnișoarelor care sunt în pensionatul ce dirigează, au găsit că nu este convenabil ca D-l delegat la esamen să fie o persoană așa de tînără ca D-l Cornea [8]. Și, în adevăr, sunt șepte sau opt domnișoare în pensionat care au trecut vîrsta de patrusprezece ani.

Așadar vin a vă ruga, D-le Prezidente, ca să aveți complezența de a numi o altă persoană.

Cu părere de rău se vede obligată de a face această cerere, poate supărătoare, însă este silită a se conforma cerirelor părinților.

Binevoiți, Domnule Prezidente, a priimi deosebitele mele salutări.

(Araivele Statului Iași, Fond Documente, Pachet 560, nr. 35).

MATILDA CUGLER-PONI

România
Paroh Catolic Iași
Nr. 208

Estract din Registrul botezaţilor

Anul una mie opt sute cincizeci şi unu (1851) mai, în optsprezece, paroh Ion Dornsciffer a botezat o pruncă, născută aice în Iaşi, la două aprilie, tot acest an, din căsătoria legitimă domnului Carol Cugler şi a Doamnei Matilda, născută Herffner, căruia s-au impus numele de Matilda Caterina. Naşii Sft. botez au fost D. Dr. Ludvig Rufs şi Doamna Caterina Rufs, toţi domiciliaţi în Iaşi.

Şi spre mai buna încredire, am iscălit acest estract cu însăşi mîna mea, întărindu-l şi cu sigiliul bisericii.

Paroh catolic, Eugeniu Kapolscy

1872, iuni în 7
Iaşi

(Arhivele Statului Iaşi, Starea Civilă oraş Iaşi, căsătoriţi, dosar 3851/1876, f. 7).

ED. GRUBER

România
Primăria comunei Iaşi

Certificat

Noi ofiţerul Stării civili comunei Iaşi, cercetînd registrele de născuţi primite de la biserica Toma Cozma şi aflate în arhiva acestui oficiu, constatăm că Dl. Eduard Gruber este născut în anul 1861, luna april, în 2 zile, inscris la Nr. 13, din părinţi Iosef şi Maria Gruber.

Drept cari s-a eliberat D. Eduard Gruber prezentul certificat conf. cererii sale înregistrate la Nr. 167.

Ofiţer Stat civil,
[indescifrabil]

Oficiant,
[indescifrabil]

Nr. 686
1891 februari 10.
(Arhivele Statului Iaşi, Starea civilă oraş Iaşi, căsătoriţi, dosar 9084/1871, f. 5)[9].

I. IANOV

I

Mărturie

Prin care gios iscăliții, după știința ce au de la bătrîni și alte înscrisuri ce au văzut la mîna D Sale spat. și cavaler Evdochim Ianov, fac cunoscut că părintele D-Sale spatariului, jitniceriul Andrei Ianov, care, în urmă, au trecut în tagma duhovnicească, au fost născut aice în Moldova, [. . . . .] din legiuiții părinți pravoslavnici medelnicerul Chiriac Ianov, ce au fost în urmă porucic rosienesc, și soția sa Maria, din carii s-au născut, tot aicea, și alți legiuiți copii și anume : Ioan, Filimon, Ieremia, Grigori, Angheluşa și Irina, frați și surori a numitului mai sus Andrei, și toți fii a drept slăvitoarei biserici a Răsăritului, de la care au primit sfîntul botez. Iașii, 1851, ghenar 29 zile.

[Urmează trei iscăliturî indescifrabile].

(Arhivele Statului Iași, Fond Mitropolia Moldovei, Mărturii miticale, 13/1851, f. 32).

II

Cătră onoratul Secretariat de stat
Aga și cavaler Evdochim Ianov
Jalbă !

Struncinata stare a sănătății și îngrijirea pentru ce mai departe învățătură a copiiilor cerșîndu-mă a merge piste hotară, în Austria, Prusia și Ghermania, împreună cu soția me Ecaterina, fiiul medelniceriul Ioan Ianov, fiia Maria și slujnica Căsandra Viereasca, lăcuitoare din Eș, pre plecat rog pe onoratul Secretariat să binevoiască a-mi slobozi cuviinciosul pasport, spre care sfîrșit alăturez aice chizășia cuviincioasă din partea D. aga Mihălachi Străjăscu.

Aga Evdochim Ianov

24 avgust 1854

Eşii

Pasul cerut prin aceasta, plătind tacsia leguită, l-am priimit la 25 avgust 1854, pentru părintele meu

I. Ianov medel.

Fisiognomia

Aga Evdochim Ianov — 44 ani, la stat de mijloc, părul castaniu suriu, la faţă smad, stricat de vărsat, ochii căprii, barba rade. Nasul potrivit.

Ecaterina Ianov — 38 ani, la stat de mijloc, părul negru, la faţă curată, albineaţă, ochii negri, nasul potrivit.

Medelniceriul Iancu Ianov — de 20 ani, la stat de mijloc, părul castaniu, la faţă curat, smadă, ochii negri, barba rade. Nasul potrivit.

Maria Ianov — de 13 ani, statul crescător, părul gălbiu, ochii căprii, la faţă balană curată. Nasul potrivit.

Slujnica Casandra Vierescu — de 15 ani, la stat crescătoare, părul castaniu, ochii negri, la faţă rotundă, smadă, nasul potrivit.

(Arhivele Statului Iaşi, Fond Secretariatul de Stat al Moldovei, Nr. u. p. 1842/1854, f. 64, 66).

III

Regatul României
Primăria Comunei Iaşi
Oficiul Stării Civile

Extract

Din registrul actelor de moarte pe anul una mie nouă sute trei

Act de moarte

Nr. 292	Din anul una mie nouă sute trei, luna fe-
Ioan	bruar, ziua zeci, ora doauăsprezeci din zi.
Ianov	Act de moarte a lui Ioan Ianov, de şase zeci
Decorat :	cinci ani, de religie ortodoxă, proprietar,
comandor	căsătorit cu Artemiza Ianov, domiciliaţi în
al ord.	desparţenia III, fiu a reposaţilor Evdochim

Coroana României și mare ofițer al ordinului „Steaua României“

și Ecaterina Ianov ; mort la opt februarie, ora unu antemeridiane, în casa din strada Ianov cu Nr. 2. Marturi au fost Gheorghe Pavlof, de cincizeci ani, avocat, domiciliat în desp. III și Ion M. Duca, de douăzeci șepte ani, funcționar, domiciliat în desp. III, cari au subscris acest act, după ce li s-au cetit, împreună cu noi și cu Victor Imervol, medic și verificator de morți, domiciliat în despărțirea III, care a constatat acest caz de moarte. Făcut de noi, Gheorghie Ionescu, ofițer Stărei Civile a Comunei Iași

Martori : ss) G. Pavlof I. M. Duca
Verificator : s) Imervol
Ofițer Stărei Civile : s) Gh. Ionescu

Dat conform registrului, astăzi în 11 a lunei februarie 1903. Timbrul de un leu s-a lipit la acest extract.

Ofițer St. Civ.
[Indescifrabil]
Șeful Serviciului
N. A. Bogdan

(Arhivele Statului Iași, Fond Tribunalul Iași, secția a III-a, dosar 25/1903, nenumerotat)

VERONICA MICLE

Județul Iași
Desp. III
Primăria comunei Iași

Estract
din registrul actelor de naștere pe anul una mie opt sute 68
Act de naștere

Nr. 190 Naștirea

Din anul una mie opt sute șasezeci și opt, luna martie, ziua șapte, ora una din zi. Ac-

Drei Virgina Livia Miclea

te de naştere a D-rei Virginia Livia, de sex femeesc, de religie ortodoxă, născută alaltăieri la două sprezeci oare dimineaţa, în oraşul Iaşi, la casa părinţilor săi din strada Butu, cu Nr. 401, fie a d. Ştefan Miclea de patruzeci şi şapte ani, de profesiune profesor şi a D-nei Veronica Ana Micle, născută Campineanu, de optsprezeci ani, ambii domiciliaţi disp. III, După diclaraţiune, făcută de tatăl, care ne-a prezentat copila, întîiul martur, d. Alexandru Gheorghi Constantin Şendrea, de douăzeci şi cinci ani, de profesiune profesor, domiciliat desp. III ; al doilea martur d. Gheorghi A. Urechi, de douăzeci şi nouă ani, de profesiune profesor, domiciliat desp. III, carii au subscris acest act după ce li s-au cetit împreună cu noi şi cu diclerantul constatat după lege de noi Iorgu C. Iorga, ajutor primarului şi ofiţer Statului Civil Comunei Iaşi, disp. III, IV şi V.

Diclerantul, Ştefan Miclea
Marturi, Alexandru Gheorghi Constantin Şendrea Gheorghi A. Urechi
Ofiţer Stat Civil şi
Ajutor de primar, I. C. Iorga

(Arhivele Statului Iaşi, Starea civilă oraş Iaşi, căsătoriţi, dosar 9094/1891, f. 10).

II

17 octombrie 1885

Domnule Prim Preşedinte

Subsemnata Veronica Micle, în calitate de mamă şi tutrice legală a minorilor remaşi în urma def. meu soţ Ştefan Micle, cu onoare vă rog să binevoiţi a convoca consiliul de familie pentru a numi un tutore ad hoc care să reprezinte pe minori în diviziunea caselor din Iaşi, strada Butu

nr. 17, ce sunt coproprietatea succesiunii şi a subsemnatei, la care operaţiune, în puterea dreptului ce mi-l dă legea, voiesc a purcede în numele meu personal.

Membrii care compun consiliul de familie sunt :

1) Ioan Bogdan, directorul Bancei, cu locuinţa la bancă.

2) Niculai Climescu, secretarul şcoalei de maşini agricole, cu locuinţa în Şcoală.

3) C. Velciu, casierul primăriei, cu locuinţa strada Muzelor.

4) Gheorghe Ban, profesor la „Alexandru cel Bun"

5) Ioan Ropală, profesor la „Trei Ierarchi"

Primiţi vă rog, domnule Prim Preşedinte, încredinţarea consideraţiei mele.

Veronica Micle

D Sale

D-lui Prim Preşedinte al Tribunalului Iaşi, Secţia II

III

Proces Verbal

Anul una mie opt sute optzeci şi cinci, luna noembre în unsprezece zile.

Subsemnaţii membri ai consiliului de familie a casei defunctului Ştefan Miclea, conform chemărilor ce ni s-au făcut de către Tribunalul de Iaşi secţia a III-a, întrunindu-ne astăzi la grefa acestui Tribunal, am luat cunoştinţă de obiectul cererei făcute de doamna Veronica Micle prni petiţiunea înregistrată la Nr. *[loc gol în text]* de a se numi un tutore adhoc, care să asiste pe minori, la diviziunea caselor situate în strada Butu, rămase în urma defunctului său soţ, din care numai jumătate ar fi proprietate a minorilor, iar jumătate ar aparţine doamnei Miclea.

După care consiliul de familie, luînd în deliberare această cerere şi avînd în vedere că doamna Veronica Micle, în calitate de mamă, este tutrice legală a minorilor săi fii, rămaşi în urma defunctului Ştefan Miclea ; că în averea de succesiune figurează casele menţionate, asupra

căror doamna Miclea pretinde că ar avea drept de coproprietate pe jumătate şi că interesele sale reclamă de a ieşi din indiviziune.

Că aşa fiind, fără a prejudeca drepturile minorilor, doamna Miclea este în drept de a cere ieşirea sa din indiviziune, oricînd interesul său ar reclama această măsură, că domnia sa, în calitate de tutrice legală a minorilor, nu poate păşi la o asemine *[text deteriorat]* mai înainte de a se numi un reprezentant special, care să apere interesele minorilor faţă cu domnia sa —

Pentru aceste motive, consiliul de familie, în unanimitate, au numit minorilor de tutore adhoc pe domnul N. G. Climescu, cu îndatorire specială de a reprezenta pe minori, numai în cît se atinge de deviziunea caselor menţionate, în cazul cînd se va constata că, în adevăr, doamna Miclea are drept de coproprietate, împreună cu fiii săi, asupra acestor case, după titlurile ce va fi posedînd.

Drept care s-au încheet prezentul proces verbal, subsemnat de noi, care se va înainta Tribunalului respectiv.

Membrii consiliului de familie,
I. Bogdan, G. C. Ban, E. Ropală, N. G. Climescu, *[indescifrabil]*.

IV

Proces Verbal

Anul 1885 luna octombre în 26 zile

Subsemnatul Alexandru Răuţi, ofiţeri de poliţie Iaşi

Astăzi, mergînd la domiciliul D.nei Veronica Micle din desp. III strada Golia, spre a-i înmîna adresa Trib. Iaşi S. III sub Nr. 8375 şi fiind D-sa apsentă, apoi conf. art. 14 din P. c. s-au lasat menţionate adresă la domiciliul D-nei Micle, în mîna mamei sale, numita Câmpeanu Ana.

Pentru care finit s-au format prezentul proces verbal spre regulă.

Of. de poliție, A. Răuț
Spre neschimbare
Comandant, *[indescifrabil]*
(Arhivele Statului Iași, Fond Tribunal Iași, secția a III-a, dosar 3/1885, f. 1, 7, 9).

A. NAUM

Sofronie
Cu mila lui D-zeu
Smeritul Mitropolit a Moldovei și Sucevei
Acest act mitricesc fiind sub adivaratele iscălituri a membrilor dicasteriei, se legalizează și de către noi
Sofronie Mitropolitul Moldovei.

Duhovnicească Dicasterie
a
Sfintei Mitropolii Moldovei
Mitricească mărturie

În urmarea poruncii Înalt Prea Sfințitului Kirio Kir Sofronie, Arhiepiscop și Mitropolit Moldovei și Sucevei, cuprinsă în rezoluția Nr. 191, această Duhovnicească Dicasterie a Sfintei Mitropolii Moldovei face cunoscut că D-lui tînărul Antonie Naum la anul una mie opt sute douăzeci și nouă, luna ianuarie în șaptesprezăce zile s-au născut din legiuți părinți, fii a Sfintei Mari Biserici a Reseritului, D-lui Theodor Naum și legiuita D-sale soție Zamfira, născută Gh. Nactu, și la acelaș an, în douăzeci și șase acea lună s-au luminat cu sfîntul Botez a Bisericii Reseritului și s-au uns cu Sfîntul Marele Mir în Iași, biserica Banul, cu hramul Duminica Tuturor Sfinților, cînd moliftele sfîntului botez s-au cetit de iconomul Aftanasie Herescu de la acea biserică, iar naș i-au fost D-l Andrei Pandeli. Drept aceea spre încredințare că D-lui tînărul Antonie Naum este drept legiuit fiu a zișilor părinți și drept fiu a Bisericii Reseritului, pe temeiul dovezilor înfățișate s-au dat această mitricească

mărturie supt iscăliturile membrilor şi pecetea Dicasteriei, întărită şi de Prea Înaltul Sfinţitul Stăpîn.

Mârzescu iconom
K. iconom
Vasile iconom

Nr. 253
Iaşi, 1858 luna fevruar în 15 zile

Secretar dicasteriei
semnat V. Antipa

(Arhivele Statului Iaşi, Starea Civilă oraş Iaşi, căsătoriţi, dosar 6045/1883, f. 7).

D. C. OLĂNESCU-ASCANIO

Act de dovedire
destinat a ţinea loc de act de naştere
Nr. 195

In anul una mie opt sute şaptezeci şi cinci, luna aprilie, ziua 12

Inaintea noastră, primarul comunei Focşani, judeţul Putna s-au înfăţoşat D-l Costache Olănescu, profesiunea proprietar, domiciliul Focşani, care ne-au expus că, avînd necesitate de actul de naşterea fiului său Dumitru şi neputînd să-l procure, au adus la ziua, ora şi locul de noi hotărîte, cinci marturi în stare şi despuşi a îndeplini prin declaraţiunile lor lipsa actului de naşterea fiului său Dimitrie, conform art. 56 şi 57 C. C. după care au prezentat pe :

D-l Micu Trufanda, etatea patruzeci şi cinci ani, profesiunea funcţionar, domiciliat Focşani,

D-l Darie Pastia, etatea cincizeci şi cinci ani, profesiunea funcţionar, domiciliat Focşani.

D-l Al. Gheorghescu, etatea treizeci şase ani, profesiunea profesor, domiciliul Focşani.

D-l Alecu Mărgărit, etatea cincizeci şase ani, profesiunea funcţionar, domiciliul Focşani.

D-l Ghiţă Petrov, etatea patruzeci şi doi ani, profesiunea funcţionar, domiciliul Focşani

cari ne-au mărturisit că cunosc foarte bine pe D-l Costache Olănescu, care este aici de față, calificat și domiciliat precum se arată mai sus, că știu că la anul una mie opt sute patruzeci și nouă este născut fiul său Dumitru, în Focșani.

Și în urmă fiindcă pe acel timp, nu se ținea condici de acte civile în regulă, nu-i este cu putință să-și procure actul de nașterea fiului său Dumitru pentru necesitatea ce are.

Constatînd toate acestea, am eliberat D-lui Costache Olănescu un esemplar de acest proces-verbal subscris de toți cei de față și de noi primarul, cu care se adresa și la Tribunal, pentru omologarea sa conf. art. 58 C. C.

Martorii,
Micu Trufanda
Darie Pastia
Al. Gheorghescu
Alecu Mărgărit
Ghiță Petrov

Primar,
Ardelean

(Arhivele Statului Iași, Starea Civilă oraș Iași, căsătoriți, dosar 4547/1879, f. 7).

P. PAICU

Testimoniu de botez

La condica născuților, a bisericii filiale din Măzănești, tomul II, pagina 53 și 54, se află însemnat următorul act :

În anul una mie opt sute treizeci și unul (1831), în douăzeci și nouă (29) iunie s-a născut din părinții domnul Simeon Paicu și soția sa Eufrosiana, în cotuna Lucăcești și sub Nr. cons. 12, legiuit un prunc, care botezîdu-se de aicea fostul paroh Dimitrie Zemna la 5 iulie același an, au primit numele Pavel. Ca nași au fost proprietariul din Drăgoești, domnul Nicolai Savin. Moașă au fost Savina Ungurean, din Măzănești. Spre adeverire urmă propria subsemnare și întărire prin sigiliul parohial.

De la Parohiatul gr.-or.
Drăgoești la *25 ianuarie* 1873
6 fevruarie
Petru de Androhovici
Protopresbiter și paroh
(Arhivele Statului Iași, Starea civilă oraș Iași, căsătoriți, dosar 7531/1887, f. 5) [10]

G. PANU

I

Nr. 182
7 iulie 1863
Panu George,
elev intern din clasa III etc.
= Lambrior (No. 170) [11]
din limba latină (semestru I) . . . . . emin[ență]
din limba franceză (semestru I) . . . . emin[ență]
din matematică (semestru I) . . . . . emin[ență]
Purtare . . . . . foarte bună
etc.
A treia mențiune onorabilă a clasei sale etc.
Dir[ector],
[indescifrabil]
(Arhivele Statului Iași, Fond Documente, Pachet 565 nr. 7).

II

Domnule Directore !
Permutîndu-se părintele meu din orașul Brăila în Iași și a vînd un fiu [12] care au frecuentat la Gimnasiul „Carol I" din acel oraș, vă rog ca, în puterea atestatului

doveditor că au fost înscris ca elev regulat, să binevoiți a-l înscrie și D-voastră în aceeași calitate la acest Liceu.

Primiți, vă rog, asecurarea respectului meu.

G. Panu

1868 decemvrie 14

Domniei Sale

Domnului Directore al Liceului din Iași

(Arhivele Statului Iași, Fond Documente, Pachet 565, nr. 3).

III

Domnule Prezidente !

Vă rog să binevoiți a mă înscrie între candidații aspiranți pentru limba franceză de la cursul inferior al Liceului de Iași [13].

Primiți, vă rog, asigurarea profundului meu respect.

G. Panu

1868 decembrie 28

Domniei Sale

Domnului Prezidinte al Juriului esaminator pentru Cursul inferior secundar.

(Arhivele Statului Iași, Fond Documente, Pachet 565, nr. 4).

IV

Domnule Directore !

Prezentînd încă de la finitul lui octombrie anul trecut atestatul fratelui meu Lascar Panu, prin care se constată că au fost elev regulat în classa I la Gimnaziul din Brăila și din cauza trecerii termenului de inscripțiune fiind nevoit fratele meu a urma numai ca audient ; acum, cînd s-au deschis iarăși după lege timpul pentru inscripțiunea elevilor care ar avea drepturele cerute, vă rog,

D-le Directore ! să binevoiţi a înscrie pe Lascar Panu între elevii regulaţi, mai înainte de a espira termenul de 15 ianuar prevăzut de lege, pentru ca să nu piardă acest an, care este foarte scump pentru oricine se votează studiului.

Primiţi, D-le Directore, asigurarea respectului meu,

G. Panu

1869 Ianuare 2

Domniei Sale

Domnului Directore al Liceului de Iaşi

[Rezoluţie :]

S-au înscris confor. încheierii Consiliului din şedinţia 14 ianuariu 1869. *[Indescifrabil].*

(Arhivele Statului Iaşi, Fond Documente, Pachet 565, nr. 6).

V

Primariul municipiului Iaşi

Proces verbal

În anul 1869, luna iulie, ziua patrusprezece, înaintea noastră, primariul Comunei Iaşi, judeţul Iaşi, s-au înfăţişat D. Gheorghi Panu, de prof. profesor, domiciliat în dispărţirea a IV-a, fiu major a D. Vasilie Panu, domiciliat Dispărţirea a II-a şi a D-nei Anica Panu, domiciliată în dispărţirea a II-a, care ne-au spus că, voind a contracta căsătorie şi neputînd să-şi procure act de naştirea sa, au adus la ziua, ora şi locul de noi otărîte, cinci marturi în stare şi dispuşi a împlini prin declaraţiuneli lor lipsa actului de naştire, conform Art. 56 şi 57 Codica Civilă.

După care ne-a prezentat pe D. Mihail Vasiliu, de 37 ani, de prof. amploiat, domiciliat în dispărţirea III ;

D. Vasilie Popovici, de 37 ani, amploiat, dom. în dis. III.

D. Vasilie Nicşoaie, de 32 ani, amploiat, dom. disp. III.

D. Ioan Mihailescu, de 38 ani, amploiat, dom. dis. III.

D. Ioan Lupu, de 27 ani, amploiat, dom. Disp. IV. cari ne-au mărturisit că cunosc foarte bine pe D. Gheorghi Panu, cari este aci de faţă, cualificat şi domiciliat, precum se arată mai sus, că ştiu că D-l Gheorghi Panu este născut în comuna Iaşi, la anul 1847, luna fevruariu, 3 zile, şi că, din cauză că pe timpul arătat nu se ţineau cu esactitate registrele matriculare, prin urmare nu-i este cu putinţă să-şi procure act de naştire pentru căsătoria ce are să contracteze.

Constatînd toate aceste, am liberat D-lui Gheorghi Panu un esemplar de acest Proces-Verbal, subscris de toţi cei de faţă, după ce li l-am cetit, şi de Noi Primariul, spre a se adresa la Tribunal pentru omologarea sa conform Art. 58 din Codicile Civile.

G. Panu

M. Vasiliu
V. Popovici
V. Nicşoaie
I. Mihăilescu
I. Lupu

L. S.

[Indescifrabil]

(Arhivele Statului Iaşi, Starea Civilă oraş Iaşi, căsătoriţi, dosar 1052 A/1869, f. 5) [14].

VI

1875 Fevruar 14

Domnule Director !

Vă rog să binevoiţi a-mi elibera un certificat arătător că am finit liceul, în care rog să mi se pună notele examenului din urmă.

Primiţi, vă rog, asigurarea deosebitei mele consideraţiuni.

D. Sale

Domnului Director al Liceului central din Iaşi

(Arhivele Statului Iaşi, Fond Documente, Pachet 565, nr. 5).

V. POGOR

I

Domnule Ministru

Autorizat prin adressa Ministerului no. 16996 din 1863 august 14 de a exercita profesiunea de advocat [15], această autorizare se găseşte înserată în „Monitor", No. 156, din 17 august, acelaşi an. Vin dar, acum, conform legii publicată în „Monitor", No. *[loc gol în text]* a vă ruga să binevoiţi a mă înscrie între advocaţii ce exercită în oraşul Iaşi.

Primiţi, Domnule Ministru, încredinţarea preaosebitei mele consideraţiuni.

Iaşi 24 X-bre 1864

Vassilie Pogor

Domniei Sale

Domn. Ministru al Justiţiei, Culte şi Instrucţiunei Publice.

(Arhivele Statului Iaşi, Fond Documente. Pachet 565, nr. 20).

II

Pardevant M. Victor Moyne, notaire à Paris soussigné ont comparu

Madame Marie Pogor, de nationalité française, par suite de son mariage, épouse assisté et autorisée de Monsieur Jean Louis Marguerite Favereau, lieutenant-colonel d'artillerie, avec lequel elle demeure à Paris, rue de Grenelle no. 143.

Mademoiselle Eva Anna Pogor, de nationalité roumaine, célibataire majeure, sans profession, demeurant à Paris, rue Dangeau no. 4.

Et Madame Alexandrine Pogor, de nationalité française, par suite de son mariage, épouse assistée et auto-

risée de Monsieur Paul André Moulin, publiciste, avec lequel elle demeure à Paris, avenue Henri Martin no. 94.

Madame Favereau, Mademoiselle Pogor et Madame Moulin, habiles à se dire et porter héritières chacune pour partie de Monsieur Vasile Pogor, sujet roumain, leur père, en son vivant propriétaire, domicilié a Iassy (Roumanie), rue Coroi no. 4, où il est décédé le vingt mars mil neuf cent six (ancien style).

Lesquelles ont par ces présentes constitué pour leur mandataire.

Monsieur Mathieu Cantacuzène, avocat, demeurant à Iassy (Roumanie).

Auquel elles donnent conjointement pouvoir des pour elles et en leurs noms.

Renoncer purement et simplement à tous droits d'héritage sur la succession de Monsieur Pogor, leur père sus-nommé.

En conséquence, se présenter devant le Tribunal d'Iassy (Roumanie) pour y faire toutes declarations nécessaires.

Aux effets ci-dessus signer tous actes et régistres et généralement faire le nécessaire.

Dont acte

Fait et passé à Paris en l'étude de M. Moyne, notaire.

L'an mil neuf cent sept

Le neuf décembre

Et en lecture faite, les parties comparantes ont signé avec le notaire.

Eva Pogor
Alexandrine Pogor
Paul Moulin
J. Favereau
Marie Pogor
Moyne

(Arhivele Statului Iași, Fond Tribunal Iași, secția a III-a, dosar 289/1906, f. 15).

[Traducere din limba franceză]

Înaintea D-lui Victor Moyne, notar la Paris, subsemnat s-au înfățișat

D-na Marie Pogor, de naţionalitate franceză în urma căsătoriei sale, soţia asistată şi autorizată a D-lui Jean Louis Marguerite Favereau, locotenent-colonel de artilerie, cu care dînsa locuieşte la Paris, rue de Grenelle nr. 143.

D-ra Eva Anna Pogor, de naţionalitate română, celibatară, majoră, fără profesiune, locuind în Paris, rue Dangeau Nr. 4 şi

D-na Alexandrina Pogor, de naţionalitate franceză, în urma căsătoriei sale, soţia asistată şi autorizată a D-lui Paul André Moulin, publicist, cu care dînsa locuieşte în Paris, Avenue Henri Martin Nr. 94.

D-na Favereau, D-ra Pogor şi D-na Moulin, capabile a se numi şi considera ca moştenitoare, fiecare pentru o parte, a D-lui Vasile Pogor, supus român, tatăl lor, care, pe cînd locuia, era proprietar, domiciliat în Iaşi (România), strada Coroi Nr. 4, unde a murit la douăzeci martie una mie nouă sute şase (stil vechi).

Care au constituit ca mandatar al lor pe D-l Matei Cantacuzino, avocat, locuind în Iaşi (România),

căruia dînsele îi dau împreună împuternicire ca pentru ele şi în numele lor

a renunţa pur şi simplu la orice drepturi de moştenire asupra succesiunei D-lui Pogor, tatăl lor susnumit.

În consecinţă se prezenta înaintea Tribunalului de Iaşi (România) pentru a face toate declaraţiunile necesare.

În scopurile de mai sus a semna orice acte şi registre şi în general a face ce va fi necesar

Drept care acest act

Făcut şi trecut la Paris, în biroul D-lui Moyne, notarul, anul una mie nouă sute şapte
decembrie în nouă
şi după citire părţile înfăţişătoare au semnat împreună cu notarul

(ss) Eva Pogor, Alexandrina Pogor, Paul Moulin, J. Favereau, Marie Pogor, Moyne.

Înregistrat la Paris, 9 decembrie 1907, Fol. 84, c. 18. Primit 3 f. 75 ct. (ss) Indescifrabil

Văzut de noi, D-l Lelièvre, judecător, pentru legalizarea semnăturii D-lui Moyne, notar, în lipsa D-lui Preşedinte al Tribunalului de I instanţă al Senei.

Paris, 9 decembrie 1907 (ss) Lelièvre

Urmează legalizările :

a Ministerului Francez de Justiție

a Ministerului Francez de Afaceri Străine

a Consulatului G-l al României la Paris și

a Ministerului Afacerilor Străine din București.

Subsemnatul certifică conformitatea acestei traducții cu textul ei în limba franceză.

S. V. Forescu

Ministerul Afacerilor Străine al Regatului României adevereşte legalizarea. București în 14 decembrie 1907.

pentru Ministru, prin delegație,

Langa-Râșcanu

(Arhivele Statului Iași, Fond Tribunal Iași, secția a III-a, dosar 289/1906, f. 16).

I. POP-FLORANTIN

I

Iași, dec. 25 1868

Domnule Preşedinte !

Subscrisul am onoare a Vă ruga să binevoiți a mă înscrie ca aspirante la catedra de *Pedagogie* și directoratul Institutului „Vasilie Lupu“ din Iași [16].

Primiți, Vă rog, Domnule Preşedinte, asecurarea distinselor mele considerațiuni.

Ioan Pop Florantin

supl. de prof. de filoz. la Liceul din Botoșani

La concurs. Z. Kolumb

Am priimit toate actele aci alăturate.

(Arhivele Statului Iași, Fond Documente, Pachet 565, nr. 28).

Estractul matriculei botezaţilor în parohia gr.-cth. Poputelec cttn. Doboka — Transilvania.

Anul, luna, ziua naşterii :	1843, august 8-a
Anul, luna, ziua botezului :	1843, august 8-a
Pruncul botezat şi miruit :	Ioan
Locul botezului :	în casă
Părinţii pruncului :	Popp Vasilică şi Măria
Soartea părinţilor şi locuinţa :	proprietariu în Poputelec
Religiunea botezatului :	gr. cth.
Nanaşii :	Popp Petre şi Măria.
Moaşa :	Pop Todora
Preotul botezătoriu :	German Georgie
Reflesiuni :	—

Cum că acest estras întru toate consună originalului matricullariu prin aceasta adeveresc.

Poputelec, în 13 octobr. 1872

L. S.
Ioan German
Paroch gr. ct. în Poputelec

L. S. Gîrboan Vasilică, jude comunal,
pen Gavril German
Votente nefiind notaru acasă

(Arhivele Statului Iaşi, Starea Civilă oraş Iaşi, căsătoriţi, dosar 2362/1872, f. 7) [17].

III

Iaşi, în 19 Dec. 1872

Domnule Decan !

Prin decretul ministerial cu No. 12632 din 13 decembrie 1872, subsemnatul fiind numit profesore suplinitoriu la catedra de Filosofiă de la Facultatea de Litere a Universităţii din Iaşi, am onoare a Vă ruga să binevoiţi

a dispune cele de cuviinţă pentru a pute începe cursul de Filozofie la numita Facultate [18],

Primiţi, Vă rog, Domnule Decan, asigurarea distinsei mele consideraţiuni.

Ion Pop Florantin
Profesor de Filozofie la
Liceul Central din Iaşi

Domniei Sale Domnului Decan al Facultăţii de Litere de la Universitatea din Iaşi

(Arhivele Statului Iaşi, Fond Documente. Pachet 565, nr. 29).

IV

Iaşi în 4/16 martie 1876

Domnule Diriginte !

Astăzi 4/16 Martie, la cursul meu de limba română de la clasa II, de la 3—4 oare, am fost turburat în mod brutal prin strigătele neîncetate a unor tineri, cari ţipau afară şi turburau atenţia elevilor din clasa II, turburînd şi libertatea şi liniştea mea, necesară pentru continuarea cursului meu. Atunci, neputîndu-se continua cursul meu, am trimis afară pe elevul din clasa II Grigoriu George, să-mi raporteze cine face huetul afară. Dînsul mi-a spus că elevii din clasa V ai Liceului, fiind la gimnastică, ei strigă, şi anume *Dimitriu Ioan şi Georgescu Constantin.* Ieşind eu din clasa II şi intrînd în cancelarie, pentru a face acest raport, intră la mine susnumitul Georgescu Constantin şi mă apostrofează în mod impertinent, că „a auzit" că l-am însemnat şi îşi recunoaşte infracţiunea contra liniştii cursului, cerînd iertare (ca în deriziune), fiind aceasta o recidivă după reiterate recidive.

Deci, Vă rog, Domnule Diriginte, să binevoiţi a regula cele necesarie, pentru a se aplica o pedeapsă esemplară şi eficace, în interesul disciplinei şi siguranţei ordinii.

Primiți, Vă rog, Domnule Diriginte, asigurarea distinsei mele considerațiuni.

I. P. Florantin

Onor D. Sale Domnului Diriginte al clasei V a Liceului Central [19].

Iași

(Arhivele Statului Iași, Fond Documente, Pachet 565, nr. 30).

V

Iași în 7 Februariu 1877
26 Ianuariu

Onor Domnule Primariu !

Subsemnatul cu respect viu a Vă ruga prin aceasta ca, în considerațiune de la 1870, de cînd m-am stabilit în Iași, ca profesore la Liceul Central, am avut o conduită corectă și nereproșată, în totul, ca bun cetățean român, am ținut prelegeri gratuite la școala de adulți, ce a ezistat aici în 1873, am fost numit de D-voastră ca delegat în foarte multe juriuri și actualmente fac serviciu gratuit de limba română la catedra de la Liceul Central acuma pe trei ani, pe baza acestor motive să binevoiți a-mi elibera un act de bună recomandațiune pentru împămîntenire, prin recunoașterea calității mele de român.

Primiți, Vă rog, Domnule Primariu, să binevoiți a primi mulțămirile mele și espresiunea devotamentului meu.

Ion Pop Florantin
Profesore de filozofie și de limba română la Liceul Central din Iași

[Rezoluție :]

Ședința Consiliului Comunal din 4 Mart 1877

Supuindu-să consiliului în ședința de astăzi reclamația prezentă și după descuțiunea urmată și față cu certificatul de emigrare prezentat de suplicant, consiliul a

admis a reda suplicantului certificatul prevăzut de art. 78 din legea comunală.

Primar,
[indescifrabil]

Onor D. Sale
Domnului Primariu al Urbei Iaşi

(Arhivele Statului Iaşi, Fond Documente, Pachet 565, nr. 31).

N. SCHELETTI

General inspectorul
Miliţiei
Prinţipatului Moldaviei
No. 1528
În 1 mai anul 1846
Iaşi
Către cinstitul Secretariatul de Stat

Pe temeiul înaltei porunci cu No. 7, pentru comendarisirea D. Căpitanului Gheorghie Mişughiu, de 26 ani, cu însămnaţii mai gios tineri nobili înscrişi la miliţie :

Alecsandru Catargi în vîrstă de $11^1/_2$ ani
Alecsandru Milu în vîrstă de 11 ani
Nicolai Aslan în vîrstă de $10^1/_2$ ani
Dimitrie Aslan în vîrstă de $9^1/_2$ ani
Iancu Iamandi în vîrstă de 10 ani
Tobiaş Gherghel în vîrstă de 11 ani
Anibal Gherghel în vîrstă de 10 ani
Nicolai Schelit în vîrstă de 11 ani
Titus Guriţă în vîrstă de $10^1/_2$ ani

spre învăţătură la Instituturile corpului crăiesc a cadeţii Sale craiului prusăsc, cu cinste să face poftire cinstiţilor din Prusia, în urmarea mai înaltei învoiri a Maiestului Secretariat să binevoiască a le slobozi gratis cuviinciosul pasport pe termin de 6 ani, întovărăşiţi fiind la mergere şi de Vasile Popovici, după alăturatul aice

bilet al Agiei cu No. 557, carile are a să întoarce, după trei luni, în Moldova.

În lipsă, înlocuitoriu de jurstvă, maior Stamate.

(Arhivele Statului Iași, Fond Secretariatul de Stat al Moldovei, Tr. u. p. 1562, f. 33 v).

N. VOLENTI

Principatele Unite Române
Primăria Comunei Urbei Galați

În urmarea cererii făcută acestei primării de D-l Gheorghi Volenti, la 19 a curentei luni, cercetîndu-se în registrul matricular al Bisericei Sft. Ioan din această urbe, pe anul 1857, s-a găsit înscris cum că la 17 a lunei iunie același an, din legiuiți părinți, anume Gheorghi Volenti și soția sa Elena, s-a născut un prunc care, priimind Sft. Botez la 18 iulie acel an, i s-au dat numele Neculai, fiind naș D. Neculai Balaban. Drept care se atestează :

Pentru primarele comunei,
Consilier Geor. G. Mantu

Secretariul !
G. Atanasiu

Nr. 328
în 19 ianuarie 1866

(Arhivele Statului Iași, Starea Civilă oraș Iași, căsătoriți, dosar 5536/1882, f. 11).

A. D. XENOPOL

Principatele Unite Române
Calinic Miclescu
din grația lui D-zeu
Arhiepiscop și Mitropolit Moldovei și
Sucevei și exarh plaiurilor

Acest act mitrical fiind sub adevăratele semnături ale membrilor spiritualului nostru Dicasteriu se legalizează şi de către noi, Vladimir Irinupoleos Suhopan pentru

I. P. S. Mitropolit

pt. Directore Mitropoliei, Sireteanu

Secţiunea Judeciară

Nr. 1618

1865, mai 1

Iaşi

Cap Secţiunei, Baptist

Spiritualul Dicasteriu a Santei Mirtopolii
a Moldovei şi Sucevei

Act Mitrical

În urmarea ordinului Înalt Prea Sfîntului nostru Arhiepiscop şi Mitropolit Moldovei şi Sucevei, Calinic Miclesco Nr. 1304, acest spiritual Dicasteriu a Sîntei Mitropolii a Moldovei şi Sucevei face cunoscut că Dumnealui junele Alessandru Xenopol, la anul una mie opt sute patruzeci şi şapte, luna martie în douăzeci şi patru zile s-au născut din legiuiţi părinţii, fii ai Bisericii Răsăritului, de naţionalitate română, D-l Dimitrie Xenopol şi legiuita sa consoartă D-ei Maria, născută Vasiliu, în oraşul Iaşi, şi la acelaşi an, în douăzeci şi şase martie, s-au luminat cu Sf. Botez a Bisericei Răsăritului şi s-au uns cu Sf. Marele Mir în biserica din acest oraş cu patronul Sf. Apostol Thoma-Cozma. Iară rugăciunele Sf-lui Botez i s-au cetit de parohul sachelariu Manoil Buhăescul, acum răposat, fost servitor la acea biserică, naş fiindu-i D-nei Maria Schilet. Drept aceea, spre încredinţare că D-lui Alessandru Xenopol este drept legiuit fiu suszişilor părinţi, pe baza titlurilor prezentate i s-au dat acest act mitrical sub semnăturele membrilor şi sigiliul Dicasteriului, confirmat şi de Înalt Prea Sf. Sa.

C .B. iconom, K. M. iconom, C. L. iconom.

Nr. 12222.

Iaşi, 1865, luna aprilie, în 28 zile

Grefier, C. Ciudin

România
Direcţiunea Cancelariei Sântei Mitropolii
a Moldovei şi Sucevei.

Copia prezentă fiind conformă cu lucrările aflat în dosariul mitricilor pe anul 1865, Nr. 6027, volumul al III-lea, se legalizază conform cerirei făcute Înalt Prea Sfîntului Mitropolit de D-l Alessandru Xenopol, prin petiţiunea înregistrată la Nr. 859.

Director Cancelariei,

Th. Protopopescu

Nr. 954

1877, mai, în 19 zile

(*Arhivele Statului Iaşi, Starea Civilă oraş Iaşi, căsătoriţi, dosar 4113/1877, f. 5*) [20].

III. ACTE OFICIALE

Note

[1] Ştefan Micle (1820—1879) profesor la Universitatea din Iaşi, soţul Veronicăi Micle.

[2] La 16 mai 1876, S. Bodnărescu fusese îndepărtat din acest post, în care fusese confirmat pe timpul ministeriatului lui Maiorescu, sub motivul că numirea sa nu a fost legală.

[3] Vasile Burlă (1840—1905), filolog, membru al „Junimii", profesor de limba latină şi greacă.

[4] I. Pop-Florantin (1843—1936), junimist, profesor de filozofie şi limba română.

[5] Despre M. Ianculescu, cf. *Anuarul Şcoalei Normale „Vasile Lupu" din Iaşi, pe anul şcolar 1928—1929*, Iaşi, „Viaţa Românească", 1929, p. 95—96.

[6] C. Meissner (1845— ?), profesor, va deveni, peste puţin timp, directorul Şcolii Normale „Vasile Lupu".

[7] Zaharia Columb, profesor ieşean, membru al partidului liberal.

[8] M. D. Cornea se născuse la 13 octombrie 1844, avînd acum, prin urmare, doar douăzeci şi unu de ani.

[9] Tot aici se găsesc şi certificatele de deces ale părinţilor săi : Iosef Gruber (1831—1887), arhitect, de religie catolică ; Maria Gruber (1834—1889), de religie ortodoxă. De asemenea, declaraţia martorilor la căsătoria dintre Eduard Gruber şi Virginia Micle, datată 3 martie 1891 şi iscălită de N. Beldiceanu, Gr. Alexandrescu şi N. Gr. Nanu.

[10] Tot aici se află şi date despre părinţii săi : tatăl. Simeon Paicu (1791—13 aug. 1862), mama, Victoria (1799—mai 1862). Soţia lui Pavel Paicu, Apolonia Henig, s-a născut la 28 ian. 1858, din părinţii Iohann şi Carelina Honig, catolici. Pavel Paicu mai fusese căsătorit cu o Victoria Archiz, de care s-a despărţit în anul 1881.

[11] Lingvistul Al. Lambrior (1845—1883) fusese coleg de clasă cu Gh. Panu.

[12] La Arhivele Statului Iaşi se află şi atestatele a doi fraţi ai lui G. Panu (Alecu, născut la 1842, în Galaţi, şi

Neculai, născut în 1845, în același oraș). Amîndoi au terminat, în 1856, o școală începătoare din Galați *(Arhivele Statului Iași, Fond Documente, Pachet 565, nr. 1 și 2).* În cazul de față s-ar părea că este vorba de un alt frate, Lascăr. V. mai jos.

[13] Fără a preciza anul, în biigrafiile lui G. Panu se menționează și acest episod (cf. S. Pauker, *Gheorghe Panu,* în „Adevărul", an. XLIX, 1935, nr. 15899, din 7 noiembrie, p. 6).

[14] Tot aici și consimțămîntul oficial al tatălui la căsătirie, semnat maior, „în retragere". Soția lui G. Panu, Ecaterina Caranfil, se născuse la 21 noiembrie 1849, în Iași, tatăl el murise în 1852, mama ei încă mai trăia, fiind în vîrstă de 56 ani.

[15] Pentru funcțiile lui V. Pogor, cf. G. Călinescu, *Material documentar pentru istoria literaturii române,* în „Studii și cercetări de istorie literară și folclor", an. VIII, 1959, nr. 3—4, p. 701.

[16] I. Pop-Florantin era profesor la Liceul din Botoșani. Încercarea sa de a veni în Iași nu reușește decît peste doi ani.

[17] Căsnicia s-a desfăcut la 11 octimbrie 1883, în urma hotărîrii Înaltei Curți de Casație, care lăsa tatălui trei copii (Julieta, Laurențiu și Elvira), iar mamei unul singur (Amedeu) (cf. *Arhivele Statului Iași, căsătorițî, dosar 6755/ 1885).* Tot aici, actele celei de a doua căsătorii, cu Amalia-Maria Lepădat).

[18] I. Pop-Florantin nu a fost definitivat pe post. În primăvara anului 1873, în locul său a fost numit Constantin Leonardescu.

[19] La Liceul Central din Iași, Pop-Florantin preda limba română, limba germană și filozofia.

[20] Tot aici, date despre părinți : Dimitrie Xenopol a murit la 21 noiembrie 1874. Soția lui A. D. Xenopol, Eliza Gallu, se născuse în Iași, la 15 octombrie 1857. Printre martorii la căsătorie, semnînd la 3 iulie 1877, se aflau Samson Bodnărescu și Paul Petit.

SUMAR

Pag.

Prefaţă V
Notă asupra ediţiei XXIII

I. **Scrieri literare**

Nicolae Beldiceanu 3
Samson Bodnărescu 13
Anton Naum 51
Dimitrie Petrino. 65
Vasile Pogor 72
Theodor Şerbănescu 104
Note 111

II. **Corespondenţă, note de călătorie**

Iancu Alecsandri 119
Samson Bodnărescu 177
Antom Naum 191
Dimitrie Petrino 192
Vasile Pogor 205
Note 221

III. **Acte oficiale**

Samson Bodnărescu 231
Scarlat Capşa 240
Mihail D. Cornea 241
Matilda Clugler-Poni 241

Pag.

Eduard Gruber 242
Ioan Ianov 243
Veronica Micle 245
Anton Naum 249
Dimitrie C. Olănescu-Ascanio 250
Pavel Paicu 251
Gheorghe Panu 252
Vasile Pogor 256
Ioan Pop-Florantin 259
Nicolae Scheletti 263
Neculai Volenti 264
Alexandru D. Xenopol 264
Note 267
Sumar 269

Redactor : VIRGIL CUȚITARU
Tehnoredactor : MIHAI BUJDEI

Apărut 1973. Format 61 × 86/16,
coli tipar 17.
Tiraj 4.000 exemplare
EDITURA JUNIMEA
PALATUL CULTURII IAȘI
ROMÂNIA

Tiparul executat la Întreprinderea poligrafică Iași, Str. Vasile Alecsandri nr. 6.